

ЮЗЕФ ИГНАЦИ КРАШЕВСКИ ГРАФИНЯ КОЗЕЛ

Част 1 от „Саксонска трилогия“

Превод от полски: Димитър Икономов, 1973

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ

I

В кралския замък в саксонската столица сякаш всичко беше замряло — бе тихо, мрачно и тъжно. Нощта беше есенна, но в края на август само тук-таме по дърветата ще зажълтее някой лист, рядко духат хладни ветрове, дните още са приятни, а нощите ясни и топли.

Тая вечер обаче духаше от север и черни облаци, разръфани, дълги, се влачеха един след друг, а ако нейде върху оловния фон светнеше за миг звездица, угасваше веднага в гъстите облаци. Пред Георгентор^[1], във входовете на замъка и по дворовете кралската стража обикаляше мълчаливо. Обикновено ярко осветените прозорци на кралските покои, от които весело се лееше светлина и музика, сега бяха тъмни и затворени. А през владичеството на Аугуст, наричан Силния^[2], това беше нещо необичайно, защото той наистина беше силен във всичко: ломеше подкови и хора, тъга и зла орис, но него нищо не можеше да сломи. Великолепният кралски двор се славеше в цяла Германия, в цяла Европа, дори всички други бледнееха пред него; никой не го надминаваше, никой не можеше да се сравнява с него по блясък, изящен вкус и господарско разточителство.

Тази година обаче Аугуст претърпя крах. Шведът му изтръгна изборната полска корона^[3]. Кралят, почти свален от престола, прогонен от кралството, се върна в гнездото на курфюрстите^[4], за да оплаква поражението си, напразно пропилените милиони и черната неблагодарност на поляците. Саксонците не можеха да разберат как е възможно да не боготвориш един толкова благороден и мил владетел и да не се съгласиш да те убиват за него.

Аугуст още по-малко можеше да разбере това. Думата „неблагодарност“ неотстъпно съпътствуваше всяко споменаване на Полша. Накрая започнаха да избягват разговорите за нея, за краля на Швеция и за всичко, което се беше случило и което Аугуст Силния си обещавахе да поправи някога.

След завръщането на Аугуст, Дрезден започваше отново да се забавлява, за да развлече своя владетел; само тази вечер в замъка цареше такава странна тишина. Защо, никой не знаеше. Кралят не

беше заминал за някой от другите си замъци, а панаирът в Лайпциг още не беше започнал. Дори из града и в двореца се говореше, че напук на шведа Аугуст ще заповяда да се устроят балове, конни състезания и маскаради, за да му покаже, че не взема много присърце временното поражение.

Редките минувачи по улиците около двореца поглеждаха към прозорците и се чудеха, че толкова рано у краля цари мрак и тишина. Но ако някой би могъл, като мине през грамадната порта и първия вътрешен двор да се промъкне във втория, щеше да се увери, че само отвън замъкът изглежда заспал, докато вътре животът още кипи.

Тук стражата не пускаше никого.

На първия етаж прозорците бяха широко отворени въпреки вятъра. Иззад полудръпнатите завеси бликаше обилна светлина, отразена от безброй огледала, а от време на време от вътрешността на залата долиташе буен, неудържим смях, който огласяше двора и плашеше разхождащата се стража, която се спираше, щом го чуеше, после се блъсваше в сивите стени и постепенно замираще като ехо.

Смехът се съпровождаше от ту по-слаба, ту по-силна гълчава, която растеше или преминаваше в шепот и мълчание. Внезапно, сякаш след прозвучала реч, отново избухваха ръкопляскания и отново екваше властен смях, кралски, необуздан, величествен — смях на същество, което не се бои, че някой ще го чуе и ще му отговори с друг, саркастичен смях. След всяко такова избухване стражата, която обикаляше с алебарди под прозорците, се спираше, войникът вдигаше поглед нагоре, въздъхваше и пак свеждаше очи към земята.

Нещо страшно имаше в тоя нощен пир в заспалия замък, сред бурния вихър и смълчаната столица.

Там се веселеше кралят.

След завръщането му от Полша тези вечерни пиршества само с неколцина доверени хора — да ги наречем приятели — се устройваха по-често, отколкото в миналото. Аугуст Силния, победен от чудноватия Карл XII^[5], наричан Малоумния, се срамуваше да се покаже пред многолюдни събрания, но понеже се нуждаеше от забавления и развлечения, събираше около себе си неколцина свои любимци. Тогава донасяха златисто унгарско вино, за което всяка година нарочно пращаха доставчици в Унгария, нареждаха чаши и пиеха чак до разсъмване, чак докато заспят, докато всички изпадат

от столовете, а Хофман^[6] отведеше под ръка смеещия се крал до леглото.

Към тази група от избрани жреци на маджарския Бакхус принадлежаха малцина: само близки, доверени и любимци на Аугуст, защото се говореше, че след няколко чаши кралят ставал опасен за тия, които не понася. Той имаше херкулесовска сила, гневът му беше олимпийски, а властта — неограничена. Обикновено, когато се разгневеше, кървав огън сякаш обливаше лицето му, очите блясваха, а устните затреперваха и той се извъръщаше, за да не гледа този, който така го бе разярил, но след няколко чаши не един бе изхвърквал през прозореца и бе падал върху камъните, за да не стане вече.

Така говореха хората. Гневът му биваше рядък, но страшен като гръм. Във всекидневния живот нямаше по-добродушен и благ господар, нито по-милостив към всички. Смяташе се дори, че колкото по-малко понася някого, толкова по-мила усмивка има за него, а преди да изпрати някого в Кьонигщайн^[7], където често пъти фаворитите прекарваха десетки години, Аугуст го прегръщаше като най-добър приятел. Такава благородна натура имаше той, че желаше да подслажда съдбата на хората.

А да се забавлява — това, естествено, беше крайно необходимо за владетеля. Какво чудно, че понякога на пиршествата докарваха две гладни мечки, за да се хапят, или напиваха двама ожесточени неприятели, за да се заяждат. Тоя вид развлечения бяха най-приятни на господаря и когато двама фицтумовци, фризеневци или хоимовци започнеха след няколко чаши да се нападат ожесточено, той се смееше до пръсване. Това беше невинно развлечение.

Кралят много лесно успяваше да ги скара, защото знаеше всичко за тях: кой в кого е влюбен, кой кого мрази, колко са взели от касата му по непозволен начин, дори какво замисля всеки от царедворците, а ако не знаеше, досещаше се. Напразно си блъскаха главата да разберат кой му пошушва всички тия неща, кой му донася и кой издайничи. Свърши се с това, че никой вече не вярваше на никого, брат се страхуваше от брата, мъжът криеше от жена си, бащата се боеше от сина, а крал Аугуст Силния се смееше на тая сган.

Той наблюдаваше отвисоко човешката комедия, без да се отказва в нея от ролята на Зевс, Херкулес и Аполон, а вечер — на Бакхус.

Но тази вечер кралят се чувствуваше толкова тъжен и отегчен, че реши да напие и изповяда всичките си министри, любимци и царедворци, та поне малко да се развлече.

Около дългата маса наред осветената зала, с цяла стена, заета от бюфет с искрящо сребро и чаши, в който грабваше окото едно сребърно буре със златни обръчи, бяха насядали избраните участници в кралските забавления: току-що пристигналият от Рим граф Тапарели Ланяско^[8] и Вакербарт^[9] — от Виена, както и местните — Вацдорф, наричан „Селянина от Мансфелд“^[10], Фюрстенберг^[11], Имхоф^[12], Фризен^[13], Фицтум^[14], Хоим^[15] и несравнимият в шегите, неизчерпаемият във вицовете, винаги строг и сериозен, но умеещ да те разсмее дори когато ти се плаче — барон Фридрих Вилхелм Киан^[16].

Кралят седеше разгърден, с разкопчана връхна дреха и жилетка, облегнат на лакътя си и тъжен. Хубавото му лице, обикновено ведро, сега сякаш бе замъглено от овладялата го тъга. Чашата пред него стоеше празна. Няколкото изпити бутилки свидетелствуваха, че пиршеството не беше току-що започнало, но по лицето на краля не личеше въздействието на божественото питие. Кехлибарената течност не бе позлатила мрачните му мисли.

Царедворците се надпреварваха да развеселят господаря си с остроумия, но нищо не помагаше. Аугуст седеше замислен, сякаш не ги слушаше. А за него това състояние беше много рядко, защото той искаше разтуха и търсеше развлечения. Неспокойни, сътрапезниците му го гледаха изкосо.

На другия край на масата седеше невзрачният, мрачен Киан и сякаш желаше да подражава на краля, та също се беше подпрял на лакът, изпънал бе нозе и въздишаше загледан в потона. Той беше толкова тъжен, че изглеждаше смешен.

— Слушай — прошепна Фюрстенберг, като побутна Вакербарт с лакът (и двамата бяха вече доста пийнали), — виждаш ли негово величество? Зле е, днес нищо не може да го развесели, единадесет часът е, а до това време вече трябваше да бъде в розово настроение. Ние сме виновни.

— Аз съм тук гост — отвърна Вакербарт и сви рамене, — това не е моя работа. Вие го познавате по-добре и вие трябва да измислите по-благотворни средства.

— Много ясно, Любомирска^[17] му е омръзнала — обади се Тапарели отстрани.

— Не, съгласи се, че и историята с шведите му е трудно да смели — прошепна Вакербарт тихо. — Не му се чудя.

— Е! Шведите! Засега те не влизат в сметката; някой друг ще им тегли боя вместо нас, в това можем да бъдем сигурни, а ние ще отидем само да събираме плодовете — започна Фюрстенберг и чукна чашата му. — Не го глождят него шведите, ами Любомирска му е втръснала вече. Трябва да му намерим друга.

— Толкова ли е трудно това? — прошепна Вакербарт, като повдигна рамене.

— О! Трябваше пак във Виена да му намерите друга Естерле^[18] — засмя се Ланяско.

И започнаха да си шепнат толкова тихо, че вече да не могат да ги чуят, защото кралят сякаш се пробуди от сън, плъзна поглед по сътрапезниците си, а когато зърна трагично отпуснатия барон Киан, прихна в гръмогласен смях. Това беше достатъчно цялата зала да му отговори като ехо, при все че половината от присъстващите съвсем не знаеха защо негово величество бе благоволил да се засмее.

Единствен Киан нито мръдна, нито трепна.

— Киан! — викна кралят. — Какво ти е? Любовницата да не ти е изневерила? Или си гол, или неприятел се е впил в хълбока ти? Изглеждаш като Прометей, на когото невидим лешояд ръфа черния дроб!

Киан се обърна като дървена кукла и въздъхна страхотно. От тая въздишка шестосвещникът до него угасна наполовина и димът от свещите се разнесе по залата.

— Киан, какво ти е? — попита кралят.

— Светлейши господарю — отвърна баронът, — лично на мене нищо ми няма. Не съм нито гладен, нито влюбен, нито имам дългове, нито съм ревнив — отчаян съм.

— Какво се е случило? Говори! — каза кралят.

— Измъчва ме злочестата съдба на нашия най-любим монарх! — отвърна Киан сериозно. — Точно така! Роден за щастие, с божествен лик, с Херкулесова сила, с чудесно сърце, с непоколебима храброст, създаден, за да лежи светът в нозете му, а няма нищо.

— Да, това е вярно — рече Аугуст и свъси вежди.

— Петнадесет души седим тук и не можем да те разсмеем. Любовниците ти изменят и стареят, виното ти киселее, парите ти крадат, а когато вечер искаш да отдъхнеш във весел кръг, верните ти поданици идат с гробовни лица. Как тогава аз, който те обичам, да не се късам от мъка?!

Аугуст се усмихна, грабна чашата с разтреперана ръка и чукна с нея по масата. Иззад бюфета мигом изтичаха две джуджета и застанаха пред краля.

— Слушай, Трам^[19] — викна Аугуст, — кажи да донесат един бинлик амброзия! Киан назначавам за виночерпец. Виното, което пихме, беше подправено с вода.

Амброзия наричаха кралското унгарско вино, което лично Зихи беше наредил да произвеждат за Аугуст от най-добрите сортове немачкано грозде. То беше вино над вината, точеше се като сироп, беше предателски сладко и пивко, но можеше да повали и великан.

Трам и другарят му изчезнаха, а след малко се появи негър в източно одеяние, който носеше на сребърна табла грамаден бинлик. Всички станаха и го приветствуваха с поклон; кралят ги наблюдаваше.

— Киан, разпореждай се! — извика той.

Киан стана. На друга табла джуджетата носеха чаши, но те не се харесаха на виночерпеца; той им пошепна нещо и те се завтекоха със ситни крачки зад бюфета и след миг се появиха с нови чаши с различна големина.

Със сериозността на служител, който знае колко важни са възложените му задължения, Киан се зае да нарежда чашите.

На средата сложи стройната, внушителна чаша на краля; наоколо като венец я обгради с няколко по-малки чаши за министрите, а зад тях се притискаха множество съвсем малки, като напръстник, сякаш направени за шега, смешни чашчици.

Всички гледаха с любопитство.

Киан взе бавно грамадния бинлик, за да не разклати утайката, и започна да налива внимателно. Най-напред напълни най-малките чашки. Наглед те не поемаха много, но броят им беше толкова голям, че докато напълни всичките, бинликът доста се поизпразни. Дойде ред на министерските чаши. Сред всеобщото мълчание виночерпецът добросъвестно напълни и тях догоре. Виното в бинлика намаляваше ли, намаляваше и когато дойде ред да се напълни кралската чаша, то се

свърши. Киан изля в нея няколко мътни капки, изправи се и погледна към Аугуст.

— О! Добър виночерпец си, твоя милост! — засмя се кралят. — За тебе явно аз съм последният. Какво значи това?

Всички наоколо се смееха.

— Светлейши господарю — обади се Киан, като слагаше на масата празния бинлик; той съвсем не беше загубил хладнокръвие и чувството си за хумор, — това не е никакво откритие, а нещо обикновено: каквото направих аз с виното, твоите служители правят всеки ден с приходите на държавата. Най-напред всяко дребно чиновниче си напълва своята чашка, после високите сановници се погрижват за себе си и когато дойде ред за кралската чаша, оказва се, че е останала само мътилка.

Кралят плесна с ръце й загледа саркастично присъстващите.

— Киан! За твое здраве! Притчата ти е достойна за Езоп. Но нека донесат друг бинлик за мене.

Негърът вече носеше на табла амброзия. А всички се смееха, защото кралят се смееше, но някак кисело; те гледаха накриво Киан, който бе взел най-малката чашка и вдигна наздравица за саксонския Херкулес.

Всички, леко пийнали, паднаха на колене, настана страхотна врява, чашите се вдигнаха нагоре.

Кралят изпи чашата си с лице към барона и я сложи на масата.

— Да говорим за нещо друго! — викна той.

Фюрстенберг стана.

— Светлейши господарю — каза той, — дойде часът, когато не подобава да се говори за нищо друго, освен за тези, които царуват и денем, и нощем — за жените.

— Отлично — подкрепи го кралят, — нека всеки опише своята любовница. Фюрстенберг започва пръв.

Кралят изрече тия думи, като се усмихваше саркастично. По лицето на Фюрстенберг премина странна гримаса.

— Даденото ми първенство — обади се младият приятел и любимец на краля — доказва само, че нищо не може да се скрие от аргусовото око^[20] на нашия светлейши господар. Той ме познава, аз не бих могъл да го лъжа, и ме излага на унижение. Светлейши господарю

— добави Фюрстенберг, като склучи ръце, — моля, позволете ми да не описвам любовницата си.

— Не, не! — развикаха се наоколо. — Портретът може да бъде без надпис, ако дамата трябва да остане скрита, но заповедта на господаря е свещена и неотменима. Опиши я, Фюрстенберг.

Всички знаеха донякъде защо младежът толкова се дърпа. Той преживяваше критичен момент в своя живот, защото се преструваше на страшно влюбен във вдовицата на едного от рода Фризен, която бе прехвърлила четиридесетте и се славеше с това, че лицето ѝ не се виждаше под белилата и червилата. Вдовицата обаче беше богата, а Фюрстенберг се нуждаеше от пари. Всички знаеха, че той няма да се ожени за нея, но въпреки това на дворцовите балове, маскарадите и разходките той се влачеше след нейната карета.

И понеже Фюрстенберг се бавеше, те така започнаха да настояват и да тропат с крака, че кралят трябваше да въдвори тишина и като сочеше Фюрстенберг, повтори:

— Няма милост, опиши тази изписана любовница, пред която принасяш жертви.

За да събере смелост, младият лекомисленик обърна чашата си до дъно.

— Моята любовница е най-красивата на света — възкликна той, — може ли някой да ми възрази, знае ли някой какво се крие под тая маска, която тя си слага за очите на смъртните? Моята любовница е от рода на богините, защото нея единствена не заплашва това, което чака всички други! Нейната зряла хубост ще си остане завинаги такава, каквато е. Зъбът на времето ще се строши в мраморните ѝ форми.

Прекъсна го смях.

До него седеше Адолф Хоим. Той беше със стройна осанка, но с неприятен израз на лицето. Присвитите му очички, които пронизваха, когато се взреше в човека, издаваха някаква тревожна проникателност. Бледо и жълто, лицето му едва сега, от виното, се покриваше със слаба руменина, Хоим беше прочут донжуан, но от няколко години любовните му приключения бяха толкова тайнствени и скрити, та вече се мислеше, че е улегнал. Носеха се слухове, че се бил оженил, но жена му^[21] не се показваше никъде и никой не беше я виждал; говореше се, че живеела на село.

Хоим, който носеше по-малко от другите, а и беше вече уморен от неколкодневното си участие в нощните пирове на краля, явно беше много пиян. Това лесно можеше да се познае по неволните движения на главата му, по усилието, с което вдигаше натежалите си ръце, по усмивката на изкривената му уста, по затварящите се клепачи и по цялото му държание, което издаваше, че вече е престанал да се владее.

За краля и другарите му беше особено приятно да хванат министъра на акцизите^[22] в такова благословено състояние, когато разумът не може да спре езика.

— Сега е ред на Хоим — каза кралят и добави: — Хоим, ти ме познаваш, увъртания да няма. Всички знаем, че си голям познавач и поклонник на женските прелести и че без любов не можеш да живееш. От тия стени не излиза нищо навън. Изповядай се!

Хоим въртеше глава на всички страни, а с ръка си играеше с празната чаша.

— Хе-хе! — засмя се той.

Киан незабелязано му наля вино.

Министърът вдигна машинално чашата към устата си и я изпи с оная неразумна алчност, присъща вече на пияните, изгарящи от адска жажда. Лицето му стана пурпурно.

— Хе-хе! — зафъфли той. — Вие искате да знаете как изглежда моята любовница, но аз, мили господа, нямам и не се нуждая от любовница, защото имам жена богиня!

Всички се засмяха в хор, само кралят слушаше любопитно, като се взираше сериозно в него.

— Смейте се — продължаваше Хоим, — но който не я е виждал, той не е видял Венера, а мисля, че пред нея и Венера би изглеждала като жалка перачка. Нима аз мога да я опиша? В черните ѝ очи има толкова сила и чар, че никой смъртен не е в състояние да им устои. Фигурата ѝ би засрамила длетото на Праксител, за усмивката ѝ нямам думи, но тя е божество строго и страшно и тази усмивка не разцъфва всеки ден.

Присъстващите недоверчиво клатеха глава, Хоим искаше да спре, но кралят удари по масата.

— Опиши я по-добре, това са въздишки, а не портрет!

— Кой ще опише съвършенството? — добави Хоим с вдигнати към потона очи. — Тя притежава всички прелести и нито един

недостатък.

— Аз съм готов, да повярвам, че е прекрасна — възкликна Ланяско, — щом непостоянният Хоим от три години е влюбен в нея и не ловува из чужди гори.

— Преувеличава! Пиян е! — прекъсна го Фюрстенберг. — Как така, нима е по-красива от княгиня Тешен?

Хоим сви рамене и разтревожено погледна краля, но Аугуст рече спокойно:

— Тук не е важно нищо друго, освен истината. По-красива ли е от Любомирска?

— Светлейши господарю — провикна се Хоим. — Княгинята е прекрасна, но жена ми е богиня! В целия двор, в целия град, в цяла Саксония, в Европа — друга като нея няма!

Залата екна от гръмогласен, мощен, лудешки смях.

— Колко е забавен Хоим, когато е пиян!

— Колко е смешен пияният акцизен!

— Какъв недодялан човек!

Кралят не се смееше. Хоим явно беше под влияние на виното и бе забравил къде се намира и пред кого говори тия неща.

— Смейте се! — възкликна той. — Но всички вие ме познавате и сами ме наричате донжуан. Бъдете справедливи и признайте, че никой по-добре от мене не разбира от женски прелести. Защо ще ви лъжа? Тя не е жена, а божество! Достатъчен е един неин поглед, за да запали пожар в най-студеното сърце; нейната усмивка...

Както говореше, Хоим неволно погледна краля. Изразът на лицето на Аугуст, който жадно слушаше възклицанията и следеше всяка негова дума, така го ужаси, че той почти изтрезня от страх. Беше готов да оттегли думите си, но щеше да се изложи, че лъже, и като побледня, замлъкна вцепенен. Напразно се мъчеха със смях и подканвания да го накарат да продължи. От страх Хоим бе изтрезнял, ръката му държеше чашата, но очите му бяха впити в пода и той беше някак странно умислен.

По знак на краля Киан му наля амброзия, чукнаха се.

— Пихме за здравето на нашия божествен Херкулес! — извика Фюрстенберг. — Сега за здравето на нашия светлейши Аполон.

Едни пиеха коленичили, други прави. Хоим стана, но се олюляваше, та трябваше да се облегне на масата. Въздействието на

виното, което тревогата бе спряла за миг, започваше отново. Виеше му се свят, затова може би изпи чашата на един дъх.

Зад стола на краля стоеше Фюрстенберг, когото Аугуст гальовно наричаше „Фюрстхен“ и обикновено него вземаше за компания в любовните си похождения. Аполон се обърна към него.

— Фюрстхен — каза той тихо, — акцизният не лъже, той от няколко години се затваря и крие със своето съкровище. Трябва да го накараме да ни я покаже. Употреби всякакви средства, но колкото и скъпо да ни струва, трябва да я видим.

Фюрстенберг се усмихна: и за него, и за други това беше много удобно. Властващата досега кралска любовница, en litre^[23] княгиня Тешен, беше настроила срещу себе си всички приятели на сваления от нея велик канцлер Байхлинг^[24], след падането на когото тя бе наследила двореца на улица Пирнайска, а Фюрстенберг, при все че навремето бе помагал на Любомирска срещу другите дами, които се бореха за сърцето на краля, беше готов да служи на Аугуст срещу всички в света. Красотата на Любомирска, не особено блестяща, малко попрецъфтяла, господарското ѝ държание и тон започваха да досаждат на краля, който предпочиташе любовници с по-решителен, по-енергичен и жив характер.

Фюрстенберг отгатна всичко това по погледа и думите на краля. В миг той отскочи от неговия стол и се озова интимно опрян върху облегалото на Хоим и наведен до ухото му.

— Драги акцизе! — извика той високо — Срамувам се заради тебе, ти лъга безсрамно, и то пред негово величество краля; подиграваше се с нас и с него. Готов съм да приема, че жената на такъв негодник и женкар като тебе не може да бъде грозотия, но да я сравняваш с Венера и богиня, дори и с княгиня Тешен — това е подигравка!

Виното отново бушуваше в главата на Хоим.

— Това, което казах — заяви той с гняв, — беше истина! Tausend Donnerwetter! Potz und Blitz!^[25]

Присъстващите избухнаха в смях при тия груби ругатни, но на интимно пиршество кралят прощаваше всичко. Когато се напиеха, обикновените смъртни го прегръщаха през шията и го целуваха, без да се страхуват, че тоя Голиат може да ги удуши в прегръдките си.

— Обзалагам се на хиляда дуката — викна Фюрстенберг, — че жена ти не може да бъде по-хубава от другите придворни дами!

На Хоим доливаха вино, акцизният пиеше от отчаяние.

— Приемам облога! — скръцна той със зъби, блед и пиан. — Приемам.

— Арбитър... аз ще бъда арбитър! А съдът не може да се протака — добави Аугуст и протегна ръка. — Хоим веднага ще доведе тук жена си и ще я представиш на първия бал у кралицата.

— Хоим, пиши! Кралски куриер ще отнесе писмото в Лаубегаст^[26] — добави някой от страни.

— Веднага пиши! — отново завикаха от всички страни.

В миг сложиха пред него хартия, Фюрстенберг насила му натика перо в ръцете, кралят с поглед настояваше да пише. Нещастният Хоим, у когото от време на време се обаждаше съпружеската тревога и мисълта за донжуанството на краля, сам не разбра как написа на жена си продиктуваната му заповед да дойде в Дрезден и как мигновено му я изтръгнаха от ръцете. Някой изтича по стъпалата към двора, за да изпрати веднага писмото по кралски куриер в Лаубегаст.

— Фюрстенберг — прошепна Аугуст, — като гледам Хоим, струва ми се, че щом изтрезнее днес, ще отмени заповедта си. Трябва да го напием така, че да не може да помръдне нито ръка, нито крак.

— Той е вече толкова пиан, че аз се боя за живота му — добави князът.

— А аз не — каза спокойно кралят. — Нима никой на света вече не е в състояние да замести Хоим? А какво пищно погребение бихме му устроили с безброй палмови клонки и венци!

Усмивката на краля действаше така, че около Хоим се събра групичка с чаши. Подканяха го, измисляха тостове, доливаха във виното му разни течности от някакви бутилки, които вадеха скришом, и след половин час Хоим, блед като мъртвец, с увиснала глава, с грозно зинала уста, спеше, легнал върху масата. По даден знак кралските слуги го изнесоха. Но по-скоро от предпазливост, отколкото от грижа за здравето му, вместо да го отнесат с лектика в дома му на улица Пирнайска, настаниха го в един от кралските кабинети и поставиха на пост грамадния Коянус^[27], комуто бе заповядано да не го пуска да си отиде вкъщи, ако се събуди. Хоим обаче не се събуди; а само стенеше тежко през сън и лежа така в безсъзнание до сутринта. След

изнасянето на тоя труп в залата започна истинска оргия при затворени врати, в тесен кръг, свидетели на която бяха само огледалата.

Кралят беше в чудесно настроение и сиянието на лицето му се отразяваше по лицата на царедворците. Вече се беше съвсем развиделило, когато най-послед двама слуги изнесоха, последен от всички, и Аугуст Силния, за да го сложат като дете в леглото.

Може би ще ме обвините, че съм преувеличил в описанието си?! Уви! Всичко до най-дребната подробност е истина!

Фюрстенберг остана сам сред развалините; почти напълно трезв, той само свали перуката, за да си разхлади главата и, замислил се дълбоко, си каза:

— Значи ще имаме нова владетелка. Любомирска прекалено много се месеше в политиката и успя да оплете краля... Защо му е на него умна любовница? Нека само го забавлява и люби! Това е нейното призвание. Ще видим Хоимова...

---

[1] Порта на кралския замък в Дрезден. — Б.пол.р. ↑

[2] Аугуст II Силния (1670–1733) — от 1694 г. саксонски електор, а от 1697 до 1706 г. и от 1709 до 1733 г. полски крал. — Б.пол.р. ↑

[3] По времето, когато се развива действието, кралят на Полша е бил избран от общо събрание на представители на шляхтата. — Б.пол.р. ↑

[4] Курфюрст — германски владетелен княз (електор-избирател), който имал право да участва в избора на императора. — Б.пол.р. ↑

[5] Карл XII — шведски крал от 1697 до 1718 г., талантлив военачалник. — Б.пол.р. ↑

[6] Франц Йосиф Хофман — любим камериер на Аугуст II, а после и на Аугуст IV. Уреждал любовните приключения на краля. — Б.пол.р. ↑

[7] Крепост в Саксония, на левия бряг на Елба, строена с прекъсвания от 1589 до 1731 г. Държавен затвор. — Б.пол.р. ↑

[8] Пиетро Роберто Тапарели Ланяско (1659–1735) — саксонски министър през 1713–1721 г. — Б.пол.р. ↑

[9] Аугуст Кристоф Вакербарт (1662–1734) — генерал, командващ саксонските пионерни войски, през 1710–1721 г. министър, а от 1730 г. — маршал, главнокомандуващ саксонската армия. — Б.пол.р. ↑

[10] Кристоф Хайнрих Вацдорф — директор на акцизите (1713–1715) и министър на вътрешните работи (1715–1721), наречен от краля „Селянина от Мансфелд“ поради грубиянството си и защото пръв от рода си получил графска титла. — Б.пол.р. ↑

[11] Княз Антони Егон Фюрстенберг (1656–1716) — фаворит на краля; от 1697 до 1716 г. кралски наместник в Саксония. — Б.пол.р. ↑

[12] Антони Албрехт Имхоф (1653–1715) — председател на финансовата камара, кралски пълномощник за сключване Алтранцатския мирен договор (1706). Под предлог, че е превишил пълномощията си, бил осъден на доживотен затвор. След седем години бил освободен. — Б.пол.р. ↑

[13] Хайнрих Фридрих Фризен (1681–1739) — генерал-майор, влиятелен царедворец; от 1726 г. министър. Женен за графиня Аугуста Констанция Козел, извънбрачна дъщеря на Аугуст Силния. — Б.пол.р. ↑

[14] Граф Фридрих Фицтум фон Екщед (1675–1726) — министър от 1721 г., любимец на Аугуст. Загинал при дуел в околностите на Варшава. — Б.пол.р. ↑

[15] Адолф Магнус Хоим (1668–1723) — заемал редица високи постове в управлението на Саксония. От 1703 г. генерален директор на акцизите, през 1706–1715 г. министър на вътрешните работи. От 1699 г. съпруг на графиня Козел. — Б.пол.р. ↑

[16] Фридрих Вилхелм Киан (1654–1733) — барон, генерал, от 1715 г. комендант на крепостта Кьонигщайн. Известен с хапливия си хумор. След смъртта му неговите анекдоти и афоризми влезли в литературната легенда. — Б.пол.р. ↑

[17] Княгиня Уршуля Любомирска (1680–1743) — любовница на Аугуст II преди графиня Козел. В 1700 г. му родила извънбрачно дете и получила титлата княгиня Тешен. — Б.пол.р. ↑

[18] Графиня Естерле — през 1696–1698 г. е една от най-близките фаворитки на Аугуст II. По-късно изпада в немилост за любовните си похождения с разни царедворци. Между многобройните деца на Аугуст II само нейният син остава непризнат за дете на краля. — Б.пол.р. ↑

[19] Любимо джудже на кралица Еберхардина — от родния ѝ град Байройт. Живяло само 21 години. — Б.пол.р. ↑

[20] Всевиждащо око. — В гръцката митология исполинът Аргус е вечно бдящият, стоок страж на жрицата Йо, превърната в бяла телица. — Б.пол.р. ↑

[21] Ана Констанция Брокдорф (1680–1765) — дъщеря на датски полковник. Омъжва се за Хоим през 1699 г. — Б.пол.р. ↑

[22] Министър на финансите. — Б.пол.р. ↑

[23] По титла (фр.). — Б.пол.р. ↑

[24] Волф Дитрих Байхлинг (1665–1725) — допринесъл заедно с Флеминг за спечелването на полската корона от Аугуст II. През 1699–1703 г. — велик канцлер. Свален от власт поради отрицателното му отношение към войната с шведите. През 1703 г. затворен в крепостта Кьонигщайн. — Б.пол.р. ↑

[25] Немски проклетия. — Б.пол.р. ↑

[26] Село на левия бряг на Елба, сега предградие на Дрезден. — Б.пол.р. ↑

[27] Даниел Коянус — родом от Финландия, син на духовник. Човек с великански ръст и сила; обличал се по турски. — Б.пол.р. ↑

II

Лаубегаст е разположен на самия бряг на Елба, на два часа от Дрезден. Малкото селце още по онова време имаше няколко къщи, явно издигнати от заможни хора, които владееха околността. Тези домове се гушеха между клоните на старите липи и буки, на черните борове и ели.

Дворецът на Хоим, до който той се прокрадваше, от време на време, за да прекара там вечерта и част от деня, а понякога, когато кралят отсъствуваше, дори цели седмици, изглеждаше като всичките дворци на благородници от онова време: с висок покрив и мансарди във френски стил, с декоративни орнаменти по стените. Доведени от столицата зидари го бяха украсили най-старателно, доколкото позволяваха скромните размери на двореца. Личеше си голямата грижа на господаря да разхубави това място. Малкото дворче бе опасно с желязна ограда със зидани стълбове, върху които бяха поставени чудесни каменни вази, а на малко по-високите колони при входа — групи ангелчета държаха фенери. Чудни цветя покриваха алеята към къщата с каменна галерия, украсена с вази и фигурки. Иззад дърветата сградата изглеждаше внушителна, но тъжна като манастир, като пусто място.

Тук нямаше нито оживление, нито многобройна прислуга, нито шумен двор. Понякога се мяркаха двама стари камериери и няколко слуги, а от време на време надвечер от нея излизаше с книга в ръка една жена, която цялото население на Лаубегаст наблюдаваше с възхищение иззад оградата и храстите. И наистина, в тоя затънтен кът тя изглеждаше като чудно видение, чието истинско място беше в самата столица.

Никой тук не беше виждал нещо подобно, нито пък можеше да мечтае за такава хубост. Когато тая млада, висока, с благородна осанка жена, бяла като мрамор, с черни, ясни и бистри очи, вървеше по улицата в блясъка на своята младост, красота и гордост, неволно възмущение овладяваше тия, които я гледаха дори крадешком — толкова

царственост и властност излъчваше тя. И на човек му се искаше да падне ничком пред нея.

Но при цялата си недостъпност беше тъжна като надгробна статуя. Никога не се усмихваха нито очите, нито устните ѝ, тя никога не бе погледнала, по-весело към небето. Взираше се само в черната земя, в сивите води на Елба и в цветята, които не късаше и от чието ухание не се упойваше. Изглеждаше нещастна, но може би беше само отегчена. Знаеше се, че от няколко години седи тук затворена, без да вижда почти никого, освен сестрата на господин Хоим, Фицтум, но и на нея брат ѝ рядко позволяваше да се среща с жена му. Той сигурно знаеше, че и тя за кратко време се беше радвала на благоволенieto на краля, но надеждата ѝ да го запази за дълго не се бе осъществила. В своя стремеж да предпази жена си от влиянието и интригите на двора той отстраняваше от нея дори собствената си сестра. Фицтум свиваше презрително рамене и ѝ беше все едно.

Но жената на брат ѝ се отегчаваше до смърт. Цялото ѝ развлечение бяха набожните книги на разни протестантски мечтатели, които четеше с увлечение, и самотните разходки под надзора на стария камериер.

Това беше монотонен и тих като гроб живот, ала пък и никакви страсти не предизвикваха бури в него. Отначало много нежен, но по природа женкар, подбуждан от разпуснатостта на двора, Хоим се беше отегчил от жена си и вече я бе изоставил. Ала я обичаше по свой начин, ревнуваше я и искаше да държи това съкровище скрито от хорските очи. Само когато кралят и дворът отсъствуваха от Дрезден, госпожа Хоим можеше да дойде за кратко време да се поразвлече в столицата, която по това време беше скучна до смърт.

Това неколкогодишно затворничество я беше пропило с гордост, злъч, горчивина, тъжни мисли, презрение към света и чудноват аскетизъм. Тя смяташе живота си за свършен, приключен и очакваше също така самотна кончина, а беше хубава като ангел и още не бе навършила двадесет и четири години, а тия, които я виждаха, поради детското ѝ лице, не биха ѝ дали дори осемнадесет — така удивително млада изглеждаше.

Това ненакърнимо целомъдрие на снаха ѝ дразнеше госпожа Фицтум, която в буйния си живот беше загубила някогашната свежест и част от младежкия си чар. Дразнеха я и някои други нейни качества:

благородната гордост на добродетелта, възмущението срещу разпуснатостта, презрението към интригите и лъжите, царственото величие, с което Ана гледаше от висотата на своето превъзходство подвижната си, смееща се, но пълна с фалш зълва. Ако Ана не беше жена на брат ѝ, Фицтум може би дори щеше да желае падението и унижението ѝ. Ана също не я обичаше и инстинктивно се отвърщаваше от нея. А към мъжа си сега изпитваше едва ли не хладно презрение. От самата госпожа Фицтум, която много пъти скришом ѝ нашепваше за разни тайни скандали, Ана знаеше, че мъжът ѝ не ѝ е верен. Тя лесно би могла само с един по-нежен поглед да го свали в нозете си, знаеше своята сила, беше сигурна в нея, но не искаше. Мъжа си вече смяташе за прекалено нищожно същество, което не заслужава усилията ѝ. Посрещаше го хладно, изпращаше го равнодушно. Хоим кипеше вътрешно, но когато се стигнеше до открита свада, се чувствуваше толкова слаб пред жена си, че търсеше изход в бягство.

Така се нижеха тъжните дълги дни в Лаубегаст. Много пъти на Ана ѝ минаваше през ум да се върне като сламена вдовица в Холщайн^[1], в Брокдорф, при близките си. Но близките ѝ не бяха много благоразположени към нея: тя отдавна беше останала без родители и не се знаеше дали княгиня Брауншвайг, родена Холщайн-Пльон, би я приела отново в двора си. Там все още се помнеше как княз Лудвиг Рудолф^[2], покорен от чудната хубост на още шестнадесетгодишната Ани, се бе опитал да я целуне и... почти публично бе получил плесница.

Така че бедната красива Ана нямаше къде да се дене.

Въпреки разпуснатостта на двора и близостта на Дрезден, в който мъчно можеше да се скрие от очите на хората такава неповторима хубост, няколко години в разходките си по бреговете на Елба, където непрекъснато кръстосваха дворцови екипажи, рицари на коне, военни и цялата безделническа сган, която обграждаше владетеля, Ана успяваше да се скрие в своята усамотеност, без да я забележи почти ничие око.

Освен едно...

Окото на един млад поляк, който по-скоро продължаваше да виси, отколкото да се държи в двора на Аугуст, където беше попаднал почти против волята си и въпреки волята си водеше там доста скучен живот.

Когато Аугуст Силния за пръв път посети Полша и при пиршествата, пред очите на смаяните панове, излезли да го посрещнат, мачкаше с ръце сребърни чаши, чупеше талери и трошеше подкови, на един обед в Пекари^[3], след церемонията пред чудотворната икона, куявският епископ, наблюдаващ тези демонстрации на кралската сила, които сякаш не вещаеха нищо добро за Полша, между другото подметна, че познавал някакъв млад момък, който можел да се похвали едва ли не със същата сила.

Това бодна негово величество краля, той почервения, но не се издаде, защото тогава правеше първите си стъпки в Полша; каза само, че е любопитен да види съперника си, защото през живота си никога не бил срещал равен на себе си по сила. Куявският епископ обеща, когато пристигнат в Краков, след коронацията, да представи на краля въпросното бедно шляхтиче, което произхождало от знатния и богат някога род Заклика. Но поради много други по-важни работи уговорката беше забравена и епископът нямаше да го подсети за нея, понеже разбра, че е постъпил нетактично с това сравнение, ако самият крал не настоя, не напомни и не поиска настойчиво да му доведат непременно този пан Раймунд Заклика.

Момъкът току-що беше завършил училище при йезуитите и се шляеше насам-натам, без да знае кой път да хване. Готов беше да отиде във войската, но нямаше с какво да си купи екипировка, а иначе беше неудобно за шляхтич от стар род. Така че след дълги търсения из града успяха да намерят Заклика в някаква канцелария, където по неволя се бореше с перото. Когато трябваше да го представят на негово величество краля, той нямаше нито прилично облекло, нито сабя, нито колан. Ще не ще, епископът нареди на хofмаршала си да го облече от глава до пети и едва след като сам се увери, че Заклика няма да го посрами, го задържа при себе си за всеки случай. Кралят най-често демонстрираше своята сила на пиршества, когато биваше в добро настроение. Веднъж, когато пак мачкаше кани, заповяда да му донесат подкови, каквито прислугата винаги държеше подръка за подобни демонстрации. Епископът си седеше тихо, но кралят изведнъж се обърна към него: „А къде е вашият борец, отче?“ И почна да настоява. Доведоха Заклика.

Момъкът беше снажен като дъб, строен, румен, хубав, свенлив като момиче и съвсем не приличаше на някакъв Херкулес. Аугуст го

погледна и започна да се усмихва. Понеже беше шляхтич, допуснаха го да целуне ръка на владетеля. Човек мъчно можеше да се разбере с него, освен на латински, защото тогава Заклика още не разбираше нито дума немски или френски. За щастие тук думи не бяха потребни. Пред краля стояха две досущ еднакви сребърни чаши. Аугуст взе едната в широката си шепа, обхвана я с пръсти, стисна я, прегъна я като лист и я смачка. На дъното ѝ имаше вино: то избликна навън.

Като се усмихваше саркастично, той побутна към Заклика другата чаша и рече:

— Опитай. Ако смачкаш тая чаша, твоя е.

Момъкът плахо се приближи до господарската маса, разтвори шепа и обхвана твърдия метал. За миг сякаш се поколеба, после кръвта нахлу в главата му и чашата стана на парчета. По лицето на краля се изписа безкрайно удивление, но и още по-силно недоволство, което личеше в погледа, отправен към епископа. Присъстващите царедворци започнаха да твърдят, че чашата е била от по-тънък метал или пък пукната.

Кралят се залови да троши подкови и ги трошеше като гевреци; заповяда на Заклика да опита — той ги чупеше съвсем леко, без всякакво усилие. Аугуст извади един кован талер, стисна го с две ръце и също го счупи. Дадоха на Заклика комай по-дебел, испански; момъкът малко се позамисли, но нали вече се бе разгорещил и това му придаде сили: разполови и талера.

Тъмен облак забули челото на владетеля и кралският двор помръкна, задето се бе стигнало до такова недостойно състезание. Кралят заповяда да наградят Заклика, подари му двете сребърни чаши, а като размисли, каза да го оставят в двора. Дадоха му някаква службица, но на другия ден хофмаршалът му пошепна на ухото никога повече да не дръзва да показва силата си, нито да се хвали с нея, иначе лошо му се пише: тия неща са забранени.

Така увисна в двора горкият Заклика. Дадоха му неколкостотин талера заплата, великолепна, може да се каже, униформа, никаква работа, много свободно време, но където и да тръгнеше кралят, той трябваше да го следва. Ала понеже, както се казва, беше покорен като теле, чувствуваше се добре. Наистина кралят не се бе обърнал с нито една дума към него, но не го забравяше, питаше за него и нареждаше да не му липсва нищо. Момъкът разполагаше с достатъчно свобода;

тъй като непрекъснато трябваше да слуша немския брътвеж или пък френски, започна бързо да овладява тези езици и след две години вече си служеше добре с тях. Но понеже нямаше какво да прави, а с швабите не обичаше да завързва приятелство, *salva reverentia*^[4] към негово величество краля, използваше хубавото време и пеш обиколи всички села и горички около Дрезден. Той беше любопитен по характер, та се катереше и по възвишенията край отвъдния бряг на Елба, които бяха толкова урвести, че като погледнеше от тях, *abyssus vocat*^[5]. Но никога не му се случи нищо лошо.

При една от тия разходки Раймунд Заклика попадна в Лаубегаст и като намери една безстопанствена липа, за нещастие се излетна на хлад под нея. Точно по това време графиня Ана Хоим излезе на самотна разходка. Когато я видя, момъкът примря от възхищение, дъхът в гърдите му спря. Той разтърка очи, защото мислеше, че сънува и че такова създание сигурно не може да съществува. Така седя горкият до вечерта, гледаше я, но не можеше да ѝ се нагледа. Струваше му се, че с очи ще ѝ се насити, но колкото по-дълго я гледаше, толкова повече желаше да я вижда. Дали копнеж се роди в душата му, или лудост го овладя, но той започна като обезумял да тича все до Лаубегаст и в главата му всичко се обърка.

Но понеже с никого не споделяше нищо, нямаше и кой да го посъветва, че за такава болест има само един лек: не да се хвърляш сам в огъня, а да бягаш от него.

И той се влюби толкова дълбоко, че отслабна и гледаше като занесен. Жените, които служеха у графиня Хоим, веднъж го откриха и сигурно се досетиха какво му е, защото започнаха да му се смеят, а съобщиха и на господарката си. Тя също се разсмя и го видя, без той да я забележи, а може би дори ѝ стана жал за него, ала заповяда да го повикат; тогава го нахока, задето се влачи наоколо без никаква нужда, и заповяда повече кракът му да не стъпва около двора ѝ.

Но понеже на разговора не присъствуваше никой, а глупостта на момъка, изглежда, му придаваше смелост, той отговори, че като гледа, не върши грях, и че не иска нищо повече, освен да я вижда; и добави, че дори с камъни да го пребият, пак ще идва, защото иначе ще му е много мъчно.

Графиня Хоим се разсърди, тупна с крак, заплаши го, че ще се оплаче на мъжа си, но това никак не го стресна. После тя няколко

седмици не се показваше там, където той би могъл да я види. Разхождаше се край Елба, докато веднъж забеляза, че въпреки студената вода Заклика беше влязъл до шия в реката и стоеше така скрит, само и само да я види. Тогава тя страшно се разсърди, развика се и Раймунд се гмурна във водата и изчезна. Но за малко не се удави тогава; мускулите му се схванаха, мокрите дрехи му натежаха, ала успя да се спаси. И уж изчезна, защото не го видяха повече; не беше обаче така, той само си беше избрал друго скривалище и оттам насищаше очите си с отровата на тази хубост. Не бе известно дали нейна светлост знаеше това, или не, но за Заклика повече не се говореше. А понеже и в двореца малко ги беше грижа за него, пък и кралят може би щеше да бъде доволен, ако той си строши някъде врата, никой не питаше за момъка. Той правеше, каквото иска, и ходеше, където му видят очите.

Само веднъж го повикаха в двореца, защото кралят, силно разгневен, с един замах беше отсякъл главата на един грамаден кон. Тогава Аугуст Силния поиска да покаже, че дори и славният Заклика не е способен на това. Докараха старата кокалеста кранта на някакъв драгун. Скришом намекнаха на Заклика, че ако му е скъпо благоволенieto на господаря, трябва да остави кобилата на мира или да не замахва много силно. Но на него вече всичко му беше безразлично, а станеше ли дума за сила и му замиришеше, както се казва, на пот, никой не можеше да го спре. Тогава пред краля, царедворците и цялото множество той опита желязото и като си избра острие, отсече като с бръснач главата на коня. Казваше, че после цяла седмица ръката го боляла в рамото. Кралят не продума нито дума, само сви рамене и всички започнаха да пият, за да се заглади конфузията. Към Заклика никой вече и не погледна, а ония дворцови слуги, които бяха благоразположени към него, му пошушнаха скришом да офейка някъде, защото при първия най-дребен повод ще се намери в Кьонигщайн.

Раймунд повдигна рамене и съвсем не се уплаши от това. Кралят успя да го победи само в едно: когато поиска непременно да го изпита колко пиене ще издържи. Но момъкът пиеше само чиста вода, много рядко халба бира или чаша вино, повече не би могъл. Затова напразно беше настояването на краля: пий, та пий. Почти насила му изляха в устата чаша унгарско вино, от което му прилоша, цяла седмица боледува и насмалко високата температура не го откара на оня свят. Но

после се съвзе и като че ли придоби още по-голяма сила, та вече никой не смееше да се пребори с него.

Тогава отново започна детински да наднича в градината в Лаубегаст. И тази любов го направи друг човек: стана много сериозен, започна да се учи и дори външно се измени. Графиня Ана Хоим, която казваше всичко на мъжа си и на зълва си, нито веднъж не спомена за него, като че ли нито го бе виждала, нито бе чувала за него.

В Лаубегаст денят свършваше рано и щом се мръкнеше, заключваха и залостваха портите и вратите според тогавашния обичай, отвързваха кучетата от веригите и ги пускаха из двора, слугите си лягаха с кокошките, а господарката прекарваше дълго време при свещ над някоя книга, за да убие скуката, но никой не знаеше това.

Точно през нощта, когато в замъка пируваха, есенният вятър бушуваше в голото поле и така се чуваше в Лаубегаст, така кършеше клоните на дърветата и превиваше липите, че за сън не можеше и да се мисли.

Съблечена вече, прекрасната Ана четеше Библията — най-любимото ѝ четиво, особено апокалипсиса и посланията на апостол Павел. Тя мислеше и размишляваше върху тях, а често дори плачеше.

Беше вече късна нощ и втора свещ догаряше в нейната стая, когато зад къщата се чу конски тропот. После сякаш някой заблъска желязната порта, а кучетата започнаха да лаят толкова бясно, че въпреки безстрашието си господарката се разтревожи. По онова време нападенията срещу имения, особено в околностите на столицата, бяха вече редки, но все още се случваха. Разпасани наемници и завербувани насила войници, избягали след това и скрили се в планините, понякога вършеха грабежи, при все че по-късно, когато устроиха срещу тях хайка, трябваше да платят с живота си.

Ана започна да звъни и целият двор се събуди, но въпреки това портата не преставаше да треци и кучетата да лаят. Най-после някои от хората излязоха с оръжие в ръка на двора и едва тогава видяха, че там се мята и крещи пратеник на краля, а зад него чака каляска с шест коня, с лакеи и слуги. Вързаха кучетата, отвориха вратата и пратеникът предаде писмото.

Когато ѝ го донесоха посред нощ, Ана леко побледня — помисли, че се е случило нещо лошо. Но щом позна почерка на мъжа си, макар и малко променен, успокои се. Само си спомни съдбата на

канцлера Байхлинг, който изведнъж, за една нощ, от върха на благоволенieto се бе намерил в Кьонигщайн и му бяха взели всичко, което имаше. Самият Хоим много пъти насаме ѝ бе признавал, че не вярва на краля и никога няма да се чувства в безопасност, докато не изнесе в чужбина главата и богатството си.

Доказано бе, че когато кралят проявява най-голяма сърдечност, тогава именно трябва най-много да се боиш от него. Защото той желаше да приспи жертвата си, преди да я тласне от върха, и се наслаждаваше, когато гледаше трагичната промяна на съдбата. Затова Ана си помисли, че може би съдбата на канцлера е сполетяла и мъжа ѝ, когото цялата страна мразеше за въвеждането на акциза, и неприятелите му насъскваха всички срещу него.

Затова тя се учуди безкрайно на бележката, в която с ръката на мъжа ѝ, макар с променен почерк и набързо, бе написана заповед веднага да тръгне с изпратената за нея кола. Невъзможно беше да се противи пред хорските очи, а и любопитството също я влечеше. И тя заповяда на прислугата си веднага да пригответи всичко за път и след по-малко от час, когато вече седеше в каретата, вратата на тихия двор в Лаубегаст се затвори завинаги зад нея.

Странни мисли я овладяха по пътя. Тя се чувствуваше изпълнена от някакъв страх и бе толкова тъжна, че дори я избиваше на плач. Не знаеше какво я заплашва и дали изобщо я заплашва, но въпреки това беше разтревожена. Навсякъде се знаеше, че след неколкогодишно отсъствие кралят и дворът се бяха завърнали. Заедно с тях в Дрезден се връщаха интригите, коварството, надпреварата за спечелване на благоволение и власт, в която си служеха с различни средства. Там ставаха наглед леки и весели, но всъщност трагични неща.

В момента, когато жертвите падаха със стон в ями и тъмни пропасти, бална музика веселеше онези, които бяха победили. Много пъти Ана бе гледала отдалече към синеещия се хълм на Кьонигщайн, пълен с тайни и с низвергнати хора.

Нощта беше много тъмна, но пред каретата яздеха дворцови служители с факли и конете препускаха с все сила. Докато се усетят, каретата спря пред дома на улица Пирнайска. Макар да очакваха министъра, хората бяха заспали, та трябваше да мине време, докато го успеят да ги събудят. В тази къща, в която Хоим заемаше първия етаж, Ана дори нямаше свои стаи; Помещенията тук бяха предназначени за

приемане на посетители; имаше само една спалня за министъра, която будеше отвращение у Ана. Останалите бяха канцеларии или складове за книжа. Кабинетът на министъра съседствуваше с огромна зала, украсена наистина, но тъмна, мрачна и тъжна. Понеже не намери мъжа си в къщи, графиня Ана се учуди още повече, но слугите я увериха, че сега е „кралска нощ“ и че при такова забавление гостите остават в замъка обикновено до разсъмване, а и по-дълго — по няколко дни и нощи. Принудена да търси приют и почивка, графинята трябваше днес за пръв път да си намери някакво кътче в дома на мъжа си, където почти никога не беше пребивавала. Избра кабинета, разположен от другата страна на канцеларията на министъра, отделен от другите стаи, тук тя заповяда да ѝ постелят истинско походно легло, после се заключи с камериерката си и се опита да поспи малко. Но сънят не осени уморените ѝ клепачи и тя само дремеше трескаво, будеше се и скачаше при най-малкия шум.

Беше вече бял ден, когато за малко бе заспала дълбоко, но изведнъж се събуди и чу да се отваря вратата в кабинета и нечии стъпки. Отначало помисли, че това са стъпките на мъжа ѝ, и мълчаливо започна бързо да се облича, подпомагана от слугинята си.

Облеклото ѝ беше утринно, небрежно, но то ѝ придаваше още по-голяма прелест. Умората от пътуването, безпокойството, треската бяха засилили царствения чар и блясък на възхитителната ѝ хубост. Тя отключи нетърпеливо вратата, която я делеше от кабинета, отвори я и застана на прага.

Вместо мъжа ѝ срещу нея стоеше съвсем непознат човек, чиято снага и лице ѝ направиха силно впечатление. Той беше с дълго черно расо на протестантски духовник, възрастен мъж с побеляла и лъснала глава, около която редките кичури бяла коса образуваха нещо като ореол. Пожълत्याлата кожа така прилепваше до костта на челото му, че всички вени изпъкваха върху него. Дълбоко хлътналите сиви очи, горчиво усмихнатите устни, спокойното презрение към света, съчетано с доброта и сериозност, придаваха на това лице, което впрочем не беше нито хубаво, нито изразително, нещо толкова изключително и завладяващо смаяните очи, че въпреки волята си човек не можеше да ги откъсне от него.

Ана го гледаше, но и той, сякаш поразен от вида на тая жена, стоеше неподвижен, с впити в нея очи, които неволно изразяваха

възхищение от чудесното божие създание, подобно на ангел. Той стоеше, а устата му трепереше, ръцете му се вдигнаха нагоре в изумление и в някакъв неразбираем жест, който можеше и да отблъсква, и да благославя.

Тия две същества, съвсем непознати едно на друго, се изучаваха за кратко време с очи. Духовникът се отдръпна бавно. Ана се оглеждаше наоколо — търсеше мъжа си. Тя вече щеше да прекрачи обратно прага на кабинета, когато духовникът я обгърна с поглед, пълен със състрадание, и я попита:

— Коя си ти?

---

[1] Област в Северна Германия, някога независимо княжество. — Б.пол.р. ↑

[2] Брат на брауншвайгския княз Аугуст Вилхелм, след чиято смърт в 1731 г. той поема управлението на княжеството. — Б.пол.р. ↑

[3] Село, близо до Краков; тук в 1697 г. Аугуст II бива тържествено посрещнат след избирането му за полски крал. — Б.пол.р. ↑

[4] Запазвайки уважение (лат.). — Б.пол.р. ↑

[5] Пропастта го влечеше (лат.). — Б.пол.р. ↑

III

— По-скоро аз бих могла да попитам кой сте вие и какво правите в моя дом.

— Във вашия дом? — повтори духовникът слисан. — Как така? Значи вие сте съпругата на господин министъра?

Ана гордо кимна с глава. Духовникът ѝ хвърли поглед, който изразяваше явно състрадание, гледа я дълго и две сълзи се наляха под сбръчканите му клепачи; той скръсти ръце сякаш от отчаяние и съмнение.

Ана го гледаше с любопитство. Тази невзрачна фигура, посивяла, уморена, сломена от живота, сякаш оживяваше, облагородяваше се, растеше от някакво голямо чувство, стана внушителна и величествена. Пред непознатия гордата дама се чувствуваше смутена, малка като дете, почти покорна. Мълчаливият старец сияеше от някакво вътрешно вдъхновение. Внезапно той се опомни, огледа се разтревожен и пристъпи крачка напред.

— Защо ти, която всемогъщият е създал за своя слава като прекрасен съсъд на добродетелта, ти, пълно с блясък същество, подобно на ангелите, не отърсиш праха от нозете си, осквернени от докосването на нечестивия Вавилон, защо не разкъсаш белите си одеяния и не избягаши от това огнище на развала и разврат?! — викна той, сякаш внезапно пламнал от чувство на милосърдие. — Защо стоиш в този огън?! Кой те е хвърлил в него? Кой е бил тоя негодник, който е докарал такова хубаво божие чедо в тоя мръсен свят? Защо не бягаши? Защо стоиш спокойно или може би не знаеш каква опасност виси над тебе? Отдавна ли си тук?

Като го слушаше, Ана отначало се вцепени, но гласът на стареца ѝ правеше такова впечатление, че тя може би за пръв път в живота си се почувствува победена и загубила смелост. Тонът на духовника я възмущаваше, но тя не можеше да му се разсърди. Преди да отвори уста, той продължи:

— А знаеш ли ти къде си? Знаеш ли, че земята, на която стоиш, се люлее под краката ти? Че тези стени се отварят по заповед, хората

изчезват, когато започнат да пречат, че тук животът на човека струва по-малко от миг наслада?

— Какви са тия ужасни картини, които рисуваш пред мене, отче? — промълви най-после Ана Хоим. — И защо искаш да ме уплашиш с тях?

— Защото по чистото ти чело и очи, детето ми — каза духовникът, — виждам, че се чувствуваш в безопасност, че си невинна и не знаеш какво те обгражда. Навярно си тук отскоро?

— От няколко часа — отговори Ана усмихната.

— И не си прекарала тук своето детство и младост, понеже тогава не би изглеждала така — усмихна се болезнено старецът, — нали?

— Детството си прекарах в Холщайн. От няколко години съм жена на Хоим, но той ме държеше усамотена на село и само отдалече виждах Дрезден.

— И навярно нищо не си чувала за него — добави старецът и потръпна. — Всичко, което ми казваш, аз прочетох на челото ти, в погледа ти — каза той тъжно. — Понякога бог ми позволява да надзърна дълбоко в човешката душа. Когато те видях, прекрасна госпожо, обзе ме безкрайно състрадание; стори ми се, че гледам бяла лилия, разцъфнала в самота, която ще бъде стъпкана от повилнели скотове. Трябвало е да цъфтиш там, където си израсла, и да ухаеш сред пустинята, пред бога.

Той се замисли дълбоко. Развълнувана, Ана пристъпи няколко крачки към него. По очите и държането ѝ се виждаше, че е дълбоко покъртена.

— Отче мой — рече тя, — кой си ти?

Старецът сякаш не чуваше, толкова дълбоко се беше замислил. Тя повтори въпроса си.

— Кой съм аз ли? — каза той. — Кой съм аз? Нищожно същество, грешно и презряно, към което никой не поглежда или на което всички се смеят. Аз съм глас, който вика в пустиня. Аз съм този, който предсказва упадък, унищожение, дни на покаяние и несрета. Кой съм аз? Оръдие в божията десница, през което понякога минава мощен глас отгоре, за да не го чуят хората или за да го осмеят. Аз съм той, подир черното расо на когото тичат уличници и го замерват с кал, този, чиито пророчества не слуша никой. Бедняк сред богаташи, но праведен

и чист пред господа, спокоен сред безумията, с молитва на уста сред поктарата.

Последните думи той изрече с гаснещ глас и замлъкна. Сведе глава.

— Странно предзнаменование — обади се Ана, без да се отдръпва от него, — след няколко спокойни години на село, през които до мен достигаше само далечният шумол на столицата, внезапно пристигам, повикана от мъжа си, и на прага срещам вас като предупреждение и предизвестие. Не е ли това пръст божи?

Ана се потресе и тръпки минаха по цялото й тяло.

— Наистина странно! — повтори тя.

— Глас на провидението — рече старецът — и горко на тия, които не слушат милостивото божие предупреждение. Ти искаш да знаеш кой съм аз? Никой, беден църковен проповедник, който е сгрешил нещо от амвона и когото преследва мъстта на земните господари. Наричам се Шрам. Граф Хоим ме познаваше някога, в детските ни години, та дойдох да го моля да се застъпи за мене. Заплашват ме. Ето защо днес съм тук. Но вас кой ви доведе? Кой ви позволи да дойдете тук?

— Собственият ми мъж! — каза Ана.

— Помоли го да те освободи — прошепна духовникът, като се оглеждаше неспокойно. — Виждал съм хубавиците в тоя двор, защото тук ги показват на народа като кукли. Ти си сто пъти по-хубава от всички. Затова горко ти, ако останеш тук. Ще те обградят с мрежа от интриги, ще те оплетат с отровни паяжини, ще те приспят, упоят. Ще ти завъртят главата с мелодични песни, ще омаят сърцето ти с приказки, ще измамат очите ти с безсрамие, ще ги привикнат към безобразията, докато един ден опита, изнурена, отмаляла, ще полетиш в пропастта.

Ана Хоим смръщи вежди.

— Не! — викна тя. — Аз не съм толкова слаба, колкото мислите, нито толкова неосведомена за клопките, нито толкова зажадняла за живот! Не, тоя свят не ме привлича, аз гледам на него отвисоко, той е по-долу от мене.

— Но ти си го видяла само с очите на душата и с предчувствието си — отвърна Шрам, — не бъди самоуверена, бягай от този ад. В него

кралските статуи се овъглиха и се покриха със скверни сажди. Махни се оттук, махни се, жал ми е за тебе и за твоята чиста, невинна душа!

При тези думи Шрам протегна ръце, сякаш искаше да я прогони, да ускори тръгването ѝ. Ала Ана стоеше спокойно и саркастична, но същевременно пълна със състрадание усмивка блуждаеше по устните ѝ.

— А къде да избягам?! — възкликна тя. — Моята съдба е свързана със съдбата на този човек, да се откъсна от него — не е в моя власт. Аз вярвам в предопределението, ще стане това, което ми е писано. Само че не заспала, нито пияна ще ме овладеят, не слаба и победена, а по-скоро аз ще господствувам над тях.

Шрам я погледна тревожно: тя стоеше, изпълнена с гордост и сила, усмихната надменно, величествена.

В този миг вратата се отвори и граф Адолф Магнус Хоим влезе бавно и смутено в собствения си кабинет и дори на прага още се колебаеше.

На масата сред вчерашната блестяща компания той не изглеждаше много привлекателен; днес, посред бял ден, след нощната треска и умора изглеждаше още по-зле. Беше грамаден на ръст, плещест, силен, но тромав. Нищо благородно не му придаваше обаяние, обикновеното му лице се отличаваше само със светкавичните промени на конвулсивно прелитащите по него най-противоречиви изражения. Сивите му очи ту хлътваха между клепачите, ту изпъкваха и мятаха огън, устата се смееше и кривеше, челото се мръщеше и проясняваше, сякаш някаква тайнствена сила дърпаше отвътре конците, които променяха цялата му фигура. И в момента, когато видя жена си, той сякаш беше под властта на някакви най-противоречиви чувства. Усмихна ѝ се, но след миг настръхна, сякаш щеше да избухне в гняв, ала се овладя и като се поколеба малко, енергично влезе по-навътре в кабинета.

Щом видя Шрам, веждите му рязко се свиха, лицето му пламна от гняв.

— Безумецо, фанатико, отвратителен комедианте! — извика Хоим, без дори да поздрави жена си. — Пак ли си забъркал някаква каша, пак ли идваш при мене, за да те вадя от пропастта? Кажи! Не е ли така? Зная всичко, ще те изхвърлят от черквата, ще отидеш на село, там, в пущинака, между простаците, в планините.

Той посочи с ръка.

— Аз нито желая, нито мисля да те защитавам! — добави Хоим, като кипна. — Благодари на бога, ако двама драгуни те откарат в някое затънтено място, защото тук би могло да ти се случи и нещо по-лошо. Какво си мислите вие — продължи разгорещено министърът, като се приближи досами Шрам, сякаш искаше да го хване за яката, — че тук, в двореца, е позволено всичко и че това, което наричате слово божие, можете неподсладено да го поднасяте на уста, свикнала със сладкиши? Че тук можете да играете ролята на вдъхновени апостоли, които покръстват поганци? Шрам, сто пъти съм ти казвал, че аз няма да те спася, защото ти сам се погубваш.

Духовникът стоеше несмутим, спокоен и гледаше министъра в очите.

— Но аз съм божии служител — каза той, — аз съм дал клетва, че ще говоря истината, а ме карат да стана мъченик за нея. Нека бъде така...

— Мъченик! — изсмя се Хоим. — Това би било преголямо щастие; ще ти ударят един ритник отзад, ще те оплюят и изпъдят.

— Тогава ще си ида — обади се Шрам, — но докато съм тук, няма да си затворя устата.

— И ще проповядваш на глухи! — язвително добави министърът и сви рамене. — Но стига вече, прави каквото искаш. Нито мога, нито мисля да те спасявам, тук вече е много, ако някой успее да спаси себе си. Аз ти предсказах това, Шрам. Човек трябва да умее да мълчи, да умее да ласкае, иначе ще го стъпчат. Какво искаш, такива времена дойдоха: Содом и Гомор. Хайде, върви си със здраве, нямам време.

Шрам се поклони мълчаливо, изгледа състрадателно жената на Хоим, после него с мълчаливо учудване и тръгна към вратата. Хоим откъсна поглед от жена си и пак го насочи към Шрам.

— Жал ми е за тебе — измърмори кратко, — върви си, ще направя каквото мога, но ти се забий в Библията и си дръж езика. За последен път те съветвам.

Шрам излезе почти без да го слуша. Съпрузите останаха насаме. Хоим дори не поздрави жена си, те от дълго време бяха в лоши отношения. Той явно не знаеше как да започне разговора. Стоеше объркан и сърдит. Хвана с ръце двата края на перуката си и ги задърпа.

— Защо, графе, ми наредихте да дойда тук така внезапно? — попита Ана с укор, гордо.

— Защо ли?! — извика Хоим, като вдигна очи и започна да тича като луд надлъж и шир по кабинета си. — Защо ли? Защото бях обезумял! Защото тия негодници ме напиха, защото не знаех какво права! Защото съм глупак, защото съм нещастник, защото съм луд! Да, луд! — повтори той.

— Значи мога да се върна обратно? — попита Ана.

— От ада връщане няма! — изсмя се Хоим. — А ти, милостива госпожо, по мое благоволение се намираш в ада — тук е истински ад.

Той разкопча жилетката на гърдите си, сякаш го душеше, и рухна на стола.

— О, да, наистина, човек може да полудее — измърмори, — но с краля война не се води.

— Как така? Кралят?

— Кралят, Фюрстенберг! Всички, всички! Дори Фицтум, да, може би и собствената ми сестра... са се обединили срещу мене. Узнали, че ти си хубава, че аз съм глупак и ми наредиха да те покажа!

— Но кой им е говорил за мене? — попита Ана все така спокойно.

Министърът не можеше да признае пред нея, че сам е направил тая грешка, за която сега щеше да плаща. Той скръцна със зъби, тупна с крак и скочи от стола. Гневът му изведнъж отстъпи място на съвсем друго настроение — той побледня, стана студен и саркастичен.

— Стига вече — рече тихо, като сниши глас, — да говорим разумно. Станалото аз наистина не мога да поправа. Извиках ви, защото трябваше да ви докарам тук. Кралят поиска, а Зевс поражаваше с гръм ония, които дръзнат да му се противопоставят. Всичко трябва да служи за негово развлечение, с кралските си нозе той тъпче чуждите съкровища и ги хвърля на бунището. От това няма спасение, както от смъртта.

Хоим сниши глас и млъкна, сякаш се заслушваше дали някой няма да се обади.

И отново се заразхожда бавно из стаята.

— Обзаложих се с княз Фюрстенберг, че вие сте най-хубавата жена, по-хубава от всички тук, които по професия играят ролята на красавици. Бил съм глупав, нали? Позволявам ти да ми кажеш това.

Светлейшият господар ще реши нашия облог и аз ще спечеля хиляда дуката.

Ана смръщи вежди, отскочи назад и с безкрайно презрение се отвърна от него.

— Вие сте подлец, графе! — викна тя разгневено. — Как така? Вие! Вие, който ме държахте като робиня, който ми скъпяхте въздуха и светлината, сега ме извеждате като някаква комедиантка на сцената, за да ви печеля облозите с блясъка на очите и с усмивките си?! Това е най-голямата подлост!

— Не пестете думите си, госпожо, говорете каквото искате — рече Хоим с болка, — заслужих си го. Както и да ме клеймите, пак ще бъде малко! Имах най-прекрасното същество на света, което цъфтеше и се усмихваше само за мене, бях горд и щастлив. Дяволът ме накара да удавя разума си в чаша вино.

Той закърши ръце. Ана мълчеше и гледаше.

— Аз си отивам вкъщи — рече тя, — няма да остана тук, бих се срамувала от себе си. Конне! Кола!

И тя се спусна към вратата. Хоим стоеше и се усмихваше горчиво.

— „Конне! Кола!“ — повтори той. — Но ти, милостива госпожо, навярно не знаеш къде се намиращ и какво те обгражда? Ти си пленница, не можеш да направиш нито крачка, не мога да гарантирам, че пред вратата на къщата не стои стража. Ако се решиш да избягаш, драгуни ще се спуснат да те хванат и върнат тук. Никой не ще се осмели да те откара, никой няма да дръзне да те спасява. Не знаеш ли къде си, твоя милост?

Графинята закърши ръце от отчаяние. Хоим я гледаше с някакво чувство на неизразима ревност, жал, болка, сарказъм и безпокойство.

— Не — рече той, като докосна леко ръката ѝ, — послушай ме, госпожо; може би още не е станало толкова лошо, колкото ти казвам и предчувствувам. Да говорим спокойно и разумно. Тук загиват тия, които искат да бъдат погубени. Ти можеш да не бъдеш хубава, ако пожелаеш. Можеш да станеш отблъскваща, сурова, страшна, за да спасиш и мене, и себе си, можеш да се държиш отвратително.

Тук той сниши глас.

— Знаеш ли ти, милостива госпожо, биографията на нашия всемилостив владетел и крал Аугуст? — попита Хоим със странна

усмивка. — Той е великолепен господар щедър, пилеещ златото, което моите данъчни чиновници изстискват от плесенясалия хляб на бедните. Няма по-великодушен монарх, няма друг, който да се нуждае от по-скъпи, по-непрестанни и по-чудновати забавления. Той пречупва подкови и жени и ги хвърля на земята. Канцлери, които вчера е прегръщал, днес ги затваря в Кьонигщайн. Добър и милостив господар, който ти се усмихва до последния час, за да ти подслади бесилката. Той има най-милостивото сърце, но не бива да му се противопоставяш.

Хоим говореше все по-тихо, а уплашените му очи шареха на всички страни.

— Познаваш ли, госпожо, неговия живот? О, много е интересен — продължаваше да шепне той, — обича все нови и нови жени, като змея от приказката живее с девици, които ужасените жители му водят в неговата бърлога, а той ги изяжда! Кой ще преброи жертвите му? Твоя милост може да си чувала имената им, но редом с известните, три пъти повече са забравените. Кралят има странни вкусове и склонности — два дни е влюбен в атлази, а когато те му омръзнат, готов е да тича подир дрипи. Хората са чували за три незаконни кралици, но аз бих наброил двадесет. Кьонигсмарк^[1] е още хубава. Шпигел^[2] съвсем не е стара, княгиня Тешен още се радва на благоволенieto му, но и трите вече са му втръснали. Търси кого да изяде! Добър господар! Милостив господар! — добави Хоим, като се смееше. — Нали трябва да се забавлява, нали за това е дошъл на този свят — за да му служи всичко; красив като Аполон, силен като Херкулес, сластолюбив като сатир и страшен като Юпитер.

— Защо ми разправяш всичко това, твоя милост? — избухна Ана възмутена. — Нима смяташ, че толкова низко съм паднала, та при едно кимване на господаря ще се отклоня от честния път?! Ваша милост не ме познава! Това е обида!

Хоим я гледаше съчувствено.

— Познавам моята Ана — каза той с усмивка, — но познавам и двора, господаря, хората, които ни обграждат, очарованието, което ги обкръжава. Ако ти, госпожо, ме обичаше, щях да бъда спокоен.

— Но аз съм ти дала клетва и това е достатъчно — гордо изрече жената. — Ти не спечели сърцето ми, но имаш думата ми. А думата ми

е нещо повече от сърцето, защото аз не съм господарка на сърцето си, но на думата си съм кралица. Жени като мене не погазват клетвата си.

— И такива са я погазили заради блясъка на короната — каза Хоим, — княгиня Тешен е високопоставена, горда дама.

Ана повдигна презрително рамене.

— Аз мога да бъда съпруга, но не желая да ставам любовница — възкликна тя. — Срам на челото си не умея да нося.

— Срам! — каза Хоим. — О, той гори само миг, раната зараства и не боли, при все че петното остава навеки.

— Ваша милост е отвратителен! — прекъсна го жената с гняв. — Сам ме докара тук и ме обсипваш с такива заплахи.

Вълнението не ѝ позволи да говори повече. Хоим се приближи смирено.

— Прости ми — промълви той, — ума си загубих, не зная какво върша и какво говоря! Това са безразсъдни догадки и опасения. Утре в двореца има бал. Владетелят заповяда да присъствуваш и да бъдеш представена на кралицата. Мене ми се струва — започна той тихо, като сведе очи, — че ваша милост може да постъпи както поиска, дори да не бъде хубава. Аз с готовност ще загубя облога. За тебе ще е лесно да станеш смешна, тромава. Кралят много цени елегантността, остроумието, живия характер. Какво по-лесно от това, да се покажеш занемарена, несръчна, мълчалива, разсеяна и тъпа? Чертите на лицето не значат още нищо. Дрезден е пълен с хубави готвачки. Аугуст е изтънчен познавач, изисква много. Разбираш ли ме, госпожо?

Ана се извърна в презрително мълчание и пристъпи към прозореца.

— Значи ти ме караш да играя комедия, за да спася честта ти, която си поставил на карта за хиляда дуката! — възкликна тя с иронична усмивка. — Но аз не понасям фалша! Честта на ваша милост не е застрашена от нищо. Ана Констанция Брокдорф не е от ония жени, които се хващат на господарското благоволение и са готови да се опозорят за шепа брилянти. Няма от какво да се страхуваш, бъди спокоен. Съжалявам те. Аз няма да отида на тоя бал.

Хоим млъкна и побледня.

— Госпожо, ти трябва да бъдеш на тоя бал — каза той със сподавен глас, — тук вече не става дума за някаква незначителна

опасност, а за главата и богатството ми, за моето бъдеще. Кралят заповяда.

— А аз не искам! — отвърна Ана.

— Ще се противопоставиш на него? — попита Хоим.

— Защо не? Той е господар на всичко, освен на дома и семейството, които принадлежат на бога. Какво ще ми направи?

— О, на вас нищо — каза неспокойно министърът, — с хубавите жени той е много любезен, но аз ще отида в Кьонигщайн, имота ни ще вземе хазната, ще го разграбят фаворитите. Мизерия, смърт!

И той закри очите си с ръце.

— Вие не го познавате — зашепна тихо, — той се усмихва и сияе като Аполон, но е страшен като гръмовержеца Зевс. Той никога не е простил на някого, който е посмял да се усъмни в неговото всемогъщество. Госпожо, или ще бъдеш на тоя бал, или аз ще загина!

— А смятате ли, граф Хоим — отвърна Ана, — че опасността да загинете, е толкова страшна за мене?

Тя сви рамене и отново отиде до прозореца. Пребледнял, Хоим пристъпи след нея.

— За бога, и дума не може да става за противене срещу волята на краля! Заклевам ви!

Той завършваше тия думи, когато на вратата се почука енергично и слугата задъхан се спря на прага. Министърът сбърчи вежди и настръхна.

— Графиня Ройс^[3] и Фицтум!

Хоим сви уста от гняв и бързо тръгна към вратата; искаше да отпрати слугата с отрицателен отговор, но зад него съзря прекрасното, приветливо, аристократично лице на графинята, а зад нея сестра си, чиито живи очи го оглеждаха изпитателно. Той мислеше, че никой в града още не знае за случилото се вчера и за пристигането на жена му. За нещастие посещениято, на тия две дами го убеждаваше, че със сторената в пияно състояние грешка, която не можеше да си прости, вече сигурно бе станал за смях на всички. Иначе графиня Ройс не би се вдигнала да дойде в ергенското му жилище.

Крайно смутен, той даде знак на слугата да стори път и графинята, която бе спряла пред прага, се появи с цялата си величествена фигура, в черна рокля, покрита с дантели. В графиня Ройс, бяла, свежа, румена, с малко пълни, но много прелестни форми, с

добродушна усмивка на розовата устица, нямаше нищо смущаващо. Но при вида ѝ бледото вече лице на Хоим сякаш пребледня още повече, той се смути, като че в нея беше видял някаква заплаха.

Сестра му, госпожа Фицтум, която придружаваше графиня Ройс, лесно можа да забележи това в очите на брат си, но за негова изненада върху двете женски лица само цъфнаха две любезни усмивки.

— Хоим, аз наистина би трябвало да ти се сърдя — започна графиня Ройс със сладък, звучен, мелодичен глас, — може ли така? Жена ти идва при нас, в столицата, а аз да не зная нищо, съвсем случайно да го науча от Хюлхен^[4].

— Как така! — възкликна министърът, без да може да овладее нервността си. — И Хюлхен ли вече знае?

— О! — извика госпожа Ройс, като влизаше вътре. — И тя, и целият свят — всички говорят само за това, че най-после си поумнял и няма да оставиш горката жена да вехне зад решетките.

При тия думи тя се приближи до Ана, като я измерваше с очи и я разглеждаше така, както познавачът на хубави коне би разглеждал изкараното на пазара животно.

— Как си, скъпа графиньо? — рече тя и протегна към нея двете си ръце. — Колко се радвам, че мога да те приветствувам тук, където е истинското ти място. Първа се явявам, но повярвай ми, че не любопитство ме води, а желанието да ти бъда полезна. Утре ще бъдеш на бала у кралицата, прелестна моя отшелнице. Пристигаш днес, не познаваш Дрезден, кажи ми с какво мога да ти помогна. Аз и Фицтум овреме се сетихме за тебе. Горкото ми уплашено пиленце!

През цялата реч на графинята тази, която тя нарече уплашено пиленце, стоеше толкова горда, излъчваше такава сила и самоувереност, сякаш отдавна беше тук — господарка.

— Много ви благодаря — каза тя спокойно, — мъжът ми току-що ми събщи, че трябва да бъда на бала. Но нима това е задължително? Нямам ли право да се разболея, ако щете, дори от страх, че ми се е паднало такова необикновено щастие?

— Не ти пожелавам да използваш такъв претекст — отговори графиня Ройс, на която точно в този миг Хоим бе подал ръка и я извеждаше от кабинета си в мрачната зала за приеми, — никой няма да повярва, че си болна, когато види, че изглеждаш като Юнона, налята

със здраве и сила, никой не ще повярва и че си се уплашила, защото ти си безстрашна.

Госпожа Фицтум взе Ана подръка и като се възползува от това, че брат ѝ вървеше малко по-напред, зашепна на ухото ѝ:

— Скъпа Ана, ти наистина няма за какво да се тревожиш, нито да се отказваш; най-сетне ще се измъкнеш от това робство, заради което те оплаквах. Ще видиш двора, краля, нашето великолепие, което няма равно на себе си в Европа. Аз първа ти честитя. Убедена съм, че те чака най-щастлива съдба.

— Аз така съм свикнала с моя затвор и тишина, че вече нищо повече не ми трябва.

— Моят Хоим — добави госпожа Фицтум — ще се стопи от ревност!

И прихна да се смее.

Трите дами, на които смутеният господин министър кавалерствуваше, още продължаваха да стоят наред залата, когато слугата повика Хоим и вратата на кабинета се затвори зад него. Графиня Ройс първа седна и се наведе към прекрасната домакиня.

— Скъпа моя — прошепна тя, — много се радвам, че първа те поздравявам, когато започваш новия си живот. Повярвай ми, аз мога да ти бъда полезна. Без да иска, Хоим ти сложи стълба под нозете, по която можеш да се изкачиш високо. Хубава си като ангел.

Ана помълча малко.

— Ако смяташ, че съм амбициозна, лъжеш се, скъпа графиньо — обади се тя студено, — лоши години преживях, много трябваше да мисля за себе си и света, когато седях в моята самота. Сега въздишам само за едно: да се върна в нея, при моята Библия.

Ройс се засмя.

— Всичко това ще се промени — рече тя, като кокетничеше пред домакинята. — А сега да помислим за утрешното облекло. Фицтум, внимавай, ще обсъдим заедно как да я облечем, защото сама, току-виж, се занемарила. А ти трябва да държиш за честта на братовия си дом.

— Както и да се облече — обади се графиня Фицтум, — винаги ще бъде най-хубавата. Дори Тешен не може да се мери с нея, повехнала е. В целия двор няма нито една, която да не помръкне пред хубостта на Ана. Мене ми се струва, че колкото по-скромно е облечена, толкова по-добре ще изглежда. Нека другите разчитат на червилата и

белилата, на разните прически, на нея ѝ стига дори една моминска рокличка.

Разговорът за облеклото стана оживен, често прекъсван, разгорещен, полемичен. Отначало графиня Ана не се намесваше в него, само слушаше двете приятелки, чиято прекалена сърдечност и загриженост не можеше да не събуди у нея удивление и известен страх. Постепенно обаче и тя се поддаде на магнитното притегляне, което тоалетите оказват върху всяка жена, подхвърли някоя и друга дума и спорът, прекъсван със смях, ставаше все по-весел.

Графиня Ройс слушаше с безкрайно внимание всяка дума на госпожа Хоим и скрито я наблюдаваше с някакво странно безпокойство. Тя, изглежда, задаваше въпроси с желанието да долови в отговорите нещо повече от това, което те съдържаха. Скоро от утринното си раздражение Ана премина в присъщото на възрастта ѝ състояние, започна да остроумничи и да се смее, да подхвърля с голяма лекота духовитости, които искряха като хиляди остри брилянти. Смело и с необикновена откровеност говореше за себе си, за своите чувства и предчувствия. Госпожа Ройс я поощряваше. На няколко пъти поиска да я прегърне, тъй много се зарадва на младежката живост на този ум, запазил в спокойствието и тишината цялата си девствена сила.

— Чудесна е нашата Ана! Възхитителна! Несравнима! — възкличаваше тя. — Утре вечер целият двор ще лежи в краката ѝ. Хоим би трябвало предварително да си приготви пистолети. Тешен пак ще се разболеє и ще припадне; тя обича припадъците, защото разкриват прелестите ѝ.

Госпожа Фицтум се смееше. По този повод Ройс разказа на младата дама как княгиня Любомирска спечелила сърцето на краля с припадъка си, когато го видяла да пада от коня. Тогава припаднали и двамата — кралят също, защото бил сериозно ранен в крака и загубил съзнание. Пробуждането ѝ било чудесно, защото, когато отворила очи, Аугуст стоял на колене в нозете ѝ.

— За съжаление — добави Ройс — днес, дори да ѝ прилошее, кралят по-скоро може да се уплаши, отколкото да се зарадва на това. Премина първият му плам. На Лайпцигския панаир светлейшият господар си отпуснал юздите и лудувал с френски актриси. Нещо по-лошо, казват, че се бил влюбил безумно в княгиня Анхалт-Десау, която обаче се отнесла с него безмилостно хладно. Неотдавна Фюрстенберг

чул от него, че сърцето му е свободно и е готов да го подари на някоя красавица.

— Надявам се, скъпа графиньо — каза Ана малко пообидена, — ти не предполагаш, че бих могла да застана редом с френските актриси дори ако на другата страна биха се намерили княгини. Кралското сърце съвсем не е весел дар, а моето струва повече, отколкото остатъците след княгиня Тешен.

Ройс силно се изчерви.

— Тихо, тихо, дете — промълви тя, като се оглеждаше, — кой ти казва такова нещо? Ние си бъбрим за всичко; добре е да си подготвена за всякакви изненади. Фицтум и аз ще ти изпратим нашите търговци и шивачки. Ако нямаш брилянти или не си ги взела от дома си, Майер ще ти заеме при най-голяма тайна каквито пожелаеш, невиджани в тукашния двор. Той е услужлив и любезен.

При тези думи графиня Ройс стана и заедно с Фицтум започнаха да се сбогуват с Ана, която мълчаливо ги изпрати до вратата на салона. Хоим повече не се показва, в кабинета му беше пълно с данъчни чиновници. Долу пред стъпалата чакаше каретата на графиня Ройс. Двете седнаха в нея. Някое време мълчаха замислено. Фицтум първа наруши мълчанието.

— Какво ще предречеш? — прошепна тя.

— Това е неизбежно — прошепна графинята, — това е неотвратимо. От днес Хоим може да се смята за вдовец. Ана е горд човек, тя дълго ще се противи на щастieto си, но нищо не дразни краля повече от съпротива, срещу която трябва да се бори. Тя е хубава като ангел, смела, остроумна, особена; всичко това са качества, които не само привличат, но и обвързват. Драга моя, ще трябва сега да поддържаме най-добри отношения с нея, преди да е хванала поводите; после ще бъде късно. Аз ще помагам на тебе, ти на мене: нека си подадем ръце. Чрез нея ще държим в ръцете си краля, министрите, всички. Тешен е загубена и това безкрайно ме радва; при тая отегчителна, сантиментална княгиня никога не можах да постигна дори и най-малкото нещо. А на нея й стига толкова: синът ѝ е признат, има княжеска титла, грамадни богатства; прекалено дълго ни беше кралица. Слиза вече от сцената. Кралят скучаеше, но ако някога се е нуждаел от утеха и развлечения, това е именно сега, когато е толкова нещастен. Фюрстенберг, аз и ти най-после ще съумеем да я съборим.

До гуша ни дойде вече тая чужденка. Необходимо е само цялата интрига да се води разумно, предпазливо, може би бавно, защото Ана няма да позволи да я превземем с атака, прекалено горда е.

— Горкият Хоим! — засмя се госпожа Фицтум. — Ако има ум в главата...

— Ще спечели; той отдавна не я обича, развратникът му с развратник — прекъсна я графиня Ройс. — При все че си му сестра, пред тебе мога да говоря открито. Впрочем той сам си подготви драмата, на която ще стане жертва.

— Подозирам Фюрстенберг!

Графиня Ройс я измери с бърз, проникателен поглед, а в очите ѝ за миг блесна нещо като искрица сарказъм; повдигна рамене.

— О, има предопределени личности! — каза тя иронично.

Внезапно, някак по женски, се засмя високо.

— Знаеш ли — довърши графиня Ройс, — тя би трябвало да облече рокля в портокалов цвят и да си сложи корали. Косата ѝ е смолисточерна, кожата — свежа като на дете, ще ѝ стои чудесно. Забеляза ли какъв огън гори в очите ѝ?

— И каква гордост, за съжаление! — добави Фицтум.

— Нека само да види краля! — довърши първата. — Нека Аугуст пожелае да ѝ се хареса, бъди сигурна, че ще загуби и главата, и гордостта си.

---

[1] Мария Аурора Кьонигсмарк (1662–1728) — прочута с хубостта си фаворитка на Аугуст II. — Б.пол.р. ↑

[2] Фатима Шпигел — жена на камериера Шпигел, туркиня или грузинка по произход; метреса на Аугуст II. — Б.пол.р. ↑

[3] Хенриета Амалия Ройс — поддържала политически салон за привържениците на приятеля си, наместника Фюрстенберг. Минавала за много опитна интригантка. — Б.пол.р. ↑

[4] Госпожица Хюлхен — приятелка на графиня Понсли ползувала се с доверието на крал Аугуст. — Б.пол.р. ↑

IV

На улица Пириайска, навремето една от най-представителните в малкия, обграден и притиснат със стени Дрезден, се издигаше дворецът на Байхлинг, някога канцлер, а сега затворник в Кьонигщайн. Княгиня Любомирска, по баща Бокунувна, дъщеря на литовски столник^[1], провъзгласена за княгиня Тешен, след като роди прочутия кавалер дьо Сакс, навярно за награда, че допринесе за падането на канцлера, чието огромно богатство разграбиха царедворците, получи като дар двореца на Байхлинг и там си уреди великолепна резиденция. Ако не си почиваше в също така подарените ѝ имения Хойерсверд^[2] и други имоти в лужишкия край, тя живееше в двореца на улица Пирнайска или се забавляваше със засаждане на градини във Фридрихщад^[3]. Ония първи години на гореща любов и рицарско ухажване, когато прекрасният крал не можеше да прекара нито един ден без скъпата си Уршулка, когато прелестната княгиня изхвъркваше на кон, за да посрещне своя възлюбен крал, накичена с цветовете на саксонското знаме и сияеща с блясъка на двадесетте си години, ония щастливи години, прекарани във Варшава, пропътувани в обиколки из Германия, преживени като песен по великолепните дрезденски и лайпцигски балове — изглеждаха безвъзвратно отминали.

От оня карнавален бал в Лайпциг, когато безмилостната пруска кралица София-Каролина, изобличавайки женкарството на Аугуст II, който започна да задиря намиращата се в свитата ѝ княгиня Анхалт-Десау, изправи едновременно пред очите на измамника донжуан трите му ексклюзивници: Аурора Кьонигсмарк^[4], графиня Естерле и госпожа Хаугвиц^[5], за да постави в неприятно положение краля и княгиня Тешен-Любомирска, от този бал, който после бе завършил с най-нежни уверения във вечна привързаност, княгиня Тешен, сякаш след страшното *memento mori*^[6], непрестанно имаше едно наум: че може би, че сигурно като другите ще бъде изоставена от непостоянния и отегчен Аугустинчо (фамилиарно краля наричаха Аугустинчо и популярната песен „Mein lieber Augustin“^[7] се отнасяше за него). Наистина кралят въпреки безбройните си скрити похождения винаги бе проявявал силна

любов към княгиня Тешен и на думи, и на дело. Уршулка имаше власт над него и умееше да го владее много сръчно, като го водеше на златна верижка и го направляваше с бяла ръкавица, но в душата си чувствуваше, че всеки момент кралят може да се откаже от нея завинаги.

Огледалото продължаваше да показва все още прелестни черти и свежо лице, за което тя се грижеше старателно, но за краля тая хубост и блясък вече нямаха чара на новото. Той лесно се отегчаваше и непрекъснато се нуждаеше от нещо ново, за да се развлича. Забавляваше го разговорът с хубавата княгиня, нейната гъвкавост в дворцовите боричкания, нейната политика, покрита с воала на женска боязливост, нейното парфюмирано лукавство и игра на сложни интриги, които умееше да води в своя полза. Аугуст още се отбиваше при нея за по няколко часа, но днес вече, ако кралицата я попиташе, както някога, кога ще си замине от Дрезден, тя не би посмяла да отговори дръзко, че е дошла с краля и само с краля ще си отиде обратно. Чудните ѝ, влажни сини очи се замъгляваха от тъга и меланхолия и създаваха илюзия за мек характер, а всъщност княгинята проявяваше желязна твърдост в решенията и действията си. Ала с всеки изминал ден я овладяваше все по-голяма тревога: дали няма да получи заповед да напусне Дрезден, а с това да настъпи и раздяла с краля завинаги.

Наглед нищо не се беше променило, нищо не ѝ липсваше, в двореца още я тачеха като господарка, но в очите на царедворците четеше близкия си залез: долавяше саркастичните им полуусмивки и скритите злоради погледи.

Беше време, когато Уршуля обичаше Аугуст, обичаше го много горещо, но тогава бе смятала, че лекомисленият ще се вразуми заради нея, че някога тя може би ще стане кралица. Днес тези илюзии се бяха пръснали и изчезнали. Съдбата на всички фаворитки на господаря щеше да стане и нейна съдба. Разочарована, изстинала, тя си възвръщаше някогашната веселост и закачливост, когато искаше да се хареса на краля. После, затворена вкъщи, плачеше скришом и жаждата за отмъщение преждевременно напираше в гърдите ѝ. Сега тя все често пишеше писма до примаса Раджейовски^[8]. Но кралят знаеше колко опасно е да настрои срещу себе си сестриницата на първия сановник в Полша и се мъчеше да я убеди в постоянната си

привързаност. В това време княгинята беше следена зорко. Преди да заслужи отмъщението, кралят вече се страхуваше от него.

Любовта на Аугуст II се бе превърнала в празна галантност, от която лъхаше леден студ. Княгиня Тешен заемаше първото място в двора след кралицата, но в сърцето му бе наравно с кралицата: бяха му еднакво безразлични. Мечтите за колоандровска любов^[9] бяха преминали като пролетни облаци и само накърнена гордост бе останала след тях.

Когато напускаше родната земя, дъщерята на литовския столник мечтаеше за трона: тронът се разсипа в прах. Оставаше срамът от проваления план и позорното положение на жена без мъж и дом, на която е платено за миг безумие с богати подаръци — титли, земя и злато. Кратък и незначителен беше мигът на триумф, останал бе вечният срам.

Княгиня Любомирска не можеше да се върне така в Полша.

От страх, че всеки час може да бъде изоставена, и под удара на присъдата да полети от висотата, на която вече се олюляваше, горката жена мислеше за себе си. Тя също така скучаеше, а момчето, което ѝ довеждаха по няколко пъти на ден, признатото кралско дете, идваше да пие в прегръдката ѝ горещите сълзи, които майката таеше в себе си. Преди да има право да се нарече нещастна, княгиня Тешен вече се чувствуваше такава. Детето ѝ имаше осигурено бъдеще, тя — никакво.

Дворецът на улица Пирнайска още събираше по стар обичай тълпи царедворци, хубави дами и галантни кавалери. Особено напоследък кралят, изглежда, не само не пречеше, а улесняваше достъпа им. Може би той щеше да бъде доволен, ако някой спечели сърцето, което вече му тежеше със своята прекалено сълзлива привързаност. Аугуст Силния, който не беше плакал никога през живота си, се дразнеше от това, че винаги вижда княгинята в сълзи и че там, където търси разтуха, намира безкрайни укори.

Княгинята, която наглед още се радваше на благоволение, имаше, искрени или не, приятели и доносници. Всеки ден тя знаеше всяка стъпка на краля, всяка негова дума и усмивка, шпионираше го ревниво. Княгиня Тешен получи пълен доклад и за оня нощен пир, когато от Хоим изтръгнаха признанието, че жена му е хубава, когато го предизвикаха да се обзаложи и пратиха в Лаубегаст за прекрасната Ана. Тя се разхождаше неспокойно, трескаво, колебаейки се дали да

отиде на бала у кралицата, дали да приеме този дуел, или презрително да остави невдигната хвърлената ръкавица.

Към единадесет часа сутринта ѝ донесоха, че госпожа Хоим е пристигнала. Никой обаче не я познаваше, никой не я беше виждал, никой не можеше да я опише. Всички бяха единомушни, че е прекрасна, знаеше се, че е връстница на Любомирска — родена в 1680 година, но никой не можеше да каже как изглежда и колко опасна е тая хубост.

Из столицата се носеха най-различни слухове. Безмилостният Киан бил казал:

— Не питайте дали е хубава, важното е да не прилича на последната.

Княгинята чувствуваше същото: не ставаше въпрос за хубост, а за нови впечатления.

Тази сутрин княгинята имаше по-малко гости от всякога — всички бяха плъзнали из града, разнасяха новините и сами слухтяха да научат нещо.

Говореше се, че, както винаги, когато държи забавлението да бъде блестящо, кралят сам съставял най-грижливо програмата на бала и вече изгарял от нетърпение да види резултата от облога между Фюрстенберг и Хоим. Говореше се, че госпожица Хюлхен и графиня Ройс вече усилено интригантствували, за да хванат госпожа Хоим в мрежите си и да си осигурят благоволенieto ѝ.

Госпожа Фицтум уверявала високо, че снаха ѝ ще засенчи всички с хубостта си.

Княгинята стоеше вкъщи, приемаше рапортите на верните си, измъчваше се и плачеше. Три пъти кралят бе пожелал да скъса с нея, но тя бе успяла да го задържи, сега обаче, изглеждаше, че решителният час приближава. Като кършеше ръце, внезапно ѝ хрумна чудновата мисъл и тя погледна часовника. Къщата на Хоим не беше много далече от нейния дворец; прошушна нещо на слугинята си, метна гъст, чер воал върху зачервените си от плач очи и тихо се спусна надолу по стълбите към трема. Тук имаше две лектики с двама готови носачи. Тя се хвърли в едната от тях. Слугинята прошепна нещо на хората и вместо по улицата, те тръгнаха отзад, през градините. Още зелените клони на дърветата закриваха тясната и пуста пътека, на която излизаше и вратичка за градината на Хоим. Невидимият пазач на

градината отвори вратичката пред изсочилата от лектиката княгиня, която се огледа и се втурна право нагоре към двореца на Хоим. В преддверието вече я чакаше млад мъж, който ѝ посочи стълбището.

Скрита под воала, така че да не може да бъде позната, ако някой я срещне, Любомирска изтича по тъмния коридор до посочената ѝ врата и почука.

Не ѝ отвориха веднага. Изглежда, слугинята, която открехна предпазливо вратата, искаше само да види кой е дошъл и не би пуснала непозната, но княгиня Тешен изсипа с една ръка няколко дуката в шепата ѝ, а с другата я побутна навътре, огледа се към коя врата да се насочи и се завтече нататък.

Ана Хоим се разхождаше самотна из стаята, която щяха да подреждат за нея, когато на прага се показва непозната воалирана фигура. Смаяна от това неочаквано посещение, тя отстъпи назад намръщена и гневна.

Любомирска отметна черния воал, изправи се и впи любопитно очи в Ана Хоим. Гледаше я задъхана, развълнувана, устните ѝ се смразиха и разтрепериха, бледост покри лицето ѝ. Тя се огледа страхливо наоколо и като търсеше опора, падна в несвяст на близкото канапе.

Ана се спусна към нея, дойде и прислужницата. Двете вдигнаха припадналата.

Слабостта ѝ продължи само миг, тя скочи като обезумяла, отново впери поглед в съперницата си и мълчаливо даде знак на прислужницата да излезе.

Останаха насаме.

Цялата тази сцена, след няколкото други сутринта, изпълни с безпокойство току-що пристигналата и вече и без това разтревожена жена. След дългото спокойствие на село за нея започваше някакъв трескав живот, в който ѝ беше трудно да се опомни.

Любомирска протегна към нея разтрепераната си, бледа и студена ръка.

— Прости ми — каза тя със слаб глас, — исках да те видя, исках да те предупредя! Тласкаше ме насам гласът на дълга, на съвестта.

Ана мълчеше и се взираше любопитно в нея.

— Гледай ме — добави Любомирска, — днес ти започваш живота, който аз свършвам. Като тебе бях невинна, щастлива,

спокойна, уважавана, в съгласие със съвестта си и бога. Имах княжеска титла, съпруг и нещо по-добро от всичко това: неопетненото име на баща ми и рода ни. Дойде коронован човек, който с една усмивка ми отне всичко. Скиптъра и короната слагаше в нозете ми, даваше ми сърцето си. Тръгнах след него. Погледни ме — днес аз нямам нищо: взето назаем име, сломено сърце, загубено щастие, срам на челото, тревога в душата, страшно бъдеще и грижа за съдбата на детето. На света нямам никакъв близък. Близките ми се отричат от мене, тия, които пълзяха в нозете ми, утре няма да ме познават. Той! Той ще ме отблъсне като чужда.

Като я слушаше, Ана се изчерви.

— Госпожо! — възкликна тя с пресеклив глас. — Защо виждаш за мене опасност, която аз самата не мога да съзря?! Не те разбирам. Коя си ти, госпожо?

— Вчера бях кралица, днес не зная коя съм — отвърна Тешен.

— Но аз никога не съм желала никаква корона, всяка корона пари слепоочията! — викна Ана. — Защо ще ми се случват тия беди?

— Това е предупреждение — прекъсна я Любомирска, — прощавай, но на твоите слепоочия подхожда корона. Хората ти я дават прекалено рано, аз исках да повдигна златния ѝ венец и да ти покажа тръннения под него.

— Лъжеш се, госпожо — каза графиня Хоим спокойно, — аз никога няма да протегна ръка към никаква корона, достатъчно съм горда. Или би трябвало да я отнеса със себе си в гроба, или никога няма да я докосна! Успокой се, госпожо.

Тешен се отпусна на канапето, сведе глава и заплака неудържимо. Нейното хълцане събуди съжаление у Ана, тя се приближи с любопитство и съчувствие.

— Всичко, с което се сблъсквам от сутринта, е неразбираемо за мене — обади се тя тихо. — Бих искала да се измъкна оттук колкото е възможно по-скоро. Коя си ти, госпожо?

— Тешен — каза посетителката тихо и повдигна очи, — чувала си за мене, сама си се досетила защо те повикаха тук. Ново лице му трябва на отегчения монарх.

Ана викна с възмущение:

— Подлеци! Значи търкуват с нас като с робини, а ние...

— Ние сме техни жертви.

— Не! Аз няма да бъда, аз не искам да бъда тяхна жертва! — прекъсна я Ана Хоим. — Успокой се, госпожо, аз съм толкова горда, че по-скоро ще приема мизерията, отколкото унижението.

Тешен вдигна очи към нея, дълго я гледа и въздъхна.

— Ако не си ти, ще бъде друга... Моят час удари, но поне ти, поне ти единствена, ако имаш сили, заклевам те, отмъсти за всички нас, отблъсни ги, хвърли им в очите презрението си! То въпие към бога за мъст.

Тешен спусна воала над очите си, мълчаливо подаде ръка.

— Предупредена си, пази се.

Тя забърза към вратата, а Ана продължаваше да стои, без да промълви нито дума. Видението изчезна.

На стъпалата чакаше същият човек, който бе въвел посетителката. Тя се втурна към лектиката, но когато спускаше завеската на прозорчето, видя бледото лице на млад военен, който се взираше в нея разтреперан и неспокоен.

Лицето на младия офицер беше хубаво и аристократично, изразително, мъжествено и енергично, но в тоя момент изменено от ужас и болка. Той сякаш не можеше да повярва на очите си. Въпреки присъствието на двамата носачи, които вече щяха да вдигнат лектиката от земята, офицерът се приближи до прозорчето.

— Княгиня Уршуля! — възкликна той развълнувано. — Да вярвам ли на очите си, нима това е възможно!? Вас ли виждам крадешком да се измъквате, навярно от някаква среща? Заклевам ви, кажете ми цялата истина, та да яхна коня начаса и повече да не се върна. Княгиньо! Госпожо! Аз съм луд по вас, а вие... — той закри очи.

— Вие сте луд, вярно! — прекъсна го тя стремително. — Толкова луд, че сте сляп, защото можехте да видите, че излизам от Хоим, в когото сигурно не бих могла да се влюбя.

Хвана го за ръката.

— Ела при мене, ела с мене, няма да те пусна, докато не ти обясня! Не искам и ти, княже, да ме напуснеш и обвиниш в тоя момент, това вече би било прекалено! Това вече не бих могла да преживея!

Прекрасните, просълзени очи на княгинята, обърнати към младежа, чиято ръка бе хванала, бяха тъй красноречиви, че тъгата

изчезна от лицето му и то засия.

Той се завтече послушен подир лектиката чак до двореца, на стълбището подаде ръка на княгинята и те заедно влязоха вътре. Уморена и сломена, княгинята обори глава върху ръцете си, падна на канапето и заповяда на придружаващия я да седне до нея.

— Виждаш ме, княже, сърдита и възмутена. Връщам се от тази... от тая, която мръсните ми неприятели докараха тук, за да го увлекат по нещо ново, да ме изгонят и да премахнат влиянието ми. Ти чу ли вече за Ана Хоим?

— Не съм чул — отвърна младият княз (това беше Лудвиг Вюртембергски^[10]), — не съм чул нищо друго, освен подигравките по адрес на горкия Хоим, когото напили, за да го принудят да покаже жена си.

— Да, съумели да събудят любопитството на Аугуст, омотали го в интрига — започна княгинята, като се оживяваше все повече и повече. — Видях я, хубава е и опасна, може да бъде два дни кралица.

— О! Толкова по-добре, толкова по-добре! — извика княз Лудвиг, като скочи от стола. — Значи ще бъдете свободна!

Тешен хвърли към него изпитателен поглед, младият момък се изчерви. Настана кратко мълчание. Тя му подаде ръка, а той я грабна и зацелува горещо. Момъкът още я държеше до устните си, когато от другата стая със сух, неприятен, зъл смях, като пляскаше с ръце, се втурна някаква дребна женичка, некрасива, подобна донякъде на княгинята, макар и много по-грозна от нея.

По лицето беше мъчно да се познае възрастта ѝ: тя можеше да бъде както на двадесет и няколко, така и с десет години повече. Виждаше се обаче, че то никога не е било свежо и можеше до късно да не остарее. Беше от ония лица, които са стари през детските години и уж млади на старини. Сивите ѝ очички, зли, шпиониращи, остри, се въртяха и шареха наоколо. Устата ѝ беше пълна със сарказъм, всяка черта издаваше подвижна, трескава одумвачка и непоносима интригантка. Облеклото ѝ, необикновено старателно и пъстро, беше така обмислено, че да подчертава единствената ѝ хубост, стройната ѝ фигура с тънка талия, малките крачета и пъргавата походка. Тя се завъртя живо на токчетата си към княгинята, като пляскаше с длани, в момента, когато засраменият княз Вюртембергски откъсваше устни от ръката на Тешен.

— Bravi, bravissimi^[11], само че не се смущавайте от мене! — извика баронеса Глазенап^[12] с острия си глас.

Nous sommes en famille^[13], няма защо да се срамувате от мене! Сестричката ми съвсем основателно осигурява отстъплението си с военно прикритие, защото... изглежда, че наближава моментът, когато ще се наложи да се оттегли от сърцето на краля и от двора! Добрият предводител винаги си осигурява път за отстъпление.

Тая дребна, пъргава дама, непонасяна от целия двор, който се стараеше да скарва и разделя с разпространяваните от нея клюки, беше бившата госпожица Бокунувна, дъщеря на литовския столник, родна сестра на Любомирска, съпруга (по това време) на барон Глазенап, но само по име, защото я свързваха нежни чувства със славния Шуленбург^[14].

— Ние отдавна не сме се виждали с моята любима сестрица — бърбеше бързо тя, — но яви ли се опасност, аз винаги съм на линия; както и сега. Чу ли, Тешен — добави тя, като се смееше злорадо, — довели жената на Хоим. Аз я бях виждала, веднъж, преди още кралят да се прибере тук, когато беше дошла в Дрезден. И още тогава предрекох, че и тя като Елена от Троя ще стане причина за нещастieto на някого. Хубава като ангел, брюнетка, което винаги е най-опасно за блондинка като Тешен, жива, остроумна, лоша, горда и се държи като кралица! Твоето владичество е свършено, сестро.

И се разсмя високо.

— Но ти имаш голям късмет за княжески титли — подзе отново, без да даде някому да продума. — Аз... аз едва успях от немай-къде да пипна един беден померански барон, а ти имаше Любомирски, имаш Тешен и вече се стараеш да имаш в запас Вюртембергския.

Младият момък стоеше изчервен и ядосан. Тешен сведе очи, но тихо, през зъби прошепна:

— Само да поискам и ще намеря четвърти.

— Ако желаш, аз ще ти пошепна името му — прекъсна я баронесата, като скочи и се завтече към сестра си. Сложи двете си длани до устата и изтърси:

— Княз Александър Собески^[15], нали? Но той няма да се ожени за теб, а малкият Лудвиг е готов, гледай да го задържиш.

Княгиня Тешен с отвращение се извърна от сестра си, която вече кръстосваше стаята, като се оглеждаше в огледалата и следеше с очи

двете същества, чийто подслушан разговор беше прекъснала с такова злорадство.

— Ако Тешен е умна — каза тя, — ще може и този път да излезе победителка. Жената на Хоим е простачка, тя няма да спечели краля. Ще му хареса лицето ѝ, но гордостта ѝ ще го отблъсне. След нея Тешен отново ще му се види мила и добра. Какво да се прави, трябва да умеем да прощаваме прищевките на краля! Тия хора имат свръхчовешки грижи и свръхчовешки привилегии. Неприятно ми е само — продължаваше да говори безспир тя, — че всички те взеха на подбив, че графиня Ройс и Хюлхен вече принасят жертви на новото божество, че Фюрстенберг, а дори и Фицтум, макар да е зет на акцизния, му подготвят златни рога. Горкият Хоим! Ако жена му го зареже, аз наистина бих се оженила за него, за да му усладя вдовството — стига да нямах някои задължения. Но той, старият развратник, няма да поиска нито мене, нито някоя друга.

На това място от безспирното бърбене на баронеса Глазенап княз Лудвиг се сбогува, а ръкостискането, с което го дари княгиня Уршуля, не убягна от зорките очи на гостенката, която му се поклони отдалече.

Двете сестри останаха сами. Зацари кратко мълчание.

— Не би трябвало да приемаш това толкова трагично — започна Глазенап, като сви рамене, — то беше отдавна предвидено със сигурност. На краля му омръзна блондинката. Ти имаш княжество, имаш Хойерсверд, имаш милиони, брилянти, двореца на Байхлинг, средства за сина си, още си хубава и млада, имаш княз Лудвиг, който е готов да се ожени за тебе. Да си призная, аз съм готова да си разменим съдбите, като ти дам и Шуленбург отгоре.

— Но аз го обичах! — прекъсна я Тешен и отново се разплака.

— О, това е вече минало, зная! — отвърна баронеса Глазенап. — Двамата се обичахте, както ми се струва, най-малко половин година, през това време той ти изневери скрито десетина пъти, а ти колко? Аз не зная, но че си му изневерявала, в това съм сигурна!

— Сестро! — викна Тешен възмутена.

— Да кажем, че нито веднъж! И все пак, гледай, при тая любов към него ти съумя да държиш в запас Вюртемберг и днес, когато ти е толкова необходим, да го имаш до себе си! Ще ти призная, че мене ме наричат зла и лукава, но това аз не бих съумяла. Намерих си Шуленбург едва когато така се скарахме с Глазенап, че се изподрахме с

нокти. Понеже на мене нищо не ми върви и никой не може да ме понася, затова им връщам с лихвата!

Тя се изсмя сухо.

— Слушай, Любомирска — подхвана след малко, — на раздяла кралете обикновено искат да им се връщат диамантите, които са подарили. Затова те предупреждавам да скриеш твоите на сигурно място.

Глазенап погледна сестра си, но Тешен като че ли не я слушаше.

— Ще бъдеш ли днес на бала? — добави баронесата.

Думата „бал“ стресна Любомирска и тя внезапно стана.

— На бала, да! — започна тя замислена. — Трябва да бъда на бала! Ще отида цялата в черно, в траур, без накити, в рокля от груб плат. Това ще направи поразително впечатление, само че кажи, Тереня, траурът ще ми отива ли?

Тереза Глазенап се засмя.

— Несъмнено, траурът отива на всяко лице, но ако смяташ, че с това ще разчувствуващ Аугуст и ще трогнеш царедворците, много се лъжеш. Ще ти се смеят! Те не обичат трагедиите.

— Въпреки всичко в траур. Ще отида в траур — повтори Тешен, — но ще отида и ще се изправа пред него като мълчаливо видение.

— И понеже жената на Хоим ще бъде румена, весела и свежа, ще се загубиш като незабелязано видение. Повярвай ми, миналото не може да се върне.

Тя погледна часовника.

— О! Колко е късно! Сбогом, ще се видим на бала. Аз също ще бъда там, но на втори план, като зрител, който ще ръкопляска на актьорите. Бъди здрава!

Дамите влизаха в двореца, водени от мъжете или роднините си. По необикновения блясък на облеклото им човек не можеше да предположи военното поражение, което бе сполетяло свързаната със Саксония Полша, нито че държавната хазна е празна. Брилянти покриваха дрехите на краля, копчетата бяха от грамадни диаманти, дръжката на шпагата му — обсипана с диаманти, дори токите на обувките му лъщяха от диаманти като от роса. Неговата величествена фигура, сякаш подмладена, сияеща, повече би подходдала за един

победител, отколкото за човек, който е принуден да се бори за короната си с ожесточен неприятел.

По роклите, на дамите също така блестяха безброй скъпоценни камъни, а много от тия красавици изобщо не се нуждаеха от тях. Най-после кралицата се появи, облечена доста скромно; Аугуст забърза към нея галантно и почтително, музиката гръмна тържествено. Ала главните актриси все още ги нямаше.

Когато господарят вече бе започнал да смръщва олимпийските си вежди и да отправя към Фюрстенберг погледи, чийто смисъл той разбираше много добре, въпреки почитта към кралската особа, откъм входната врата се дочу приглушено шушукане. Хората започнаха да се отдръпват встрани и очите на всички се обърнаха натам. Фюрстенберг прошепна:

— Идат!

И наистина след малко видяха бледото, жълтеникаво лице на граф Хоим, който водеше под ръка жена си. Може би никога в този двор, свикнал да вижда хубавици, не се беше появявала по-блестяща фигура.

Графиня Хоим вървеше сред тия знатни дами с отразено върху челото ѝ величие на кралица, тя беше смела, спокойна, сериозна и толкова хубава, че от устата на всички изтръгна възгласи на удивление. Кралят впи очи в нея още на входа, но не срещна погледа ѝ. Предстоеше да бъде представена на кралицата и тя се остави да я водят към нея, без изобщо да проличи, че е развълнувана от блясъка на този двор или от мъжествената хубост на краля, който явно беше застанал така, че да се представи на новодошлата дама в най-очарователен вид. Тръпка на нетърпение пробягна по царственото му лице.

Хоим водеше жена си като осъден на смърт. Неприятелите му се радваха на неговото явно страдание, което личеше по непрекъснато променящия се израз на лицето му. Кралицата вдигна добродушно очи към графиня Хоим, изгледа я и ѝ се усмихна пленително, но като че ли и със съжаление за съдбата на тази хубост. Дори къса въздишка се изтръгна от гърдите ѝ.

Щом бяха изпълнени тия първи изисквания на етикета, музиката засвири полонеза и кралят откри танците с кралицата.

Княгиня Тешен още не беше дошла. От другите дами не липсваше никоя и дори болната госпожица Хюлхен, тази Егерия^[16] на

Аугуст, беше превъзмогнала болката, за да задоволи любопитството си.

Първият танц беше към края си, когато нов шепот откъм вратата предизвести за нещо необикновено. Зрителите се разстъпиха, кралят обърна поглед: на прага стоеше княгиня Тешен и сякаш се колебаеше дали да влезе. Тя беше цяла в траур. Щом я видя, Аугуст, леко раздразнен, тръгна да я посрещне.

— Кого си загубила, княгиньо — попита той саркастично, — че се явяваш пред нас в такова облекло, което не е никак подходящо за забавления?

— Тебе, светлейши господарю — тихо отговори Уршуля, — и то не от днес.

Очите на любопитните, обърнати към княгинята, отново се насочиха към графиня Хоим. Дори жените единодушно признаваха — това не можеше да се отрече, — че графиня Ана надминава всички с красотата си на мраморна статуя. Наистина черните ѝ очи мяха мълнии и светкавици и заплашително осветяваха балната зала, но край тях всички други се губеха като звезди при слънце.

Аугуст, изглежда, се наслаждаваше на хубостта на тази чудесна жена. В момента, когато графиня Фицтум я откъсна от брат си, кралят се приближи до Хоим, тупна го интимно по рамото и даде знак на Фюрстенберг да се приближи.

— Скъпи графе — рече кралят, — вашият спор с княза е решен. Ти спечели хиляда дуката, Фюрстенберг е длъжен утре да ти ги плати. Поздравявам те за печалбата и за жена ти. Тя е безспорно най-хубавата в нашия двор. Vox populi^[17] навярно ще потвърди моята присъда, щастливи Хоим!

Ала когато гледаше Хоим, който приемаше със смирено сведена глава това поздравление, човек мъчно би могъл да си помисли, че графът е чак толкова щастлив. Той по-скоро представляваше образ на унижен, потиснат човек, който изкупва собствената си вина, който не смее да изкрещи от болка, а я потиска в себе си. Фюрстенберг се поклони смирено, но гледаше саркастично краля.

— Виждам, светлейши господарю — прошепна той нечуто, — че аз трябва да платя кралската присъда и цигулките.

Аугуст се обърна и му подаде ръката си, за да я целуне.

— Не се оплаквай, Фюрстенберг, плащай хиляда, а вземи десет от хазната, задето ми даде възможност да видя такъв шедьовър на

природата — рече кралят.

Княгиня Тешен седеше усамотена, всички вече я отбягваха. Аугуст забеляза това и по обичая си да подслажда всяко падане или поради остатъка от привързаност към нея тръгна към княгинята. Незапознатите с обичаите в двора бяха силно учудени, когато видяха светлейшия господар да отива при нея. Но щом графиня Ройс и госпожица Хюлхен с опитните си очи забелязаха тая маневра, съумяха да си направят съответните заключения.

— Тешен падна — тихо каза графинята на приятелката си, — кралят отиде при нея.

Старите царедворци, които бяха видели как в навечерието на падането на Байхлинг кралят прегръщаше канцлера, също разбраха какво означава това внимание към княгиня Тешен. Аугуст проявяваше сега повече от когато и да било привързаност и уважение към нея.

— Знаеш ли, госпожо — рече той, като гледаше черната ѝ рокля и воал, — днес въпреки облеклото ти си толкова хубава, че ми напомняш оня турнир във Варшава, когато те видях как загуби съзнание от страх за мене.

— Но госпожа Хоим! Хоим е по-хубава от мене, от турнира, от спомените и припадъците, нали? — обади се княгинята иронично.

— Графиня Хоим може да си бъде хубава, щом иска, дори най-хубава — отвърна Аугуст. — Има обаче неща, по-хубави от хубостта, това са гърдите, в които туптят нежни сърца. Мила княгиньо, не прави от себе си зрелище, върни се вкъщи, облечи синята рокля, която толкова ти отива, и ме чакай за вечеря.

Лицето на бледата Уршуля поруменя.

— Кралю мой! Господарю мой! — извика тя в самозабрава. — Нима това е истина? Нима Аугуст си остава мой?

— Моля те, не се съмнявай в мене — добави кралят сериозно. — Защо ще трябва да те лъжа?

Всъщност тоя път кралят не лъжеше, красотата на Ана Хоим му бе направила силно впечатление, но едновременно го бе изпълнила с някаква тревога. Енергичният характер на тая жена личеше във всяко нейно движение, поглед, кимване. Той чувствуваше, че при нея ще трябва да сложи част от своята мощ в нозете на Омфалия^[18]. Лицето на Ана казваше: аз трябва да властвувам; а лицето на Уршуля: обичам те, господарю и умирам от мъка. Графиня Хоим му се бе сторила

прекалено сериозна и тъжна, а кралят се беше наситил на сериозни неща. Затова побърза да утеша княгинята; той не желаше в никакъв случай да я загуби и да се поддаде на предсещаното иго на една жена, която съвсем не проявяваше желание да го покорява.

Графиня Ана беше облечена с голям вкус, много изискано; наистина тя не носеше скъпоценности, но прическата, кройката на роклята, подборът на тоновете подчертаваха необикновената ѝ хубост. Портретите ѝ от онова време я представят със съвършен овал на лицето, с малък нос, мъничка уста, големи черни и необикновено изразителни очи, с нежни черти и буйни черни къдрици. Ръцете, бюстът и талията ѝ съответствуваха на лицето, по което бледостта и живата руменина се сменяха мигновено.

Изложена пред погледите на неколкостотин души, Ана Хоим съвсем не се смути. Мълчалива и сериозна в първия миг, тя веднага свикна с тоя двор и с блясъка, който не ѝ се стори нещо необикновено. Наистина княжеският двор, в който бе прекарала младостта си, не можеше да се сравнява с великолепието на дрезденския, но тя намери, че формите и в двата са еднакви.

Княгиня Тешен веднага и едва ли не триумфално изпълни заповедта на краля, като му хвърли пълен с неѝ поглед, и се изплъзна от залата. След малко Аугуст вече стоеше до креслото на графиня Хоим. Някое време той се взира мълчаливо в нея. Щом го забеляза, Ана стана. Той я покани да седне. Послуша го, без да прекалява в почитта си.

В двора цареше обичай, когато кралят пожелае да поговори с някого, всички да се отдалечат, за да не му досаждат с любопитството си. Тоя път всички се отстраниха, граф Хоим също трябваше да се отдалечи, защото Фицтум го дръпна леко — беше избрал точно тоя момент, за да поговори с него за нещо важно.

— Графиньо, ти си за пръв път в моя дворец — започна кралят, като се наведе учтиво към нея, — но твоето появяване е наистина триумф за тебе. Радвам се на тази нова звезда на моя небосклон.

Ана гордо вдигна глава.

— Светлейши господарю, сред тъмна нощ всяко пламъче понякога ни се струва звезда, но то след малко угасва. Аз умея да ценя милостта на ваше кралско величество, но само на тази милост приписвам тия думи.

— Повтарям само това, което чувам наоколо — отвърна Аугуст.

— О! Светлейши господарю — добави Ана, като се смееше, — когато хората виждат нещо за първи път, те обикновено зле го виждат. Новото забавлява. Само това е истински хубаво, което след много години ни се струва такова, каквото е изглеждало първия ден.

На краля се стори, че прекрасната дама му намеква за любезността, която бе проявил към княгиня Тешен, помълча малко.

— Вие сте прекалено скромна — каза той.

— О, не, светлейши господарю — живо го прекъсна Ана, — аз не придавам значение на хубостта.

— Но хубавото лице говори и за прекрасна душа — рече Аугуст.

Ана сведе очи. Кралят продължаваше да стои при нея.

— След дългата самота, с която тоя долен Хоим ви е мъчил, като е криел своето съкровище — продължи след малко Аугуст, — дворецът естествено трябва да ви изглежда странен.

— Съвсем не! — викна Ана. — Аз съм прекарала младостта си в дворец, наистина по-малък, но той дава представа за всеки дворец: всички те са еднакви, светлейши господарю.

— В какво? — попита кралят.

— В отлично разиграваната комедия — отговори графиня Хоим.

— А аз каква роля играя в нея?

Тя го изгледа с иронична усмивка.

— Може би ролята на директор на трупа, когото всички мамят и ограбват.

Малко поучуден, кралят отговори полуусмихнат:

— Нима намирате, госпожо, че всичко това е преструвка?

— А нима е възможно да бъде другояче? — въздъхна Ана. — Кралете не чуват истината.

— Може би — каза Аугуст, — и затова често търсят сърца и усти, които биха могли да капнат на тях, зажаднелите, поне капка от тоя нектар.

— А намират — довърши Ана — може би само усти, които помело от другите могат да изливат отрова.

— Това ми доказва — обади се кралят учтиво, — че ти, госпожо, не обичаш нито големите дворове, нито живота в тях. А това ме натъжава много, защото разчитам, че като те задържа сред нас, ще разведриш с блясъка на очите си нашите мрачни дни.

— Светлейши господарю — отвърна живо Ана, — тук аз бих била като фалшива мелодия, не умея да пея като другите; гласът ми винаги е един и същ, а тук тонът се мени всеки миг.

За да промени разговора, кралят започна весело да прави разни бележки за дамите и господата наоколо.

От думите му Ана разбра, че Аугуст познава много по-добре характеристиките, склонностите и тайните в живота на заобикалящите го хора, отколкото тя можеше да предполага.

— Както виждаш, госпожо — добави той накрай, — в тази дворцова комедия като че ли няма за мене тайни и това може би я прави само по-забавна, защото на тия хора им се струва, че ме мамят, че ме ръководят, че могат да ме направят сляп.

— Така боговете гледат на земята — довърши Ана Хоим.

Изглежда, че кралят беше доволен от това сравнение с боговете.

Когато казваше това, погледът ѝ за пръв път срещна погледа на Аугуст, който открито изразяваше възхищение и страст. В очите на Ана се четеше само хладно любопитство и боязън.

След тоя разговор кралят бавно се отдалечи. Наблюдаваха го изпитателно отдалече, Фюрстенберг пръв се озова на пътя му.

— Светлейши господарю, мога ли да попитам сега дали най-прекрасната е и...

— Най-остроумна — довърши кралят. — На Хоим ще трябва да се каже, да не е посмял да отведе жена си от Дрезден. Тя е необикновено мила, малко дивичка още, но с течение на времето това ще мине.

Хоим гледаше отдалече. За него беше най-трудно да отгатне мислите на Ана, към която сега бързо притичаха графиня Ройс, госпожица Хюлхен, графиня Фицтум и я обградиха в кръг.

Кралят забеляза това умилкване и сви рамене.

— Вече се покланят пред изгряващото слънце — прошепна той на Фюрстенберг, — но много се страхувам да не би интригантките да се излъжат.

Фюрстхен го погледна учуден.

— И ти се лъжеш, и те се лъжат — каза Аугуст спокойно, като се наведе до ухото му. — Жената на Хоим е прекрасна, огледах я от глава до пети; жива гръцка статуя, но прекалено енергична, прекалено проникателна и прекалено много би искала да властвува. Няколко дни

приятна връзка с нея, това е достатъчно, към нещо повече не се стремя. Хубостта ѝ ме привлича, но характерът ме ужасява.

Фюрстенберг се спря силно учуден, кралят продължи пътя си.

По време на тая сцена никой не обръщаше внимание на бледото лице на един млад човек, чиято глава стърчеше до вратата над гъстата тълпа. Очите му следяха неспокойно всяка стъпка на Ана, а когато кралят се приближаваше до нея, те пламваха от страхотен огън и трепкаха под клепачите. Ана Хоим на няколко пъти плъзна поглед по залата, но в тълпата, която я обграждаше, не забеляза тоя нещастник. Едва след като кралят се отдалечи, тя си отдъхна малко по-свободно и наблюдавайки замислена хората около себе си, случайно съзря... Заклика. Позна го.

Погледът ѝ се задържа върху бледото му лице и тя самата побледня, леко смутена. Неуверена дали не се лъже, погледна отново: очите му все още бяха впити в нея. Нямаше съмнение, нейният мълчалив обожател от Лаубегаст се беше довял подире ѝ чак тук. В израза на лицето му сякаш се четеше състрадание, тъга, тревога.

Лицето на непознатия я безпокоеше. Миг след миг очите ѝ се втурваха да го търсят с надеждата, че то е изчезнало, но то стоеше като каменно, сякаш сраснато със стената, като мъртвешка глава, окачена високо с този свой израз на състрадание и страх. Защо това клето лице на някакъв си скитник я занимаваше повече, отколкото сияйният лик на краля, отколкото умилкващите ѝ се царедворци — на това сама не можеше да си отговори. Чувствуваше, че някакъв тайнствен възел от странни предопределения я свързва с невидима нишка с това същество от друг свят.

Дали той беше палач, който чака часа на екзекуцията, или жертва, очакваща момента на наказанието, Ана не знаеше, но някакъв вътрешен, непреодолим терзаещ глас ѝ казваше, че между този непознат и нея виси предсказание за някакво бъдещо предопределение. Като заплаха, като призрак стоеше над нея тази бледа глава с очи, които ту блясваха, ту гаснеха и тя ставаше все по-страшна, все по-ужасна. Щом срещнеше впития в нея поглед, по тялото на Ана полазваха тръпки.

Ана се смееше на себе си, но ехото на душата ѝ отговаряше със стон.

В такова настроение я намери киселият и пожълтял Хоим, който ѝ подаде ръка, за да си тръгнат. Но така пожела съдбата, че те се отправиха точно към тълпата при оная врата, където тя бе видяла досадния призрак. Хората се отдръпваха пред тях. В момента, когато прекрочваха прага, Ана се огледа неспокойно и близо до себе си зърна притиснатия до стената непознат от Лаубегаст. Тя почти го докосна, като го гледаше с боязън. Щом срещна погледа ѝ, момъкът сякаш случайно падна на едно коляно. Ана усети как той хвана края на роклята ѝ и го притисна до устата си. Когато се обърна, вече го нямаше.

Пред нея стоеше графиня Ройс и толкова любезно канеше семейство Хоим на вечеря в дома си, че министърът не можа да откаже.

Фюрстенберг стоеше зад нея. Така след бала отидоха направо у графинята, където в тесен кръг най-високопоставените господа обикновено прекарваха някой и друг час. Тук властвуваше прочутата Егерия — Хюлхен, госпожица на зряла възраст, която кралят обичаше да слуша и се съветваше с нея; тук се трупаха тия, които жадуваха за власт или искаха да я запазят с всички средства. Аугуст се смееше на тая клика, но тя по невидими пътища владееше и него, и двора.

Графиня Ройс, по баща Фризен, принадлежеше към главните действащи лица в двора на Аугуст II. В нейния дом ставаха най-важни съвещания във връзка със събарянето на едни и издигането на други фаворити на владетеля, тук предсказваха безпогрешно с какво благоволение ще бъдат обсипани красивите дами и най-сполучливо предсещаха момента, когато непостоянният крал ще насочи чувствата си другаде.

Хоим знаеше много добре, че графиня Ройс, щом надуши, че изгрява нова фаворитка, винаги бърза да спечели нейните симпатии и доверие; затова го дразнеше очевидното ѝ умилкване, което го караше да се досеща, че тя вижда в Ана заместница на княгиня Тешен. Той обаче нито можеше, нито искаше да покаже, че е разбрал играта и че това го дразни. Посредством госпожица Хюлхен и личните си връзки госпожа Ройс имаше огромно влияние в двореца и да я настрои срещу себе си, за Хоим значеше да си спечели опасен неприятел. Затова той се престори, че нищо не вижда, нищо не се досеща, и отиде на вечерята у графиня Ройс.

Тук обществото в салона беше шумно, но в съседния будоар, в който влизаха и излизаха домакинята, нейната приятелка, Фюрстенберг и други доверени лица, тихо се говореше по делови въпроси. По-големият кръг разговаряше за разни дреболии, накити и клюки, които не бяха тайна за никого. По общо мнение нежността на краля към Тешен вещаеше сигурна раздяла с княгинята. По много съображения обаче Аугуст II трябваше да бъде внимателен към нея. Известни бяха връзките ѝ с рода Собески, роднинството ѝ с Раджейовски и влиянието ѝ в Полша, а то именно беше крайно необходимо на краля.

В будоара Ройс попита приятеля си Фюрстенберг за разговора му с краля и за впечатлението, което Ана Хоим е направила на владетеля.

— Познавам добре моя господар — обади се Фюрстенберг — и особено неговото отношение към жените. Графиня Хоим му се представи горда и твърда, това малко го поотблъсна засега, но нейната хубост действа на чувствеността му, а винаги — рано или късно — тя взема връх у него. Сега се бои от графиня Хоим, но именно затова ще я желае още по-силно, а каквото поиска, той трябва да го има. Жената на Хоим не изглежда склонна да играе ролята на леснодостъпна любовница; той ще използва своята сила, когато я завоюва, няма съмнение, че ще ѝ се подчини.

— Значи смяташ, че настъпва нейното царство?

— Доколкото познавам краля, мисля, че то приближава. В момента той би желал да задоволи фантазията си, но да не се обвързва с трайни връзки. От нея зависи какъв обрат ще вземе работата.

— Имаш ли мнение за характера ѝ, княже?

— Той може само да се предчувствува — каза Фюрстенберг. — Смятам, че нито мъжът ѝ, нито най-близките ѝ я познават, а възможно е дори тя самата да не се познава такава, каквато ще бъде, когато обстоятелствата я издигнат. Днес тя е горда жена, благородна, с енергичен характер, с живо остроумие, с големи способности.

— Но дали ще позволи да ѝ се влияе и да бъде направлявана? — попита Ройс.

Князът се замисли.

— Зная само това — каза той, — че предпочитам да имам работа с разумни хора, отколкото с такива, които не знаят какво вършат. Пътят

на едните може да се предвиди, другите се носят без път и е мъчно да ги търсиш и гониш!

Двамата постояха някое време в мълчание. Ройс му даде знак да излезе. Замислена, тя прекоси няколко пъти будоара и се върна в салона. Тук маневрираше така, че се приближи до Ана, изтръгна я от групата, която я обграждаше, въведе я най-сетне в будоара и я настани до себе си.

— Мила графиньо Ана! — каза тя сериозно, като сложи ръка на коленете ѝ. — Ако си търпелива и снисходителна към една стара приятелка, послушай ме и дай възможност да говоря открито. Тук никой не ни чува, сами сме, искам да ти бъда полезна със съвет и помощ. Ти познаваш достатъчно добре и двора, и времената, и себе си, за да се досетиш, че ненапразно беше поискано да дойдеш в Дрезден. Кралят е отегчен от Тешен, а трябва да е влюбен в някоя, това е в натурата му. Нека бъдем снисходителни към този толкова велик и добър владетел, на когото светът прощава тая слабост. Зле или добре, но работите стоят така и не може да се променят. На нас, които сме около краля, ни остава само едно: от това зло да извлечем колкото е възможно повече добро и полза за всички. Ти можеш да заемеш най-блестящото място при краля, в това няма никакво съмнение, но трябва да бързаш и да знаеш какво да правиш.

— Скъпа графиньо — каза Ана, — аз не съм амбициозна, богатствата не ме привличат, имам си мъж и желая да остана честна жена.

— Аз не бих могла да възразя нищо срещу това — заговори усмихнато Ройс, — но позволи ми да ти кажа, че не виждам защо трябва да останеш мъченица. Хоим не е приятен човек, изхабен е, развратник, който не ти е верен. Не е възможно да го обичаш и рано или късно сърцето ти ще заговори.

— Ще сподавя гласа му.

— Веднъж-дваж — да, но ще дойдат години на копнеж и досада, тогава от отчаяние ще се хвърлиш в прегръдките на първия срещнат и няма да бъдеш щастлива. Аз познавам света, такава е нашата съдба, а кралят е мил и хубав, животът с него може да бъде рай!

— Но кралят е лекомислен и непостоянен, а аз не разбирам такива връзки, такава мимолетна любов, каприз, отвърщам се от нея, отблъсквам я! Това не е за мене.

— Почакай, мила Хоим — каза Ройс, — за тия връзки винаги се обещава, че ще бъдат трайни, и жените сами са си виновни, ако биват скъсвани. Напразно би се мъчила да го обвържеш дори с клетва, защото от нея ще го освободи собствената му съвест или първото срещнато отче. Гаранция за трайност ще ти даде твой собствен разум, такт и чар. Мъжа или любовника трябва да умееш да задържиш в нозете си и да го обвържеш — това е нашата работа.

Ана Хоим сви рамене.

— Жалка е тази любов, която трябва да държиш на верига и с юзди — възкликна тя, — аз не желая такава! Искреност за искреност, мила графиньо — продължи Ана с по-тих глас, — мене нищо не може да ме спечели, освен искрено сърце. Аз не гарантирам за себе си, при все че искам да остана вярна на Хоим, но мене могат да ме спечелят само с любов. В момента, когато обикна, ще напусна Хоим и открито ще застана до любимия си, но този, който ще ме обича, трябва да бъде мой мъж.

— Но кралят, кралят!

— Дори и ако е крал! — викна Ана.

— Но ти знаеш, че кралят е женен, макар че не живее с кралицата.

— Ще трябва да се освободи от клетвата си към нея и да се закълне пред мене — довърши тя. — Да! Аз няма да приема ролята на Естерле, Кьонигсмарк, Тешен.

Докато говореше това, тя стана и с величествени стъпки се разходи из стаята. Графиня Ройс млъкна, нямаше какво повече да каже.

— Ще постъпиш, както решиш и пожелаеш — рече тя, — аз, като добра приятелка, бях длъжна да те предупредя и да ти дам добър съвет, затова нека си останем добри приятелки и да не говорим повече по този въпрос. Само една думичка още: положението, от което се отказваш и за което говориш толкова равнодушно, не е толкова позорно и второстепенно, както смяташ. Крале ще ти се кланят, можеш да управляваш страната, много злини да предотвратиш, хора да спасяваш и да ги правиш щастливи, а това сигурно си има своята стойност.

— Честта ми е по-скъпа дори от всичко това — обади се Ана, — да не говорим повече за тия неща.

Графиня Ройс ѝ стисна мълчаливо ръката и наистина, без да говорят повече, излязоха заедно от будоара. Жените, които се намираха в салона, ги загледаха, като искаха да отгатнат нещо по лицата им. Ана беше пурпурночервена, а Ройс бледа като пергамент, и двете обаче се усмихваха меко, сякаш беше преминала буря и оставила след себе си ясно небе, незатъмнено от никакво облаче.

Под прозорците блесна светлината на факлите, които придружаваха вечер каляските на краля. Фюрстенберг надникна навън. Кралят отиваше истински отегчен при Тешен и в блясъка на тая светлина изглеждаше тъжен, сякаш бе осъден на най-тежко наказание. Щом го видя на прозореца или по-скоро щом се досети, че там е приятелят му, Аугуст му даде отчаян знак с ръка и екипажите изчезнаха зад завоя на улицата.

---

[1] Столник — в стара Полша висш сановник, натоварен да се грижи за поднасянето на храната по време на кралски обеди и пиршества; по-късно (от XIV в.) — почетна титла на висш чиновник, управляващ някаква териториално-административна единица. — Б.пол.р. ↑

[2] Сега градче. — Б.пол.р. ↑

[3] Западен район на Дрезден на левия бряг на Елба. — Б.пол.р. ↑

[4] Хановерска княгиня (1668–1705) — пруска кралица, жена на Фридрих I и майка на Фридрих Вилхелм I. — Б.пол.р. ↑

[5] Съпруга на Адолф Хаугвиц — хофмаршал, по-късно кралски виночерпец. — Б.пол.р. ↑

[6] Помни смъртта (лат.). — Б.пол.р. ↑

[7]

МОЙ МИЛИ АУГУСТИН.

*Ach, du lieber Augustin,
Alles ist weg!
Sachsen ist weg,
Polen ist weg.
Augustin liegt im Dreck!*

*Ach, du lieber Augustin,
Alles ist weg!*

*Ах ти, мили Аугустинчо,
всичко вече свърши!
Саксония свърши,
Полша свърши.
Аугустинчо от калта се бърше!
Ах ти, мили Аугустинчо,
всичко вече свърши!*

↑

[8] Михаил Раджейовски (1645–1705) — кардинал и примас (глава) на католическата църква в Полша. — Б.пол.р. ↑

[9] От Колоандър — герой на прочутия роман на италианския писател Г. Б. Марини (1589–1621) „Верният Колоандър...“. — Б.пол.р.

↑

[10] Княз Фридрих Лудвиг Вюртембергски — саксонски генерал, по-късно съпруг на княгиня Уршуля Любомирска Тешен. — Б.пол.р. ↑

[11] Браво, брависимо. — Б.пол.р. ↑

[12] Баронеса Тереза Глазенап — известна в саксонския двор интригантка, между другото помогнала и за падането на Козел. — Б.пол.р. ↑

[13] Ние сме в семейството (фр) — Б.пол.р. ↑

[14] Йохан Шуленбург (1661–1747) — знаменит саксонски военачалник през време на войните с Карл XII Шведски. От 1715 г. маршал на венецианската република. — Б.пол.р. ↑

[15] Син на полския крал Ян III Собески. — Б.пол.р. ↑

[16] Според римската митология Егерия е била гадателка, съпруга и съветничка на цар Нума Помпилий; тук в смисъл на съветница, доверено лице. — Б.пол.р. ↑

[17] Гласът на народа (лат.). — Б.пол.р. ↑

[18] В гръцката митология царица на Лидия, при която Херкулес е бил принуден в продължение на три години да извършва работи, които обикновено се вършат от жените. — Б.пол.р. ↑

V

Адолф Магнус Хоим, който по онова време заемаше пост, съответстващ на днешния министър на финансите, нямаше приятели нито в двора, нито в страната. Особено много го мразеха, задето въведе, след толкова други, и тежкия данък — акциза. Саксонците се бореха с всички сили и средства, противопоставяха се на краля, а кралят, на когото парите никога не стигаха за необмислените му разходи, зле прикриваше гнева, който будеше у него тяхната съпротива. Съветваха го да лиши благородниците, които се оказаха най-непокорни, от останалите им права и да се обкръжи с чужденци, защото те нямаше да имат никакви връзки нито с благородниците, нито изобщо със страната.

Аугуст II беше вече послушал отчасти тия съвети и повечето от министрите и любимците му бяха взети от чужди страни; италианци, французи, немци от други провинции играеха главни роли и Хоим, човек студен и неумолим, сръчен в намирането на нови и нови доходи за краля, който пръскаше милиони ту за Полша или за войската, ту за пиршествата или за фаворитките си, се радваше на особената благосклонност на краля поради това си умение. Но той не разчиташе много на тази благосклонност, защото случилото се с Байхлинг и с неколцина други го правеше предпазлив. Той само чакаше удобен момент, когато ще може, напълнил джобовете си, да избяга и да отърве главата и богатството си от саксонското владичество. Малцина познаваха Хоим отблизо, знаеха, че е невъздържан, енергичен, алчен, развратен и съобразителен, че не се привързва към никого нито трайно, нито горещо. Най-добре може би го познаваше сестра му, графиня Фицтум, която успяваше много хитро да го командува и ръководи, за да изтръгва от него всичко, което иска.

Освен Байхлинг, днес затворен в Кьонигщайн, Хоим нямаше приятели, имаше само съюзници. Маршал Пфлуг^[1] го мразеше, другите не можеха да го понасят. Фюрстенберг също беше в лоши отношения с него. Когато след облога заповядаха на Хоим да докара

жена си и да я покаже в двора, никой не се смили над него, никой не го съжали, по-скоро му се смееха и подиграваха.

На другия ден след бала Хоим трябваше да се яви на доклад пред краля. Въвежданият акциз срещаше съпротива в провинцията. Особено в Лужишко местните благородници открито говореха срещу този данък. Кралят не търпеше никаква съпротива. След доклада на Хоим Аугуст Силния намръщено каза на министъра:

— Заминавай още днес, веднага! Заповядай непокорните да бъдат разгонени, открий онези, които стоят начело, и се разправи с тях от мое име. Заминаваш веднага, без никакви възражения.

Отначало Хоим, който смяташе, че неговото присъствие в лужишкия край не е чак толкова необходимо и че дори е вредно, се опита да убеди краля, че би могъл да изпрати някого другото, а той да не напуска Дрезден, където го задържат по-важни въпроси.

— Няма нищо по-важно от това, да се сломи съпротивата на тия вироглавци, които си мислят, че аз мога да влизам в преговори с тях. Заминавай, твоя милост, веднага, вземи драгуни със себе си! Ако се осмелят да се събират, разгони събранията им! Кажи им да не вземат пример от полската шляхта, защото такива неща няма да търпя от моите поданици, а и в Полша скоро ще сложа край на шляхтишката надменност.

Хоим поиска да обясни още нещо, но Аугуст, без да го слуша, няколко пъти повтори:

— Заминавай веднага! Веднага! — Най-послед погледна часовника. — След два часа ваша милост трябва да бъде на път за Баутцен^[2], аз искам това и така ще бъде.

С краля можеше да се разговаря само когато е пиан, тогава, ако някой не се страхуваше, че може да бъде удушен, го прегръщаше и целуваше, а други дори го блъскаха, но Аугуст се смееше; когато обаче биваше трезвен, имаше само една воля и една дума.

Това пътуване за лужишкия край на другия ден след бала изглеждаше на Хоим много подозрително. Понеже познаваше краля, двора и всичко, което се вършеше там, той беше убеден, че го прогонват умишлено, за да не пречи на някаква интрига, за да остави краля свободно да се сближи с жена му. Но какво можеше да стори срещу това? Нищо. Да повери надзора върху нея на сестра си — все едно да даде на пияница ключа от избата си; приятел нямаше: беше

беззащитен. Той чувствуваше, че всички са се обединили срещу него. Когато се върна в двореца си, хвърли книжата на масата, скуба някое време перуката на главата си и ръкавите на дрехата си, отвори с трясък вратата и като луд се завтече към новия апартамент на жена си.

Тя беше сама. Той изгледа с любопитен поглед стаята, нея и най-дребните предмети наоколо. Гняв се четеше по бледото му лице. Ана го гледаше спокойно, защото беше свикнала с подобни сцени.

— Радвай се, госпожо! — викна той. — Бях толкова глупав, че те докарах тук, сега правят с мене, каквото си искат. Преча им на интригите, кралят ме маха оттук, след един час трябва да замина. Ще останеш сама.

— Какво значи това? — презрително попита Ана. — Нима аз се нуждая да ми бъдете пазач, за да запазя честта си?

— Все пак мисля, че бих могъл да бъда полезен, най-малкото, за да въздържам тяхната дързост и безсрамие! — викна Хоим, като удряше с пестник по масата. — Те нямаше да ме отпратят, ако не им пречех. В цялата работа чувствавам пръста на милия Фюрстенберг, който днес ми плати хиляда дуката, като се смееше подигравателно, а зная, че е получил от краля десет хиляди за това прекрасно хрумване — да докарам ваша милост тук.

— Хоим! — викна Ана, като се изправи, а очите ѝ засвяткаха. — Стига тия обиди, върви... заминавай... прави каквото щеш... Мене ме остави на мира! Аз сама ще съумея да се защита! Стига вече, ти казвам, стига вече!

Хоим млъкна, лицето му се помрачи, часовникът на стената му напомни, че времето за заминаване наближава.

— Излишно е да те предупреждавам, госпожо! — извика Хоим. — Знаеш какво може да те очаква тук, ще добавя само, че безчестие не ще понеса! Фицтум и другите могат да гледат през пръсти, аз не съм овчедушен като тях.

— Нито пък аз, господин Хоим, съм паднала толкова ниско — прекъсна го Ана, — както тия дами. Аз няма да ти изневеря, защото бих унизила себе си. Ако ми направиш живота още по-непоносим, ще те напусна явно и открито.

Хоим не се обади повече. Изглежда, че на прага още се колебаеше, искаше да каже нещо, отново заскуба перуката си, но ето че

на вратата се почука, кралски пратеник му напомни за часа на заминаването.

От замъка следяха кога Хоим ще мине през моста; пратиха подир него да следят — да не би да се върне тайно. Според плана на краля графиня Ройс щеше да покани Ана в дома си, а кралят щеше да отиде там неочаквано и инкогнито. Госпожа Фицтум веднага беше изпратена тайно да изпълни тази мисия, но Ана отказа решително. Напразно я уверяваха, че никой няма да знае за това ѝ посещение. Тя вече се досещаше, че ѝ устройват среща с краля и направо каза това на зълва си.

— Ти си прекалено досетлива и предвидлива — засмя се госпожа Фицтум, — за да се опитвам да те лъжа. Може би кралят иска да те опознае по-отблизо и ще дойде у Ройс, понеже знае всяка твоя стъпка и движение. Но какво ще направиш, ако той, за да задоволи любопитството си, дойде тук, в двореца, при тебе? На краля не можеш да затвориш вратата, всички врати се отварят пред него. По-благоприлично и по-добре ли ще бъде, ако прекара няколко часа насаме с тебе? Какво ще кажат хората тогава?

Ана побледня.

— Но кралят не може да бъде толкова... — липсваше ѝ думата — толкова... натрапчив, кралят ще се съобрази с моята чест!... Това е невъзможно! Това би било...

— А пък аз ти казвам, че всичко е възможно, че кралят е отегчен и любопитен и че не разбира от съпротива и отказ. Със своята покорност жените са го привикнали да бъде деспотичен. Ако ти не отидеш у Ройс, кралят ще дойде тук.

— Ти знаеш това? — попита Ана. — Откъде?

— Аз не зная нищо, но познавам моя господар — прошепна Фицтум, като се смееше някак особено, — помня една вечер... от собствения си живот — и тя въздъхна при тия думи.

Ана закърши ръце.

— Значи тук ще трябва да бъда въоръжена като на път, пълен с разбойници. Ще намеря кама и пистолети; аз не се боя нито от желязото, нито от барута.

Фицтум се стараеше да успокои силно раздразнената Ана и да обърне на смях всичките ѝ страхове.

— Ти трябва да знаеш — каза тя, — че Аугуст никога през живота си не се е опетнил с насилие срещу жена. Това не е в неговия характер; учтив, любезен, настойчив, той е много хубав и мил, за да прибегва към такива средства.

След дълъг разговор най-сетне госпожа Фицтум успя да склони Ана да отидат заедно вечерта у Ройс. С тая победоносна новина зълвата на Ана се завтече към къщи и към приятелката си. Фюрстенберг я занесе в замъка.

Кралят съобщи, че ще отиде за малко у княгиня Тешен, а на връщане ще отпрати екипажите и факлите в замъка и сам ще дойде у графиня Ройс с лектика, която Фюрстенберг трябваше да му приготви.

Преди да опишем по-нататъшното развитие на тая съвсем истинска в най-важните подробности история, ще трябва да екипираме за читателя също така верен портрет на нашата героиня графиня Ана Хоим.

Тя беше сираче, сама на света, омъжила се бе по принуда или най-малкото без желание. Брачният ѝ живот скоро беше станал непоносим, част от младостта ѝ бе вече протекла мъченически. Всяка друга на нейно място би била готова да се възползува от свободата, от прекрасната съдба, макар и краткотрайна, която после щеше да ѝ осигури вдовство всред охолство, а може би дори и друг брак, който с блясъка си щеше да покрие временното увлечение. Ана обаче, беше възпитана в духа на някогашните строги принципи. Тя се възмущаваше от лекомислените действия на ония жени, които се съгласяваха да служат за играчка на отегчения владетел. Тя разбираше и допускаше раздялата си с непоносимия Хоим, защото към него изпитваше само отвращение и омраза, но я приемаше единствено като резултат от любовта на краля към нея и на нейната към него и на вечен брак с Аугуст.

Тази мисъл, ако беше я казала на някого, щеше да предизвика само смях. Да желаеш да оковеш във вечни вериги такъв лекомислен човек като Аугуст, изглеждаше истинска лудост. Ана обаче смяташе, че това е възможно, щом кралят е разделен с кралицата.

Аугуст беше хубавец, стараяше се да бъде мил, след Хоим можеше много да ѝ се хареса. Блясъкът на короната и могъществото му придаваха чар, затова няма нищо чудно, че Ана изпитваше към него симпатия, че сърцето ѝ затуптя. Но макар да чувствуваше, че с него би

могла да бъде щастлива, нито за миг не допускаше, че това щастие може да бъде осъществено по друг начин, освен чрез брак и клетва за вярност.

През тия петнадесетина часа, които бяха минали от бала, при явния натиск от всички страни, с цел да я сблизат с Аугуст, Ана размишляваше, колебаеше се, преценяваше и най-сетне си каза:

„Мога да бъда негова, но трябва да стана кралица.“ Съпротивата ѝ пред Фицтум беше по-скоро пресметнат ход. Тя нарочно искаше да се съпротивява, за да си повиши цената, като твърдо беше решила по-скоро да скъса всичко, отколкото да стане предмет на интриги. Ана се чувствуваше по-силна от Фицтум, огледалото показваше колко е хубава и млада, в очите на краля бе прочела впечатлението, което му направи; и реши да се възползува от това.

„Никога няма да се унижа — викаше сама на себе си. — По-скоро ще остана нещастна като жена на Хоим, отколкото любовница на Аугуст! Или ще му бъда жена, или никаква.“

Всичко говореше, че тя вече се е предала на съдбата си, въпросът беше само за условията. Тогава обаче никой не можеше да предположи, че Ана беше вече решила в себе си да се раздели със своя мъж, разчитаха само на бъдещето.

Младата жена фантазираше, а мечтите са опасен другар в самотата. Понякога тя се изчервяваше сама пред себе си и признаваше, че това толкова кратко пребиваване в двореца вече я е променило и оказало пагубно влияние върху нея. Постепенно в нея се събуждаше гордост, желание да властвува овладяваше податливата ѝ душа.

Щом се свечери и дойде часът, когато трябваше да отиде на вечеря у графиня Ройс, Ана се облече най-грижливо, но с непринудена елегантност. Тогавашната мода позволяваше да се открият чудните форми на ръцете ѝ, разголени чак до раменете, прекрасната линия на шията и изваяните мраморни гърди. Кожата на лицето ѝ не се нуждаеше нито от пудра, нито от руж, тя беше свежа като пролетта, а кръвта ту я обливаше в пурпур, ту оставяше след себе си снежна белота. Гарвановочерната коса, изящно накъдрена, засилваше още повече блясъка на прозирната ѝ плът, фина като кадифе. Но всичко това беше нищо в сравнение с огнените ѝ чародейски очи. Когато се впиеха в човека, те можеха да го доведат до лудост. Те говореха повече, отколкото можеха да изразят устата ѝ. В тях се криеше неопределено

тайнствено и несрещано обаяние, което примамва, тревожи, привлича като очите на приказния змей, който убивал с един поглед.

Ана застана пред огледалото и сама се намери толкова хубава, че се усмихна на собствения си образ. Облечена беше в черно, а кичури яркочервени кордели оживяваха фантастичната ѝ живописна рокля. Щом я видя от прага на стаята, Фицтум, която бе дошла да я вземе, възкликна от възхищение: намери я толкова прекрасна, толкова прекрасна, че не би се учудила, ако дори короната ѝ бъде хвърлена в краката.

— И ти ми разправяш, че искаш да страдаш в пустошта с моя брат — провикна се тя, като кършеше ръце, — а я виж как си се нагласила за срещата с краля!

— Ах — отвърна Ана студено, — никоя жена доброволно не се прави грозна.

— Ама ти си голяма майсторка и не се нуждаеш от съвети как да се обличаш. Но да вървим!

Със същите възклицания и тихи радостни шепоти я посрещнаха у графиня Ройс. Нейната хубост, която беше възтържествувала още на бала, тук изглеждаше сияйна. Всички тия дами, които не се бяха отрекли от претенциите, че са очарователни, сега се почувствуваха стари и повехнали. Ана, за която се знаеше, че е на двадесет и четири години, изглеждаше на осемнадесет. Тя беше античната Диана с цялата си гордост на девственица и със суровостта на горско божество, скрило се далеч от хорските очи.

Никой не се радваше така, както графиня Ройс, защото Ана отговаряше най-добре на нейните планове. Гостенката беше веднага обградена в кръг; всички предварително я чествуваха като кралица и се стараеха да спечелят благоволението ѝ. Фюрстенберг, който беше изпреварил с няколко минути краля, се вцепени, като видя графиня Хоим.

— Познавам краля — рече той, — тази жена ще направи от него каквото пожелае, ако съумее да му се противопоставя.

Инстинктът ръководеше Ана и тя съвсем не се нуждеше от съвети.

След малко вратата откъм будоара се отвори дискретно и кралят влезе. Още от прага той затърси онази, която искаше да види. Щом я съзря, изчерви се, побледня, смути се и като забрави домакинята, най-

напред се спусна да поздрави Ана. По челото му не беше останала нито следа от тъжните истории с шведите, от полската неблагодарност, от милионните загуби, от предателствата и разочарованията.

Ана го поздрави отдалече церемониално и хладно, но самото ѝ облекло вече говореше много. Тя искаше да се хареса, това беше очевидно и даваше добри надежди.

Въпреки впечатлението, което му направи Ана, кралят искаше да запази всички форми на учтивост и внимание, дължими на нежния пол. При все че не понасяше графиня Ройс, седна за малко при нея, като разговаряше много любезно, но не откъсваше поглед от Ана. Прошепна нещо насаме на госпожица Хюлхен, после се усмихна на графиня Фицтум, изобщо удостои с поглед и комплимент без изключение всички присъстващи дами. Докато траеше този церемониал, графиня Фицтум има време да вземе снаха си под ръка и да я заведе в будоара под предлог, че иска да ѝ каже нещо неотложно и интересно. Това беше стратегическа маневра, за да се улесни сладкото *tete a tete* на краля, защото, щом Аугуст се появи на прага и размени няколко думи с Ана Хоим, графиня Фицтум започна бавно да се оттегля към салончето и изчезна.

Наистина вратата остана отворена и вдигнатата завеса даваше възможност на разхождащите се из салона дами да виждат отдалече лицето на светлейшия владетел, но никой оттам не можеше да чуе какво си говореха двамата с Ана.

Днес Аугуст беше вече забравил вчерашните страхове и явно цял гореше.

— Днес, госпожо, си още по-красива и съвсем различна от вчера! Истинска чародейка! — възкликна той неудържимо.

Ана Хоим се поклони.

— Ваше величество сте толкова прочут със своята снизходителност и любезност към жените, че човек трудно може да повярва и на най-ласкателните ви думи — промълви Ана.

— Желаете ли да се закълна? Готов съм да се закълна в името на всички божества от Олимп, че през целия си живот не съм виждал толкова прекрасна жена, и се чудя как съдбата е могла да бъде така безмилостна, че да предаде такъв ангел в ръцете на моя отвратителен акцизен.

Въпреки волята си Ана се засмя и за пръв път изпод розовите ѝ устни се показа ред бисернобели зъби. Тази усмивка придаде нов израз на цялата ѝ физиономия, тя стана още по-очарователна. Две малки трапчинки, сякаш от целувки, се появиха на румените ѝ бузи и изчезнаха. Обляното за миг с кармин лице постепенно побледняваше и получаваше такъв тен, сякаш беше огряно от някакъв вътрешен блясък.

Кралят повдигна ръцете ѝ и понеже страстно обичаше да целува хубави ръце, едва се въздържа да не ги притисне до устните си. Тия ръце бяха шедьовър на ваятелството. Главата на Аугуст започна да се зашеметява.

— Ако бях тиран — извика той, — нямаше да позволя на Хоим да се завърне тук, защото ви ревнувам от тоя Вулкан^[3]!

— Вулкан е и ревнив — отвърна Ана.

— Но Венера не може да го обича, нали?

Отговорът беше мълчание; кралят дълго чака.

— Ако няма любов, има други вериги, които може би свързват по-силно от нея — веригите на дълга и клетвата.

Кралят се усмихна.

— Клетва в любов?

— Не, светлейши господарю, клетва за вяност в брака.

— Но има светотатствени бракове — възрази Аугуст — и за такива смятам ония, в които красавица се свързва с някой непоносимо грозен човек! Тогава боговете прощават погаждането на клетвата.

— Но собствената гордост не позволява това.

— Много си строга, госпожо.

— Повече, отколкото може да се струва на ваше кралско величество.

— Ужасяваш ме, графиньо.

— Вас ли, светлейши господарю? — усмихна се Ана. — Не смятах, че ваше кралско величество може да се почувствува дори най-малко засегнат от това. Какво може да интересува тази строгост моя господар?

— Повече, отколкото ви се струва — подхвърли кралят, като повтаряше нейните думи.

— Това не мога да разбера — прошепна Ана тихо.

— Как така? Това значи, че ти, госпожо, не желаш да видиш факта, че вчера бях покорен от пръв поглед.

— Моята победа — отговори Ана — сигурно няма да трае дори до зори. Ваше кралско величество е прочут с това, че подобно на боговете лесно се влюбва и лесно забравя.

— Не — възкликна Аугуст нежно, — повярвай ми, госпожо, това са клевети! Какво съм виновен аз, че никога не съм попаднал на сърце, на ум, на хубост, които биха могли да ме задържат за постоянно? Не аз съм неверен, а на мене ми изменят. Всеки ден от тия богини пада по един воал, всеки ден угасва по един чар, чудото става обикновено явление, ангелът загубва крилете си, а в сърцето вместо любов намирам кокетство и студенина. Какво съм виновен аз?! Повярвай ми, госпожо — добави той, като все повече се увличаше, — аз търся жената, на която бих могъл да принадлежа цял живот, на която бих могъл да остана верен докрай. Ако намеря такава сърце, такава жена, ще ѝ се отдам цял.

— Трудно е да се повярва в това — прошепна Ана, — а още по-трудно е да се допусне, че съществува такава съвършенство, което би било достойно за ваше кралско величество.

— Повярвай ми, госпожо, че в момента аз го виждам във ваше лице — прекъсна я Аугуст.

— За съжаление след един ден ще изглеждам другояче, а след няколко дни чарът на новото ще угасне; милостта на ваше кралско величество няма да замае бедната ми глава, защото аз се чувствавам недостойна за тази милост.

— Госпожо, вие сте възхитителна! — възкликна Аугуст и посегна за ръката ѝ.

Ана искаше да я отдръпне, но етикетът не позволяваше това. Кралят хвана бялата ѝ ръка и толкова дълго я целува и милва, че Ана се принуди да я отдръпне леко въпреки всичкото си уважение към негово кралско величество, цяла пламнала от смущение да не би някой от салона да забележи тази тяхна близост. Аугуст стана, дълбоко развълнуван.

— Не мога да се откъсна от вас — каза той — и навярно ще трябва да извикам моята кралска власт на помощ на безсилните си чувства, които, както виждам, не ви правят впечатление. Да не сте посмели да напуснете града, арестувам ви. Що се отнася до Хоим,

само вашето застъпничество може да облекчи съдбата му. Днес бих имал желание...

Той не довърши. Ана никак не мислеше да се застъпва.

Разговорът може би щеше да продължи още много, защото Аугуст беше безкрайно оживен, но неизвестно по каква причина графиня Ройс ускори вечерята и влезе да покани краля, който подаде ръка на Ана. Това беше по-скоро закуска по италиански, която се състоеше от сладкиши, плодове и вино. Кралят вдигна наздравица за съпругата на министъра. Фюрстенберг наблюдаваше внимателно светлейшия владетел.

— С Тешен е свършено — каза той на ухото на госпожа Фицтум.

— И с брат ми също! Съвсем ясно виждам това — прошепна хубавата дама, — стига жена му да има ум в главата.

— Дано само да го няма прекалено дълго — добави Фюрстенберг. — Вижте я колко студена изглежда и как се владее. Кралят с цялата сила на очарованието си като че ли не успя да ѝ завърти главата, а самият той вече ми изглежда съвсем хлътнал.

След тази collazione^[4], от която всеки ставаше, когато си иска, дамите отново се оттеглиха, а Аугуст много умело се стараеше чрез разговор да задържи Ана при себе си. Тя остана, без да се опитва да си тръгне, беше весела, непринудена, но и Фюрстенберг, и кралят вече съзнаваха, че тя се владее напълно и че бляскавият ѝ триумф съвсем не я беше главозамаял. За пръв път през живота си Аугуст срещаше жена, която не се поддаде толкова бързо на неговата любов както другите и съвсем не изглеждаше, че желае да се възползува от нея.

Това го жегна. Хладнокръвието и ледената студенина на тая жена започнаха да го дразнят, но едновременно разпалваха породилата се любов. Първоначално той възнамеряваше да завърже с госпожа Хоим само една неколкодневна галантна връзка, която, запазена в тайна, дори не би изместила от сърцето му княгиня Тешен, но сега разбра, че с тая хубава дама ще му бъде много по-трудно, отколкото бе предполагал.

Ана се смееше, шегуваше се, беше много забавна: явно бе, че се старае по всякакъв начин да оплете краля в мрежите си, но същевременно се представяше едва ли не все по-студена, по-смела и по-непристъпна. Вместо да напредва както обикновено със Зевсово щастие, с ускорена крачка към целта, крал Аугуст се виждаше все по-

далече от нея. В края на разговора, когато стана настойчив и без да крие увлечението си, молеше за кътче в сърцето на прекрасната дама, Ана, вече съвсем свикнала с него, му отговори натъртено:

— Светлейши господарю, прощавай, но ти ме принуждаваш да направя едно неприятно признание. Аз съм едно от тези нещастни слаби същества, цялата сила на които е в гордостта им. Ако ваше кралско величество смята, че обаяна от чара, чиято мощ признавам, ще забравя какво съм длъжна да правя, че ще ме овладее моментно безумие и пред очарованието на ваше величество бъдещето ще изчезне от погледа ми, лъжеш се, светлейши господарю. Ана Хоим никога няма да бъде временна любовница на никого, дори на краля. Моето сърце ще се отдаде изцяло завинаги или... никога!

Като каза това, тя стана от масата и прекоси салона.

Малко по-късно кралят заедно с Фюрстенберг незабелязано напусна жилището на графиня Ройс, която обаче видя това и го настигна на стълбището. По лицето на Аугуст не личеше радост и надежда, той беше мрачен и унил. По израза на лицето му Ройс разбра как се беше разделил с Ана Хоим и се престори, че безкрайно съжالياва за това, но всъщност никак не се сърдеше на Ана: колкото по-трудно започне връзката ѝ с краля, толкова по-пламенно ще обещава той трайни чувства. Кратките приключения, които не биха съборили княгиня Тешен, не отговаряха на нейните намерения. Тя се надяваше да спечели чрез Ана по-сигурно влияние.

— Скъпа графиньо — прошепна кралят на излизане, — постарай се да смекчиш тази статуя. Че е хубава като Венера, това е вярно, но сърцето ѝ е от мрамор.

Преди госпожа Ройс да отговори, кралят заслиза по стъпалата. Разговорът му с верния приятел, какъвто бе Фюрстенберг, вече беше в по-друг тон.

— Жената е възхитителна — каза кралят, — но едновременно ужасяваща, студена като лед.

— Светлейши господарю, необходимо е време. Жените имат различен ум и темперамент. Какво чудно, че тя се дърпа?

— Дърпа! Самата тя открито казва, че иска обещание за вечна любов!

— Всяка нова любовница отначало мисли, че трябва да е вечна, и на всяка се обещава, че ще бъде именно такава.

— С тази няма да е лесно — добави Аугуст. — Тешен беше много по-покорна.

— Но те, светлейши господарю, не могат да се сравняват.

— Уви, това е вярно. Тешен не може да се сравнява с нея. Изпратете на Хоим заповед да не е посмял да се връща.

— Но какво ще прави той там? — засмя се князът.

— Да прави каквото ще, нека се кара с благородниците, нека прелъстява жените им — прекъсна го кралят — и преди всичко нека събира колкото може повече пари, защото предчувствувам, че моята нова любов ще ми струва много. Такъв брилянт непременно трябва да бъде гарниран със злато.

— Как така, светлейши господарю, вече любов?

— Бясна! Фюрстхен, прави каквото щеш, но Ана трябва да бъде моя!

— А Уршуля?

— Ожени се ти за нея!

— Благодаря.

— Ожени я за когото искаш, постъпи, както намериш за добре, с нея вече съм скъсал.

— Нима, светлейши господарю? — попита князът със зле прикрита радост.

— Скъсвам... ще скъсам... Хоим ще позлатя... тебе също... и нея...

— Но откъде ще вземем толкова злато?

— За това да му мисли Хоим — отвърна кралят. — Пишете му, нека лично се разправя за акциза, нека седи там, да проучва, да пътува, да екзекутира, само да не се връща.

— Чак докато няма да има вече за какво да се връща — прошепна князът. — Естествено.

Кралят въздъхна. Влязоха в замъка и Аугуст отиде направо в спалнята си тъжен и замислен. Последната военна кампания не го бе измъчила толкова, колкото неуспехът тази вечер.

---

[1] Аугуст Фердинанд Пфлуг (1662–1712) — хофмаршал от 1690 г., също и по времето на Аугуст Силния. През 1706–1712 г. министър и директор на тайната полиция. — Б.пол.р. ↑

[2] Индустириален град, днес в ГДР, разположен на бреговете на река Шпрее, културен център на лужичаните. — Б.пол.р. ↑

[3] Бог на огъня според римската митология, в случая името е употребено в преносен смисъл и иронично. — Б.пол.р. ↑

[4] Вечеря (итал.). — Б.пол.р. ↑

VI

По тоя начин в двора на Аугуст II започна едно от женските царувания, което щеше да продължи повече от другите.

Целият град и дворът следяха с вълнение развоя на работите, чийто край можеше лесно да се предвиди. Той обаче не дойде толкова скоро, колкото предполагаша хората, като имаха предвид другите случаи. До Хоим изпращаха куриери, като го задържаха все по-дълго и не му позволяваха да се върне.

Всеки ден графиня Ройс, госпожа Фицтум и князът измисляха най-различни поводи, за да сближат краля и прекрасната Ана, всеки ден госпожа Хоим ставаше все по-смела и интимна с него, но от вечерта у графиня Ройс Аугуст не беше направил нито една крачка напред, не беше чул нищо друго, освен онова, което му беше казано тогава. Прекрасната Ана изобщо не отстъпваше, а нейната студенина, хладнокръвие и умение да се владее, в края на краищата започнаха да безпокоят всички. Страхуваха се да не би кралят да се засегне, да се оттегли и някои да се възползват от отегчението му, за да улеснят друг избор. Когато я разпитваха, госпожа Хоим отговаряше хладно, че може да бъде съпруга, но не желае да стане любовница. Тя искаше ако не женитба, пречка за която беше кралица Кристина Еберхардина, то поне тържествено уверение, че кралят ще се ожени за нея, ако овдолее.

Наистина условието беше странно и необикновено, в друго време и в друг двор, всред по-малко лекомислени хора, то би изглеждало невъзможно, а и самият крал Аугуст, когато Фюрстенберг за пръв път му го съобщи, не отговори нито дума.

— Ще ти призная — каза му той няколко часа по-късно, — че тия продължителни ухажвания ми омръзнаха; това трябва веднъж завинаги да се свърши!

— Ще скъсате ли? — попита князът.

— Ще видим — лаконично отговори кралят.

Дори неговият постоянен повереник не можа да узнае повече.

Същия ден крал Аугуст заповяда да донесат от хазната сто хиляди златни талера. Чувалът беше грамаден и трябваше да го носят

двама души, силни и плещести. Когато го сложиха на пода, кралят протегна ръка, хвана го за въжетата и ъглите и го вдигна без усилие. Това беше само опит. Фюрстенберг не смееше да попита за предназначението на това съкровище, защото кралят беше мрачен и раздражителен. Предния ден Аугуст се беше видял с госпожа Хоим във фазанарията, където приятелките ѝ я бяха довели на разходка. Той дълго се разхожда и разговаря с нея; беше безкрайно внимателен и любезен, но тя го обливаше със студен душ и когато си тръгваше, Аугуст беше толкова сърдит, та госпожа Фицтум ги уверяваше, че никога не била виждала по лицето му такъв страшен гняв, макар и прикрит.

За всички беше явно, че решителните събития наблизават. Кралят беше мълчалив. Почти всеки ден отиваше у княгиня Тешен, която се обливаше в сълзи, когато ѝ донасяха за Ана Хоим, и преставаше да плаче, щом видеше Аугуст. В такава несигурност изминаха няколко седмици, време, което се струваше на царедворците безкрайно дълго. Те не знаеха на кого да се кланят, къде да поднасят своите почитания и да пошушват клюките. Накрая вече не само позволиха, но и заповядаха на Хоим да се върне, защото отсъствието му се отразяваше на хазната: той най-добре я пълнеше.

Точно този ден, когато очакваха завръщането на министъра, кралят заповяда да го откарат вечерта в двореца на Хоим заедно със стотите хиляди талера.

Здрачаваше се, а денят беше есенен и мъглив. Графиня Хоим, останала сама въкъщи, се разхождаше замислена из салончето си, мебелирано не особено изискано. Тя не приемаше други посещения, освен на жени. Затова много се учуди, когато чу мъжки гласове на стълбището, а още повече, когато вратата се отвори без никакво предизвестие и влезе кралят.

Вратата веднага се затвори след него. Ужасена от това посещение, което не предвещаваше нищо добро, смелата жена се дръпна няколко крачки назад. Още от първите дни на пребиваването ѝ в Дрезден на масичката ѝ винаги лежеше пълнен пистолет; той беше неин неотлъчен другар. Смееха ѝ се, защото всички го бяха видели у нея.

Когато кралят влезе, госпожа Хоим грабна пистолета и го скри под шала, с който беше наметната. Колкото и бързо да беше това

движение и да изглеждаше незабелязано, то не убягна от окоето на краля.

— Ти не се нуждаеш от никаква защита, госпожо! — извика той.
— А тая, която си избрала, за нищо не би ти послужила.

Ана впи поглед в него, без още да може да проговори.

— Чуй ме, госпожо — довърши Аугуст, като хвърли на пода чувала със злато с такава сила, че той се пропука и талерите се пръснаха със звън по паркета, — аз мога да те обсипя със злато, достолепие и титли.

В тоя миг той взе двете подкови, които беше донесъл със себе си, строши ги с ръце и парчетата хвърли върху купа злато.

— Но мога — добави Аугуст — и да смачкам този, който ми се противопоставя, както троша това желязо. Трябва да избереш, госпожо — злато или желязо, мир и любов или война.

Ана стоеше и гледаше равнодушно купчината злато и строшените железа.

— Светлейши господарю — промълви тя след малко, — аз не се страхувам от смъртта, нито желая злато. Можеш да ме смачкаш като тия подкови, но волята ми няма да сломиш. Златото няма да я разтопи. Защо не ми носиш единственото нещо, което може да ме развълнува и победи? Твоето сърце?

Аугуст се завтече към нея.

— Ти го имаш отдавна! — викна той.

— Не виждам това и не го чувствавам — започна бавно госпожа Хоим, — сърцето се разкрива с дела: сърцето, което обича, не може да желае да опозори това, което е обикнало. Аз няма да крия пред тебе, кралю, обичам те! Не можах да се противопоставя на тази любов, но няма да я опетня...

Кралят скочи пъргаво към нея и коленичи. Ана избяга на другия край на салона.

— Изслушай ме, кралю!

— Заповядвай!

— Ана Хоим няма да бъде твоя, освен ако се почувствува достойна за твоята любов.

— Значи условия! Говори! Какви са условията?

— Писмено обещание за женитба.

Като чу това, Аугуст млъкна, наведе глава, смръщи вежди.

— Ана — рече той, — това за самата тебе е опасно условие, повярвай ми.

— Няма да отстъпя от него, живота си ще дам за него, но няма да отстъпя. Моята чест го изисква. В мислите и надеждите си ще бъда твоя жена или... няма да ме докоснеш, защото ще се застрелям.

Кралят отстъпи крачка назад.

— Добре тогава — рече той, — щом искаш това, ще го имаш.

Ана викна от радост.

— Останалото е нищо! — възкликна тя с глас, в който звучеше щастие. — Трябва да получа развод с Хоим.

— Утре ще заповядам да бъде подписан в консисторията^[1] — бързо добави кралят. — Какво още?

— От моя страна нищо повече — отговори Ана със сломен глас, като коленичи пред краля, — за мене това е достатъчно.

— Но не е достатъчно за краля, за мене — подхвана Аугуст и я грабна в прегръдките си, Ана се изплъзна и се свлече на пода.

— Светлейши господарю — извика тя, — аз вярвам на кралската ти дума, но преди да позволя да ме докоснеш, трябва да се разкъсат оковите, които ме свързват: разводът трябва да бъде обявен, обещанието ти подписано. Аз съм жена на Хоим, обещала съм му вяност и ще изпълня обещанието си.

Аугуст мълчаливо ѝ целуна ръка.

— Постъпи, както ти харесва, направи това, което ще те успокои. Аз съм твой роб, ти си моя господарка! Хоим пристига днес, раздели се с него. Утре ще заповядам да ти се приготви дворец; сто хиляди талера годишно и двете мои кралства ще бъдат в нозете ти, а заедно с тях и аз.

Като го видя коленичил, Ана го целуна леко по челото и отскочи назад.

— До утре!

— Трябва да си отида ли?

— До утре! — подаде му тя ръка.

Кралят стана послушно, целуна тая ръка и с въздишка тръгна към вратата. Върху пода на залата остана разпиляната купчина злато.

Същата нощ граф Хоим се върна, завтече се към вратата на жена си, но я намери заключена. Казаха му, че госпожата спи, била болна и забранила да я будят.

През време на пътуването си, което бе удължено без нужда и против волята му, графът все повече губеше търпение и се тревожеше за жена си. Наистина той имаше свои доверени лица, които редовно всеки ден му донасяха за всяка нейна видима стъпка, но от споменатите посещения и разходки, в които почти винаги вземаше участие и сестра му, госпожа Фицтум, той не можеше да си направи заключение, че се върши нещо неприлично. Въпреки това чувствуваше, че започнатата интрига все повече расте и се заплита, все повече заплашва брака му, но към кого можеше да се обърне, за да защити правата си? Най-горе стоеше кралят, а от краля Хоим се страхуваше неимоверно много, защото го познаваше по-добре от другите. Неговата привидна любезност, доброта и мекост никак не можеха да го заблудят. Пред очите му беше винаги съдбата на благодетеля му Байхлинг. За Хоим най-голямата гаранция бяха характерът на жена му, нейната гордост и честолюбие.

Когато пристигна в Дрезден, той не знаеше нищо повече от това, което му бяха съобщили услужливите доносници. В самия град не очакваше да научи много нещо от царедворците. Беше вече късен час. И при все че в замъка кралят още пируваше, Хоим не се блазнаше да отиде там. Затова се прибра вкъщи, а като намери вратата на жена си заключена, реши да си легне, за да си почине от пътуването.

На другия ден сутринта той беше обсаден от данъчни служители. Кралят изпрати да му съобщят, че трябва да се яви в замъка, така че се наложи да тръгне, без да се види с Ана. Кралят го прие необикновено любезно и внимателно: прегърна го (а това беше най-лошо предзнаменование). Дори го укори, че толкова дълго се забавил в обиколката, макар че сам се беше постарал тя да продължи колкото може повече; престори се, че съвсем не е знаел за това.

Хоим учудено погледна краля в очите — те не говореха нищо.

— Имаш неприятели в двора, това е очевидно — прошепна кралят, като го потупа по рамото, — искаха да те отстранят, но ти не се страхуваш, в мое лице имаш приятел, който е по-силен от тях, а аз няма да позволя на никого да ти стори зло.

Хоим благодари на господаря за благоволенieto. В разговора за данъците и хазната кралят се оплака, че парите не му стигат.

— Скъпи Хоим, на всяка цена ще трябва да ми намериш, нужда се от страшно много пари.

Беше към обед, когато Хоим се върна вкъщи от аудиенцията, която го накара дълбоко да се замисли. Вратата на кабинета едва се затвори зад него, когато се отвори другата, откъм залата, и Ана, облечена в черно, сияеща от хубост, спокойна и сериозна, влезе, като заключи вратата след себе си.

Хоим се завтече пъргаво към нея, тя го посрещна хладно, като го спря далеч от себе си.

— Чаках ви, господин графе — рече тя непринудено, — идвам да ви благодаря за всичко добро, което получих от вас, и да ви уверя, че ще го помня винаги; но същевременно трябва да ви призная, че нашият брак, който не е основан на взаимна симпатия, не дава нито на вас, нито на мене гаранция за щастие и върви към разтрогване. Няколкото години тежки изпитания не ни предвещават по-добро бъдеще. Трябва да се разведем, господин графе. Вие знаете, че аз съм откровен човек и обичам да постъпвам открито. Негово кралско величество ми направи честта да декларира приятелските си чувства към мене; той заслужава да не ги отхвърлям. Обичам го и реших да му се покоря. Аз обаче не мога да изневерявам на ваша милост и не желая това, а идвам да поискам развод, който ще спаси честта на името ви. Ние не можем да постъпим другояче. Ако приемете доброволно развода, можете да бъдете сигурен в моята благосклонност към вас и аз ще се старая да ви помагам във всичко. Ако обаче се опитате да ми пречите и да се съпротивявате, това няма да промени решението ми, но ще ме принуди да забравя благодарността си към вас и да помня само това, че се изправяте като пречка пред моето щастие.

Хоим, който се досети за всичко още при първите думи на официалното и хладно посрещане от страна на жена си, се отдръпна като ударен от гръм. Той се беше опасявал от всичко, но не бе предполагал, че нещата вече са отишли толкова далече. Бледото му лице стана синьо, едва ли не червено, кръвта го душеше, на няколко пъти той щеше да прекъсне Ана и да избухне. Но докато не свърши, Ана го приковаваше с острия си поглед. Хоим се възмущаваше и от съдържанието на думите ѝ, но още повече от студенината и равнодушието, с които ги изричаше.

Тя си играеше с шнуровите на роклята, с дантелата на ръкава, с кърпичката, която държеше между белите си пръсти. Графинята вече

беше престанала да говори, но Хоим, у когото се надигаше неизразим гняв, още не можеше да изрече нито дума.

— Милостива госпожо — викна той страстно и вдигна юмрук, — много хубаво ми се отблагодаряваш за това, че те измъкнах от оная затънтена дупка! Змия съм топил в пазвата си! Ти зарязваш мъжа си и почтения дом, за да се предадеш на благоволенieto и неблаговоленieto на най-лекомисления между хората.

Ана не му позволи да продължи.

— Стига, господин графе, аз зная предварително какво ще кажете, но зная също и какво правя. Оставете на мен грижите за собствената ми съдба. Моето решение няма да се разколебае от нищо. Моля само за едно, да избереш: готов ли сте да се съгласите доброволно на развод, или не? Ще останем ли приятели, или ще бъдем врагове? Да или не?

Хоим беше един от най-големите женкари и най-развратният между хората от тоя двор, в който развратът се наричаше галантност; отношенията между него и жена му бяха крайно лоши, любовта му към нея беше изстинала. Но в момента, когато си помисли, че ще я загуби, го обзе съжаление, ревност, гняв, и то до такава степен, че престана да разбира какво върши.

В яда си той по навик започна да къса дрехите и перуката си, да тича из кабинета, да троши столове и да удря по масата. Кършеше ръце, заставаше до прозореца, гледаше безсмислено към улицата, или отново се спускаше заплашително към графинята, която го чакаше безстрашно, с почти презрителна усмивка; той ѝ заговаряше, после прекъсваше и отново започваше да тича. Имаше вид на напълно обезумял човек, който вече не знае какво прави. Хвърляше в краката си купища книжа и ги тъпчеше, събори масата. Цялата тази ярост, с която може би искаше да уплаши жена си, не ѝ направи ни най-малко впечатление. Ана, която го гледаше почти саркастично, се отдръпваше мълчаливо и чакаше. И понеже не можеше повече да чака отговора, подхвана спокойно:

— Виждам, че не можете толкова бързо да решите какво да изберете — мир или война, затова ви давам време да си помислите. Напомням ви само, че войната с мене и краля може да бъде малко опасничка. Трябва да изберете: или издигане, или падение.

И тя излезе, без да дочака отговор.

Хоим непрекъснато сновеше, късаше дрехите си, седаше, ставаше, вайкаше се и това би продължило кой знае колко дълго, ако не беше дошъл Фицтум, който го изтръгна от тази ярост.

— Какво ти е, Хоим?! — извика той. — Какво ти става?!

— Какво ми става ли? А! Вие тук сигурно по-добре знаете от мене, скъпи приятели, които ми приготвихте тази изненада. Ана ме напуска! И тя е дотрябвала на краля. Защо тогава се ожени за мене? Защо ми даде тия няколко години щастие, та сега да ми изневери недостойно, да ме опозори пред очите на хората и да ме изложи на присмех!

Фицтум го остави да се накрещи.

— Слушай, Хоим — рече той, — много добре разбирам, че ще ти е жал за прекрасната Ана, но ти никога не си имал сърцето ѝ, а сам така развратничеше, че се съмнявам да си я обожавал чак толкова много. Сега у тебе говори самолюбието. Не става въпрос за чест, за това, че жена ти те напуска. Да говорим разумно, аз идвам тук по поръчение на краля.

Хоим се намръщи, отскочи назад и млъкна.

— Какво заповядва светлейшият господар? — измърмори той иронично.

— Искате да се съгласиш на развод с жена си, срещу което ти обещава своята благосклонност и благодарност — добави Фицтум. — В противен случай, скъпи ми Хоим, много ми е жал за тебе, но трябва да ти съобщя, че се излагаш на най-страшни последици. Трябва да избираш, да се опълчиш срещу краля, не можеш. Най-малката неприятност, която би създал на графинята, ще бъде сметната за обида на величеството.

— Но защо искате моето позволение? — избухна Хоим. — Ами че кралят и без него може да направи, каквото му хареса. Консисторията ще слуша него, а не мене. Тук аз не знача нищо. Той ми взема най-скъпото, да го взема, но нека не иска и да му благодаря.

Фицтум се усмихна.

— Това, че иска твоего позволение, когато може и без него, е доказателство за благоволенieto на краля. В тоя факт трябва да видиш желанието му да те задържи на поста ти.

— Защото съм му необходим! — измърмори Хоим.

Фицтум седна на канапето.

— Скъпи графе, решавай — каза той, — когато изляза оттук, ще бъде късно.

Хоим отново заснова, събаряйки всичко, което срещнеше отпреде си. Накрая започна да се смее, но с болезнен смях, пълен с горчицина, и рухна на стола.

— Хоим, кралят чака отговор — каза Фицтум.

— Но той не може да се съмнява в него — отвърна министърът. — Подигравка е да питаш тоя, на когото си взел дрехата, дали можеш да я задържиш, като го заплашваш с палка над главата. Естествено, скъпи зетко, ти ще предадеш на светлейшия господар, че аз съм му необикновено благодарен, задето благоволява да ме освободи от бремето, каквото е за мене тая жена, че съм съгласен на всичко, че съм доволен, че съм щастлив, весел и целувам неговата владетелска ръка. Та това е необикновена чест — да предложиш на светлейшия господар плода, отхапан от твоята уста! Ха-Ха!

— Да беше пийнал чаша студена вода, а? — прошепна Фицтум, като си вземаше шапката. И подаде съчувствено ръка на Хоим. — Повярвай ми — каза той тихо, — че поради благоволението на жена си ти излизаш от цялата тази работа по-добре, отколкото други. Ще кажа на краля, че си съгласен, ще се съвземеш и болката ти ще мине.

Фицтум навярно си припомни своята собствена история със сестрата на Хоим, която за кратко време се бе радвала на благоволението на светлейшия господар.

Кралят очакваше лично в замъка отговора на съпруга, но загуби търпение и накрая заповяда да го отнесат в двореца на Хоим, където влезе в стаята на Ана. Фицтум тъкмо се запътваше за замъка, когато му съобщиха, че кралят го чака на три крачки оттук. От държанието и усмивката на любимеца си Аугуст веднага разбра, че Хоим няма да се противи. Прекрасната Ана се завтече неспокойна към пратеника.

— Повече ли ви провървя, отколкото на мене, графе?

— На никого не може да провърви повече, отколкото на вас, госпожо — отвърна Фицтум и се поклони, — аз само бях по-търпелив. Дадох на Хоим възможност да се накрещи и после той се съгласи на всичко.

Радост блесна в очите на Ана и тя за малко не се хвърли на шията на Фицтум.

— Ах, графе, вие ми носите свобода и щастие! — извика тя. — Не знаей как да ви се отплатя.

На масичката имаше една златна кутийка, тя я грабна и я подаде на Фицтум. Кралят се завтече да я види и рязко я изтръгна от ръцете му. В кутийката имаше миниатюрен портрет на Ана, направен преди няколко години.

— О! — възкликна кралят. — Извинявам се, Фицтум, но това е прекалено много за тебе. Конфискувам го въз основа на кралското си право, а в замяна ти давам 20 хиляди талера. Никой, освен мене не може да има и няма да има този лик.

Ана се хвърли на шията на краля.

На другия ден двамата — граф Хоим и графиня Хоим, се явиха чрез свои пълномощници в консисторията и поискаха развод. Кралската заповед ускори обявяването на решението, което на третия ден беше разлепено по всички площади, сгради и публични места — така искаше Ана.

Същия ден Ана се премести от двореца на мъжа си в приготвената за нея къща близо до замъка, с който в продължение на петнадесетина часа домът ѝ беше свързан посредством новоизградена покрита галерия.

Вестта за случилото се мълниеносно се разнесе из града. Същевременно госпожа Хоим се отказа от презимето на мъжа си и нареди да я наричат госпожа Козел по името на фамилното имение в Холщайн. Аугуст се закле, че ще ѝ издействува от император Йосиф графска титла, а вместо дома, който заемаше временно, обеща да ѝ издигне за няколко месеца възшебен дворец от хиляда и една нощ.

Отдавна никоя фаворитка на краля не беше завладявала така неговия ум, сърце и страст. Той прекарваше почти цели дни у нея, стана невидим, забрави целия свят.

Княгиня Тешен, с която кралят се държеше с изискана нежност и такт до последния миг, веднага узна всичко. Разводът на госпожа Хоим, нейното пренасяне в съседство със замъка не оставяха и най-малкото съмнение, че владичеството на княгинята беше свършено. Наистина ухажванията и посещенията ма краля престанаха, но княгиня Тешен си остана свободна, господарка на себе си и неблагоклонността не я засегна в нищо повече; лиши я само от възможността да вижда краля и от надежди за бъдещето.

Аугуст трябваше да бъде внимателен с нея най-малкото заради кардинал Раджейовски, върху когото тя имаше голямо влияние, а той можеше много да навреди на каузата на краля. Въпреки шпионите, които Фицтум по заповед на владетеля настани около двореца на княгинята, за намеренията ѝ не можеше да се узнае нищо. Опитаха се чрез госпожа Глазенап, която мразеше сестра си, да изтръгнат от нея някаква тайна, която би могла да издаде в отчаянието си, но княгиня Тешен мълчеше и плачеше. Никой не знаеше дали ще остане в Дрезден, дали ще се засели в Хойерсверд, или ще пожелае да се върне в Полша. В дома ѝ не се забелязваше нито следа от приготовления за пътуване. Животът си вървеше по обикновения начин, само дворът ѝ, в миналото блестящ и многоброен, значително намаля. Онези, които останаха верни на княгинята, бяха подозирани в шпионаж, затова обществото, което я обкръжаваше, беше мълчаливо и вечерите минаваха тъжно.

Само посещенията на княз Лудвиг Вюртембергски сега станаха по-чести и по-продължителни. Дворцовите интриги, чиято цел за момента беше да съборят владичеството на княгиня Тешен и да издигнат госпожа Козел, след нейната победа взеха друга насока.

Фюрстенберг, когото в началото кралят използваше за тези отношения, трябваше да отстъпи на Фицтум ролята на услужлив посредник. В сговорчивия наглед двор на Аугуст II все по-явно започнаха да се очертават две противоположни партии. Добрият крал полагаше най-големи усилия хората около него да не живеят в съгласие. Той се боеше от това и доколкото можеше, гледаше да ги скара помежду им. Дразнеше ги, като към едни проявяваше изключителна благосклонност, а на другите внушаваше, че в лицето на първите имат неприятели. Киселите физиономии, които се гледат войнствено, радваха краля и му даваха чувство за безопасност, защото тогава хората му се обвиняваха взаимно и така той узнаваше за всички злоупотреби; цялата стратегия на краля се състоеше в подклаждане на антипатии, в сеене на раздор.

Фицтум, за когото вече споменахме и който във връзка с госпожа Козел заемаше мястото на повереник, беше — както казахме — зет на Хоим. Неговият род, който произхождаше от Тюрингия, от много отдавна беше на саксонска служба. По времето, за което говорим, великият соколар граф Фридрих Фицтум фон Екщед нямаше още

тридесет години. Той бе започнал службата си в двора като паж и от детски години бяха приятели с Аугуст. Графът придружаваше краля в пътуванията му из Европа, през време на които бяха преживели толкова интересни приключения. А в 1703 година след падането на великия канцлер Байхлинг Фицтум получи поста велик соколар, заемам дотогава от брата на канцлера.

Кралят обичаше Фицтум повече от всичките си приближени може би защото никак не се страхуваше от него. Той съвсем не беше никакъв гений, не беше и амбициозен човек, а любезен, учтив, мек, услужлив, изобщо отличен придворен и много хубав мъж. Особено в рицарските състезания, които бяха любими на краля, Фицтум беше пръв; той беше превъзходен ездач, стреляше отлично, състезаваше се за пръстен и толкова страстно обичаше хазарта, че беше готов да играе непрекъснато цяло денонощие. Отличаваше се също така с незлобиво и приятно остроумие и веселост. Вече споменахме как саксонските благородници предпазливо, но упорито се стараеха да се противопоставят почтително на краля, когато ставаше въпрос за техните привилегии. Фицтум беше прикрит и сръчен защитник в двора на тези благородници. Фамилиарността, която кралят му позволяваше, особено на пиршества и на чаша вино, му даваше удобната възможност да каже понякога уместна дума, която минаваше за шега, но всъщност беше болезнена и горчива истина. Като изключим това, че пазеше интересите на благородниците, Фицтум не се месеше в нищо, странеше от интригите, нямаше амбиции, а на краля беше предан приятел.

Редом с Фицтум стоеше жена му, сестра на Хоим, една от най-активните интригантки в двора, в който жените управляваха поне толкова, колкото и мъжете, ако не и повече. По онова време госпожа Фицтум още беше много свежа и хубава, висока, както повечето саксонки от аристократични родове, очите ѝ бяха сапфирени, кожата на лицето свежа, нослето чипо, а веселостта ѝ често пъти прекалена и по смеха я познаваха отдалече. Смееше се с писклив детски смях. Госпожа Фицтум се забавляваше с двора като при някаква игра, шпионираше от любов към изкуството, подслушваше, разнасяше клюки, поставяше клопки, разпалваше страсти, предизвикваше свади, скарваше, помиряваше и въпреки това отлично се справяше с грижите за дома си, за съпруга, имуществото, с различните сделки и т.н., иначе

без нея парите често пъти нямаше да стигат. Тя също като мъжа си обичаше страстно хазарта, но играеше предпазливо и имаше късмет; тя купуваше разни имоти и се грижеше за издигането на мъжа си, като проявяваше амбициозност, каквато му липсваше.

Всъщност съпрузите Фицтум не спадаха към най-могъщите любимци на краля, през ръцете на които минаваха всички държавни работи. Те стояха настрана и наглед по-ниско от Флеминг^[2], Фюрстенберг, Пфлуг и други, но въпреки това знаеха дори най-скритите тайни, влияеха върху мнението на краля за хората и можеха да бъдат опасни неприятели.

Фицтум действуваше като послушно оръдие на жена си. В началото на владичеството на госпожа Козел те си създадоха такива връзки с нея, които предвещаваха, че ще споделят нейните симпатии и антипатии и ще съумяват да ѝ влияят в едните и в другите.

Няколко дни след като Козел се премести в къщата край замъка, целият двор почувствува, че новата кралица няма да бъде така безводна, плачлива и припадаща като княгиня Тешен; нов живот настъпи за всички. Гордата и красива дама се обявяваше за втора жена на краля и вече се представяше като кралица.

А Аугуст само в началото беше неин най-покорен обожател. Но щастието замая прекрасната главица на жената, която случаят бе приближил до трона.

Зимата предвещаваше да бъде най-прекрасният от отдавна помнените карнавали.

---

[1] Църковно-административен орган у протестантите. — Б.пол.р. ↑

[2] Якуб Флеминг (1667–1728) — саксонски дипломат и генерал, по-късно маршал и министър. — Б.пол.р. ↑

VII

В тогавашния двор на Аугуст II не липсваха забавни и оригинални личности, чиято единствена задача беше да разсейват тъгата на краля и да не дават достъп на скуката до светлейшия господар.

Всяка сутрин от така наричания по онова време Алтешат, който днес пък носи наименованието Нойещат, минаваше на кон облеченият най-смешно и познат на всички жители — от уличниците до министрите — фокусник и смешник на господаря Йозеф Фрьолих, който се титулуваше придворен артист-комедиант на негово величество. Веднъж, в добро настроение, Аугуст дори бе заповядал да се изсече медал в негова чест с надпис:

SEMPER FROHLICH NUNGUAM TRAUIG^[1]

Фрьолих толкова се бе вживял в задължението си да бъде смешен, че и другите разсмиваше, и сам се смееше от сутрин до вечер.

Дори самата му фигура, когато тръгваше в служебните си дрехи от своя дом при моста, наричан дом на шута (Narrenhaus), за двореца, можеше да развесели и най-тъжния човек. Фрьолих беше дребен на ръст, закръглен, божурест и носеше нещо от рода на хансвурстовските фракове^[2], а такива фракове по милост на краля имаше деветдесет и девет в най-различни цветове. На главата си носеше огромна островърха шапка с перо, а на гърба — грамаден сребърен съд във форма на шамбелански ключ, който всъщност можеше да служи и като обемиста чаша, защото тежеше шестдесет унции. Той му беше подарък от краля; а колчем го повикаха на нощен пир, Фрьолих трябваше да пие от шамбеланския си ключ.

Като шут той може би щеше да отегчава с монотонната си веселост, ако с артистичния си усет не използваше умишлено за

контраст един камеркуриер^[3] на име барон Шмидел, който играеше ролята на меланхолик. Шмидел и Фрьолих, подобно на Хераклит и Демокрит^[4], водеха непрекъснати спорове помежду си и забавляваха Аугуст и неговия двор. Когато остроумията, гримасите и силите на двамата се изчерпеха, в готовност чакаха второстепенни шутове, така наречените Заумаген и Леперт от Лайпциг. Можем да прибавим великана Коянус, дванадесетте двойки джуджета начело със славния Ханте^[5] и Трам, негрите, албиносите и пак ще имаме съвсем слаба представа дори за тая малка част от двора, която служеше за интимни развлечения на владетеля.

И славният остроумен Киан също не играеше друга роля тук — видяхме при първото пиршество как го ценеше кралят. Фрьолих беше не само весел, но и прибран и съвсем не лош човек. Той постепенно си спестяваше пари, живееше скромно, смееше се може би скришом на тия, които му се смееха на глас, и винаги излизаше здрав и читав от кипящия дворцов казан, в който мнозина се опарваха.

Фрьолих тръгваше за замъка много рано сутрин в своята дреха и шапка, а често се връщаше твърде късно при икономката, която се грижеше за къщата му.

Много рядко някой почукваше на вратата на шута, защото и той беше гост в дома си. Затова госпожица Лоте, застаряла вече мома, която служеше у Фрьолих, се учуди, когато един есенен ден, почти на разсъмване, преди още слънцето да изгрее, някой захлопа на вратата.

Придворният шут наостри уши. Той още не бе облечен, конят му не беше приготвен и сметна, че по някакъв странен каприз, кралят, който е гулял до сутринта, е изпратил за него. Лоте надникна през стъклото на вратата и си помисли същото, защото видя дворцова униформа: на вратата стоеше млад, снажен мъж.

Лоте го измери с поглед от глава до пети и го попита какво желае.

— Бих искал да разменя няколко думи с господин Фрьолих — отвърна непознатият.

— От страна на краля ли?

На тоя въпрос тя не получи отговор.

Но понеже се случваха разни тайни пратеничества, Лоте не посмя да не приеме непознатия и го пусна на горния етаж, където Фрьолих вече навличаше пред огледалото служебното си облекло.

За него това посещение също беше странно: гост или пратеник? Той се обърна към непознатия и като влезе веднага в ролята си, поздрави го подобно на някакво превъзходителство: с много реверанси и превземки. Но никой не би могъл да прилича по-малко на превъзходителство, отколкото тоя нещастник: блед, отслабнал, младият човек стоеше на прага и мачкаше шапката си в ръце.

— С какво мога да ви бъда полезен, ваше превъзходителство? — попита Фрьолих, полупревит.

— О, господин Фрьолих — започна гостът с тих глас, — не се шегувайте с нещастника. По-скоро вие сте за мене превъзходителство, отколкото аз за вас.

— Какво? Какво? — попита Фрьолих. — Аз за вас! Кралят ли ви праща? Или не?

— Не, идвам сам и моля за съвсем кратък разговор насаме!

— Молите за аудиенция? Така ли? — подхвана Фрьолих, като си придаде важност. — Donnerwetter! Дали пак насън, без сам да знаей, не съм станал министър? В нашия двор (шът!) всичко е възможно. Министрите така се ядат, че накрая нищо няма да остане от тях и тогава аз и ваша милост може да получим такъв сан. За себе си запазвам министерството на финансите и акцизите.

Докато домакиният говореше, по лицето на госта въпреки шеговитото предизвикателство не проблесна нито един светъл лъч; той стоеше унил и мълчалив.

— Кратък разговор насаме? С мене? Съгласен съм. В цялата къща няма никого, освен Лоте, която приготвя закуската, и хаускнехта^[6], който чеше коня.

Фрьолих седна на стола, разположи се и взе позата на големец, който приема просител.

Гостът се приближи, без изобщо да се разсмее.

— Господин Фрьолих — рече той, — вие страшно ще се учудите, когато узнаете, че идвам при вас по много сериозна работа.

— О, тогава си сбъркал вратата!

— Не — каза непознатият, — съвсем не съм я сбъркал. Всеки ден виждам ваша милост в двора, по лицето ви разбрах, че сте добър човек и имате човечно сърце.

— Драги! Сигурно искаш пари назаем — прекъсна го Фрьолих, като махаше с ръце, — но аз те предупреждавам, че от това нищо няма

да излезе. Разполагам с всичко: със съвет, със смях, с поклон, с гръб, с каквото искаш, но с пари? Не, нямам. Кралят е гол, как тогава искаш аз да имам?

— И през ум не ми е минавало да ви моля за пари.

— О! — отдъхна си Фрьолих. — Тогава какво можеш да искаш от мене, дявол да го вземе? Да те науча на някакъв фокус ли? Например как от едно яйце се изваждат сто и петдесет лакти кордела?

— И това не — отвърна гостът.

— Да не търсиш моето покровителство? — попита Фрьолих.

— Може би да. Когато човек няма ничие друго... — отговори непознатият тъжно.

— Тогава отива дори при шута? — засмя се старецът. — Но, за бога, Шмидел като барон и камеркуриер по-добре би ти помогнал. По униформата виждам, че си от двора, но акцентът ти е чужд. В това няма нищо чудно, защото скоро ще трябва със свещ да търсим саксонец в саксонския двор. Кой си ти?

— Аз съм поляк, наричам се Раймунд Заклика.

— Поляк, значи, шляхтич естествено — каза Фрьолих, — сядай тогава, аз уважавам благородниците и понеже съм само гражданин, аз ще стоя прав.

— Не се шегувайте, господин Фрьолих.

— Не мога, ще се задавя със собствения си език, ако не се шегувам. Но времето е кратко и скъпо: говори, уважаеми поляко, кажи какво ти е? Болен ли си? Аз не съм доктор.

— Позволете ми да кажа няколко думи за себе си.

— Няколко? С готовност.

— Аз попаднах в тоя двор случайно. Сигурно сте чували за мене. Имах нещастieto да троша подкови, да прегъвам чаши и да сека конски глави по примера на светлейшия господар. Поради това ми заповядаха да вися в двора.

— Зная вече, зная, спомням си — засмя се Фрьолих, — не ти завиждам, драги господин... как беше?

— Заклика.

— Драги господин Унглгок^[7] — довърши Фрьолих. — Но кой е бил толкова... наивен да те посъветва да се мериш с краля? Човек трябва да е много... досети се какъв, за да си избере такава печална роля.

— Откак вися в двора, животът ми е омръзнал. Хората ме избягват, приятел нямам, покровител също, нямам си никого...

— Но знаеш ли, че да избереш мене и за покровител, и за приятел, е толкова щастливо хрумване, колкото да трошиш подкови! Човече, дори да можех да троша наковални, пак не бих счупил и сламка от страх да не събудя завист; хубаво си се наредил...

— Стана, каквото стана — рече Заклика. — Нямам тук никого.

— И на всичко отгоре си поляк, когато тук думата „поляк“ не бива да се изговаря. Не бих искал да бъда в твоята кожа.

— Точно в нея ми е неудобно. Мислех, че поне Фрьолих ще се смили над мене.

Старият шут облещи очи, набръчканото му лице изведнъж стана сериозно и тъжно, той скръсти ръце върху гърдите си, после се приближи до Заклика, хвана го за ръката и заопипва пулса му, сякаш беше лекар.

— Страхувам се, драги Унгляук, че си се побъркал — каза той тихо.

— Възможно е — обади се Заклика усмихнат.

Лицето на Фрьолих отново се проясни, сякаш по навик.

— Какво искаш? — попита.

— Светлейшият господар да благоволи да ме освободи от дворцовата служба.

— Това е най-лесно — каза Фрьолих тихо, — направи някаква глупост, ще издигнат скеля на новия площад и ще увиснеш там. Това е кратък, лесен и ефикасен начин.

— За това още има време — отвърна Заклика.

— Какво мислиш да правиш, като те освободят? Ще се завлечеш в твой край, за да се бориш с мечките?

— Не, ще остана тук.

— Да не би някоя дрезденка да ти е завъртяла главата?

Заклика силно се изчерви.

— Не — каза той, — мога да давам уроци по фехтовка и езда, мога да се зачисля в някоя войска.

— Да не умираш от глад в двора?

— Не, имаме всичко предоволно.

— Не ти ли плащат?

— Напротив.

— Тогава защо ти е зле?

Заклика се смути.

— Нямам какво да правя тук, ненужен съм.

— Господин Унглиук, аз не те разбирам, ти искаш нещо неестествено: имаш хляб и спокойствие, а търсиш мизерия.

— Може би — отвърна Заклика кратко, — но всичко омръзва...

— Особено когато някой е добре и няма никаква работа — довърши Фрьолих. — Все пак аз не виждам как бих могъл да ти помогна във всичко това.

— Много лесно, аз стоя често на вратата сред свитата на господаря. С някакво остроумие можете да насочите вниманието към мене, а при добро настроение кралят има различни хрумвания.

— Ами ако му хрумне да те обесят? — попита шутът.

— Ваша милост ще ме защити.

Фрьолих се разходи из стаята с островърхата шапка с перо на главата и ръце в джобовете.

— Donnerwetter! — възкликна той. — За пръв път започвам да разбирам, че тук аз съм сила, щом хората се обръщат към мене за покровителство. Ваша милост ми отвори очите! От благодарност съм готов да сторя нещо за вас. Кой знае, казват, че Киан щял да стане комендант на Кьонигщайн. Аз мога да бъда най-малкото придворен проповедник или съветник в консисторията! Започвам да ставам амбициозен.

И като се отпусна на стола, Фрьолих се засмя. После погледна Заклика със съжаление.

— Светът се е обърнал с краката нагоре. Donnerwetter! Полски шляхтич търси покровителството на шута, а шведите, дето плюскат само херинги, бият саксонците, които се хранят със свинско.

Фрьолих плесна с ръце. При този знак Лоте дотича и застана на прага с чиния винена супа.

Шутът даде комично знак на Заклика да млъкне и му кимна като министър, който приключва аудиенцията. Заклика се сбогува с поглед и тъжен се спусна по стълбите.

Чудновато наистина беше хрумването му да потърси покровителството на осмивания шут, но необходимостта и отчаянието го бяха принудили да предприеме тази стъпка. Горкият момък беше смъртно отегчен от ролята си на фигурант в двора. В главата му се

въртеше мисълта, че ако е свободен, би могъл да изиграе друга роля... Случилото се с госпожа Хоим, която внезапно се превърна в госпожа Козел, го привлече от разходките в Лаубегаст в града. Незасегнат от нищо, той мечтаеше, че като дворянин би могъл да бъде приет в дома на тази, да гледа черните очи на която беше най-голямото щастие за него.

Такава странна любов, каквато бе овладяла Заклика, рядко се среща по света. Раймунд не желаше нищо друго, освен да гледа своето божество. Той никога не бе дори сънувал за някакво друго, по-голямо щастие от това. Искаше да бъде неин пазач, страж, невидим защитник. Досещаше се, че тя сигурно има неприятели, боеше се за нея, желаше да спечели доверието ѝ и да се пожертвува, да даде дори живота си за нея. Момъкът имаше особен темперамент, наглед флегматичен, всъщност упорит и с несломима воля. Сам се смееше на любовта си към тази, която се наричаше кралица, но не можеше да угаси това чувство у себе си. Щастливото време в Лаубегаст, когато можеше скрит да я следи с очи и да отгатва мислите ѝ, сега му се струваше райско. В Дрезден рядко имаше щастие да зърне за миг лицето на прекрасната кралица. Виждаше я, когато тя отиваше на езда с краля, когато се качваше или слизаше от каляската или в театъра, ако успееше да се промъкне някъде между царедворците. Но всичко това беше малко за него. Фантазираше, че някога ще успее да влезе в нейния дом. За него това беше връх на щастието, единствено последно желание. За да го осъществи, той беше готов не само да се поклони на шута, но и да понесе много по-голямо унижение.

Впрочем в любовта на клетия момък към тази идеална красота нямаше нищо толкова чудно. Много по-странно можеше да се стори обстоятелството, че Козел, която го беше виждала само няколко пъти, и то отдалече, Козел при цялата си гордост, при своята току-що пламнала любов към хубавия Аугуст, при щастието, което я опияняваше, на няколко пъти се беше запитала: „Какво ли стана с оня чуждак от Лаубегаст?“ Няколко пъти тя го потърси с поглед сред тълпата. От нейна страна това беше само състрадание, но и състраданието у щастливите същества, които се опиват от амброзията на живота, е крайно необичайно чувство.

Козел никак не беше чувствителна, тя беше темпераментна, енергична, дръзка, но сърцето ѝ не се поддаваше лесно на състрадание.

Тя неволно си спомняше за оня покорен безумец, потопил се във водата до шия, за да я гледа. Това ласкаеше суетността ѝ. Усмиваше се, доволна от тоя спомен, за който никога не бе казала нито дума на никого.

Излъгал би се оня, който би сметнал, че влюбеният в прекрасната Козел Аугуст II се е отказал от нощните си пиршества с приятели. По много съображения и сметки те бяха необходими за него, а и навик на всичко отгоре. Често пъти кралската дума сееше между царедворците раздор, който беше оръдие на владичеството, а уметото разпитване изтръгваше от развеселените хора признания, каквито на трезво не биха посмели да направят. Както от устата на Хоим бе успял да изтръгне описанието на жена му, така от другите кралят сполучваше да измъкне наяве много укривани грехове. Тая вечер в замъка отново имаше гуляй. Сега Аугуст беше в най-добро настроение, мислеше как да обгради своето божество с Олимп от великолепия, лукс, разкош и забавления. Сериозните въпроси заемаха част от деня, вечер се пиеше.

Хоим, който си остана при акциза, при министерството, при петдесетте хиляди талера, с които добрият крал избърса сълзите му заради загубата на съпругата, отново участвуваше във всички нощни събирания. Хоим беше необходим, защото за всичко и преди всичко бяха потребни пари, а той единствен умееше да ги намира.

Изчерпали се бяха средствата за тяхното изстискване от обеднялата страна, но неговият ум успяваше да намери най-необикновени източници на доходи. Обложено беше с данък всичко, за което никога по-рано не се бе плащало; скубеха пари по най-чудновати начини, кралят щедро награждаваше тях, които ги доставяха. Но и най-гениалният ум се изчерпва при непрестанно повтаряни изисквания и се наложи да се прибегне до насилствени средства. Падането на великия канцлер, за което спомогнаха политическите събития, в значителна степен бе предизвикано от слухове за несметните богатства, които бил натрупал. На краля бе внушено, че ще наследи милиони от него. Всъщност всичко се изчерпваше с двореца, подарен на княгиня Тешен, с няколко села и с половин милион талера, които Байхлинг бе дал някога в заем на краля и сега нямаше нужда да му се връщат. Останалото богатство на канцлера от милион и половина талера си

поделиха неприятелите му: Фюрстенберг, Пфлуг, а може би и Флеминг. Кралят, който очакваше много, не получи нищо.

Друг начин за снабдяване на краля с приказни суми, каквито изискваха неговите прищевки, беше тогавашната фикция, всеобщата болест по това време: вярата в тайнственото правене на злато. Аугуст, както и други владетели, беше болен на тема алхимия. Никой не се съмняваше, че съществува някаква чудотворна тинктура, която превръща всички метали в злато, но през това време превръщаха истинско злато в дим и пепел.

Канцлерът Байхлинг, както всички мечтатели, вярваше, че може да получи злато в реторта, и той, а и много други подхранваха у Аугуст II мисълта, че ще намерят човек, който ще му пържи в гърне милионите, така неизбежно необходими за щастиято.

В двора наставаха моменти на увлечение по алхимията, когато не говореха за нищо друго, освен за тинктура и за правене на злато. Алхимична лаборатория имаше канцлерът, друга лаборатория имаше Фюрстенберг, която сам кралят посещаваше, лаборатории имаха и други поклонници на това велико дело. Разпространяваха се легенди за разни щастливи мъдреци, които притежавали тинктура за превръщане на металите.

Сигурно е, че Байхлинг нямаше да бъде свален, защото той умееше да доставя на краля пари, ако Фюрстенберг не уверяваше Аугуст, че ще намери човек, който ще му прави злато, и то много повече, отколкото канцлерът можеше да изстиска от страната.

Мъдрецът, на когото разчиташе Фюрстенберг, беше обикновен аптекар от Берлин, чиято първоначална биография е доста тъмна, но по-сетнешната най-добре доказва, че той изобщо не е могъл да прави злато, затова пък го е пилеел с голямо удоволствие и вкус. Няколко години преди тези събития Йохан Фридрих Бьотигер, саксонец, родом от Шлайц, се занимавал в аптеката си в Берлин с произвеждане на тинктура или, както твърдят други, я получил готова от някакъв си авантюрист, който се представял като Ласкарис, архимандрит от гръцки манастир в Митилин. Фридрих I Пруски искал да задържи при себе си тоя ценен производител на злато и естествено да го затвори в клетка, за да притежава само той тайната. Бьотигер избягал в Саксония, Прусия настоявала да ѝ бъде предаден, но и крал Аугуст се нуждаеше от пари, та докараха ценния човек в Дрезден.

Фюрстенберг лично работеше с него върху тинктурата и великото дело, а кралят дълбоко вярваше, че всеки ден златото може да се изсипе от тигела.

Глезеха Бьотигер, пояха го, обсипваха го с обещания и добрини, но го държаха под стража. Годините течаха, надеждата, възлагана на тая тинктура, помогна да бъде съборен Байхлинг, но с тинктурата нещо не вървеше. Изпращаха на краля във Варшава живак и разни примеси за правене на злато, за което трябваше да се подготвя с молитва, набожност и чист дух: крал Аугуст се изповядваше, сядаше край тигела, но нищо не постигаше. Цяло щастие бе, че едно куче строши съдинката с живака, изпратен от Бьотигер във Варшава, та използваха друг и неуспехът на работата можа да се припише на кучето, а не на хората. Бьотигер седеше страшно изтормозен като затворник при Фюрстенберг в замъка, а после в крепостта Кьонигщайн, където за малко не полудя, после отново в замъка при всякакви удобства, ала злато не правеше. Цялата история с нещастния алхимик е характерна за века. Този посветен в тайните на алхимията затворник, тинктурата, тигелите, в които трябва да се произведе злато за войни и маскаради, кралят, който „след изповед“ по цели часове работеше с Фюрстенберг върху тинктурата, а после си почива у княгиня Тешен — всичко това са безценни черти на картината на епохата.

Бьотигер си кореспондираше с краля и кралят се изказваше за него с голяма обич. В затвора Бьотигер устройваше балове, обеди и през последните три години бе струвал на краля четиридесет хиляди талера.

Когато Козел се качи на трона след княгиня Тешен, тя завари славния алхимик отново в замъка, в кулата на терасата, обкръжена с градинка, зает с окончателното довършване на златодайната формула. Надеждата беше голяма, никой не се съмняваше, че най-сетне Бьотигер ще открие тайната. И нещо интересно: той беше поставил условие откритието му да не бъде използвано за лошо, „парите да не се изразходват за излишества, за грешни деяния, за недостойно прахосничество, за ненужни и несправедливи войни“ и за други неща от тоя род. Казваше, че за притежателя на тайната „не е достойно да служи на господар, който би бил публичен грешник и би нарушавал брачната вяроност или би проливал кръв без нужда“. Изглежда, че като

свързваше с такива условия откритието, аптекарят търсеше начин да се оправдае в случай на неуспех.

В деня, когато Заклика се постави под покровителството на Фрьолих, „придворният комедиант“ беше допуснат вечерта да забавлява компанията. Той бе взел присърце молбата на младежа, който се надяваше на него, и искаше да му помогне. Блъскаше си главата, но не беше в ролята си. Той умееше да издействува нещо за себе си, но за други никога не беше молил. Чувствуваше, че му липсва умение за такова нещо. Кралят приемаше у госпожа Козел Фюрстенберг, Фицтум и няколко постоянни участници във вечерните събирания. Госпожа Ройс, госпожа Фицтум и Хюлхен съставляваха свитата на новата господарка.

След вечерята Фрьолих трябваше да показва разни номера. Смееха се до пръсване. Между другото той се преструваше на алхимик, който щял да произведе злато, а донесъл в тигела малко смет. Крал Аугуст не се засмя на тази сцена, напротив, лицето му помръкна. Козел вече беше чула нещо за Бьотигер, затова започна да разпитва тихо. Кралят с неудоволствие признаваше тая си тайна слабост, при все че по онова време я споделяха с него най-учените хора на века.

— На Фрьолих е позволено да се присмива дори на мене — шепнеше кралят, — следователно и с неща така сериозни, както тайната да се прави злато. Тоя, който със сигурност знае тази тайна, но досега не иска да ми я открие, за малко не се изскубна от ръцете ни. Сполучи да избяга на императорска земя и едва успяхме да си го върнем оттам. В края на краищата той ще се убеди, че трябва да бъде послушен. Държим го под силна стража.

— Светлейши господарю — обади се Фрьолих, — докато при него не се постави толкова силен човек, който би могъл всеки миг да го хване и от когото той да се страхува, не можем да сме сигурни, че няма да избяга. Ваше величество сам би бил най-добрият пазач или пък някой, който да има същата Херкулесова сила като ваше величество, но втори такъв няма на света!

— Лъжеш се, Фрьолих — каза Аугуст, — в моя двор имаше или има човек, който е силен почти колкото мене.

— Никога не съм чувал за него!

По тоя начин Аугуст си спомни за Заклика, когото съвсем бе загубил от очи. На другия ден заповяда да го потърсят и го намериха...

Горкият Раймунд се възползува от случая, за да помоли краля да го освободи от служба. Кралят поклати глава.

— Няма да те освободя, защото ми трябваш! — извика той. — Имам съкровище, което желая да поверя на твоята сила и почтеност. Ще отидеш в двора на госпожа Козел и ще бдиш над нейната безопасност. Ще яздиш и ще ходиш след нея и ще я пазиш дори ако трябва да рискуваш живота си, за да не падне косъм от главата ѝ.

Заклика не вярваше на ушите си... изчерви се, млъкна и се поклони, без да пита повече. Съдбата му бе услужила по-добре от Фрьолих.

Госпожа Козел се смая и изчерви, когато го видя между хората от своя двор. Отначало това я възмути, но когато разбра, че е пратен от краля, замълча. Вечерта кралят ѝ обясни защо ѝ е изпратил Заклика. На устата ѝ беше да каже за приключението в Лаубегаст, но не го разправи на краля и Заклика остана на мястото си.

Когато го видя след няколко дни, Фрьолих започна да му се извинява, че досега не е успял да го освободи от служба.

— За бога, господин Фрьолих! — извика Заклика. — Аз вече оставам там, където съм, и моля да не се грижите за мене!

---

[1] Винаги весел, никога тъжен (лат. и нем.). — Б.пол.р. ↑

[2] Шутовски фрак. Определението произлиза от Хансвурст, комична фигура в немския театър от XVII и XVIII в. — Б.пол.р. ↑

[3] Дворцов куриер (нем.). — Б.пол.р. ↑

[4] Древният гръцки философ Демокрит е бил наричан „смеещият се философ“, а философията на Хераклит е изпълнена с песимизъм и тъга. — Б.пол.р. ↑

[5] Наред с Трам любимо джудже на Аугуст II. — Б.пол.р. ↑

[6] Слуга, ратай (нем.). — Б.пол.р. ↑

[7] В случая „нещастник“ (нем.). — Б.пр. ↑

VIII

Сред всички тия лекомислени забавления и мрежи от интриги кой би могъл дори да предположи разиграващата се драма, в която Аугуст II имаше толкова нещастна и тъжна роля. Това бяха точно годините на шведското нашествие в Полша, годините на победите на Карл XII, когато любовните увлечения утешаваха краля на разклатения трон след загубените битки. Сред тези нещастия черните очи на графинята (тя беше вече получила тая титла от император Йосиф I^[1]) услаждаха живота на Аугуст, който пилееше хиляди, за да строи дворец за възлюбената си, когато нямаше с какво да издържа войската.

Сред лудории и пиршества се сшиваше сградата на двете държави, чиито развалини обаче не можеха да огънат херкулесовите рамене на краля, нито да помрачат доброто му настроение. Саксония се изтощаваше да поддържа Полша, отричането от която всеки момент ставаше по-необходимо. Между две сражения се устройваха балове, кралят се връщаше в Дрезден и в тия оргии търсеше забора след своите загуби и унижения.

Под звуците на бална музика се даваха напътствия на тайни пратеници, шпиони и интриганти, които напразно се мъчеха да спечелят съюзници на Аугуст. Необикновената сила на тоя саксонски Херкулес не се проявяваше толкова в извиването на железни пръти и в трошенето на подкови — навярно най-голяма сила той показваше в понасянето на нещастията, които се сипеха върху него, на интригите, пиршествата, лекомислените любовни приключения и на хаоса, който го обграждаше. От бойното поле той се връщаше при Козел, от Козел побягваше в кабинета си, където се кръстосваха тайни депеша, вечер устройваше балове, нощем пируваше. За да издържат духът и тялото дълги години такъв живот, без миг почивка, безспорно бяха необходими изключителните сили, с каквито Аугуст беше надарен.

Той винаги се показваше пред учудените тълпи с ведро лице и дори най-големият неуспех не бе издълбал нито една бръчка върху челото му.

Владичеството на прекрасната Козел, предвиждано като краткотрайно, се очертаваше да продължи много години. След като получи от краля писмено обещание за женитба, графинята се смяташе за втора и истинска негова жена. И поведението ѝ отговаряше на това разбиране. Тя почти нито за миг не се отделяше от Аугуст, винаги и навсякъде биваше с него, готова и за пътуване, и за война. Никаква опасност не я плашеше. Тя бързо съумя да опознае характера на Аугуст и да съзре мрежите от интриги, които се плетяха наоколо. Със спокоен ум и несломима веселост тя го забавляваше, развличаше, управляваше го и с всеки ден придобиваше все по-голяма власт.

Скоро за всички беше ясно, че с Козел никой не би могъл да воюва, нито да мисли да действа срещу нея. Ако лекомисленият крал я забравеше за миг и изстинеше поради това, че е далеч от нея, Козел съумяваше да ускори срещата и за няколко часа да възстанови предишната си власт. Щастието сякаш увеличи красотата ѝ. Напразно очите на ревнивите жени търсеха у нея промени, изнуреност, прецъфтяване. Сякаш надарена с безсмъртна младост, тя цъфтеше все по-прекрасна.

Още следващата година кралят заповяда в съседство със замъка да се издигне дворец за графинята. Това беше истински шедьовър и чудо. Наричаха го Дворецът на четирите годишни времена. За всяко от тях бяха предназначени отделни стаи: хладни за лятото; топли, весели и слънчеви за зимата. Първите бяха облицовани с мрамор, вторите — постлани с килими. Мебелировката и стените блестяха от злато, китайски лак, коприна, дантели — всичко най-изискано и най-скъпо, познато по онова време в Европа. На войската не беше платено, но дворецът беше чудесен.

Неговите салони бяха открити с великолепен бал, а Козел, обсипана с брилянти, тържествуваща, прекрасна като богиня, подаде в знак на благодарност бялата си ръка на тоя, когото тихо наричаше свой съпруг. При все че лекомисленият Аугуст винаги си беше позволявал известни слабости, в Козел беше влюбен дълбоко. Очите му горяха омаяни, а чужденците, които я бяха видели тогава, когато беше на върха на своята слава и величие, с възхищение говореха за нея.

С неимоверна сръчност Козел разпростираше своята власт, печелеше приятели, създаваше си връзки, но не можеше да избегне антипатията и завистта, която будеше у хората, и страха им от нейното

всесилие, което основателно ги тревожеше. Обаче часът за действие срещу тази, която бе издигната на трона поради страх от спокойната и добродушна княгиня Тешен, още не беше ударил.

Всеки ден беше за нея ново тържество. Напразно духовенството, възмутено от тази явна връзка на краля и насъскано от някои царедворци, започна да хвърля мълнии от амвона срещу прекрасната Вирсавия^[2]. Гербер^[3], прославен по онова време проповедник, я обрисова толкова точно пред вярващите, че в черквата започнаха да шушукат доста шумно и да споменават името ѝ.

През целия ден в града се говореше само за Козел-Вирсавия. Вечерта донесоха на кралската възлюбена за нападките на проповедника. Когато Аугуст дойде весел при нея, завари я обляна в сълзи.

— Какво ти е, мое чудно божество? — възкликна той и я хвана за ръцете.

— Справедливост, кралю! — започна тя, като хълцаше и се задавяше от плач. — Ти казваш, че ме обичаш... Ако сърцето ти ми принадлежеше, щеше да защитаваш мене, горката. Публично ме обсипват с обиди.

— Какво се е случило? — попита кралят разтревожен.

— Искam наказанието на Гербер! Трябва да се накаже за наизидание на дързостта, която не зачита нищо, дори и короната — Ана се хвърли на колене пред господаря. — Гербер ме е обрисувал от амвона като Вирсавия.

Кралят се усмихна.

— Аз не съм като нея и не искам да бъда като нея! Аз съм твоята истинска жена, господарю мой! — викаше Ана и го прегръщаше. — Накажи го, дай пример.

Този път Аугуст не взе присърце обидата на госпожа Козел.

— Духовникът — рече той — разполага с един час седмично, когато е свободен да говори всичко, каквото пожелае. Срещу него аз не мога да сторя нищо. Ако след като слезе от амвона, прошепне дори една думичка, непременно ще бъде наказан. Там — мястото го пази.

Гербер не беше укротен, но въпреки това той не повтори вече историята на Вирсавия.

Тази кралска любов се развиваше сред най-големите нещастия, които характеризираха тия години. Дивият Карл XII с късо остригана

коса, с огромни ботуши до над коленете, суров и безмилостен воин, поради някаква несправедливост на съдбата тиранизираше прекрасния крал в дантели и кадифета, воюващ срещу него в златиста броня. За Карл XII разказваха приказни истории, Аугуст слушаше и мълчеше. Насила вкараните в полковете тълпи от саксонци се оставяха да бъдат бити и се разбягваха. В Полша въпреки флеминговци, пшебендовскиевци^[4] и домбскиевци^[5] чарът на най-великолепния крал в Европа отслабваше, а той със стиснати зъби мислеше само как да изтегли цял зара си от опасната игра. Неговата някогашна любовница графиня Кьонигсмарк, изпратена с тайна мисия, нищо не успя да постигне. Карл XII не искаше да говори нито с нея, нито с когото и да било.

С всеки изтекъл ден щастието напускаше Аугуст II. Бьотигер не можеше да направи злато, нито Хоим да го достави, а Козел се нуждаеше от милиони. Хората бягаха в планините и не искаха да влизат в редовете на войската. А герберовци крещяха от амвона срещу насилията и ограбването на народа. Благородниците не искаха да се оставят покорно да им дерат кожата. Често пъти бедният крал беше в много лошо настроение. Но това траеше кратко: Козел се усмихваше и веселостта се връщаше върху лицето на владетеля.

Вечер четирите части на света танцуваха кадрил в Двореца на четирите годишни времена. Аугуст и Козел представяха Азия. Някогашните приятелки на прекрасната дама, които бяха очаквали да властвуват и управляват чрез нея, много скоро ѝ станаха подозрителни, а после и омразни. Графиня Ройс, Хюлхен, дори хитрата Фицтум бяха отстранени. Козел не искаше съюзници, не се нуждаеше от тях, чувствуваше се силна, по-силна от всички.

Страх обземаше целия двор.

Единствено граф Фицтум си запази благоволенieto на владетеля и на господарката — Фицтум, който не се занимаваше с политика, не се бореше за постове, а краля обичаше като свой брат.

Годините минаваха неусетно, изпълнени с множество приключения, невъзпирани в своя бяг. Фортуна^[6], която очакваха всеки миг да се промени и която би трябвало вече да се умори от това преследване на най-великолепния от монарсите, не му даваше нито минутка спокойствие. Шведът побеждаваше, гонеше го, преследваше го и вече заплашваше да го свали от трона. Аугуст се отбраняваше,

страдаше, забавляваше се и във веселби и вино удавяше превратностите на съдбата. Скрито се плетяха интриги.

Лов, пиршества, маскаради, балове, театър — всичко накрая секна при вестта, че шведите се приближават към Саксония. Карл XII преследваше неприятеля чак до гнездото му. Настана страхотна паника.

След загубеното сражение при Фрауенщат в Саксония се появиха разпасани банди от разпръснати бегълци, които биваха залавяни, бесени или разстрелвани за неизпълнение на дълга си. Безредие зацари навсякъде. На 1 септември шведите се появиха в Саксония. Аугуст заповяда на населението да потърси убежище в планините, в Шльонск, в Чехия, но вече беше късно. Карл XII нахлу с двадесет хиляди души, като обеща сигурност на живота и имота. Съпротивата беше невъзможна, шведите трябваше да бъдат хранени. Те заляха цялата страна, шепата останали войски на Аугуст, преследвани, се оттеглиха чак до Вюрцбург^[7]. Мъчеха се да запазят Дрезден, където командуваше Цинцендорф^[8], и крепостите Кьонигщайн и Зоненщайн; гарнизоните тук бяха от саксонци.

Заедно с Карл в Саксония дойде и новият полски крал Станислав Лещчински. Всичко живо напусна Дрезден. Кралицата отиде при близките си в Байройт, майка ѝ с внука си — в Магдебург, а после в Дания. Поради страх от грабежи всички напуснаха Лайпциг и той опустя; откараха стоките, но само транспортът им струваше бъчви злато. Едва уверението на Карл XII даде възможност да се състои панаирът на празника на свети Михаил.

Карл свика саксонското събрание в Лайпциг, за да изстиска от него контрибуция. В желанието си да се освободят от нея, благородниците твърдяха пред шведския крал, че не са били обременени с други тежести, освен да се явяват на коне във войската по време на война.

— А къде бяхте с вашите рицарски коне, когато аз навлизах? — попита Карл XII. — Ако благородническото съсловие беше изпълнило своя дълг, аз нямаше да бъда тук. Когато трябва да се пирува и гуляе в двореца, не липсва нито един благородник, но когато трябва да се воюва за родината, тогава си седят вкъщи. Само от вас искам контрибуция, господа благородници: вие можете да я вземете откъдето щете, но другите са освободени от нея.

След окончателното отказване от полската корона в полза на Лешчински в 1706 година беше подписан Алтранщатският договор, но в това време в Полша още продължаваха да се бият и Аугуст не признаваше това, което беше подписал. Той се опитваше да внуши, че изпратените да сключат договор Имхоф и Пфингцен^[9] са злоупотребили с дадените им пълномощия, и за да спаси честта си, ги тикна в затвора.

Аугуст, който всъщност беше принуден да сключи тоя договор, за да спаси каквото беше останало, после напълно се отричаше от него, защото по цял свят го осъждаха много остро. Падението беше страшно, а предаването на Паткул^[10] окончателно унищожи краля в очите на всички. Аугуст сам чувствуваше, че трудно може да се издигне отново и се мъчеше да заглуши в себе си спомена за това позорно спасение.

Въпреки обещанието си да напуснат Саксония след сключването на мира шведите останаха цяла година.

Тържествуващият Карл XII приемаше тук пратеници от всички немски държави и от Англия. Аугуст, след като напусна бойното поле, отначало отиде във Варшава, но след победата при Калиш, съживен от надеждата, че работите ще се поправят, отново започна да събира шляхтата; скоро обаче беше принуден да напусне Варшава и Краков и да се върне в Саксония.

Госпожа Козел, която отначало придружаваше краля в боевете, по лагерите, сред неудобствата на военната кампания, се завърна преди него в Дрезден. Такава беше волята на краля. Ана го заклана да й разреши да се преоблече като мъж и да се бие редом с него. На това Аугуст отвърна учтиво, че от двете най-скъпи му неща, короната и Козел, иска да запази поне едното и да го види в безопасност.

Отвеждането й в Дрезден кралят повери на Заклика, който дори на една крачка не се отдалечаваха от господарката си. Раймунд не спеше, не се хранеше и с ентусиазма на влюбен изпълняваше по-скоро собствените си вдъхновения, отколкото заповедите. Козел дори не го поглеждаше. Болна и тъжна се връщаше тя в столицата. Но веднъж пристигнала тук, веднага грабна властта в белите си ръчици и силна с кралската любов, започна да се разпорежда като кралица въпреки фюрстенберговци, наместниците и всички, на които кралят беше поверил някаква власт... Това увеличи броя на неприятелите й.

Във войната и сред кървавите сцени нейният Аугуст си беше останал същият: любовта винаги заемаше най-важното място в живота му. Той губеше кралства, но печелеше сърца.

Властвуването на графиня Козел се разнообразяваше от епизоди, които се разиграваха сред звъна на оръжието. Страстта към Козел още живееше в сърцето на краля, но щом се отделише от нея, той се връщаше към лекомислените си привички. Нещастен, победен, сега той повече от когато и да било се нуждаеше от забавления, а царедворците, за които Козел бе страшна, с готовност подкрепяха всичко, способно да охлади краля към нея.

Отстранените от нея Фюрстенберг, графиня Ройс и цялата клика от неприятели вече търсеха средства, с които да подкопаят и сринат властта на Козел. Ана разчиташе прекалено много на своите прелести и превъзходство, за да се тревожи особено. На тези, които ѝ донасяха, тя отговаряше с недоверчива усмивка. Възелът, който я свързваше с краля, се заздрави, откак се появиха на бял свят двете ѝ дъщери. Гордата дама си казваше, че Аугуст не може да намери друга като нея. Тя единствена можеше да споделя всички негови забавления и да не се плаши нито от състезания, нито от гърмежи, нито от лудешка езда, нито от стануване под открито небе.

И все пак още при пребиваването във Варшава сърцето ѝ говореше, че Аугуст ѝ е изневерил. Кралят скрито от нея си бе създал връзка с дъщерята на една търговка, чийто магазин за вина се посещаваше от офицери. Когато узна това, Ана заплаши краля, че ще го застреля с пистолета си. Кралят се смееше, целуваше ръчичките ѝ и успя да измоли прошка. Всъщност въпреки тия историйки той я обичаше, между всички любимки на трона тя му беше най-мила: Ана единствена съумяваше да го забавлява непрекъснато, само с нея беше щастлив.

Неспокойна за краля, когато се завърна в Дрезден, обкръжена от собствена свита обожатели, каквито никога не ѝ липсваха, макар че на всички се присмиваше безмилостно, тя се разсейваше само като досаждаше с претенциите си на наместника Фюрстенберг. Войната, разходите, опустошената страна, загубената корона ни най-малко не промениха живота на Козел, не намалиха разточителството ѝ.

Графинята си живееше като кралица, глезеха Бьотигер в очакване, че всеки ден може би ще произведе злато. Фюрстенберг пътуваше, заобиколен от гвардия, певците и италианският оркестър струваха хиляди, а в това време Карл XII завземаше Саксония и Паткул беше подложен на мъченическа смърт.

Сред тия поражения Аугуст с разведрено лице играеше ролята на полубог. Подписал договора на своя позор при звъна на оръжието, Аугуст II се върна в столицата си; и щом екипажите спряха в двора на замъка, той се запъти направо към двореца на графиня Козел.

На вратата на апартамента ѝ той завари верния Заклика, който се бе опрел на облегалката на един стол, замислен дълбоко. Щом видя краля, Раймунд скочи я го спря:

— Светлейши господарю! Графинята е болна... лекарят очаква всеки момент... раждането на...

Кралят го отстрани леко и влезе. В стаите цареше дълбока тишина. От вратата на спалнята Аугуст чу детски плач.

Козел, бяла като мрамор, изтощена от страданието, протегна двете си ръце, без да може да изрече нито дума, и му посочи детето, което една старица държеше на ръце. Кралят го взе и целуна, като го нарече свое дете. После се приближи до леглото и седна, като скри челото си в ръце...

— Ана — каза той, — светът ще ме презре, а ти няма да ме обичаш. Щастieto ме напусна, аз съм победен, бит, лишен от всичко.

— Аугуст — отговори Ана с плач, като кършеше ръце, — беден и нещастен, дори и с вериги окован, още по-силно ще те обичам!

— О! Аз се нуждаю от тази утеха — добави кралят мрачно, — неприятелят ме преследва чак тук, съюзниците ми са безсилни. Целият свят се кланя подло на победителя, той е владетелят тук, не аз... Аз съм най-нещастният между монарсите...

В такива жалби мина първият час от пребиваването му в Дрезден. Болната се нуждаеше от почивка, но на краля почивка не можеха да дадат военачалниците и висшите държавни служители, които вече се стичаха отвсякъде. Той ги завари в коридора, който водеше за Двореца на четирите годишни времена. Тук бяха Флеминг, наместникът Фюрстенберг, Пфлуг, Хоим и цяла тълпа ужасени от пораженията, които бяха сполетели Саксония. Обградиха го в кръг. Всички търсеха по лицето му признаци на болка и страдание; кралят

беше само малко уморен и отегчен. Нито държанието му, нито погледът издаваха нещастията, които беше изпитал. Егоизмът в него заглушаваше всичко; докато се чувствуваше здрав и читав — от нищо не го болеше, от нищо не се изчервяваше.

Аугуст пристигна в Дрезден на 15 декември 1706 г. и на другия ден изчезна. Придружен само от Пфлуг и един слуга, той замина на кон за Лайпциг. На третия ден отиде да се срещне с Карл XII, уверен, че със светлия си лик и своето величие ще издействува по-добри условия за мира от неумолимия швед.

Когато узна, че саксонският крал иде при него, Карл XII пожела да бъде любезен и тръгна да го посрещне. Но по пътя двамата крале се разминаха. Като пристигна в Гюнтерсдорф, където се намираше граф Пайпер^[11], Аугуст узна, че шведският крал не е в Алтранцат (на половин час път от Гюнтерсдорф).

Изглежда, дворът и станът на суровия, подстриган Карл XII са се видели странни на фризирия Аугуст.

Двамата монарси се срещнаха на стълбището. Никога може би противоположността в характера на двама души не е изпъквала по-ясно във външността им. Карл XII имаше вид на пуританин, саксонецът — на придворен на Людовик XIV. Заклетите врагове се приветствуваха много сърдечно. Пред вратата на стаята започнаха да се церемонят кой да влезе пръв; дълго се кланяха един на друг, докато Карл XII пусна победения пред себе си. Последваха най-топли целувки и ръкостискания, а после разговор до прозореца, продължил един час; никой не чу този разговор, но Аугуст II си излезе бледен и уморен.

Тоя ден, прекаран с Карл XII, повлия решително върху живота на краля, но той никога не спомена за него. На другия ден мълчаливо се върна в Лайпциг, където Карл XII според етикета му върна визитата с кратко посещение. В договора обаче като че ли нищо не се измени.

Следващата година започна тежко за краля, душеше го това присъствие на шведите на саксонска земя, искаше да се отърве от тях дори с цената на най-голяма жертва. В усилия за ратифициране на договора Аугуст прекара дни на унижение между Алтранцат, Морицбург и Лайпциг.

Саксонският крал, в златиста дреха *a la franchise*, с *allonge*^[12], със старателно подредена перука, обсипан със скъпоценности, и Карл XII, с ниско остригана коса, с мундир от тъмносин вълнен плат със

стоманени копчета, ботуши до над коленете и с панталони от еленова кожа, се срещаха, разменяха си любезности, но Карл XII не допускаше политически и делови разговори. С тия въпроси се занимаваха Пайпер и Седерихьолм. Между другото Карл XII уверяваше саксонския крал, че почти от шест години не бил свалял ботушите си, нямал време. Аугуст се усмихваше.

Поканите на Аугуст за обед в Лайпциг Карл XII не прие никога. При все че спартанската супа на шведа не му харесваше, кралят обядваше с него и се измъчваше, защото на масата на Карл XII не се приказваше никога. Всички се хранеха в пълно мълчание, а обедът траеше един час.

След подписването на договора кралете не се видяха няколко месеца. Карл XII обаче не мислеше да напуска Саксония. Казват, че най-сетне отегчен, дори когато срещнел шведа в Лайпциг, Аугуст II се преструвал, че не го вижда.

Горкият крал всъщност имаше много грижи на главата си, без да се смята неприятелската войска. Той трябваше да ловува и да люби, да плете интриги между царедворците си, за да забрави своето нещастие.

Дворът беше все така блестящ. Карл XII непрестанно правеше учения с войниците си. Аугуст II устройваше балове. Спокойствието и блажените сънища му тровеше само непоносимият Фюрстенберг, тогавашният случаен наместник в Дрезден.

Ние трябва да кажем още няколко думи за тоя сегашен неприятел на Ана Козел. В двора на Аугуст, съставен от чужденци и немци от различни краища, за да бъде отстранено влиянието на саксонските благородници, Фюрстенберг всъщност още от пръв поглед изглеждаше чужд. Той беше дошъл тук от империята^[13], беше католик, и то много ревностен, не се отличаваше особено нито с характер, нито с необикновени способности, но беше смел, весел, говореше ясно, остроумно и умееше да втълпява на краля най-големи нелепости. Фюрстенберг играеше тук ролята на магнат и аристократ, но най-прилежно се занимаваше със скрита борба срещу неприятелите си и с непрекъснати интриги. Верен на графиня Ройс, той беше нейно оръдие. Нейният дом и общество служеха на Фюрстенберг. Взет с цел да отблъсква саксонските благородници, князът дори не забеляза как сам се остави да бъде обвързан от тях. Чрез графиня Ройс го хванаха Фризенови и го впрегнаха в колата си...

След издигането си Козел бързо се освободи от влиянието на госпожа Фицтум, графиня Ройс и нейния кръг. Струваше ѝ се, че тя не се нуждае от тях, и не искаше дори привидно да им служи за оръдие. Охлажняването и скъсването на връзките беше сигнал за обявяване на скрита война.

Докато кралят отсъствуваше, шпионираха всяка стъпка на Ана, повтаряха всяка нейна дума, обсъждаха всяко нейно действие, та покъсно да си послужат с всичко това срещу нея пред краля. Времето за действие още не беше настъпило. Фюрстенберг чакаше и възпираше другите. Връщането на краля беше тържество за Козел.

Една сутрин по времето, когато тя още не ставаше от леглото, а искаше Аугуст да бъде непрекъснато при нея, съобщи на краля, че от Варшава са пристигнали бързи депеша. Там той все още имаше привърженици. Аугуст поиска да излезе, но Козел помоли да пуснат министър Бозе в спалнята ѝ. В това нямаше нищо необикновено: кралят отстъпваше пред нейната деспотична воля, която се проявяваше много рязко. Пуснаха господин Бозе.

От тримата носещи същото име известни висши чиновници в двора на Аугуст, този, който влизаше сега с безкрайно церемониални и безкрайно ниски поклони, беше най-възрастният Бозе и, както казваха, най-мъдрият. Той първо поднесе почитанията си на величеството и така се прегъна, че кралят можеше да види само перуката му, а тя не беше от най-изисканите. Със същата почит поздрави и прекрасната болна, която цяла бе потънала в пух и дантели и изглеждаше като бледа розичка върху сняг.

Под мишницата си Бозе носеше книга.

Той прошепна тихичко на краля:

— Бързи, от Варшава.

Двамата се оттеглиха до един прозорец, който беше леко откренат, докато другите бяха закрити с плътни завеси. Козел не сваляше поглед от тях. Тя дочу думите „от Варшава“ и отдалече наблюдаваше изпитателно лицето на краля, та по него да прочете какво е намерил в тия книги. Бозе подаваше почтително плик след плик с двата си тънки, костеливи пръста, които стърчаха от колосаните му ръкавели. Козел не мърдаше от леглото си и спокойно държеше главата си подпряна с ръце.

Внезапно Бозе пошепна нещо и връчи едно малко, неизискано, подозрително писмо. Кралят скъса плика, хвърли поглед върху текста, усмихна се и се изчерви; неволно взорът му се насочи към Козел.

Ана седна неспокойно.

— Какво е това писмо? — попита тя.

— Писмо по държавни работи, какво искаш? — рече кралят.

— Моля те, покажи ми го! — викна болната.

— Не е необходимо! — отговори кралят студено и продължи да чете.

Лицето на Козел пламна. Забравила за присъствието на уважавания старец, който се отдръпна, сякаш ударен от гръм и закри очи, Ана скочи по нощница и изтръгна листа от ръцете на Аугуст. Кралят се смути, погледна към съветника си, но той стоеше покорно като човек, който не знае как да постъпи.

Козел поглъщаше писмото с очи и страхотно разгневена, го късаше на парченца. Предчувствието не я бе излъгало: писмото беше от Хенриета Дювал, с която кралят се бе запознал във Варшава, като мамеше Козел. Тя съобщаваше на Аугуст, че е родила дъщеря, същата, която по-късно стана прочутата графиня Ожелска. Горката майка завършваше писмото си с въпрос до краля как да постъпи с детето.

— Нека го хвърли във водата! Нека го удави! — викна Козел. — Така както аз бих удавила нея, ако можех.

Кралят се смееше, Ана се разплака. Бозе виждаше, че е дошъл в неудобно време и започна да се оттегля към вратата с нови поклони.

— Козел, за бога, успокой се! — рече кралят и пристъпи към леглото.

— Как така? Ти, на когото аз посветих всичко, на когото съм жена, да, жена, която обича единствено тебе, смееш да ме лъжеш, да ми изневеряваш?!

Това не беше първото избухване на ревност от страна на Ана, която се заканваше на краля за всяка негова измама и не му даваше мира, докато той не почнеше да моли за прошка в нозете ѝ и да обещава, че ще се поправи.

Тоя път беше трудно да я успокои, Аугуст напразно целуваше ръцете ѝ.

— Какво искаш да направя?! — възкликна той.

— Ако дори с една дума отговориш на тая негодница, ако ѝ се обадиш и се занимаваш с нея — викна Козел с нарастваща ярост, — ще взема дилижанса, ще замина за Варшава и ще убия майката и дъщерята, заклевам се!

Кралят трябваше да обещае и да даде честна дума, че няма да се обади, че ще забрави и ще остави на собствената им съдба жертвите на своите капризи.

Така свърши тая сцена, за която Бозе не спомена на никого, защото никой повече от него не се страхуваше от всемогъщата фаворитка. Политиката му изискваше да се движи тихо и по такива пътища, по които никой не би могъл да го забележи и проследи. Много хора го смятаха за простодушно старче: говореше малко и се преструваше, че нищо не знае.

---

[1] Австрийският император дава графска титла на Козел по искане на Аугуст II. — Б.пол.р. ↑

[2] Библейска личност. Цар Давид подло убива съпруга ѝ и я взема за своя жена; майка на цар Соломон. — Б.пол.р. ↑

[3] Лутерански пастор и писател (1660–1731). — Б.пол.р. ↑

[4] Ян Йежи Пшебендовски (1638–1729) — велик коронен подковчежник в Полша, влиятелен привърженик на Аугуст Силния. — Б.пол.р. ↑

[5] Станислав Домбски — куявски епископ, и Войчех Йенджей Домбски — коронен хофмаршал — верни привърженици на Аугуст II в Полша. — Б.пол.р. ↑

[6] Древноримска богиня на съдбата. — Б.пр. ↑

[7] На полски Всхова — околийски град между Познан и Жельона Гура. Тук Карл XII в 1706 г. побеждава предвожданата от Шуленбург саксонска войска — Б.пол.р. ↑

[8] Ото Кристиан Цинцендорф (1661–1718) — главен комендант на саксонските крепости. — Б.пол.р. ↑

[9] Георг Пфингцен е бил изпратен заедно с Имхоф с широки пълномощия от Аугуст II да сключат на всяка цена мирен договор. Въпреки че кралят ратифицирал този договор, по-късно Пфингцен и Имхоф били обвинени, че са превишили правата си, и затворени в Кьонигщайн. — Б.пол.р. ↑

[10] Инфлантец по народност, Паткул е осъден от Карл XI, а по-късно и от Карл XII на смърт, защото защитава правата на инфлантските благородници. Той избягва и постъпва на служба при Аугуст II. След победата си Карл XII принуждава Аугуст да му предаде Паткул, когото екзекутира. — Б.пол.р. ↑

[11] Карл Пайпер (1647–1716) — шведски дипломат и държавник, от 1698 г. пръв министър при Карл XII. — Б.пол.р. ↑

[12] Тук в значение на перука с торбичка за плитка (фр.). — Б.пол.р. ↑

[13] Става дума за тъй наречената Римска империя на немския народ. — Б.пол.р. ↑

IX

Сигурно никой нямаше да знае за случилото се тази сутрин, ако вечерта кралят, много уморен, не събра в малката столова обичайния кръг от доверени лица, за да се поразвлече с тях. Пиеха, за да забравят шведа. След втория или третия бокал, защото там не се употребяваха малки винени чаши, кралят започна да се смее, като гледаше към Фюрстенберг.

— Много жалко — каза той, — че вместо стария Бозе не дойде ти с книгата от Полша. Може би тогава щеше да се помириш с Козел, ако я беше видял облечена така, както се представи на стареца.

— Как така? — попита князът. — Та нали графинята не става от леглото?

— Но ето че скочи от него по нощница, за да ми направи най-страхотната сцена по повод на писмото от горката Хенриета. Ревнива е като никоя друга и съвсем не бих се учудил, ако някога в пристъп на такава ярост изпълни старата си закана и стреля срещу мене. Тя никога не се разделя с пистолета си.

Фюрстенберг се огледа внимателно, изглежда, за да се убеди дали сред компанията няма несигурни хора: бяха само свои, за които знаеше добре, че мразят Козел.

— Светлейши господарю — обади се той с многозначителна усмивка, — графиня Козел, като пази толкова ревниво сърцето на ваше кралско величество, което никого не би учудило, би трябвало поне сама да не дава повод за подозрения и ревност.

Кралят вдигна бавно глава, смръщи вежди, изду уста и попита студено:

— Драги Фюрстенберг, който говори подобни неща, би трябвало добре да прецени думите си и да пресметне последствията. След това, което каза, не можеш да спреш дотук — длъжен си да се обясниш.

Князът изглежда другарите си.

— Понеже тия думи ми се изплъзнаха неволно, естествено аз трябва да ги мотивирам. Но не само аз, а и всички тук сме наблюдавали какво вършеше графинята, докато ваше величество

отсъствуваше. Моля, попитайте ги как се забавляваше тя тук, защото дворецът ѝ биваше винаги пълен; пълен с гости, с множество обожатели, а по-възрастният граф Лехерене... се ползуваше с необикновено благоволение и почти не излизаше от двореца. Понякога са го виждали да се измъква оттам към полунощ с брат си или без него... Всеки ден биваше на обед, всеки ден на вечеря.

Тези двама графове Лехерене, по-възрастният от които беше много красив, с господарска стойка, високо образован и остроумен мъж, а по-младият, който малко му отстъпваше във всяко отношение, беше рицар на малтийския орден и предназначен за духовен сан, от година и нещо бяха дошли да търсят щастието си в Дрезденския двор. Като видяха откъде извира благоволението, те се привързаха особено силно към графиня Козел и по нейно ходатайство кралят ги направи шамбелани. Изглежда, че те очакваха по-нататъшни благоволения, та останаха в саксонската столица. Дворът вече виждаше в тях опасни съперници, защото кралят с готовност се обграждаше с чужденци. Затова именно Фюрстенберг хвърли това подозрение, та да навреди на Козел и същевременно да се отърве от по-възрастния Лехерене, който благодарение на способностите си можеше да се издигне високо.

Крал Аугуст изслуша Фюрстенберг с привидно равнодушие, но и той, и всички присъстващи, които знаеха как умее да крие чувствата си и се бяха научили от всяко негово трепване да ги отгатват, забелязаха, че стрелата бе улучила целта.

— Какви ми ги приказваш, Фюрстенберг — отвърна Аугуст, — с устата ти говори завистта! Да не искаш да стои затворена между четири стени и да скучае? Козел се е нуждаела от развлечения, а Лехерене е доста забавен.

— Светлейши господарю! — отвърна наместникът с престолено простодушие. — Вярно е, че това, което казах, се изплъзна от устата ми почти неволно. Аз съвсем не бях мислил да донасям за това на ваше величество... Щом се ползувам с благоволението на ваше кралско величество, за мене не е толкова важна благосклонността на графинята. Но като предан слуга би ми било неприятно да видя, че тя се отплаща с неблагодарност на една толкова трайна, толкова гореща и толкова голяма любов.

Аугуст помръкна. Чашите стояха пълни, разговорът се пресече, кралят стана.

По впечатлението, което направиха на краля думите му, Фюрстенберг разбра, че ще загуби играта. Колкото пъти Аугуст поискваше да се отърве от някоя своя любимка, той се радваше, когато се явеше удобен повод за това. Дори изпращаше при нея царедворци, за да има повод за срѣдни и раздяла: сега неговият гняв показваше, че Козел съвсем не му е безразлична.

Този ден графинята стана за пръв път. Понеже не желаше да продължи вечерния пир, Аугуст кимна за сбогом на гостите си и влезе в своя кабинет.

Фюрстенберг и царедворците останаха смутени, князът обаче си придаваше смелост, престорено се усмихваше и макар че го обзе тревога за последствията, не искаше да признае това.

Докато на масата се водеше този разговор, един невидим свидетел неволно го беше подслушвал. Заклика, в чиято вярност и привързаност Ана беше напълно убедена, обикновено ѝ служеше да отнася на краля писмата, когато беше необходимо да му бъдат връчени лично. Отегчена от самотата, тя писа на краля и изпрати Заклика с писмото точно тогава, когато всички седяха на чаша. Не беше позволено да се прекъсва забавлението на краля. Прислугата обаче беше получила веднъж завинаги заповед да пуска Заклика. Без да го видят, той влезе и застана зад огромния бюфет, като чакаше момент, когато ще може да се приближи до краля; точно тогава Фюрстенберг разказваше за Лехерене.

Опасността, която му се струваше, че заплашва Ана, му даде смелост да се оттегли. Без да предаде бележката на краля, Заклика се завтече назад към двореца и почука на вратата на спалнята. Козел го познаваше добре, той беше единственият слуга, на когото вярваше и понякога му се отплащаше с усмивка. Когато Заклика влезе, по бледото му лице тя прочете, че трябва да се е случило нещо лошо.

— Говори! — извика тя и се спусна към него. — Кралят! Да не се е случило нещо на краля?!

— Нищо не се е случило — отвърна Заклика, — може би съм виновен, че се връщам, но ето на какво бях свидетел, какво чух и какво смятам, че съм длъжен да ви съобщя.

Като каза това, той повтори послушно, с разтреперан глас обвинението на Фюрстенберг. Козел го изслуша изчервена, смутена, обидена, тя взе мълчаливо писмото от ръцете му, кимна с глава и му

даде знак да излезе. Сърцето ѝ биеше силно. Без сама да знае защо, излезе от спалнята си. Премина през кабинета и влезе в залата за приеми, която тази вечер беше както винаги осветена, макар че нямаше да има никакъв прием; седна самотна. Стените на залата бяха покрити с портрети и картини от живота на Аугуст II; една от тях представляваше коронацията на краля.

Козел се вгледа машинално, с насълзени очи в нея и точно в този момент в далечината се чуха стъпки, по които тя позна, че иде Аугуст. Той вървеше бързо и я търсеше навсякъде; беше блед, смутен, сърдит.

Козел стана и се приближи до картината, сякаш не го беше видяла.

— О! — обади се Аугуст, в чийто глас личеше зле прикрит гняв. — Какво значи това? Вие благоволявате да гледате портрета ми? Това сигурно е грешка! Не мога да предположа, че още заслужавам такава чест.

— Светлейши господарю — отвърна Козел доста спокойно, — би било смешно, когато ваше кралско величество знае с какво стои над другите хора, да предполага, че някой друг може да привлече погледа ми! И най-лекомислената жена не би направила нещо подобно. Как може ваше кралско величество да подозира такова нещо?

— Да — прекъсна я кралят с разтреперан глас, — досега се ласкаех, смятах, мислех, но външността лъже, а чудноватостите на жените най-често са неразбираеми.

Думите на краля, прикритият гняв зарадваха Ана: тя долови у него ревност, която говореше за привързаност, но се престори на оскърбена.

— Аз не ви разбирам, светлейши господарю — промълви тя. — Какво значат тези тайнствени думи? Не мисля, че съм дала повод за тях. Благоволи да говориш по-ясно, нека поне да зная за какво ще трябва да се оправдавам и да доказвам своята невинност.

— Да се оправдаваш, да доказваш невинността си — прекъсна я кралят така рязко, че Козел се уплаши. — Има неща, за които човек не може да се оправдава! Ти, госпожо, си мислела да ги скриеш от мене, но аз имам доказателства!

— Доказателства?! Срещу мене?! — Козел закърши ръце. — Аугуст! — викна тя. — Това е сън, това е фантазия, това е мъчение! Говори, аз не те разбирам! Аз съм невинна!

Тя се хвърли на шията на краля, който отначало искаше да я отблъсне: но тя го хвана за дрехата, отчаяно грабна ръката му и започна да плаче.

— Смили се над мене! Говори! Нека поне да зная за какво ще трябва да страдам! Някой подъл клеветник е посмял да ме очерни с убийствена клевета.

Козел дълго време не успя да обуздае гнева на краля, който понякога след пиене побесняваше от ярост. Най-сетне сълзите смекчиха сърцето му и Ана успя да го настави до себе си.

— Кралю мой, господарю, обясни ми какво събуди твоя гняв — започна тя с умотителен глас. — Ти виждаш какво става с мене. Аз ще полудея от болка! Кажи, открий ми. Сигурно вече не ме обичаш? Търсиш повод, за да се отървеш от мене! О! Някога, някога твоята любов беше такава, че дори грешка би ми простил, но днес сърцето ти принадлежи на друга...

Аугуст се беше вече успокоил.

— Добре! — извика той. — Искаш да знаеш, ще ти кажа всичко: аз идвам от замъка, където разговаряхме с Фюрстенберг.

— О! С него! Тогава нищо вече няма да ме учуди! Той е мой враг — прекъсна го Козел.

— Князът ми каза, че целият град бил възмутен от твоето държание с Лехерене...

— С Лехерене! — повтори засмяна Козел и сви рамене.

— Лехерене — каза кралят — не си правил дори труда да крие чувствата си към вас. Вие сте приемали влюбения всеки ден през време на моето отсъствие, той прекарвал при вас цели вечери, виждали го...

Козел си придаде сериозен израз на лицето, студен израз на обидена жена.

— Така е — каза тя, — всичко това е истина: Лехерене е влюбен в мене, но аз се смеех и се смея на това. Той ме забавлява със своите сантименталности, аз ги слушах и се шегувах с него! Не смятам, че това е някаква особена вина! Аз не криех нищо, защото нямаше какво да крия. Смяташ ли, кралю, че е достатъчно някой да е влюбен в мене, за да бъде любим? О, това е ужасно! — добави тя, като кършеше ръце. — Значи всеки като Фюрстенберг с една злобна дума може да подкопае доверието ти в мене! Вярата ти в сърцето на Козел!

Тя падна на софата разплакана. Кралят беше вече сломен, той коленичи пред нея и започна да целува ръцете ѝ.

— Козел, прости ми! — извика той. — Аз нямаше да бъда ревнив, ако не те обичах! Познавам Фюрстенберг, вярно, той е най-отровната змия, която съм отгледал в двора. Прости ми! Не искам дори да смеят да подозират моята Ана, да дава тя повод за клевети.

Ана продължаваше да плаче.

— Кралю — каза тя, като хълцаше, — ако ти допуснеш клеветниците до трона, помни, те няма да се задоволят с нас, с мене; техният език ще засегне и твоята свещена за нас особа, защото за тях няма нищо свято.

— Бъди спокойна, бъди спокойна — отвърна кралят, — обещавам, давам ти дума, че не ще допусна някой да дръзне да каже нещо срещу тебе.

И тази сцена завърши с нежности и с най-тържествени уверения от двете страни. Козел трябваше да даде дума, че няма да покаже пред Фюрстенберг, че е узнала името на обвинителя си.

И така, благодарение на съобразителността на Заклика Козел победи.

Напълно успокоен, кралят се върна в замъка, а на другия ден не проговори нито дума на Фюрстенберг, като явно го отбягваше. Чрез главния хofмаршал Аугуст заповяда на Лехерене още същия ден да напусне службата и Дрезден.

Тази заповед дойде толкова неочаквано за младия граф, че отначало той не знаеше дали да ѝ вярва. Комендантът на града заповяда да му я повторят, като му даде двадесет и четири часа време. Разтревожен, Лехерене се завтече към двореца на графинята, без да знае какво се е случило. Заклика отиде да съобщи за него на господарката си. Тя се изчерви от тревога и безпокойство.

— Кажи му, твоя милост — рече тя тихо, — че не мога да приемам тези, на които кралят е забранил да се показват пред него. Кажи му — сниши тя глас, — че искрено съжалявам за заминаването му.

Като каза това, тя свали от ръката си пръстена, който кралят ѝ беше подарил неотдавна.

— Дай му този пръстен от мене — рече тя със снишен глас, като се извърна от своя повереник.

Заклика побледня.

— Госпожо графиньо — осмели се той да се обади със сподавен и също така тих глас, — благоволете да ми простите, но този пръстен е от краля.

Козел, която не търпеше никакво противоречие, се обърна към него със заплашителен израз на лицето, със смръщени вежди и тупна с крак:

— Не те моля за съвет, а ти заповядвам: изпълнявай!

Заклика излезе смутен и се спря за малко зад вратата. Преди няколко години за проявената от него необикновена сила той бе получил скъп пръстен с подобен камък от един чешки граф, който бе пребивавал в двора. Някаква предчувствие го накара да замени двата пръстена: даде на Лехерене своя, а подаръка на графинята скри до сърцето си.

На четвъртия ден след тази случка, точно когато Козел се обличаше, кралят влезе в будоара ѝ. Обикновено Ана носеше този пръстен на показалеца си и окото на ревнивия любовник забеляза неговото изчезване.

— Къде е пръстенът ми със смарагда? — попита той.

Козел запази хладнокръвие и започна да го търси неспокойно на тоалетната маса, по пода, из цялата стая. Лицето на краля ставаше все по-червено.

— Къде се е дянал? — повтори той.

Козел се обърна към камериерката си.

— Но аз от четири дни не съм го виждала на ръката ви — прошепна тя.

Аугуст пресметна, че от заминаването на Лехерене, за чието идване пред вратата на Козел знаеше много добре, бяха изминали точно четири дена.

— Не го търсете напразно — обади се той саркастично, — може би аз бих могъл да ви кажа къде се е дянал.

Козел се смути неволно. Кралят избухна в гняв. Той дори не искаше да чуе обясненията ѝ. Слугините избягаха, за да не бъдат свидетели на тази сцена, а гласът на господаря се носеше по целия дворец. Тревога обзе всички. Козел щеше да припадне, от очите ѝ вече се лееха сълзи, когато на вратата се почука. Докато се обърне, Ана видя пред себе си бледото и тъжно лице на Заклика.

— Госпожо графиньо, благоволете да ми простите, че влизам — каза той, — но прислужниците ми казаха, че напразно са търсили пръстена; аз преди един час го намерих край тоалетната и чаках удобен момент, за да ви го предам.

Кралят погледна и млъкна.

Козел нито погледна към Заклика, нито се обърна към Аугуст. Тя сложи бавно пръстена на ръката си и като хвърли изпълнен с гняв поглед към своя любим, мина в другата стая.

Повече от това не беше потребно, за да се успокои кралят и да бъде принуден да моли на колене за прошка обидената дама, която не отстъпи лесно. Кралят прекара целия ден в двореца и тя дори не можа да повика Заклика, за да ѝ даде обяснения. Кралят желаше да се отплати за своята прибързаност, подозрителност и недоверчивост, чувствуваше се унижен и виновен. Козел приемаше студено обясненията му, поплака малко и отговаряше на нежностите му само с примирение и покорство, което довеждаше до отчаяние нещастния Аугуст. Едва надвечер прекрасната домакиня някак отстъпи и прости, така че мирът беше възстановен.

Тази случка укрепи доверието на Аугуст в нея и увеличи нейната мощ. Неприятелите трябваше да замлъкнат.

Едва след полунощ кралят се отправи към кабинета си на съвещание с очакващите го министри. Карл XII тегнеше над тях като непоносимо бreme. Неговото пренебрежение към Аугуст, отвращението към този прекрасен герой еднакво досаждаха на всички. Те се чувствуваха засегнати. Дивият младеж, защото Карл XII беше само на двадесет и няколко години, им изглеждаше като някакъв Атила, който светотатствено руши великолепието на този живот, изпълнен с блясък и пищност.

Щом кралят си отиде, Козел скочи от мястото, където седеше — смарагдът, който блестеше на пръста, ѝ напомни за Заклика. Тя позвъни. Джуджето, което влезе, защото и тя като истинска кралица имаше на служба джуджета, беше изпратено за Заклика.

Както обикновено, верният Раймунд седеше на стража в преддверието и четеше някаква изпокъсана книга. Щом видя джуджето, той се досети, че е дошъл съдният час. Той беше спасил Козел, но самоволно; знаеше, че това ще му бъде сметнато за вина, и се разтрепера. Чувствуваше се щастлив, че я беше спасил, но и виновен.

Разтреперан и плах, застана на прага. Козел с разкопчана рокля, с разпусната върху раменете черна коса, прекрасна като богиня, горда като всевластна господарка, се разхождаше из залата. Щом видя Заклика, тя смръщи вежди и се изправи пред него сърдита.

— Кой ти позволи да променяш заповедите ми? Тайно да вършиш неща на своя глава? Да проявяваш за моя сметка предвидливост, за която не съм те молила? Каква е тази дързост?

Заклика дълго стоя ням, с наведени очи, после бавно ги вдигна към графинята.

— Признавам вината си — промълви той със спокоен глас, — да, сгреших. Спомнете си, госпожо, Лаубегаст и смирението, с което гледах отдалече вашия лик. Нека това безумно и нелепо чувство, запазено до ден-днешен, ви обясни постъпката ми. Искях да ви спася, госпожо!

— Аз не се нуждаю от ничия помощ, за да бъда спасена! — извика сурово Козел. — От слугата си искам послушание и нищо повече; ум не искам, а чувствата на дръзките презирам! Това е обида за мен.

Заклика наведе глава.

— Ако бях казала една думичка на краля, утре щеше да бъдеш затворен в Кьонигщайн или обесен на пазарния площад. Кой ти каза, че за мене не е по-важен фактът, че Лехерене не е получил пръстена, отколкото това, че си ме избавил, както ти се струва, от временно затруднение?

— Лехерене получи пръстен — каза Заклика, у когото тези безмилостни укори не бяха оставили никаква следа, както вода по скала.

— Какъв пръстен? — попита Козел.

— Напълно подобен на този; преди време при демонстриране на сила ми го даде чешкият магнат Щернберг. Понеже предчувствувах, че кралят може би ще попита за своя пръстен, дадох моя.

Козел застана смаяна и загледа Раймунд, който беше оборил глава върху гърдите си.

— О! Значи, полага ти се награда! — прошепна тя смутена.

— Не, само прошка — отвърна Заклика, — никаква награда няма да приема.

И той се отдръпна до самата врата, като се опря на нея. Дълго и странно го гледа Козел, някаква промяна настъпи в нейните чувства. Роди се милост, но гордостта в гърдите ѝ я сподави.

Тя пристъпи мълчаливо към Заклика и му даде пръстена, предназначен за Лехерене. Раймунд се събуди като от сън, когато го видя пред себе си в треперещата бяла ръка.

— Госпожо — каза той, — аз не мога да го приема! Той ще ми напомня само, че бяхте безкрайно жестока към мене.

В този момент пръстенът изчезна, поет от другата ръка, а бялата длан се приближи до устата на Заклика, който коленичи и я целуна горещо. После като луд избяга от стаята на Козел, която остана сама, замислена, със сълзи в очите.

— Така обичат бедните хора — рече си тя, — кралете другояче.

Сред такива, сцени продължаваше окупацията на Саксония от шведите. Карл XII не отстъпваше в нищо от своите искания. Към краля беше безмилостен и саркастичен, към аристокрацията — рязък, за страната — тежък, защото войниците му ловяха граждани и насила ги вербуваха във войската. Какво можеше да се направи с човек, който, поканен на лов и пиршества, изпращаше своя двор, а сам отиваше да обучава новобранците? Той не искаше да участвува в никакъв бал, концерт или маскарад. Мирът беше подписан, Паткул предаден, а Карл XII седеше ли, седеше на саксонска земя.

Толкова унижения, толкова жертви изчерпваха търпението чак до отчаяние. Дързостта на шведа, който, придружен от двадесет или тридесет конници, пътуваше по завоюваната страна, без да вземе никакви предпазни мерки, будеше възмущение в умовете на по-смелите бойци.

Една сутрин граф Шуленбург поиска среща с краля в момента, когато той се съвещаваше с министрите. Старият воин бе поканен на съвещанието, но той не пожела да каже нищо, а помоли за аудиенция насаме.

След малко Флеминг, Фюрстенберг и другите излязоха и Аугуст остана насаме с графа.

— Какво ще ми кажеш, генерале? — попита Аугуст. — Може би ми носиш щастливата новина, че шведите напускат страната?

Той се усмихна болезнено.

— Не, светлейши господарю — обади се Шуленбург, след като помисли малко, — но може би има средство да се отървем от тях.

— Ще ти призная, че аз не виждам такова средство, освен ако господ-бог е поставил войската си начело с Архангел Михаил под твоя команда.

— Кралю — прекъсна го Шуленбург, — струва ми се, че при малко отчаяна смелост ще минем и без архангели. Шведите, които са пръснати по цяла Саксония, са двадесет и няколко хиляди, това са една шепа хора и само един смелчага ги прави страшни. Хванем ли този смелчага, останалите няма да бъдат страшни за нас.

— Какво говориш? Да го хванем? При сключения мир? Когато той не се страхува, когато ни вярва?!

— Това именно прави възможно нашето справедливо отмъщение — обади се Шуленбург. — Заедно с офицери от нашата конница, скрити край границата на Тюрингия, аз проучих главната му квартира. Тя е слабо укрепена. Мога да я нападам нощем и да го отвлеча. Ще го откарам в Кьонигщайн, нека после го обсаждат; там няма да им се дам. Впрочем главата на краля им ще гарантира моята безопасност и тогава той ще ми подпише такъв договор, какъвто ние поискаме.

Аугуст слушаше внимателно.

— А ако не успееш? — попита той.

— Тогава няма да успея аз, а не вие, светлейши господарю — каза генералът. — Аз искам да спася страната и Европа от младия хищник, който е готов да я опустошава с огън и меч.

— Генерале — измърмори кралят, — струва ми се, че сънуваш. В никакъв случай аз, който уважавам повече от всичко рицарските обичаи, няма да позволя неприятелят да бъде нападен по този предателски, коварен начин; не мога! — добави той, като се разпали. — Аз го мразя, готов съм да го удуша, ако ми попадне в ръцете, но да го хващам нощем, да го нападам тогава, когато ми вярва, не! Генерале, това не е работа за Аугуст Силния.

Шуленбург го погледна мрачно.

— А нима към тебе, кралю, винаги са се отнасяли рицарски? — попита той.

— На грубияни като този хлапак е позволено да вършат каквото искат, това са недодялани варвари, но Аугуст, когото народът нарича

Силния, а монарсите — Великолепния, няма да си позволи такова низко деяние.

Старият воин засука мустак и се поклони.

— Ами ако това си позволи някой непослушен наемен войник? — попита той.

— Тогава ще бъда принуден да защитавам неприятеля и сам да го освободя! — извика Аугуст. — В това няма никакво съмнение.

— То е необикновено рицарско и красиво — каза Шуленбург почти иронично, — но...

Не довърши и се поклони ниско. Кралят го хвана за ръка.

— Скъпи генерале, моля те, откажи се от тази мисъл и не говори за нея на никого. Не, аз не желая победа на такава цена.

Шуленбург вдигна бледите си очи, сякаш погледът му питаше дали предаването на Паткул или арестуването на Имхоф и Пфингцен са по-благородни постъпки от тази, която Аугуст осъждаше.

Кралят може би разбра този ням укор, досети се какво значеше мълчанието, защото кръвта като пурпурна вълна заля лицето му.

Шуленбург стоеше тъжен.

— Ние ще трябва да се спасяваме с някаква отчаяна стъпка — измърмори той под мустак, — за обикновените средства е късно. Трябва да заложим на живот или смърт. Нямаме какво повече да губим. Загубена е една корона, която струваше милиони, другата е строшена и от нея останаха само парчета. Какво ще бъде по-нататък?

Аугуст се разходи из кабинета с усмивка на уста.

— Знаеш ли какво ще бъде по-нататък? — попита той. — Одързостеният младеж ще продължи по същия път. Няколкото победи му придадоха безумна, дръзка, безогледна смелост. Той ще си строши главата в някакво безумно начинание, защото няма да държи сметка за силите си. Защо трябва да се опетним само за да ускорим това, което е неизбежно? Защо да не понесем търпеливо трудностите, та по-късно само да се възползуваме от това, което някой друг ще направи? Карл XII се възгордя, кланя му се цяла уплашена Европа. Ние трябва да подхранваме гордостта му и да й дадем възможност да се засилва, докато сама се разбие в някоя стена.

— А през това време Саксония... светлейши господарю!

— О! Народът ще страда! Сигурно — извика Аугуст, — но, генерале, народът е като тревата — когато добитъкът я стъпче,

следващата година тя пораства още по-зелена.

— Но това са хора! — каза Шуленбург.

— Простаци — отвърна кралят. — Кой държи сметка за масите и тълпите?

След тия думи двамата млъкнаха и генералът се сбогува с краля. Вече на прага Аугуст го спря.

— Говорил ли си с някого за това? — попита той.

— Моите офицери първи ми подхвърлиха тази мисъл — прошепна Шуленбург. — Зная, че горещо я споделя Флеминг, който като мене смята, че срещу един коварен нашественик са позволени всички средства.

— Значи, всички знаят? — повтори кралят спокойно.

— От мене — никой — каза сериозно генералът, — от другите — може би.

— Заповядайте да мълчат! За бога! И през ум да не им минава такова нещо!

Генералът се поклони отново, кралят седна замислен в креслото.

След предаването на Паткул това рицарско чувство най-малкото беше твърде странно...

Х

Дръзкото скитане на Карл XII из Саксония не само у Шуленбург породило мисълта да го хванат и да му отмъстят за нещастията на страната. Освен Флеминг и безстрашната, смела и отмъстителна графиня Козел скрито хранеше тази мисъл и заговорничеше тайно. Целият ѝ двор, обвързан с клетва, работеше за осъществяването на тази задача. Тя именно първа бе подхвърлила на Шуленбург идеята за нея посредством офицерите, които тайно бяха разгледали квартирата на Карл XII и го бяха наблюдавали, когато обикаля из страната, придружен само от няколко конници. Ана не бе споменала за това на краля, защото предварително знаеше, че той няма да приеме този смел план. Изпълнената с жажда за отмъщение жена отиваше по-далече от другите заговорници, като настояваше Карл XII да бъде хванат и незабавно убит. Тази мисъл я разпалваше, не ѝ даваше мира.

Колкото пъти се опиташе, дори отдалече и сякаш случайно, да разбере становището на краля, Аугуст не даваше и дума да се издума за това. Следователно работата трябваше да се върши, независимо от него. Враждебно настроеният към Козел, но смел Флеминг беше спечелен за тази идея. Горещо я подкрепяше и Шуленбург, който предлагаше своята конница за осъществяването ѝ.

Козел твърдеше, че когато акцията бъде осъществена, Аугуст може би ще се възмути, но ще се възползува от свършения факт и никой в Европа няма да се изправи в защита на оня авантюрист. Всичко беше уговорено, планирано, вършено много скрито, докато най-сетне беше наредено на Шуленбург да проучи какво мисли кралят. След като излезе от неговия кабинет, при все че на никого не каза нищо, по лицето му лесно можеше да се познае, че проектът е бил отхвърлен. Вестта за това се разнесе бързо.

Козел обаче съвсем не се смути от това; тя чувствуваше в себе си сили да застане дори срещу краля и да воюва с него по този въпрос. Аугуст нямаше тайни от нея; същата вечер той ѝ предаде разговора си с Шуленбург. Графинята скочи от мястото си.

— Как така? Нима ти не прие, кралю?! Нима не желаеш поне да се опиташ да отмъстиш на този убиец за загубите си?

— Ще се намери кой да отмъсти вместо мен — каза кралят, — аз съм твърдо убеден в това. Да не говорим повече за тия неща.

С намръщено чело Козел прецени, че не е време да спори, затова промени темата на разговора. На сцената излязоха дворцовите клюки.

Тя отдавна настояваше пред краля да я заведе някой ден в лабораторията на алхимика. По онова време държаха Бьотигер в ъгловата кула на замъка, с изглед към Елба и далечните ѝ гористи брегове. Затворен вече петнадесетина години, нещастникът беше гледан така, както заслужава човек, от когото се очаква много злато.

Фюрстенберг непрекъснато подхранваше у краля илюзията, че целта е почти постигната. Самият той работеше със затворника ту в собствената си алхимическа лаборатория в своя дворец, ту на терасата. Бьотигер имаше там удобно, почти великолепно жилище, градина, пълна с екзотични цветя и дървета, столова със сребърни сервизи и прибори, в която приемаше много гости, а за развлечение — позволенията да се разхожда по всички черни коридори на дългата галерия, която опасваше крепостта на замъка и служеше също така на краля за тайните му излизания. Като свикна със своята съдба, виждайки, че не ще може да се измъкне от ръцете на стражата, Бьотигер по-скоро се забавляваше и лъжеше Фюрстенберг, отколкото сериозно да мисли за злато. Той беше изчерпал всички формули, прочел бе всички книги, изпробвал бе всякакви рецепти. Напразно!

Като виждаше колко всесилна е Козел, в желанието си да спечели благоволенията ѝ отдалече, затворникът всеки ден ѝ изпращаше букет от най-прекрасните си цветя.

Графинята желаше да го види поне веднъж. Кралят протакаше и отказваше. Този ден обаче тя беше толкова настойчива и едновременно толкова нежна, толкова хубава, че Аугуст стана, подаде ѝ ръка и каза:

— Да вървим при Бьотигер!

Наблизо нямаше никой, който да съобщи на Бьотигер за това посещение. Кралят видя през прозореца Фрьолих с островърхата шапка, който се мъчеше да се отърве от додяващите му със закачки царедворци. Смях кънтеше наоколо.

Аугуст кимна на шута.

— Тъкмо подходящ пратеник да съобщи за посещението! — извика той. — Ще го изпратя напред, за да има време моят алхимик да се преоблече или да не го сварим в прекалено непристойна компания.

Бьотигер, за доброто настроение на когото също се грижеха, приемаше дори и лица от нежния пол. На прага се появи Фрьолих.

— За днес, но само до довечера, те назначавам за шамбелан — засмя се кралят, — за да не кажеш, че напразно носиш толкова тежък ключ. Иди и съобщи на Бьотигер, че богинята Диана ще го посети заедно с мене.

— С Марс, Аполон и Херкулес! — добави Кòзел зарадвана.

— Значи, целият Олимп — каза Фрьолих с поклон, — но къде ще се побере той там?!

Фрьолих излезе с извънредно важна походка и с бастуна си проправяше път по черния коридор към ъгловата кула.

Тъкмо този ден в столовата на алхимика се забавляваше весела компания. Чашките и остроумията нямаха край. Сред гостите се намираха княз Фюрстенберг, големият приятел на Бьотигер, славният любител-алхимик Чирнхаузен^[1], секретарят му и надзирателят Немиц^[2]. Обградената с дебели стени кръгла стая в кулата, която заемаше целия етаж и служеше на затворника за приемна, беше подредена с вкус и с почти господарска елегантност. Копринена персийска материя на цветя, обкована по краищата със златни летвички, покриваше стените ѝ, огледала я оживяваха, а мебелите в нея бяха лакирани и позлатени. Бронзови фигури по вкуса на епохата украсяваха масите и витринките. Малки стълбички в деделата стена, към които водеше тайна вратичка, свързваха тази стая с лабораторията долу, а други — със спалнята на горния етаж.

Сред гостите си Бьотигер изпъкваше със своята прекрасна, фигура и весело лице, от което като че ли бликаше проникателност и свободно и весело остроумие. Облечен грижливо, той изглеждаше по-скоро като богат благородник, дошъл на посещение, отколкото като оня прославен пленник, човека на великите тайни, изтощен от висене над тиглите. По вида му не личеше онова, което беше преживял, нито че бе напрягал сили, за да открие великата тайна. На чаша той беше най-веселият от пируващите, в компания — най-остроумен шегобиец. Точно когато на прага застана кралският пратеник с островърха шапка

и яркочервен фрак, неколцината гости вдигаха тост за успеха на домакина, а аптекарят се готвеше да отговори на тази наздравица.

— О! Фрьолих! Фрьолих! — извикаха пируващите. — Какво правиш тук?

— Извинявам се, но днес аз не съм просто Фрьолих, както може да ви се струва. На негово кралско величество му хрумна да ме провъзгласи за шамбелан в продължение на двадесет и четири часа. И в изпълнение на тази функция ме изпрати да съобщя, че богиня Диана заедно с Херкулес ще направи чест на Бьотигер да го посети. Dixi^[3]!

Той чукна с бастуна на пода и всички скочиха от масата. Бьотигер, Немиц и повиканото момче започнаха бързешком да разтребват масата. Отвориха прозорците, домакинът изпрати за букети цветя. Чирнхаузен, който познаваше добре разположението на дома, отвори вратичката и се спусна в лабораторията, за да се скрие от краля. Другите се пръснаха из страничните коридори, защото знаеха, че кралят ще мине по черния коридор. Останаха само Бьотигер, Немиц и князът.

Невероятно бързо подредиха стаята, посипаха пода с цветя, а Бьотигер взе букет от разцъфнали портокалови клонки и застана на прага.

Появяването на графиня Козел в целия блясък на красотата ѝ озари помещението, при чийто вход чакаше коленичил затворникът.

— Божествата се посрещат на колене — каза той, — а в жертва им се принасят само благовония и цветя!

Запалената светлина веднага разпръсна вечерния мрак.

Козел прие с усмивка букета от ръцете на домакина, благодари му любезно, като се оглеждаше любопитно и се учудваше, че тук няма и най-малка следа от „великото дело“.

Кралят, който влезе след графинята, тихо ѝ обясни защо е така.

— Но аз бих искала да отида именно там, където с пот на чело и с молитва на уста се извършва великото тайнство!

— Госпожо — обади се Бьотигер, — това е толкова страшна пещера, миризмите там са толкова вредни за здравето, а изгледът така тъжен, че едно божество не бива да слиза в такъв ад.

— Но женското любопитство! — въздъхна Козел и погледна към Аугуст.

Кралят на свой ред обърна очи към Фюрстенберг: князът повдигна рамене.

— Госпожа графинята не е свикнала да слиза по такива тъмни и тесни стълбища — добави той.

Без да обръща внимание на съпротивата и колебанията, Козел се обърна към Бьотигер:

— Божествата заповядват, води ни!

Като каза това, тя се насочи към вратата, докато стопанинът натисна едно бронзово копче на отсрещната страна, отвори скрития вход и със свещник в ръка застана пред него.

Аугуст млъкна и не се противопоставяше. Тогава всички тръгнаха през затворената желязна врата по тесните и неудобни стъпалца към лабораторията. Когато Бьотигер отвори вратата, показаха се масивни, почернели от дим сводове на просторна стая, сякаш взета от старинна картина. До дебелиите ѝ колони имаше няколко пещи, върху които стояха изстинали реторти и тигли, разнообразни съдове с чудновати форми, а множество бутилки и буркани покриваха стените. На няколко маси бяха натрупани стари книги с месингови закопчалки, пергаментови свитъци, изписани хартии и инструменти с най-различна форма. Всичко това заедно изглеждаше тайнствено, мрачно, удивително и будеше някакъв страх у графинята, която увисна на ръката на краля.

Бьотигер вдигна светлината нагоре и застана мълчалив. Аугуст с известно уважение разглеждаше тази лаборатория на велики надежди, която трябваше да вдъхне сили на всички негови мечти, за да се превърнат в плът и кръв. Докато плъзгаше поглед из помещението, кралят направи няколко крачки към масата и изведнъж вниманието му привлече един предмет, който се намираше между книжата.

Това бяха няколко чашки за кафе с ясписов цвят, които големият познавач и любител на порцелана, светлейшият господар, разменящ хора за японски вази, взе за източно изделие.

— Бьотигер! — възкликна той. — Какво е това?! Порцеланът е японски, но формите са други. Откъде си ги взел? Това е голяма рядкост!

— Светлейши господарю — отвърна домакинът, като се поклони ниско, — това е мое забавление. От докараната ми глина се опитах да направя нещо като порцелан.

Кралят грабна живо подадената му съдинка с прекрасен цвят и мълчаливо започна да я разглежда, да я претегля в ръка, да я гледа недоверчиво срещу светлината.

— Какво? Твърдиш, че ти си направил това? Ти?

Бьотигер се наведе и вдигна от земята няколко подобни отломъка, после извади иззад книжата няколко чинийки и ги подаде на Козел и на краля.

— Но това е най-прекрасният порцелан на света! — възкликна кралят възхитен.

Бьотигер мълчеше.

— Ти си откривател, ти си разгадал тяхната тайна! — довърши Аугуст. — Докато направиш злато, за бога, прави ми порцелан! За един сервиз от Китай с моите гербове платих петдесет хиляди талера! Прусакът ме одра и ми взе цяла рота най-прекрасни хора за огромните вази, а ти можеш да правиш порцелан и мълчиш!

— Светлейши господарю, това беше опит!

— Който ти се е удал най-щастливо! Бьотигер ще направи първия сервиз за Диана и ще го сложи в нозете ѝ.

Като видяха възторга на краля от изделието на Бьотигер, всички се приближиха, за да го разгледат, но освен Козел и Аугуст никой не изпадна в захлас. Фюрстенберг си мислеше, че заради тия порцеланови играчки Бьотигер е занемарил тинктурата.

Кралят, който се палеше от всичко, се зарадва безкрайно на своя порцелан. Не се знае дали повече би го зарадвала вестта, че шведите напускат Саксония. Той взе първата чашка, даде я на Козел да я прибере и като изрази цялото си задоволство от Бьотигер, тръгна да си върви. За да не измъчва светлейшият господар и Козел по неудобните стъпала, домакинът отвори вратата, която водеше направо към неговата градинка, и кралят, предшествуван от прислугата си, която вече го чакаше тук, отново тръгна към черния коридор, който водеше към замък. Този ден остана паметен в историята на Саксония, която всъщност получи златна мина чрез случайното изобретение на Бьотигер, дълго време пазено в най-голяма тайна под страх от смъртно наказание.

След няколко дни много по-драматична сцена развълнува целия Дрезден. При все че след първия си разговор с краля Шуленбург се беше отказал напълно от мисълта да хване Карл XII, далече по-смелата

Козел, както и Флеминг от своя страна съвсем не бяха се отказали от нея. Безгрижието на Карл XII почти всеки ден създаваше удобен случай за осъществяването на тази мисъл; липсваха само хора и подготовка.

Дръзкият и уверен в щастието и смелостта си Карл XII — сякаш знаеше за тези помисли и се подиграваше с тях — преспокойно се движеше из неприятелската страна. Никому дори наум не можеше да дойде, че той ще посмее сам да се хвърли в устата на неприятеля и да се яви в самия Дрезден. Една такава крачка би могла да предизвика отчаяние в оболелия народ, ако този народ не беше прогнил и развален от излишества и разпуснатост.

На първи септември, същия ден, когато подписа ратификацията на договора с императора за свобода на вероизповеданието на шльонските протестанти, Карл XII напусна Алтранцат. Той вървеше по следите на своите войски, които под командването на Ренскьолц още от петнадесети август бяха започнали да се придвижват към Шльонск, към Полша и още по на север. Значителна част от неговите сили най-сетне бяха напуснали Саксония и само няколко полка останаха край Лайпциг.

На шести септември Карл спря с главната си квартира в Оберау близо до Майсен. В прекрасен есенен ден той тръгна на кон да се разходи и от един хълм свитата му забеляза в мъглата черковните кули на Дрезден.

Карл XII дълго стоя замислен, гледаше, мълчеше, накрая се обърна към малката свита, която го придружаваше:

— Щом сме вече толкова близо, ще идем и дотам.

Беше между три и четири часа следобед, когато неочакваният гост се намери пред портите на Дрезден. Вратите на крепостта бяха затворени, Карл XII се представи на офицера като трабант, изпратен от шведския крал. Отведоха го с другарите му в главната караулка. Флеминг, който случайно минаваше оттам, го позна ужасен.

Мисълта, която отдавна таеше в себе си, сякаш сама напираше да бъде осъществена. Карл XII беше беззащитен, придружаваха го само няколко души, сам се беше наврял в ръцете на неприятеля. В първия момент Флеминг почти загуби ума и дума, но съумя да се овладее и когато Карл попита за краля, предложи да го заведе при него.

В този час Аугуст II беше свикнал да се забавлява в оръжейната, като демонстрираше различни сръчности и тренираше силата си. Сега тук беше и графиня Козел, която не се делеше нито на крачка от него; той трошеше железата със силните си ръце, които умееха да употребяват силата си само за забавления.

Весел смях се разнесе под сводовете на сградата, когато на вратата се почука.

Кралят извика:

— Влез!

Погледна към вратата, очите на графинята също се обърнаха натам, и Аугуст се смая, като видя Карл XII. Флеминг, който вървеше след него, започна отчаяно да дава на краля и Козел знаци, които можеха да бъдат разбрани лесно; той искаше само да му се кимне, за да свика хората и да хване злополучния гост.

Аугуст още продължаваше да стои като зашеметен, когато Карл XII побърза да го прегърне с веселото:

— Добър ден, брате!

Козел не можа да издържи, лицето ѝ пламна цяло; тя хвана краля за дрехата.

— Кралю, това е съдбоносен час! Ако излезе оттук здрав и читав, ти ще си виновен!

Карл XII, изглежда, чу тези думи, лицето му придоби строг и въпросителен израз. Аугуст се обърна хладнокръвно към графинята:

— Моля, заповядавам ти, остави ни сами.

С присъщото на характера си нетърпение графинята вече щеше да отвори уста, когато кралят повтори решително, смръщил вежди:

— Излез!

Козел отстъпи, като хвърли гневен поглед към Карл XII, който стоеше съвсем спокоен и разглеждаше оръжейната. Изпаднала в отчаяние, Ана хвана Флеминг, чиито очи също горяха. Флеминг повдигна рамене. Погледът на Аугуст налагаше мълчание и на двамата. Кралят прие госта си с голямо спокойствие.

— Много сме чували за вашата сила — обади се малко саркастично Карл XII, — бих се радвал, ако видя едно от тези чудеса, които правите толкова лесно.

На земята лежеше един железен прът, Аугуст го вдигна.

— Дайте ми ръката си — каза той с усмивка, — без да се страхувате, че ще я засегна.

Карл подаде мълчаливо широката си прашна длан; Аугуст започна да извива пръта и обхвана с него ръката на Карл. Спогледаха се. Желязото се уви като послушна връв около ръката. Щом го сви на възел, Аугуст свали с усмивка примката и я хвърли на земята. След като наблюдава мълчаливо тази проява на сръчност и сила, Карл тръгна с водача си из оръжейната. Оръжие имаше предостатъчно.

— Вие имате достатъчно желязо — каза лаконично шведът, — колко жалко, че ви липсват хора за него.

От оръжейната, която се намираще в района на крепостта, близо до бастиона на Бьотигер, двамата крале тръгнаха заедно за замъка. Карл XII искаше да посети завърналото се в Дрезден семейство на своя неприятел; той и преди това проявяваше толкова по-голямо уважение към семейството, колкото по-подчертано отказваше всякакви отстъпки на самия Аугуст II.

В това време от караулката из града се разнесе вестта, че е пристигнал Карл XII, придружен само от няколко конници.

Неговото име събуди необикновен интерес. Протестантите, които бяха чували какво е направил за техните едновърци в Шльонск, се блъскаха най-много, за да го видят. Този двадесет и няколко годишен младеж будеше по онова време удивление в Европа. Дворът Флеминг, всичко, което живееше в близост и беше свързано със съдбата на Аугуст II, бе възмутено от дързостта на героя, който се подиграваше с победения и с ореола на триумфатор се вмъкваше беззащитен в неговото гнездо. Флеминг пламнал, Козел разгорещена — заплашваха. Генералът тайно заповяда да се съберат елита от гарнизона, та дори въпреки волята на Аугуст да хванат неприятеля. Ана грабна пистолета и заплашваше, че ще изтича на улицата, за да стреля в главата му.

Вълнението беше огромно, всеобщо, видимо още по пътя за замъка, когато Аугуст и Карл отиваха към него. Единствено кралят беше запазил невъзмутимо, ведро и добродушно изражение, което сякаш повеляваше на всички спокойствие. Той отдалече забелязваше приготовленията, които не можеха да убегнат и от окоето на Карл XII. Шведът обаче нито за миг не загуби самообладание и смелост.

Той съвсем не се мъчеше да съкрати своето посещение, не бързаше да се връща: а понеже и Аугуст предпочиташе да го задържа, може би, за да изпробва неговата смелост и търпение, посещението се проточи много дълго. Карл отиде да се поклони на кралицата, помоли да му разрешат да прегърне младия курфюрст. От следобедната закуска обаче се отказа студено. Половин час прекараха в замъка, а през това време Флеминг можа да събере хората, да ги подреди, за в случай че кралят не позволи неприятелят да бъде задържан в Дрезден, и изпрати на собствена отговорност една конна част, която трябваше да го обгради и залови по пътя за Майсен.

Докато Карл XII беше още при кралицата, Флеминг успя да извика краля навън.

— Светлейши господарю — каза той възбудено, — това е единственият момент, когато можеш да отмъстиш за всички нанесени ни злини! Карл XII е в твоите ръце!

— Защото вярва в моята чест — отвърна Аугуст. — Затова косъм от главата му няма да падне.

— Светлейши господарю — добави Флеминг, — смешно би било да се проявява великодушие към човека, който ти причини такива злочестини! Аз ще го улова въпреки твоята воля дори и ако за това загубя главата си.

— Въпросът не е за твоята глава — каза спокойно Аугуст, — а за нещо по-голямо от нея: за моята кралска чест. Да не си посмял да предприемаш каквото и да било!

— А на собствена отговорност? — подхвана Флеминг.

— Ти нямаш собствена отговорност там, където е моята — каза Аугуст намръщено.

— Тогава не ми остава нищо друго, освен да счупя сабята си, с която не мога да си служа — като каза това, генералът посегна да я извади от ножницата, но Аугуст го спря:

— Флеминг, не забравяй, че аз съм тук и че става въпрос за моята кауза, че никой, освен мене, няма право да заповядва тук!

Той се извърна заплашителен, генералът млъкна, спогледаха се. Флеминг кипеше.

— Светлейши господарю — каза той, — като постъпваш така, ще загубиш и другата си корона.

След тия думи той си излезе, кралят се върна спокоен при жена си, при която беше оставил госта. Карл XII дори не го погледна, макар че можеше да се досети, че зад вратата се бяха съвещавали за него.

Докато в замъка ставаше всичко това, Козел непременно искаше да изтича на улицата и да намери място, за да стреля срещу Карл XII. Заклика, който я виждаше развълнувана до безразсъдство, се мъчеше по всякакъв начин да я възпре, особено със забележката, че народът вижда в лицето на Карл могъщ закрилник на протестантите и би могъл да се вдигне в негова защита.

Такова беше настроението на по-голямата част от простолудиято, което беше се изсипало на улицата. Аугуст II схващаше това и беше принуден да се въздържа от всякакво насилие, опасявайки се да не би тълпите да се вдигнат срещу него.

Аугуст II заповяда да му докарат кон, за да придружи неприятеля. Задръстените от хора улици, прозорците, отрупани от любопитни, придаваха необикновен изглед на града. Глухо, странно мълчание придружаваше минаващите крале; изглежда, тълпите бяха затаили дъх, за да чуят поне дума от разговора, но разговор нямаше. Всички очи бяха впити в Карл, който яздеше спокойно, без ни най-малка проява на каквото и да било чувство. До него яздеше Аугуст, мрачен и замислен, но величествен. Право по улиците, през които едва можеше да си пробият път, те се насочиха към портата, водеща за Майсен. Кралят изпрати заповед да се дадат три залпа от оръдията по валовете в чест на шведа. При първия изстрел, когато Карл XII се обърна да благодари, Аугуст, усмихнат, допря равнодушно ръка до шапката си. При вратата и в момента на излизането оръдията повториха залпа. Карл XII поиска тук да се сбогува с домакина, но Аугуст познаваше много добре Флеминг и своите, за да не предположи, че те ще устроят по пътя клопка. Единственият начин да спаси шведа от нападение и едновременно собствената си чест беше да го съпроводи дотам, където вече никаква опасност не можеше да го заплашва.

И така, кралят изпрати госта си половин миля, чак до Нойдорф, като мълчаливо яздеше до него. Тук, като си подадоха ръце, те се разделиха. Карл XII се спусна в бърз тръс нататък. Аугуст остана за малко замислен; той гледаше пред себе си и преценяваше добре ли беше постъпил или зле, като последва гласа на честта си.

Кралят още стоеше на пътя, сред храсталака, останал зад селото, на мястото на изсечените гори, когато Флеминг долетя на кон гневен, с пламнали очи.

— Светлейши господарю! — извика той. — Ако смяташ, че Европа ще се възхищава от твоето великодушие и ако мислиш, че с пускането на Карл ще ѝ се отплатиш за арестуването на Паткул, лъжеш се. Хората ще се смеят на това геройство! Трябваше този кръвожаден хлапак да бъде окъпан в собствените си кърви!

— Млъкни, Флеминг! — извика кралят заплашително и сам препусна към града.

При вратата на Двореца на четирите годишни времена той слезе от коня. Тук го чакаше Козел, по-сърдита от Флеминг, обляна в сълзи, отчаяна.

— Не се приближавай до мене! — извика тя. — Ти извърши грешка, отхвърли съветите ми. Не искам да те видя! Двадесет и няколкото милиона от хазната, няколкото десетки хиляди души, смъртта на твоите офицери, своя срам — за всичко можеше да отмъстиш, но ти не пожела и не съумя, страхуваше се! На твоє място аз, слабата жена, бих осъществила това благородно отмъщение.

Кралят рухна на канапето и изчака да ѝ мине ядът. Не отговаряше нито дума. Едва когато изтощена Ана се отпусна на стола, той ѝ каза студено:

— Не исках да си цапам ръцете с отмъщение, някой друг ще отмъсти за мене.

На другия ден обаче, като видя как всички го укоряват за прекалената му нерешителност, заповяда да се свика военен съвет. Съветът заедно с Флеминг изказа мнение, че човекът, който толкова пъти беше погазил правата на народите със своите претенции, е трябвало, щом е имало удобен случай, да бъде хванат и принуден да се съгласи на други условия за мир, така както той ги беше наложил безмилостно на изтерзания Аугуст. Кралят замълча.

Казват, че по-късно, когато шведският посланик във Виена узнал за този съвет, рекъл с презрение: „Уверен съм, че те са решили на другия ден онова, което е трябвало да сторят на предния.“

---

[1] Еренфрид Валтер Чирнхаузен (1651–1708) — немски физик, математик и философ. Има заслуги за усъвършенстването на

немската оптика и за произвеждането на майсенския порцелан. — Б.пол.р. ↑

[2] Доктор Немиц в 1701 г. по поръчение на краля довежда от Вюртемберг алхимика Бьотигер, а после упражнява надзор над него. — Б.пол.р. ↑

[3] Казах (лат.). — Б.пол.р. ↑

XI

Шведският крал още не беше напуснал саксонската земя, когато Аугуст, за да се утеши след събитията, които оставиха за дълго толкова тежки следи подир себе си, започна най-блестящи забавления, за които наистина разполагаше с достатъчно време, но пари трябваше да се изнамират по всякакъв начин.

По това време Козел беше на върха на своите успехи и деспотично владееше краля и кралството му. Всички опити да се освободят от нейната власт се разбиваха в страстта на Аугуст към нея. Козел го придружаваше непрекъснато; тя предлагаше идеи за нови и нови забавления, а понеже познаваше краля, не му даваше нито миг почивка, за да не го овладее скука и умора. Тя господствуваше навсякъде с блясъка на възродената си хубост, обожавана от чужденците, признавана от всички, които я бяха виждали по това време, за несравнима и очарователна.

Скоро след заминаването на Карл XII, след баловете и въртележките, след като събра в своя двор чужденци, посланици и блуждаещи рицари от целия свят, Аугуст организира великолепно празненство със стрелба по птици. До Аугуст в златна броня, винаги на белия си кон, се показваше амазонка с най-изискани тоалети, която смайваше със сръчността си да владее жребеца, да борави с оръжието, да се състезава на кон за пръстен. Тя се беше научила да бъде първа в тези състезания, при които възхищаваше краля. Присъстващият лорд Питърбъръ^[1] не можеше да намери думи, за да изрази възхищението си. Нейното появяване на плаца се приветствуваше с оръдейни изстрели. Кралят изглеждаше като неин пръв царедворец, обграждаше я най-блестящ кръг от аристократи, магнати, сановници. Тя беше кралица на забавите, тя ги ръководеше, как нямаше да бъде уверена, че властта ѝ никога не ще има край.

Когато добродушният и искрено привързан към нея Хакстаузен^[2] и рядко обажданият се Заклика, на когото не беше позволено да говори, отваряха понякога дума и ѝ препоръчваха да бъде внимателна с

оглед на бъдещето си, като ѝ припомнях лекомислието на краля, Козел се намръщваше и сърдеше.

— Аз съм негова жена — отговаряше тя. — Той може да зареже любовница, но няма да посмее да изостави съпруга. Освен това той знае какво го чака в такъв случай: ще го застрелям и сама ще се убия!

Първото място в стрелба по петел зае английският посланик Робинсън^[3], който получи наградата от ръцете на прекрасната Козел. Тази победа беше чествувана с голямо пиршество.

Така завърши тая нещастна година — със забавления, които непрекъснато следваха едно подир друго. Козел ги измисляше, кралят ги осъществяваше. Неприятелите на графинята вече не смееха да отворят уста, при все че хазната беше празна и страната стенеше под бремето на нововъведенията на Хоим.

На великденския панаир в Лайпциг Козел придружаваше краля. Аугуст II обичаше тези панаири повече от всичко; там той забравяше кралската надменност, смесваше се с тълпата, влизаше в досег с простия народ, търсеше най-обикновени развлечения, виждаха го как с луличка в уста по цели дни обикаля улиците на града често пъти в компания, съвсем неподобаваща за кралското му достойнство. По това време дворът спираше у Апфел или, както казваха тогава, в странноприемницата „Под ябълката“, защото къщата на търговеца имаше за емблема златна ябълка. Там лудуваха по цели дни и нощи, като привличаха чужденци и актриси, дошли с пътуващи театри.

Козел можеше само да пази своя господар да не отива прекалено далече в тези буйни гуляи, но да го възпре от тях, ѝ бе невъзможно. Дори когато Карл XII беше още в Саксония и панаирът се организира под негово покровителство, като му платиха сто хиляди талера, Аугуст пак дойде на него. На тези лудешки Месни заговезни се събираха авантюристи и авантюристски от целия свят. А кралят беше свикнал да търси развлечения навсякъде, където можеше да ги намери.

На 12 май в Дрезден бе чествуван именният ден на краля, на който дойдоха княз Еберхард, Лудвиг Вюртембергски и един Хохенцолерн. Пиха до смърт, стреляха, яздеха, лудуваха, а Козел неуморно придружаваше краля винаги и навсякъде.

В старите славянски заселища на лужишките сорби в Нижице, в подножието на планината, наричана Щолпи, от векове съществува селище. Тук стърчат черни базалтови колони, изхвърлени от някаква

мощна сила из недрата на земята, стиснати сякаш от ръката на духове, изсечени в стройни грамадни кристали — странна игра на природата. На тия скали, с които желязото трудно може да се справи, преди векове се е издигала крепост, която е господствувала и бранила селището, разположено в нейното подножие. От върха на възвишението, от чиито недра излизат черните колони, погледът стига до далечните краища наоколо: на юг се виждат гористите възвишения на чешките и саксонските планини; на запад стърчи гребенът на Медните планини в Саксония, по-наблизо, като грамадни пресечени пирамиди, се възправят скалите, върху които се издигат замъците Зоненщайн, Дитерсбах, Оорн; на изток — хохвалдските гори и планини, по-нататък в далечината се белеят чешки селища.

Старият щолпенски замък^[4], притежаван и украсяван от майсенските епископи, които) са се стараели да го укрепят, още стърчеше и изглеждаше внушителен, макар и тъжен, със своите остри кулички, често навестявани от гръмотевици, с огромните защитни зидове, с отбранителните си кули и с базалтовите основи, с които го беше опасала природата. При замъка имаше оградено ловно поле, а в близките гори не липсваше дивеч. Когато му ставаше скучно, Аугуст II с удоволствие обикаляше провинцията.

Един хубав юлски ден, преди жегата да стане досадна, конете вече стояха пред замъка, готови за разходка. Предния ден един от пируващите с краля му беше разказал за странния хълм с колони като че ли от желязо, на който бе построен щолпенският замък. Кралят не можеше да си го спомни и пожела да го види.

Росата още покриваше дърветата и тревата, а слънцето бавно се издигаше над изпаренията на земята, когато конете вече цвилеха пред тремове, а многобройната прислуга тичаше насам-натам и извършваше приготовленията за път. Аугуст се готвеше вече да възседне коня си, когато изпратеният от Козел Заклика дотича да попита закъде възнамерява да замине светлейшият господар.

— Кажете на господарката си, че отивам да видя Щолпен — рече кралят. — Ако желае, нека ме настигне, защото поради жегата не мога да чакам, а и не бих я дочакал, докато довърши тоалета си.

Козел току-що беше станала от леглото и нетърпеливо надничаше през прозореца, сърдита, че не ѝ беше съобщено за това пътуване. Когато Заклика ѝ донесе отговора и същевременно видя, че

кралят възсяда коня си, тя се засегна силно, че той не беше пожелал да я чака. Тогава заповяда да оседлаят конете. Поканени бяха Хакстаузен и няколко младежи; всички трябваше да бъдат готови за половин час. Козел реши да покаже на краля, че не ѝ е необходимо да се гласи дълго, за да бъде хубава. Тя искаше да го догони, преди да е стигнал в Щолпен. След половин час поканените да участвуват в излета чакаха с конете си. Белият арабски жребец на Козел с дълга грива, с тапицирано с яркочервено кадифе и обковано със злато седло цвилеше от нетърпение. Прекрасната дама дотича и смая обожателите си. Облеклото ѝ отиваше удивително. На главата си беше сложила малка синя шапчица с бяло и синьо перо, облечена беше в прилепнал до тялото ѝ жакет в същите цветове, който стигаше до коленете ѝ и беше цял гарниран със златни ширити; широка бяла рокля от тифтик^[5], общита със злато, допълваше тоалета ѝ. Тя скочи на коня, който прилекна заради нея и веднага се изправи, цял разтреперан и готов да се устреми напред. Прекрасната кралица поздрави с прелестна усмивка придружителите си.

— Господа! — извика тя, като вдигна ръка, в която държеше бич с украсена със скъпоценни камъни дръжка. — Негово величество кралят ме предизвика да се надбягваме. Той е тръгнал преди половин час, дори конете ни да изпопадат от умора, а аз да си строша главата, ще летим с всички сили. Който ми е приятел, след мен!

Като каза това, дръзката амазонка насочи коня си към портата, стегна юздите, смръщи вежди и изхвъркна право на улицата. Грижливият Заклика и конярят застанаха от двете ѝ страни, та ако се случи нещо, да хванат коня и да спасят смелата рицарка. Останалите от свитата полетяха след нея. Белият арабски кон веднага се понесе бързо, мостът затрополи под конските копита, прелетяха през стария град и поеха надясно по пътя, към горите около Щолпи. За щастие пътят беше широк и песъчлив, ранната утрин освежаваше, конете бяха отпочинали и силни. Бляскавата свита на графинята летеше мълчаливо сред облак прах, сякаш гонена от вихър. Арабският кон изпреварваше другите коне, а Козел с черните очи, в които гореше странен огън, със заруменяло лице, с полуотворена уста, сякаш се опиваше от тази лудешка езда.

Прекосяваха хълмове и гори, ливади и тихи, пусти нивя, мяркащи се тук-таме край пътя. По онова време тия места бяха слабо

заселени, само венецки села с техните къщи с дървени стрехи и високи покриви се виждаха сред вишневи градини. Срецинат тук-таме по пътя селянин сваляше шапка пред чудесното видение, но докато успее да отговори на въпроса дали е видял краля, ездачите изчезваха в облаци прах.

Конете се покриха с пана, след един час такава езда конярият ги закланаше да спрат, Козел не искаше и да чуе, но накрая понамали скоростта и сама спря белия си кон пред вратата на една стара къща. Спряха всички, конете дишаха тежко и пръхтяха. При вратата за дворчето стоеше някаква жена с жълто лице, слаба, загърната с груба домашна черга, подпряна на тояга. Тя изгледа конниците с някакво безразличие, като че ли беше същество от друг свят, и извърна очи.

Само веднъж взорът ѝ срещна погледа на Козел и прекрасната кралица потрепери вътрешно от него.

Попитаха жената за кралската свита. Тя поклати глава.

— Знам ли кой е крал и кое е кралско? — рече тя. — Ние нямаме крале, нашите измряха.

Тя говореше бавно, равнодушно, завалено и с чужд акцент.

Когато започнаха да я разпитват, от къщата излезе мъж на средна възраст с тъмносиня дреха с големи копчета, дългокос, с къси панталони и чорапи. Той смилено свали шапка и поздрави гостите на чист, саксонски немски език.

Селянинът съобщи, че кралят е минал по пътя преди около три четвърти час, но така препускал, че едва ли ще го настигнат, освен ако спре някъде да почива, но до Щолпи кралят не се нуждае от почивка.

Козел загуби надежда, че може да го настигне, попита за по-пряк път, па макар и най-лош, но такъв нямаше, тъй като отдясно долините бяха пресечени от тресавища и гъсталаци, през които конете не биха могли да минат.

Козел скочи от коня си и даде кратка почивка на придружаващите я. Горещината им досаждаше и всички се хвърлиха към водата. Немецът им предложи бира. При тази жега и това възкисело селско питие им се стори великолепно.

— Каква е тази жена? — попита Козел домакина, като посочи просякинята, която продължаваше да стои при вратника, облежната на тоягата си, и съвсем не проявяваше любопитство към прекрасната господарка. Немецът сви презрително рамене.

— Тя е славянка, венедка! Не мога да се отърва от нея. Казва, че някога този двор принадлежал на баща ѝ. Живее някъде наблизко в изкопана или по-скоро изровена с ръце земянка под възвишението. Не зная от какво живее, но по цели дни обикаля нивите ни и мърмори. Не знам, може би някакви дяволски заклинания, защото сигурно е магьосница. Исках да ѝ платя, за да се премести някъде по-далече, но тя не желае да се махне оттук; казва, че това е земята на дедите ѝ и на нея трябвало да умре и да остави костите си. Много пъти нощем, когато реве буря, тя пее, а на нас тръпки ни полазват по гърба, като чуваме този глас. Пък и не е лесно да я изгоним — добави той още тихо, — тя знае много, знае заклинания, с които може да накара дяволите да ѝ служат, знае и страшни магии.

След малко добави с въздишка:

— Предсказва с помощта на сатаната и наистина никога не греши.

Козел я погледна заинтригувана и се завтече към нея. Тя единствена беше толкова смела; останалите от компанията, щом се спомена за магии, се отдръпнаха и се разпръснаха по-надалеч.

— Как ѝ е името? — попита Ана немца.

Домакинът се поколеба и прошепна толкова тихо, че едва можеше да се чуе:

— Млава.

При все че Козел с мъка можа да разбере сподадения глас, старицата се размърда, сякаш беше чула името си. Тя вдигна гордо немоцната си глава, тръсна дългата си разплетена коса и сякаш обидена, търсеше с черните си очи виновника, който бе посмял да изрече името ѝ.

Козел, без да обръща внимание на удивлението на околните, бавно се приближи до старицата. Една минута двете се гледаха смело в очите.

— Коя си ти, старо? — попита Козел накрая. — Съжалявам те за твоите бели коси, покрити е прах, и за бедността ти. Кажи защо си толкова бедна като...

Млава поклати глава.

— Аз не съм бедна — заяви тя с горд глас, — аз нося в себе си спомен за светли години, аз съм още тук и зная какъв е бил някога моят род; аз съм кралица.

— Ти? Кралица? — засмя се Козел.

— Да, можех да бъда кралица, защото в жилите ми тече кръвта на старите крале на тази земя: така както ти, макар че днес си кралица, утре можеш да бъдеш сиромашкиня като мене. На тоя свят всичко е възможно...

— На какви крале, на каква земя? — започна Козел замислено.
— Ти?

Старицата вдигна ръка и посочи земята наоколо.

— Всичко това е било наше, всичко, докато дойдохте вие и оковахте земята, а нас изтребихте като диви зверове. Защото ние бяхме добри и излязохме срещу вас с хляб, сол и песен, а вие идвахте с желязо, огън и смях. И се заселихте тук, и се размножи немското племе, и ни изтика от отечеството ни. Това е моя земя! — повтори тя замислено. — Макар че тук не мога да живея, аз трябва да умра тук. Оттук душата ми ще намери пътя към своите.

— Можеш ли да врачуваш? — попита Козел след малко, сякаш обзета от трескаво любопитство.

— Зависи на кого и кога — равнодушно каза Млава.

— А на мене?

Старата я изгледа продължително и със съжаление.

— Защо ти е врачуване? — попита тя. — Който е стигнал толкова високо, той може само да падне; не питай...

Козел побледня, но поиска със смеха си да покаже храброст, при все че устните ѝ трепереха и сълзи напиреха в очите ѝ.

— Какво ще ми кажеш? Аз не се боя от нищо — каза тя. — Аз умея да гледам щастieto в очите както слънцето, ще съумея да погледна и мрака.

— А ако нощта бъде дълга, дълга...

— Няма да бъде вечна — отвърна Козел.

— Кой знае! Кой знае! — прошепна Млава и протегна ръка. — Покажи ми дланта си.

Графинята се дръпна леко назад, от страх да не би Млава да докосне ръката ѝ: по онова време вярвах в магии.

— Не се страхувай, моя хубавице — спокойно отвърна старицата, — няма да омърся белите ти пръстчета, само с очи ще ги докосна.

Козел свали послушно ръкавицата си и пред очите на смаяната жена светна чудно хубава, бяла, сякаш изваяна от слонова кост ръка, отрупана с пръстени. Млава я измери алчно с поглед.

— Прекрасна ръчица! Заслужава крале да пият от нея нектар, но, детето ми, по нея има страшни знаци! Тази ръка неведнъж е докосвала лице, което я е поглеждало дръзко, нали?

Козел се изчерви. Млава стоеше замислена и клатеше глава.

— Какво ще ми кажеш? — прошепна неспокойно графинята.

— Ти вървиш към своето предопределение! Кой е избягнал някога съдбата си? Кой е видял някога пропастта? След дълго щастие те чака по-дълго, о, много по-дълго покаяние, чака те робство! Дни непреливи, нощи непреспани, сълзи неизброими! С деца ще бъдеш бездетна, с мъж ще бъдеш вдовица, ще бъдеш кралица и робиня, ще бъдеш свободна и ще отхвърлиш свободата, ще бъдеш, о, не питай!

Козел беше бледа като мрамор, но пак поиска да се усмихне, устата ѝ се изкривиха.

— Каква вина имам пред тебе — каза тя, — че искаш да ме уплашиш?

— Аз те съжалявам — обади се Млава. — Защо поиска да надзърнеш в душата ми? Там расте само пелин, горчивина се лее от думите ми. Жал ми е за тебе — наведе глава старицата. — Мислиш, че си единствена! Каквото сама ще преживееш, хиляди на тази земя са то изстрадали, изстенали, измрели са без гроб, а праха им ветровете са разнесли. Като тебе хиляди са стенали в дълга, много дълга неволя: моите бащи и нашите прадеди, кралете ни, аз съм вече последната. Немецът ме прогони от къщи.

Без да каже нещо, Козел извади златна монета и понечи да я сложи в ръцете на старицата, но тя се дръпна назад.

— Няма да я взема — рече, — милостиня не желая, а дълга си някога ще платите по друг начин: там го записват.

Вдигна пръст нагоре и като скочи, увита в чергата си, повлече се към ливадата.

По време на този разговор спътниците на Козел стояха настрана и се удивляваха от нейната смелост. Немецът стопанин също наблюдаваше тази сцена, от която долиташе само тихо мърморене. Никой не посмя да попита Козел защо е толкова бледа, защо замислено

хвана коня за гривата и като го възседна, почти хвърли поводите върху шията му и го остави да върви, както желае.

Отново яздеха, но вече не галоп, не в гонитба; конете пръхтяха. В далечината се показваха островърхи, накамарени една върху друга високи кули. Конярят каза тихо:

— Щолпен.

Почти след един час път успяха да стигнат до замъка. Тук срещу палисадата от черен базалт стоеше цялата кавалкада на краля и очакваше графинята, която бяха вече видели отдалеч.

Аугуст излезе да я посрещне, без да се усмихва.

— Чаках най-малко един час — каза той.

— А аз пропилях половин час с някаква просякиня, която накарах да ми врачува — отговори Козел.

Кралят я погледна учуден.

— И какво ти предсказа? — попита той.

Ана го изгледа и сълзи потекоха от очите ѝ. Това беше толкова странно, че Аугуст се смути и уплаши. С усмивки и нежности се помъчи да възвърне обикновената ѝ веселост.

— Какъв великолепен стар замък на някогашните майсенски епископи! — каза той и посочи стените.

— Грозни! Отвратителни! Страшни! — обади се Козел потресена. — Учудва ме, че кралят е могъл да дойде за развлечение тук, където царят ужасът и спомените за жестокости и злини.

— Господарко моя — прекъсна я Аугуст, — твоите прекрасни очи могат да направят светла и най-мрачната местност, с тебе ми е весело навсякъде.

И той ѝ подаде ръка, на която Козел се облегна и отпусна умислена. Тръгнаха така заедно около стария замък. Графинята беше мълчалива, кралят в добро настроение. Кой знае, може би мислеше, че когато Зоненщайн и Кьонигщайн станат тесни за затворниците, ще може да настани някои от тях тук, и затова, като обиколи замъка отвън, пожела да влезе вътре. Козел го възпря.

Тя застана на прага и погледна към черните кули и стени. Кралят продължи нататък. Той разгледа кулата на Донат^[6], надникна в помещенията, където някога се е намирало мъчилището. Огледа Йоановата куличка, построена от епископ Йоан VI, и ключарят, който вървеше напред, му показва второто мъчилище, подземие, наричано

„Монашеската яма“ (Monchsloch), където са били наказвани монасите, затвора Richter-ge-horsam, Йоановия затвор и ямата Burgverlies, в която осъдените са били спускани по стълба. Всички те бяха в доста добро състояние, но празни. Аугуст ги разглеждаше с изострено любопитство, сякаш търсеше в тях следи от хора и мъчения. Накрая хвърли поглед към крепостните стени и излезе бавно.

Той намери Козел там, където я беше оставил; тя бе потънала в необикновена замисленост, но от време на време със страх поглеждаше към кулите на замъка.

— Целта на днешната разходка съвсем не е весела — обади се тя с променен глас, — не можем да я наречем развлечение. Макар да не видях замъка, той ми прави мъчително впечатление: струва ми се, че чувам стенанията на хората, които са страдали тук.

Аугуст се усмихна.

— Това не е ставало без тяхна вина — каза той равнодушно, — човек мъчно може да бъде отзивчив към всички. Но откъде, прекрасна графиньо, ти идват тези черни мисли? Нека обърнем гръб на замъка и да отидем в ловното поле. Аз заповядах да наредят там маси под шатра. Ще ни напъдят дивеч, ще се оживиш и ще ръкопляскаме както обикновено на твоята ловкост.

Както беше заповядал кралят, така и стана: при входа на ловното поле масите чакаха готови под великолепна турска шатра, която помнеше виенския поход. Козел зае първото място. Слънцето се беше издигнало високо и печеше силно, въздухът бе станал тежък за дишане и жегата се чувствуваше дори в настроението на обикновено шумната компания, която не можеше да се развесели. Киан, който бе дошъл заедно с краля, седеше тъжен и надвесен над чашата, без да се опитва да блесне с винаги готово остроумие. Аугуст не обичаше такова погребално мълчание, затова бързо прибраха яденето, сервизите и приборите, а ловната прислуга донесе пушки, с които всички влязоха навътре в ловното поле.

Козел също тръгна с краля, но със смръщени вежди. Това се приписваше на предсказанието на побърканата жена, която сама бе предизвикала без нужда. В душата ѝ наистина звучаха думите на бедната Млава, които ѝ пророкуваха страшно бъдеще, и при все че в този момент нищо на света не я караше да го предполага, Козел беше тъжна и мрачна. Аугуст, напротив, проявяваше необикновена веселост

и сякаш напук се възхищаваше от хубостта на Щолпи и якостта на укреплението, което на границата на Саксония можеше да бъде неин страж.

Надвечер, след като бяха убили няколко сърни и глигани, кралят възседна коня си. Козел яздеше край него, но когато тръгнаха от подножието на хълма и вече отминаваха градчето, от запад се появи чер облак и те бяха принудени отново да се скрият в замъка. В града нямаше друго убежище, готово да приеме краля и свитата му. Затова, макар че от векове замъкът не беше приемал курфюрсти, наложи се да се отворят ръждясалите врати на кръглата стая в Йоановата кула. Прислугата се настани под Донатовата порта и в пустата крепост, а Аугуст и Козел намериха убежище в старата сводеста зала. Няколко дървени столчета, пейки и дъбова маса представляваха цялата мебелировка, на това тъжно, затворническо жилище. Като влезе вътре, Козел се огледа, тръпки я побиха и тя се притисна до краля.

— Господарю мой — каза тя, — колко страшно е тук, колко тъжно, каква мъртвешка пустота!

— Ако можех да предположа, че ще бъдем принудени да се скрием тук, щях да заповядам да приготвят поне една стая. Какво искаш, тук не е живял никой друг, освен монаси, затворници и техните пазачи. Това не е място за удоволствия; стените, макар и неми, говорят за миналото.

Сякаш за да се вреже още по-дълбоко тоя момент в ума на жената, която може би за пръв път през живота си се чувствуваше неспокойна, заваля пороен дъжд с град, който чукаше по прозорците с оловни рамки, сипеше се като камъни по покривите, а следващите една подир друга непрестанни светкавици сякаш нахлуваха вътре в стаите. По едно време в кулата на Донат със страхотен трясък и ужасна светлина удари гръм, обхвана я с пламъците си и бухна в земята. Козел извика от страх, кралят стоеше неподвижен. Все пак гръмотевицата отгоре не запали огън, а след нея само рукна обилен дъжд.

Половин час вихърът и поройният дъжд вилняха над замъка, още няколко гръмотевици паднаха наблизко, накрая откъм запад небето се показва като жълта ивица и огромните черни облаци се източиха на изток. Дъждът се превърна сякаш в тиха роса и слънцето отново стрелна светли лъчи иззад разкъсаните облаци.

Козел си отдъхна.

— О! Да си вървим, господарю мой — извика тя, — да си вървим, да си вървим, тук аз не мога да дишам!

След миг всички вече бяха на конете и освежени от въздуха, охладени от бурята, се устремиха назад към града. Когато стигнаха пред къщата, където сутринта стоеше Млава, Козел я потърси с поглед, но нея вече я нямаше там. Тя чакаше малко по-далеч, изглежда, за да види краля. Мълчаливо хвърли поглед към Козел и ѝ се усмихна със съжаление като стара познайница. Аугуст пришпори коня и се обърна отвортен.

Така всеки ден крал Аугуст II, отстранен от короната, която му бе струвала толкова много, се стараеше да убие времето с някакво ново развлечение. Той изпитваше омраза към Карл XII, оплакваше се от злата си съдба, но нищо не можеше да се сравни с антипатията му към неблагоприятните поляци. На тях той приписваше всичките си нещастия и тези, които тайно бяха с него и идваха да му се поклонят — сякаш предчувствуваха бъдещето, — изпитваха гнева, който таеше в сърцето си срещу цялата страна. Кралят с огромната сила, който ревностно бдеше за славата си на воин-герой и заповядваше да го рисуват в броня и в рицарска поза, не можеше да забрави, че го беше победил един невзрачен хлапак, който се бе разпореждал в собствената му страна.

Нужно му беше да си възвърне славата с някакъв подвиг и едновременно да се отплати и на императора; затова тръгна като доброволец с шепа хора за Фландрия, да се бие срещу французите. Запазвайки пълно инкогнито, Аугуст се присъедини към двора на княз Евгений Сабаудски. Тук той желаше непременно да блесне със своята смелост, да спечели възхищението на другите и до такава степен се излагаше на опасности, че княз Евгений и херцог Марълбъри трябваше да го възпират, за да не рискува напразно драгоценния си живот.

— На война — отговори кралят — трябва да бъдеш малко калвинист и да вярваш в предопределението.

По този повод злоради хора шушукаха, че кралят, макар току-що да беше приел католицизма, изглежда, не вярва в нищо.

„Казват, че Аугуст бил променил вярата си — пише Лоен^[7] — аз бих могъл да допусна това, ако той изобщо беше имал някога вяра.“

Със сигурност се знае, че след като беше приел католицизма, той на шега окачваше броеницата на врата на любимото си грамадно куче, изглежда същото, което беше счупила скъпоценната бутилка с живака на Бьотигер...

Аугуст II не издържа дълго на войната, която беше за него развлечение, и понеже предвиждаше, че обсадата на Лизъл може би ще продължи много, закопня за Саксония и... за Козел.

Въпреки това в пълно инкогнито, под името граф Торгау, се отби в Брюксел, където първата му работа беше да покани на вечеря в прочутия по онова време ресторант „Изобилие“ танцьорката Дюпар. Четири момичета от операта, кралят, Фицтум, Баудиц и граф В. се забавляваха до сутринта, а Аугуст покани госпожица Дюпар в Дрезден. Явно графинята му ставаше все по-безразлична, а животът — тежко бреме!

Докато кралят отсъствуваше, наместникът Фюрстенберг и граф Флеминг се сговориха и си подадоха ръце, за да се помъчат да се освободят от властта на Козел. Тя им заповядваше като кралица, отнасяше се с тях с надменността на съпруга, която вярва в силите си, пилееше парите като дете, което не знае тяхната стойност. Влиянието, което имаше върху краля, плашеше всички и лагерът на неприятелите ѝ растеше с всеки изминат ден. Някоя от кралските любимки не беше имала такава власт, такава самонадеяност и не бе съумяла да задържи толкова дълго Аугуст II при себе си. Господарските ѝ прищевки можеха, да се понасят, но да ѝ се даде възможност да укрепи властта си, която се засилваше с всеки ден — това ставаше опасно за всички. Целият двор трескаво жадуваше да замести Козел с когото и да било, но непременно да я събори. Графинята по-скоро се досещаше за интригите, отколкото ги знаеше, но се отнасяше с презрение към тях. Когато верният Заклика ѝ донасяше за козните, защото той се слушваше в приказките, които се носеха из двора, Козел се смееше презрително.

Постепенно силите на неприятелите се трупаха, съсредоточаваха се, макар че все още не смееха да обявят открита война. Те чакаха известни симптоми у краля, от които би се разбрало, че е отегчен и че борбата може да започне с надежда за победа. От едната страна стояха

съюзените сили на необикновено сръчни и опитни хора, от младини обучени на придворно интригантство, подпомагани от разпуснати и хитри жени. От другата — Козел, горда, самонадеяна, благородна, уверена в своите сили и прелести, в своето въображаемо положение на съпруга, във връзката, която представляваха признатите ѝ деца; освен това — няколко приятели без значение и няколко двулични особи, които посещаваха двата лагера в очакване кой ще надделее, за да се присъединят към него. Имаше изгледи за продължителна война, но противниците на Козел при своята озлобеност бяха търпеливи и виждаха в характера на краля гаранция за успеха си.

Най-сетне Козел трябваше да му омръзне със своите прищевки, ненаситна алчност за разкош, кралско високомерие и избухлив характер. Досега кралят се забавляваше с всичко това, но препълнената чаша можеше всеки ден да наклони везната на другата страна. Можеше да се каже, че всички по-значителни и по-авторитетни лица в двора бяха застанали в противниковия лагер.

Княз Фюрстенберг, граф Флеминг, графиня Ройс, госпожица Хюлхен и госпожа Фицтум сега се числяха към ожесточените ѝ противници. Непоносимата Глазенап се беше вмъкнала в дома на графинята само за да я шпионира и да изнася клюки навън. Като се възползуваха от отсъствието на краля, докато той беше във Фландрия, наместникът, от една страна, и Флеминг — от друга, се сговориха постепенно да настройват краля срещу графинята с донесения за разсипничеството и разкоша в двора ѝ.

Те рисуваха нейните искания толкова преувеличено, че Аугуст, отегчен, нареди да се сложи известна задръжка. Фюрстенберг се хвана за това ѝ се противопостави няколко пъти на заповедите на всевластната дама, която заплашваше, че публично би му ударила плесница, ако положението ѝ позволяваше да се срещне с наместника. Понеже познаваха характера на госпожа Козел, можеха да повярват, че тя би изпълнила заканата си. С непредпазливи думи Флеминг също си навлече буря от заплахи. И двамата обаче се успокояваха, защото от писмата на Баудиц знаеха, че кралят е поканил госпожица Дюпар в Дрезден, че властвването на фаворитката може да се свърши, че е дошло време да излязат решително срещу нея.

Но кралят, едва завърнал се в Дрезден от лагера, дори не погледна Фюрстенберг, а отиде направо в Двореца на четирите

годишни времена, където отново завари Козел току-що станала от легло след боледуването, но по-красива от когато и да било, нежна и разплакана.

— О, господарю — извика тя, като се хвърли на шията му, — винаги желая и съм желала връщането ти, дори ако отсъстваш само един час, но може би никога не съм копняла така, както сега! Избави ме от преследванията! Още ли съм кралица на твоето сърце, или вече си ме изхвърлил от него, щом тия хора могат да се гаврят с мене!

— Кой? — попита кралят.

— Твоите най-добри повереници и приятели — отвратителният пияница Флеминг и хитрият лицемер Фюрстенберг — направиха от мен посмешище. Наговорили са се да ме свършат — мене, болната — с най-различни неприятности. Господарю, спаси ме или кажи, че вече си ме осъдил!

След дългата раздяла Козел с несравнимата си прелест възвърна някогашната си власт над краля. Аугуст започна да я успокоява:

— На Фюрстенберг и Флеминг ще натрия ушите. Смятам, че и ти, поради боледуването, си взела много присърце това, което може да не е било сторено от зла воля.

— Не от зла воля — това са мои смъртни врагове, както всички тук; само от такива съм обградена. Завистливи, готови да ме изтръгнат от сърцето ти.

Козел плачеше, кралят не обичаше сълзите и се мъчеше да я успокои.

Когато след няколко часа излезе, за да отиде в замъка, той беше вече под нейното обаяние и на първата обвинителна дума, изречена от Фюрстенберг, кралят му отговори сухо, че утре трябва да отиде при графинята, за да се извини. Князът млъкна.

— И ти, и Флеминг сте виновни, но аз не търпя кавги и свади в моя дом, утре трябва да бъдете у нея! Ще ви помиря.

Флеминг, който понякога си позволяваше да възразява на краля, отвърна:

— Светлейши господарю, за мене това би било много унизително!

— И все пак трябва да го преживееш — отговори кралят, — иначе вероятно ще се наложи да напуснеш двора. Сигурно при първата

среща няма да мине без разпавии. Кòзел не прощава лесно, но аз не обичам скандали.

Напразно генералът се възмущаваше и сумтеше. Спогледаха се с Фюрстенберг, Моментът още не беше дошъл, трябваше да се подчинят на кралската заповед.

Още на другия ден кралят нареди двамата да бъдат повикани в Двореца на четирите годишни времена и те трябваше да се явят. Кòзел беше червена от гняв и горда като кралица. Аугуст сам въведе виновниците.

— Смятам — каза той, — че само недоразумение е могло да бъде причина за оплакването на графинята от лошо отношение към нея. Бих се радвал, ако заличим спомена за това. Графинята ще забрави, а вие, господа, като учтиви хора, които уважават нежния пол, няма да ѝ се сърдите, ако в огорчението си ви е казала някоя по-остра думичка. Моля и двете страни да забравят станалото.

Докато кралят говореше, двете страни се измерваха с очи. Погледът на Кòзел още беше пълен с гняв и възмущение, на Фюрстенберг — с омраза, на Флеминг — с хитър сарказъм. И двамата обаче се поклониха най-учтиво, а мърморенето им можеше да се вземе за комплимент.

И двете страни не си правеха илюзии, че помирението е искрено, знаеха, че то е само временно примирение и че борбата ще започне при пръв удобен случай. След това формално помирение, чиято привидност навярно виждаше и самият крал, князът и генералът се отдалечиха, като произнесоха няколко безразлични и студени думи. Кралят остана при Кòзел. Пет години вече той поне привидно постоянно живуваше в любовта си към хубавата графиня. Всеки момент се очакваше, че ще се насити и ще настъпи промяна. Графиня Ройс и Фицтум, кандидатки за трона, напразно търсеха бръчки по челото на Кòзел, напразно се мъчеха да се убедят, че блясъкът на хубостта ѝ помръква. Тя беше едно от ония чудни същества, надарени едва ли не с безсмъртна младост, чието мраморно лице не можеше да нащърби никаква болест. Скрытите похождения на краля, нетрайни, пошли, можеха да го развличат, но не можеха да заместят привързаността към жената, която имаше и благороден характер, и образован ум, и всичко, което би могло да я отличи между хиляди други. Суетният Аугуст можеше да се похвали с графиня Кòзел пред света, можеше да я

покаже и да се гордее с това завоевание; от всички други той трябваше да се срамува. Някоя от предшественичките на Ана не можеше да се сравни с нея нито по красота, нито по ум, нито по характер. Напразно искаха да намерят нещо срещу нея, което да им послужи поне за майсторски скроена клевета. Злобата се чувствуваше безсилна, защото животът на госпожа Козел беше напълно открит, нямаше никакви тайни. Безкрайната ѝ надменност и постоянните ѝ твърдения, че е съпруга и кралица, можеха да представляват единствената ѝ вина.

Скоро след тази сцена опитните ѝ неприятели се постаряха по друг начин да откъснат краля от нея. Показването на госпожица Дюпар в Дрезден им даде оръжие в ръцете. Те знаеха колко ревнива е Козел и колко пъти Аугуст трябваше да търпи най-неприятни укори и заплахи поради своята разпуснатост. Използуваха баронеса Глазенап. Когато покани госпожица Дюпар, кралят не ѝ откри кой е всъщност. Той се запозна с нея под името граф Торгау и когато тя дойде в столицата, напразно тичаше да търси човек с такова име. Тук тя имаше леля, която работеше в театъра.

Лелята я заведе при шамбелана Мурдакс, който ръководеше кралските развлечения и беше осведомен за всичко. Лелята се учуди безкрайно, когато господин шамбеланът прие Дюпар необикновено любезно, изрази готовност да изпълни веднага всичките ѝ желания и я покани да участва в балета на княгиня Елида, подготвян в момента във връзка със завръщането на краля. Всичко това било по поръчение на граф Торгау, за когото лелята и момичето започнаха да се досещат, че е кралят. Предположенията им още повече се затвърдиха от анонимните подаръци, които ѝ беше изпратил. — Целият двор веднага узна, че когато Дюпар видяла краля в театъра и разбрала, че той е именно граф Торгау, примряла от радост и кралят наредил на актьора Белтур да се погрижи за нея, а графиня Козел се почувствувала засегната от тази голяма грижа на Аугуст за здравето на една авантюристка.

— Струва ми се, светлейши господарю — каза засегнатата графиня, — че вие прекалявате с грижите си за някакво си непознато същество, което сигурно съвсем не заслужава такова внимание.

Аугуст се обидил и отговорил сухо:

— Вярно е, че неведнъж биха могли да ме упрекнат заради прекалената ми доброта към лица, които злоупотребяват с нея, но

смятам, че тази Дюпар ще бъде по-скромна.

Сцената станала в ложата. Козел, без да овладее нито движенията, нито гласа си, се дръпнала назад в креслото и навикала:

— Ваше кралско величество, вие, имате особена вкус към уличниците!

Уплашен да не би от тези думи да избухне публичен скандал, което било съвсем лесно, кралят станал и се преместил в ложата на кралицата, която била с брат си, маркграф Бранденбург-Байройт.

Изложена под погледите на целия двор и на саркастични усмивки, графинята останала за минута с наведена глава, после извикала, че и прилошава, заповядала да ѝ докарат лектика и се върнала въщи. Този път кралят, който не позволяваше на никого да пречи на прищевките му, разсърден, не отиде при нея, нито пожела да се осведоми за здравето ѝ.

Козел прекара цялата вечер разплакана, отчаяна, разгневена. Тя вече не очакваше никакъв гост, когато късно през нощта почти насила при нея се вмъкна баронеса Глазенап. Неприятелите на графинята смятаха, че ако в яростта ѝ я подбуждат, към нови изблици на ревност, които кралят този път явно не искаше да търпи, ще успеят да ускорят скъсването между двамата.

Дюпар наистина не можеше да се мери с Ана и дори не бе сънувала такова щастие. Въпросът беше само да съборят госпожа Козел или поне да разклатят нейното могъщество. Глазенап се втурна при Козел, като се преструваше, че безкрайно я съжалява и ѝ съчувствува, а като я видя да лежи на канапето, потънала в сълзи, коленичи до нея и забъбри.

— Не можеш да повярваш — извика тя — как ми се свива сърцето за съдбата ти! Зная всичко, видях! Възмутена съм... боли ме... но това не беше всичко! Кралят те пренебрегва... Веднага щом ти излезе, той заповядал да му поднесат вечерята у Мурдакс и да поканят Дюпар и три други актриси. Зная го от най-сигурен източник. След театъра кралят отиде у шамбелана, там Дюпар паднала на колене пред него. На вечерята кралят бил в най-добро настроение и сигурно още е там; отпратил другите три актриси, на които дали по една рокля и по сто талера.

Козел изслуша клюките, като леко отблъсна натрапчивата Глазенап.

— Това никак не ме учудва — отговори тя, — не смятай, че бих могла да бъда ревнива. Аз преживях вече много: подновената любов към княгиня Тешен и Хенриета Дювал и много други, но оплаквам унижението на краля, който прави на себе си по-голяма злина, отколкото на мене.

Като каза това, Козел стана от канапето и избърса сълзите си. Идването на тази импровизирана приятелка и нейното бързана накараха графинята да почувствува коварната интрига и резултатът беше обратен: наглед тя се успокои. Баронеса Глазенап напразно се мъчеше да разпали гнева ѝ. Той кипеше в сърцето ѝ, но не излизаше на устата ѝ; Козел бе успяла да се овладее.

— Скъпа баронесо — каза тя накрая, — аз стоя твърде високо, за да ме засегне капризът на краля. Той не е пръв, няма да бъде и последен. Ние, жените, трябва да свикнем с тях. Срамувам се за краля, но не смятам, че това би могло да ме изтръгне от неговото сърце.

На другия ден кралят изстина от това си увлечение; наистина сутринта изобщо не дойде при Козел, страхуваше се от нейната избухливост, но изпрати Фицтум на разузнаване. До този момент Фицтум не беше участвувал в никакви интриги срещу Ана и двамата се разбираха. Той дойде уж по свое желание, за да узнае как е тя със здравето. Съвсем неочаквано я завари да държи на колене по-голямата си дъщеря; беше тъжна, но спокойна. За вчерашната случка не спомена нито дума. Той също. Попита я само как се чувства, обаче не смееше да засегне деликатния въпрос.

— Както виждаш, графе, аз съм здрава — отговори Козел с тъжна усмивка. — Личи ли ми нещо? Кажи!

— Ти си винаги прекрасна, госпожо!

— А ти, графе, винаги си добър и любезен.

Разговаряха за безразлични неща. Като видя, че тя сигурно няма първа да заговори за краля и Дюпар, Фицтум постоя малко и се върна, за да съобщи, че е намерил Козел изненадващо спокойна.

Цялата партия на противниците ѝ чакаше с необикновено любопитство дали кралят ще отиде при Козел, след като вчера беше проявил толкова открито гнева си. Надвечер кралят отиде при нея. Вестта падна като гръм, лицата се издължиха. Разчитаха все още на избухливостта на графинята.

Но и тя, и Аугуст при срещата проявиха твърде много разум, за да се стигне до скъсване. Кралят не искаше да се раздели с Ана, той беше свикнал с нея. И при все че буйната му любов към графинята отдавна вече бе прегоряла в непостоянното му сърце, навикът беше останал. Той не можеше да признае връзката си с Дюпар. Козел се смяташе за негова жена, беше майка и реши по примера на кралицата да търпи изневерите на съпруга.

— Вчера ти ми направи неприятна сцена в театъра — започна кралят. — Аз не понасям такива публични разправии, те са под достойнството ми, както и под твоето.

— Светлейши господарю, любовта ми към вас...

— Нека бъде разумна — прекъсна я кралят.

— На любовта е присъщо да бъде неразумна — добави Козел. — Аз също искам невъзможни неща от любовта на моя господар, тоест да бъде постоянна.

— А аз от вас — да се освободите от смешната си ревност.

— Не давайте повод за нея, светлейши господарю — прошепна Козел.

Кралят сви рамене.

— Детинщина.

Козел се въздържа да не избухне, знаеше вече, че нищо не я заплашва. Отношенията ѝ е краля никак не се промениха, само станаха по-малко сърдечни: галантност и донякъде церемониалност заместиха някогашната любов.

На другия ден баронеса Глазенап дойде да ѝ съобщи, че Дюпар продължава да се среща непрекъснато с краля, че кралят я обсипва с подаръци. Графинята я прие студено.

Компанията, графиня Ройс и Фюрстенберг, които очакваха друго развитие на събитията, разбраха, че Козел е решила да се задържи, като пожертвува чувствата си, преодолее характера си и овладее своята избухливост. Това уплаши неприятелите ѝ. Козел, каквато я познаваха, не изглеждаше толкова опасна; новата, която мислеше за себе си, ставаше по-трудна за събаряне.

Драматичната сцена с госпожица Дюпар и нейният припадък зад кулисите, падането ѝ на колене в нозете на краля, вечерята у Мурдакс, цялата тази карнавална история, от която се мъчеха да направят нещо голямо, даде съвсем обратен резултат. Кралят, който в първия момент

се раздразни от ревността на Козел, после откри в нея доказателство за страстната привързаност на графинята. Това го ласкаеше. Те се караха почти всеки ден заради госпожица Дюпар, но споровете свършваха с нежности. Аугуст не се признаваше за виновен.

— Моя скъпа графиньо — казваше той, като се усмихваше, — ти се поддаваш на някакви фантазии, за да ме измъчваш. Защо смяташ, че обичам друга? Има ли някакви доводи? Нима съм по-малко нежен, благосклонен и послушен, нима не изпълнявам всичките ти прищевки? Почувствувала ли си поне за миг студенина у мен? Мога ли да погледна някоя жена, да я заговоря, без да ме обвиниш веднага, че съм влюбен в нея? Аз съвсем не крия, а открито заявявам, че ако не те обичах повече от всичко, щях да те нарежа заради постоянната ти ревност.

Козел отговаряше полушеговито:

— Зная, че те измъчвам с укори, но съм принудена непрекъснато да следя зорко малките приключения на моя господар. Въпреки това моята подозрителност и опасения няма да помогнат с нищо, аз ще бъда мамена — и аз, и хиляди други, ревниви като мене.

Кралят се усмихваше, тази роля на някакъв Юпитер го ласкаеше, той се оправдаваше, привидно се сърдеше, но ставаше по-нежен. Дюпар също не можа да го задържи за дълго, защото тя беше същество, което можеше да се хареса, и то временно, само на един толкова разпътен и развилнял се човек като краля.

Просташкото държане — както нейното, така и на другарките ѝ — будеше у светлейшия господар още по-голямо желание за благоприлична компания. За кратко време Козел не само възстанови някогашната си власт, но за ужас на тия, които чакаха гибелта ѝ, тази власт сякаш растеше и укрепваше.

Най-добро доказателство, че графинята не беше загубила нито частица от сърцето на своя възлюбен — краля, беше посещението на датския крал Фридерик IV, който следващата година на връщане от Италия се отби да види леля си, кралица Еберхардина. Аугуст, който само търсеше случай да пръска пари за тържества и забавления, с които смайваше Европа, реши да посрещне с най-голяма пищност своя достоен племенник.

Той лично обмисли плана за великолепните забавления, с които искаше да го възхити, а някогашната поданица на датския крал (родена

в Холщайн), графиня Козел, беше определена да играе първата роля в тях. Вярно, че и сега още графинята беше най-красивата и дори нейните неприятели не можеха да отрекат прелестите ѝ, с които очароваше всички. Особено в такива случаи, когато трябваше да се покаже като богиня, чародейка, кралица, Козел с държането, с величието, с чара си надминаваше всички обкръжаващи я. Кралят изглеждаше сякаш оправдан, че обожаваше такова изключително същество.

Щом в Дрезден узнаха датата, когато ще пристигне Фридерик IV, съставиха програмата за цялото му пребиваване. Първата вечер изпратиха да го посрещне младия курфюрст, наместника княз Фюрстенберг, граф Флеминг и Пфлуг с цяла свита от шамбелани, пажове, придворни, военна част и музика.

Само за малко през тоя ден графиня Козел трябваше да остане у дома си, за да не причини болезнена неприятност на кралицата пред очите на нейния сестриник. Кралят, обграден от великолепно свита, излезе да посрещне датския крал на две мили от града и го въведе в Дрезден при оръдейни, изстрели, тълпи от хора, под звуците на музика, сред вълшебна илюминация на улиците и сградите. — Пред замъка беше строена гвардията, която лъщеше от злато. На главното стълбище ги чакаха кралицата и синът ѝ, които хванаха датския крал от двете страни и го поведоха нагоре по стъпалата; зад тях кралят вървеше сам.

В големите зали на двореца чакаха събралите се дами, които кралицата му представи. Но този официален прием продължи много кратко. След разговора на датския крал с леля му и семейството Аугуст го взе под ръка, и го поведе към определеното за него жилище. Тук постояха малко и по скрития проход, който свързваше замъка с двореца на графиня Козел, отидоха у нея, за да прекарат там вечерта.

Тържествената вечеря с целия церемониал на двора на Аугуст, който по примера на Людовик XIV беше влюбен в церемониите, свързани с пищност, се състоя в голямата зала на замъка. Всички придворни служители, трапезници, виночерпци, домакини, пажове — в официално облекло — изпълняваха задълженията си на масата.

Датският крал седеше между краля и кралицата, а първият тост беше приветствуван с оръдейни салюти от крепостните стени. На галериите свиреха оркестри, обкичените със зеленина и цветя зали

блестяха от злато, картини, кристали, богатства, каквито може би нямаше никой двор в Европа.

Около масата, на която беше поставен златен сервиз със скъпоценни камъни — истинско произведение на изкуството, — като живи цветя сновяха най-красивите дами от двора на Аугуст, а между тях — най-прекрасната от всички — Козел, цяла покрита с диаманти. Нейният колан, шнуровите, огърлицата, превръзките в косата, гривните светеха от тези капки роса и с тях тя изглеждаше като някакво неземно видение.

Датският крал, на когото нейната хубост направи силно впечатление и който беше любезен човек и смяташе, че с това ще се хареса на домакина, не можа да понесе Козел да стои права и помоли да ѝ се разреши да седне. Кралят кимна с глава и за графинята беше донесена табуретка, но понеже другите дами трябваше да стоят прави, това засили техния гняв, възмущение и завист.

Пребиваването на датския крал продължи четиридесет дни, но крал Аугуст имаше достатъчно въображение, за да ги запълва с най-различни забавления, устроени с присъщото за него умение. Никой не можеше по-добре да разнообрази развлеченията, да устройва изненади, да възхищава с чудновати хрумвания; може би това беше единственият безспорен талант, който съвременниците и потомците признават на Аугуст II.

Забавленията на двора бяха също така скъпи и изискани, покъсно дълго време им подражаваха, но в това отношение никой не можеше да се сравни с Аугуст. Дрезденските карнавални игри, за състезателен плац на които често служеха дворовете на замъка или площадът на Стария, град, събираха придворните и благородниците, принудени да участвуват в тях на собствени разноси и да се обличат в дрехи на най-различни народности.

Ловните игри също бяха най-разнообразни: преследване на елени из горите с кучета и на коне, хайки за глигани в ловните полета край Дрезден, лов на фазани и яребици в голямата градина, демонстрация с мечки в дворовете на замъка, гонене на лисици в стопанствата около резиденцията на владетеля. Но най-любим на Аугуст II беше ловът на глигани.

Рицарските турнири, въртележките, надбягването за пръстен, пешите турнири, стрелбата по мишени при светлината на факли в

нарочно уредените за целта стрелбища в Цвингера^[8], на площада и т.н. сменяха и разнообразяваха лова. Мишената се поставяше така, че сполучливият изстрел запалваше фойерверк и хиляди ракети политаха нагоре. Раздаваха награди, често пъти големи, понякога шегобийски, като например лисичи опашки за несръчните. Разходките с шейни, които имаха най-разнообразни форми, също спадаха към любимите развлечения.

Забавления, които по-късно се уреждаха в богатите дворове на Полша до края на XVIII век, бяха тъй наречените ханове и панаири. Красиви дами се преобличаха като кръчмарки, лавкаджийки, продавачки и черпеха гостите. Преобличаха се и като момчета, като цигани. Тези панаири обикновено се разиграваха нощем при илюминация, а в някои бараки се устройваха куклени театри.

Когато Аугуст обявяваше разходка с шейни, а снегът започнеше да се топи, хиляди селски коли излизаха да карат сняг и да го изсипват на пътя.

Маскарадите и костюмираните балове в голямата зала на замъка, в Цвингера или на площада се отличаваха с необикновено великолепие. Грамадната зала се осветяваше от седем грамадни, също така кристал ни полилея, в които запалваха по пет хиляди восъчни свещи. До нея, в залата за аудиенции, за поканените гости нареждаха осемнадесет огромни маси, отрупани с изискани ястия и питиета. На маскенбала пускаха всеки, който беше прилично облечен и съобщаваше името си при входа.

Понякога ставаше толкова весело, че маските тръгваха из града, нахълтваха в мирните домове и плашеха обитателите им, а карнавалната свобода не позволяваше да им затварят вратите под носа. Понеже всички, дори кочияшите и слугите, носеха маски на лицето, кой можеше да разбере дали кралят не се намира между маските?

Френски театър, италианска опера, балети, концерти, които струваха огромни суми, правеха времето да минава най-приятно. Някои певци и музиканти вземаха значителни суми и тези зрелища струваха годишно над осемдесет хиляди талера на кралската хазна.

Военните игри, прегледи, маневри, имитиране на сражения също служеха за приятно прекарване на времето. Устройваха лагери в околностите и вместо да лудуват в столицата, лудуваха под открито небе. Всеки ден носеше името на ново тържество, изискваше нови

принадлежности и облекла, но кралят не обръщаше внимание на това. На когото беше определена някаква роля в игрите, той трябваше да се приготви съответно за тези юпитерови празненства, марсови игри, за празника на Диана, празника на Меркурий и т.н. Та кой ли може да изброи и опише всичко?!

Пребиваването на датския крал предизвика цяла такава поредица от тържества. Крал Аугуст искаше да му покаже своето великолепие и богатство. За графиня Козел това беше един от най-блестящите моменти на триумф. Кралете носеха нейните цветове, нейните цифри светеха във фойерверките, висяха сред зелените венци. Тя раздаваше наградите, тя водеше дамите при състезанията за пръстен, защото там беше много изкусна, заемаше първото място и не един сполучлив изстрел ѝ беше спечелил ръкопляскания по онова време. Прекрасната дама сияеше от щастие. Кралят можеше да се гордее с нея, тя прозираше мислите, му, предлагаше му планове, помагаше му в изпълнението на най-чудноватите програми. От всички тържества обаче най-великолепен беше парадът на боговете и богините, който веднъж вече беше устройван през 1695 година, а сега го повториха още по-блестящо, по-скъпо и с несравнима пищност.

Датският крал също участва в него като Юпитер, крал Аугуст беше Аполон, графиня Козел представляваше Диана, обкръжена от свита от най-красиви нимфи. Зад нея се движеше златна триумфална каляска, в която беше настанена музиката. Дори кралицата не можа да откаже да заеме определеното ѝ място в храма на Веста като жрица на тази богиня.

По това време Аугуст наистина все още можеше да се представя като Аполон, фигурата: му беше съвсем запазена, целият сияеше, току-що преживените тежки събития бяха отминали, без да оставят следа върху величественото му лице.

Всички бяха капнали и едва имаха сили да участвуват в това забавление. Но Козел беше неуморна, а кралят — в своята стихия. Прекрасната графиня не се отдалечаваше нито за миг, не изчезна дори за малко, за да потърси тишина и почивка. Тя стоеше до краля усмихната и се уполяваше от похвалите, които можеха да главозамаят друга жена. Само заради нея устройваха женско надбягване за пръстен,

което ѝ донесе триумф. Този ден двамата крале носеха нейните емблеми, цветове и цифри. Датският крал я водеше, Аугуст вървеше от дясната ѝ страна, хофмаршалът — от лявата.

От ложата гледаше кралицата...

---

[1] Чарлс Мордоунт Питърбъръ (1658–1735) — пребивавал в Дрезденския двор през 1707 г. Един от обожателите на графиня Козел. — Б.пол.р. ↑

[2] Георг Лудвиг фон Хакстаузен — автор из подобни спомени, рисуващи живота и двора на Аугуст Силния. Към 1707 г. се запознава с графиня Козел и поддържа приятелски връзки с нея през периода на най-големите ѝ успехи, а после в спомените си рисува нейния живот и трагичен край. — Б.пол.р. ↑

[3] Джон Робинсън — английски посланик през 1703–1708 г. — Б.пол.р. ↑

[4] Щолпенският замък е принадлежал на майсенските епископи от 1218 до 1519 г., а след това е станал собственост на саксонските курфюрсти. — Б.пол.р. ↑

[5] Вид вълнен плат. — Б.пол.р. ↑

[6] Кула, посветена на свети Донат, построена през XVI в. — Б.пол.р. ↑

[7] Йохан Лоен (1694–1776) — немски писател, автор на спомени. Б.пол.р. ↑

[8] Голяма закрыта градина с павилиони в бароков стил, предназначена по желание на Аугуст за зрелища и забавления, построена от Матеус Давид Пьопелман през 1709–1719 г. — Б.пол.р. ↑

XII

Това състезание за пръстен, в което Кòзел показва необикновена сръчност и безкрайна смелост във владенето на коня и в толкова неприсъщите за нежния пол упражнения, изглежда, още повече разпалваше чувствата на крал Аугуст, който тържествуваше заедно с нея. Тълпи от избрани гости наблюдаваха това зрелище, за което се бе паднал чудесен ден, с изключително ясно и меко време.

В ложите и галериите, опасващи двора, в който се състоя състезанието, се виждаха хиляди любопитни лица и глави и най-елегантни тоалети. Прекрасната амазонка с грейнало лице, сръчна, пъргава, гъвкава, имаше изключително щастие. Кралете ѝ ръкопляскаха, и двамата бяха приготвили богати дарове за нея. Някой не обръщаше внимание на мрачния израз на другите царедворци, на пожълтелите лица на дамите, на шушукането зад ветрялата, на странната тишина сред тълпата, която криеше чувствата си.

В един ъгъл между царедворците и служителите, които не вземаха активно участие в забавлението, стоеше Заклика, верният слуга на графинята, може би единственият, който с непоколебима привързаност ѝ се отплащаше за нейните благодеяния и капризи. Службата при графиня Кòзел съвсем не беше лека, нито приятна, но господин Раймунд служеше по-скоро на собственото си сърце, отколкото на графинята. Заклика беше влюбен в нея и не можеше да изтръгне от сърцето си тази безумна страст, макар и шибан от нейните прищевки, гордост, презрение; той беше вече свикнал е нея, тя бе станала негова болест, която поддържаше живота му. Заклика нямаше друга цел, освен тази любов без бъдеще.

И той се гордееше със своята Ана Кòзел, при все че тези нови и нови триумфи инстинктивно го безпокояха. Той се страхуваше от това лудо щастие, понеже знаеше, че не може да се разчита нито на сърцето на Аугуст, нито на милостта му, нито на благодарността, знаеше, че на нищо не може да се разчита, когато го овладее нова страст.

Около Заклика, който стоеше в сянката до зида, се бяха скупчили старите придворни на Аугуст. От тази групичка не се чу нито един

възглас, нито едно ръкопляскане, нищо, което да говори за възхищение от прекрасната, а този ден най-прекрасна, кралица на турнира. До Заклика, скрит зад издатината на колоната, имаше няколко непознати за него лица. Единият от тях, макар че току-що бе избръснат много грижливо, явно беше вече побелял и стар, а другият, изглежда, беше чужденец; те и още неколцина образуваха една групичка. Разговаряха тихо, но ухото на Заклика неволно долавяше думите им.

— Че е хубава, хубава е тази любовница на вашия крал — обади се чужденецът, — истинско кралско парче! И изглежда, че заради нея величеството ще трябва да улегне вече.

Старецът се усмихна закачливо и тихо въздъхна.

— Като гледам всичко това — рече той, — спомням си отдавнашни времена и си мисля какво, ли има още да видя, защото е това няма да се свърши, господин шамбелан. Страхувам се, че това са последните ѝ триумфи. Аз съм преживял много: помня очарователната Аурора на върха на славата ѝ, помня прекрасната Естерле, струва ми се, че още виждам чудната Шпигел и милата княгиня Тешен. Наистина в сравнение с тях тази се задържа много дълго благодарение на някаква необикновена еквилибристика, но да върже краля навеки — в това не вярвам.

— Казваха ми обаче, че кралят ѝ обещал женитба? — прошепна чужденецът.

— Смятам, че и княгиня Тешен се бе излъгала с надеждата за женитба, че и прекрасната Аурора се беше надявала, но бог ще продължи дните на нашата добра и благородна кралица, а хубавата рицарка ще последва съдбата на другите.

— Но сигурно няма да е скоро! — засмя се чужденецът.

— Кой би могъл да отгатне?! — прошепна старецът саркастично. — Погледни, ваша милост, оная редица от още хубави женски лица, пламнали от завист. С малки изключения всичките тия дами са имали своите дни на кралици. А там в ъгъла, долу, виждаш ли групичката френски въжеиграчи и танцьорки? Там е Дюпар, която днес дели сърцето на владетеля с тази амазонка, при все че зад себе си няма нищо, че е сто пъти по-грозна и по-леконравна. Кой ще гарантира, че утре нашият светлейши няма да си избере от тълпата нещо още... по-чудновато.

Зад Заклика стояха царедворци; те не криеха антипатията си.

— Много добре — каза един от приятелите и доверените хора на Фюрстенберг. — Нека посяга колкото е възможно по-високо, толкова по-скоро ще падне. Колкото повече се издига, толкова повече се възгордява и с държането си става все по-непоносима за краля. Човек почти може да пресметне кога ще падне тя.

— Да, вярно! — добави друг. — И сигурно това няма да бъде тиха раздяла както с другите, защото тази носи пълни пистолети и документ с подписа на краля. Тя непременно ще се погуби, тъй като ще се съпротивява и брани.

— Ние го предсказваме от три години насам, но досега предсказанията ни не са се сбъднали — каза първият въздъхна.

Малко по-нататък се виждаше барон Киан, дълбоко замислен. Остроумният стар царедворец слушаше и не искаше да слуша. Някой го подкачи да си каже мнението.

— Не съм астроном, драги господине — рече той, — за да мога да пресметна кога изгряват и кога залязват звездите, зная само, че има и постоянни звезди.

В една от ложите седяха мрачни и мълчаливи графиня Ройс, госпожа Фицтум, госпожица Хюлхен, а зад тях — баронеса Глазенап. Ройс въздъхна.

— Сами сме си виновни — обърна се тя към госпожа Фицтум. — Кралят от няколко години вижда само стари и познати лица, не успяхме да се погрижим за нищо ново.

— Не мога да понасям тази жена — прекъсна я Фицтум, — но трябва да призная, че след нея трудно може да се намери нещо похубаво.

Старата Ройс се засмя подигравателно.

— Ти не познаваш нито човешката природа, нито характера на краля — каза тя спокойно. — След русокосата Тешен трябваше да му допадне жената на брат ти, след нейните гарвановочерни коси отново ще търси златисти, а понеже тази се прави на богиня, той ще хареса някаква селянка или някоя като Дюпар, която му бръщолеви като продавачка на пазара.

— О, аз не се чудя на нашия крал, че не може да се измъкне от нейните вериги, но я гледай датския крал какви мили очи й прави.

— А с какъв горд, олимпийски поглед му отговаря тя!

— Ако не ми се плачеше, щях да се смея на тази обезумяла авантюристка — прошепна Хюлхен.

— Милиони струва на Саксония тази перла. Такива или подобни на тях разговори се водеха почти навсякъде, но те не можеха да стигнат до ушите на владетеля. При все че Аугуст може би се досещаше за чувствата на присъстващите на турнира, за него не можеше да има нищо по-забавно от гледката на тази сподавена ярост: това също беше своего рода цирково представление, което много му хареса.

След турнира и стрелбата по мишена, след отличната вечеря, която вече бе прощална, защото на другия ден датският крал заминаваше за Берлин, а Аугуст щеше да го придружи, угасиха светлините и графиня Козел, все още в облеклото, което носеше през време на игрите, се върна в двореца си. Лицето ѝ гореше от пламъка на триумфа, на въодушевлението, но и от треска и умора. Почувствува се зле и като свали скъпоценностите си, тя се отпусна върху софата да си почине.

В двореца беше тихо, само далечни стъпки се чуваха понякога в преддверията. Тази тишина, настъпила внезапно след врявата, възгласите и музиката, пораждаше у нея особено настроение. Тя се чувствуваше уморена и душевно, и физически. Овладея я с нищо неоправдана в момента тъга.

По време на триумфа си тя на няколко пъти бе срещнала саркастичния поглед на Флеминг и той я засегна дълбоко. В него сякаш имаше няма заплаха, която само тя можеше да разбере. Изразът на очите му се отрази в сърцето ѝ; гняв и тревога се вселиха в него. Тя нямаше повод нито за едното, нито за другото, но ѝ беше невъзможно да се отърси от тия впечатления. Напразно, като си припомняше краля и всички доказателства за почит, които беше получила през деня, се мъчеше да разсее скръбните си мисли. Мракът, който се беше спуснал над нея, тегнеше върху душата ѝ като черен облак. Сълзи замъгляваха очите ѝ. Така много пъти в мигове на най-голямо щастие се явява предчувствие за бъдещето.

Дълго седя тя тъй няма, вгълбена в себе си, с очи, впити в стената, на която висеше портретът на краля. Тоя ден не очакваше да види отново Аугуст, а на утрото той щеше да отпътува с госта си за Берлин. Там го чакаха нови тържества, нови лица, нови хора.

В коридора, чиито стъпала се свързваха с галерията, водеща за замъка, се чува стъпки, не можеше да бъде никой друг, освен Аугуст. Козел скочи от софата и се завтече към огледалото, за да сложи в ред облеклото си. Тя не успя да обхване буйната си черна коса с неопитната бяла ръка и когато кралят се появи на прага, Козел я държеше в бялата си шепа, а с другата прихващаше и вдигаше роклята си, която се свличаше, надолу.

От пръв поглед Козел позна, че Аугуст иде при нея в състояние, в което рядко го виждаше, но което най-малко обичаше.

На тържественото сбогуване със сестриника, когото двама придворни много почитателно бяха отнесли в леглото, пиха с грамадни чаши. Кралят, макар да беше свикнал е тях, не излезе невредим от това състезание. Наистина той вървеше без помощта на шамбелана, който го доведе само до вратата, като внимаваше владетелят да не загуби равновесие, но в будоара на Козел кралят веднага потърси с очи къде да седне и се тръшна на софата. Лицето му беше покрито е рубинена червенина, очите замъглени, говорът беше станал неясен.

— Ана — рече той, — исках да си взема сбогом. О, днес беше за тебе ден на триумф, на какъвто рядко се е радвала жена. Благодари, ми поне!

Кралят се засмя.

Козел се обърна към него с тъжно лице.

— О, господарю мой — каза тя, — нима не би трябвало всеки ден да ти благодаря? Но ако беше видял завистливите очи, които ме гледаха, и стиснатите уста, щеше да разбереш, че се върнах тук тъжна.

Аугуст продължаваше да се усмихва.

— Трагикомедия на живота — каза той равнодушно. — Аз си имах Карл XII, ти си имаш Флеминг. Всеки има нещо, от което го боли, но животът си е живот... бъди весела!

— Не мога — промълви Козел.

— Заради мене! — отвърна Аугуст.

Козел се взря в него и постепенно по-скоро принудата и разумът, отколкото чувствата, извикаха розова усмивка върху малката уста.

— Ако можех, господарю мой, да гледам непрекъснато само теб, ако можех винаги да те имам до себе си — обади се тя, като бавно сядаше при него, — щях да бъда цялата само усмивка и радост; бих предпочела да не те пускам нито на крачка от мене, да те държа окован

в прегръдките си. Уви, ти сам ще ми се изтръгнеш, ще литнеш по света, а кой знае какъв ще се върнеш!

— Поне не толкова пиян, колкото днес — отвърна Аугуст със студен смях. — Аз обичам виното, но не обичам то да ме владее.

— А кота ще се върне моят господар? — попита Козел.

— Запитай... астролозите, аз не зная. Заминавам за Берлин. Едно ме радва: че след дрезденските празненства Бранденбург ще изглежда много мизерен. Нашият мил Фридрих ще ни забавлява с войниците си, а на масата ще ни умори от глад. Берлин след Дрезден! Ха! Ха! — възкликна кралят. — Това ме радва безкрайно, отивам нарочно, за да се насладя на победата си. Предварително съм сигурен в нея.

— Само се върни при мене верен и твърд в любовта си, кралю мой! — добави Козел, заета все от една и съща мисъл.

— От Берлин ли? — засмя се Аугуст. — Там не ме заплашва никаква опасност: най-добродетелният двор и най-скучният на всичко отгоре.

— А Десау? — прошепна Козел.

Кралят поклати глава.

— Вярно, тя беше много хубава, но ако беше католичка, би трябвало да стане калугерка. Тя изобщо не разбираше от галантност, обиждаше се от половин дума. Не, аз не обичам такива.

Аугуст се опита да стане, но така невнимателно потърка челото си с ръка, че изкриви накръдената си перука; Козел му я поправи, той започна да я целува по ръцете.

— Моя Козел — добави той, — аз заминавам, но имам една молба към тебе: помирихте с Флеминг, сключете вече мир помежду си, престанете да се ядете един друг.

Ана смръщи вежди.

— Светлейши господарю, благоволи да заповядаш това на Флеминг, не на мене. Той непрекъснато ме оскърбява и е най-непримиримият ми враг. Графиня Козел, жената на Аугуст...

Като чу това, кралят се усмихна странно, очите му блеснаха диво.

— Графиня Козел — довърши Ана гордо — не би трябвало, не може да се подчинява на някакъв си Флеминг, нито да се страхува от него, нито да му отстъпва!

— Но аз не понасям тези войни!

— Заповядай му да бъде отстъпчив, нареди му да ме уважава, мене, майката на твоите деца, това ще бъде най-добрият начин за поддържане на мира.

След тия думи, на които вече кралят нищо не отговори, настъпи нямо сбогуване. Козел: увисна, нежно на шията на краля, който търсеше опора в колоната; за да не загуби равновесие; Графинята му подаде ръка; само няколко крачки ги деляха от вратата, а зад прага чакаха шамбеланите. Кралят излезе от Козел с навъсено чело.

Кой би могъл да отгатне какво ставаше тогава в тайнствените глъбини на душата на владетеля? Дали той наистина желаше съгласие в двора, или искаше войната в него да продължава? Същата вечер той заповяда да повикат Флеминг. Беше саркастичен и раздразнен.

— Козел ми се оплака от тебе, стари приятелю — каза Аугуст шеговито, — би трябвало да й се подчиняваш, много неща да не чуваш, още толкова да простиш. Ти познаваш тази жена... Ами че аз търпя от нея...

— Светлейши господарю! — обади се Флеминг, който беше много интимен с краля. — Светлейши господарю, това е съвсем друго. За тези неприятности госпожа Козел плаща на ваше кралско величество с любовта си.

— Значи моята не смяташ? — попита кралят.

Флеминг се поклони ниско.

— Ваше кралско величество знае — обади се той, — че аз съм слаб в смятането и по-добре да не се захващам с цифри.

— Но бъди добър с Козел! — повтори Аугуст.

— Светлейши господарю, това е трудно: аз не мога да бъда неин придворен, не умея да лаская и лъжа, а да се кланям, също ми е трудно, гръбнакът ми е стар.

Кралят отговори на тая реч.

— Вярно е — добави той — че тя не те обича, казва, че си приличал на маймуна, което аз не намирам!

— Флеминг вдигна глава, от очите му се сипнаха искри, той измърмори нещо и млъкна.

Ако кралят беше решил да скара двамата завинаги, по-умело не би могъл да постъпи. Тук му е може би мястото да се запознаем по-отблизо с човека, който щеше да окаже толкова решително влияние върху бъдещата съдба на героинята ни.

Граф Якуб Хайнрих Флеминг беше един от хората, съумели за дълго да си запазят благоволението на крал Аугустин според думите на съвременниците си се радвал на особено, сигурно положение... Навсякъде, се говореше, че Аугуст дължи на Флеминг полската корона. Една от неговите братовчедки, дъщеря на фелдмаршал Флеминг, през 1684 година се беше омъжила в Полша за ковчежника на хелмския кастелан Пшебендовски. Чрез нея генералът си беше създал първите връзки в Полша. Флеминг беше образован за времето си човек, по-голям дипломат, отколкото войник, при все че беше избрал военната кариера. Той беше опитен и хитър като всички знаменити дипломати от онова време, в политиката се придържаше към принципите на Макиавели: всички средства са добри, щом водят до целта.

В двора на Аугуст Флеминг, който още по онова време мечтаеше да постигне изключително влияние и власт над краля, се стараяше сърчно да отстранява всички, които биха могли да му съперничат. Пречеше му Хоим и той действуваше тайно, за да го съсипе; боеше се от влиянието на Козел и беше готов да я замени с която и да било друга; опасен му изглеждаше Шуленбург, затова и на него отдавна му беше взел мярката.

Флеминг имаше под ръка хора, с които беше решил да замени гореспоменатите, свои протежета, които щяха да дължат на него постове си и сега дебнеха да заемат опразнените места: Вацдорф, Мантойфел, Вакербарт чакаха и му служеха вярно. Самомнителен и самоуверен, Флеминг беше свикнал да казва на доверените си хора: „Моят принцип е: обстоятелствата създават хората, всеки е способен на всичко, стига да му падне удобен, случай. Аз съм най-добрият пример за това. Отначало се готвех за военна кариера и няхах друго желание, освен някога да получа полк, а ето че стигнах до пръв министър и фелдмаршал (такъв става едва; в 1711 година), макар че никога не съм заседавал в никаква колегия. Мога да кажа, че управлявам Полша и Саксония, без да зная законите и на двете страни, но въпреки това задълженията си изпълнявам с чест.“

Самомнителността и дързостта като че ли бяха главните черти в характера на Флеминг. Трябваше да мине много време, докато се убедят, че на военния му талант липсва опит, а талант за министър изобщо няма. По външност, беше човек с жив темперамент, бодър, весел, гуляйджия, нещо войнишко имаше в държането: му,

заповядваше смело, кратко и твърдо. Сърдеше се лесно, а с остроумна шега обезоръжаваше хората, защото обичаше веселостта и остроумието. Само три години по-възрастен от краля, той беше негов близък: приятел, другар в забавленията, доверен човек. Понякога след шумно веселие му се случваше да си позволи по-голяма от позволената интимност с Аугуст, но винаги съумяваше да оправи положението.

Флеминг живееше като княз, имаше огромна прислуга и сто коня в конюшните си. Преддверията му винаги бяха пълни, с министри, големци, чужденци, както у краля. Той говореше добре френски, полски, латински, умееше да работи, без да зарязва гуляите заради работата, можеше да не спи, умееше да пие, без да се напива, да дремне четвърт час на стола и да стане ободрен; благодарение на това той си беше спечелил безкрайно влияние в двора, където всички знаеха само да се забавляват и интригантствуват. Флеминг беше железен човек, но въпреки жизнеността си привидно изглеждаше флегматичен и винаги се владееше.

Той съвсем не беше красив: нисък на ръст, набит, затлъстял, с намръщено червено лице, но с доста чисти черти. Не носеше перука според тогавашния обичай, а бе пуснал косата си дълга и в нея беше вплел няколко къдрици.

Флеминг правеше пари, търгуваше с имоти и не забравяше джоба си. Не се колебаеше дори при по-големи сделки да си иска такива значителни рушвети, че веднъж кралят, като узна, че бил взел петдесет хиляди талера, му каза:

— Слушай, Флеминг, зная колко си взел, това е вече много за тебе, ще трябва да ми дадеш половината.

И така стана. Колко добре характеризира това и господаря, и слугата.

Борбата с човек, който умееше да се владее, беше истинска, опасност за една толкова темпераментна, възгордяла се от продължителния успех жена. Най-после, освен Флеминг, графиня Козел имаше цяло пълчище неприятели и дори нещо по-лошо — ожесточени неприятелки: госпожа Пшебендовска, братовчедка на генерала министър, цялата клика на графиня Ройс, нетърпимата Глазенап, семейство Фицтум, рода на Хоим и дори ония дами, които

привидно се представяха като приятелки на госпожа Козел, макар че нищо не желяеха така, както да я видят унижена.

Дългите години щастие будеха завист, дразнеше ги това, че не можеха да я упрекнат в нещо, което да я изложи в очите на краля. Сред тоя разпуснат двор, в който връзките се създаваха толкова лесно и се разкъсваха толкова бързо, никой не можеше да я обвини в каквото и да било, макар че винаги беше обградена от тълпа обожатели. Най-ревностните шпиони не успяваха да открият нищо, дори клеветата нямаше за какво да се залови. Козел можеше да се гордее, защото наистина стоеше над обграждащото я женско общество по характер и по благородното си поведение. Както отначало не искаше да изневери на мъжа си и настояваше пред краля да ѝ даде писмено обещание, че ще се ожени за нея, така и после не си позволи изневяра, при все че непрекъснато ѝ се изневеряваше. Непрекъснатото повтаряне от нейна страна, че се смята за жена на краля, а не за негова любовница, довеждаше до отчаяние тия дами.

А колкото по-продължително действаха без никакъв резултат, толкова повече растеше гневът, нетърпението, ожесточеността им. Насъскваха Флеминг, а на помощ му идваха Фюрстенберг и оня, когото Козел смяташе за приятел, от когото изобщо не се страхуваше и му вярваше — самият Фицтум. Подбуждан от жена си, която слушаше, и по-скоро от лекомислие, отколкото от антипатия, той премина в редовете на противниците на графиня Козел.

Планът беше съставен. Трябваше само да се намери прекрасно лице, което да не се уплаши от съдбата на предшественичките си и да пожелае да заеме печалното и унижително място при Аугуст II. Знаеха, че кралят ще се поддаде на ухажването, но той беше вече понатежал, та трябваше да му се спести половината път, да му се намери хубава жена, която първа да го предизвика към ухажване. Разпратиха на всички страни хора да търсят такава дама.

Докато крал Аугуст се забавляваше с равнодушието на човек, който вярва в предопределението, Карл XII също така вървеше към предначертаната си участ. С шепа хора в непозната земя той се хвърли срещу неизвестна сила и с лъвска смелост и младежка непредпазливост се изправи на бойното поле при Полтава.

Тази битка беше решителна за съдбата на много страни и хора. Крал Аугуст се връщаше от посещението си в Берлин, радостен, че не беше надминат от един двор, който изобщо не се стремеше към разкош, когато изпратен от княгиня Тешен куриер му донесе първата благоприятна вест за пълното поражение на Карл XII. В първия миг кралят изглеждаше като зашеметен, той се беше отрекъл тържествено от полската корона и искаше да зачита думата си, дадена пред лицето на Европа. В този момент на колебание се яви Флеминг.

— Светлейши господарю — извика той, — наложените с оръжие договори нямат никакво значение, трябва да се върнеш в Полша! Лешчински не е крал, хиляди ръце ще се протегнат в защита на твоите права! Трябва само да се появиш, за да победиш!

Купената с толкова жертви корона беше съблазнителна за курфюрста. С нея се свързваха планове за създаване на наследствена, монархия, платена с пожертвуването на провинции, с които би затворил устата на завистливите съседи. Дори ако от Полша му останеше само една част, слята със Саксония, това пак щеше да представлява голяма държава. Следователно, така или иначе, той трябваше да си възвърне короната, за да я превърне от изборна в наследствена, и Аугуст се съгласи с Флеминг, че мирът, договорите и отричането от короната нямат никаква стойност. Трябваше само да се съберат хора и да се тръгне за Полша. Флеминг и неговите приятели, стари привърженици на саксонца, щяха да му помогнат; никой не се съмняваше в успеха на похода. Маршалът на сандомирската конфедерация Денхоф и Шанявски, куявският епископ, пристигнаха от Полша да поканят Аугуст. В Дрезден Аугуст беше имал време да се разбере със своя сестриник Фредерик за съюз срещу шведите. Бранденбургският Фридрих също нямаше нищо против да се обедини със саксонца, за което кралят нарочно ходи при него, и така се създаде съюзът, по-късно увековечен с медал, на който бяха изобразени сплетените ръце на тримата Фридриховци.

Малко време имаше Аугуст да се забавлява с любовни истории, когато ставаше въпрос да си възвърне короната. Едва пристигнал в Дрезден, той научи новината за битката при Полтава и първо заповяда да бъде публикувана, после веднага замина при съюзника си в Прусия, за, да поговори с него за условията.

Докато беше в Дрезден, едва успя да се срещне и сбогува с Козел. Тук нещата бяха по-зле, отколкото преди. Флеминг се чувствуваше силен поради събитията.

Докато кралят отсъствуваше, графинята на няколко пъти отправя към Флеминг разни искания. Той нареди да ѝ се отговори, че няма намерение да ги изпълнява, че има да върши по-важни неща. Едно остро писмо на Козел скъса и стъпка пред очите на пратеника, като му заповяда да каже на тая, която го е писала, че не се плаши от нейните оплаквания и закани. Това бяха болезнени предизвикателства, които Ана не можеше да понесе. На втория или третия ден след тази случка, когато Флеминг я срещна на улицата пред замъка и беше принуден да спре коня си, Козел се подаде от каляската и доволна от удобния случай, му се закани с юмрук и викна:

— Не забравяй, генерале, кой си ти и коя съм аз! Ваша милост е слуга на краля и изпълнява заповеди, а аз съм тук господарка! Щом искаш война с мен, обещавам ти, че ще я имаш!

Флеминг се засмя и долепи ръка до: шапката си с привидна учтивост.

— Аз не воювам с жени — извика той, — а върша това, което ми повелява доброто на моя господар! Не мисля нито да се кланям, нито да се поддавам на женските капризи!

От прозореца на каретата се изсипаха думи на невъздържан гняв. Без да им обръща внимание, Флеминг пришпори коня и продължи пътя си, като не погледна повече графинята. В същото време военните, които го придружаваха, започнаха да обиждат хората на Козел. Заклика вече се хващаше за сабята и може би щеше се стигне до кръвопролитие, ако един по-разумен от двора на краля не се втурна между тях и не разгони прислугата на Флеминг.

Така започна истинска война. Козел плачеше от гняв и чакаше краля.

Аугуст пристигна много рано сутринта, но изглежда, че по пътя беше вече узнал какво се е случило, защото, когато Флеминг дойде при него с докладите си, кралят му каза:

— Как може вие, стар воин и дипломат, да не сте в състояние да живеете в мир с една жена?!

— Извинете ме, светлейши господарю! — отговори генералът. — Аз живея отлично с много жени, но с тия, които се смятат за богини и

красици; наистина не умеа. Тази жена съсипва страната! Тя има чудновати фантазии и не умеа да зачита ничия заслуга!

— Но аз обичам тази жена и искам да бъде уважавана.

— Никой не я е оскърявал, докато сама не започна да се отнася обидно към всички.

Кралят млъкна. Флеминг каза с поверителен тон:

— Тя ще изяде Саксония и Полша и пак ще бъде гладна; див ум, ненаситна гордост и алчност. Ако ваше кралско величество е слаб по отношение на нея, ние, които обкръжаваме трона, сме длъжни да те освободим от тия вериги.

Аугуст заговори за нещо друго. След кратко съвещание той отиде при Козел. Тя го очакваше, но с взрив от гняв и упори, което Аугуст не обичаше.

Още на прага графинята се хвърли с плач към него.

— Кралю мой, господарю, спаси ме! Флеминг се държи с мене, като че ли съм последната между жените! Обижда ме публично, писмата, които му изпрацам, къса и хвърля под краката си, заявява, че ще ме прогони оттук, излага ме на присмех! Избирай, кралю, един от двамата ни трябва да отстъпи.

Аугуст я прегърна с усмивка.

— Успокой се, графиньо, много дълбоко вземаш нещата. Флеминг ми е необходим в тоя момент и трябва да го пазя.

— А аз? — попита Козел.

— О, ти знаеш, че без тебе няма живот за мен, но ако ме обичаш, би трябвало да направиш някаква жертва за мене.

— Всичко, освен достойнството си! — извика Козел.

— С Флеминг ще трябва да се помирите.

— Никога!

— Той ще ти се извини.

— Аз не желая това, искам очите ми да не виждат повече този човек.

Аугуст я хвана за ръката.

— Моя скъпа Козел — започна той студено, — днес искаш да се отървеш от Флеминг, утре ще бъде същото е Фюрстенберг, а когато ги прогоня, ще дойде ред на Пфлуг и Фицтум, ти не умееш да живееш с никого.

— Защото никой в двора, освен тебе, светлейши господарю, не ми симпатизира; всички са мои неприятели.

Тя започна да плаче. Кралят позвъни и въпреки протестите на домакинята заповяда да повикат генерал Флеминг. Доста време мина в мълчание и сръдни. Козел се разхождаше гневна из залата, докато генералът дойде. Когато влезе, той изобщо не поздрави домакинята, а се обърна към краля.

Козел, която стоеше гърбом към него, цяла пламнала, едва успяваше да се владее.

— Драги Флеминг — започна Аугуст, — знаеш колко не търпя кавги в дома си; ако ме обичаш, измоли прошка от красивата графиня и си подайте ръце.

— Никога! — прекъсна го Козел. — Аз няма да подам ръка на този подъл царедворец, който се осмели да обиди беззащитна жена.

— Не се страхувайте, госпожо — извика Флеминг, — и аз не мисля да ви натрапвам войнишката си ръка! Не умея да лъжа и няма да се извинявам!

Кралят се изправи разгневен.

— Генерал е, ще направиш това за мене!

— Дори за вас не, светлейши господарю. Ако желаете, напускам службата.

— Ваша милост е подлец, негодник! — закрещя Козел в самозабрава. — Благоволението на светлейшия господар те е направило дързък, но, слава богу, от Дрезден до Кьонигщайн не е далеч.

— Козел, за бога! — прекъсна я Аугуст.

— Светлейши господарю, позволи ми и аз да бъда искрена, и аз не умея да лъжа, ще му кажа в очите какво мисля за него. Той ме предупреди, че ще започне война срещу мене. Аз му я обявявам!

— Аз не мисля да воювам с вас, госпожо графиньо — каза Флеминг, — предстоят ми по-достойни неща. Но любовта ми към краля ме принуждава наистина да ви обявя война, защото вие съсипвате страната и ако ваша милост не беше толкова разточителна, щяхме да имаме с какво да екипираме войската и да си възвърнем короната.

— Флеминг, ти се забравяш! — извика Аугуст, който слушаше без отвращение целия този двубой, въпреки че уж искаше да го спре.

— Махайте се от дома ми, ваша милост! — викна Козел и тупна с крак.

— Този дом не е ваш и тук няма нито една вещ, която да ви принадлежи. Това е дворец на краля, моя господар, и аз няма да изляза без негова заповед — отвърна Флеминг.

Козел започна да плаче и да къса роклята си.

— Виждаш ли, кралю, чуваш ли докъде съм стигнала аз, та пред твоите очи всеки слуга, всеки наемник да ме позори, а ти стоиш ням, равнодушен, не можеш нито да ме защитиш, нито да отмъстиш за мене.

Тя закърши ръце.

Кралят пристъпи кротко и спокойно към Флеминг.

— Господин генерал — каза той, — моля те да се помирите, това е непоносимо. Вие и двамата сте ми скъпи и необходими. Нима ще трябва да страдам заради вашата невъздържаност?

— Ваше кралско величество няма нужда нито да слуша, нито да гледа всичко това. Вие можете да оставите спора ни на самите нас, съдбата скоро ще горещя.

Като изчерпа всичко, което можеше да каже, Козел се хвърли на канапетото, изпълнена с гняв. Кралят, понеже не виждаше как да усмири също така разгневения Флеминг и да успокои разярената графиня, подаде ръка на генерала и го изпрати до вратата. Преди да излезе, Флеминг хвърли към графинята поглед, пълен с мъст и заплаха, тя му отговори със също такъв поглед. Аугуст се заразхожда замислен из залата, виждаше се обаче, че е зает с по-важни въпроси и не е взел много присърце цялата тая разправия.

Козел го погледна с очи, в които гореше укор.

— О, кралю — рече тя, — ето докъде съм стигнала, та слугите ти пред твоите очи да ме обсипват с такива думи! Това е моята съдба! Флеминг посмя да се подиграва с тая, която ти избра, на която казваше, че я обичаш. И аз съм по-слаба от него!

Мила графиньо — отговори кралят спокойно, — всичко, което казваш, само потвърждава това, че ти не знаеш положението ми. В този момент Флеминг ми е необходим като дясна ръка в Полша, да го настроя срещу себе си, значи да се откажа от короната. Такова нещо ти не можеш да искаш от мене, а и аз като крал няма да го направя. Ти си се убедила, че аз не ти отказвам нито най-високи почести, нито

любовта си, нито жертви, но всичко си има граница. Преди да стана любовник на Козел, аз бях крал.

Намръщена, страшна, разярена, Козел се хвърли към Аугуст.

— Любовник! Ами че аз имам твоето писмено обещание. Аз не съм любовница, аз съм твоята втора жена!

Аугуст направи кисела гримаса.

— Тогава още повече би трябвало да пазиш моите интереси, короната ми и моята чест.

Гневът на Козел отново потъна в сълзите. Аугуст погледна няколко пъти часовника.

— Аз не съм господар на времето си — каза той, — хиляди въпроси стоят на главата ми. Скоро ще трябва да замина за Полша. Мила графиньо, успокой се, Флеминг е избухлив, но ме обича и ще направи това, което му заповядвам.

На това обещание Козел нищо не отговори; навъсена, тя мълчаливо подаде ръка на краля. Аугуст излезе.

Скоро след тази сцена вече се заговори за пътуване до Полша. Графинята, която обикновено придружаваше навсякъде краля, този път, поради бременност, не можеше да тръгне с него. Тя добре знаеше каква опасност я заплашва във Варшава. Там кралят можеше да се срещне с княгиня Тешен, макар че най-малко би трябвало да се страхува от възстановяването на стари връзки, понеже в живота на Аугуст такова нещо не се беше случвало, и това я дразнеше. Но повече се страхуваше от други жени, които нейните неприятели биха могли да предложат на краля, за да го откъснат от нея.

Кралят, сякаш за да спести на графинята борби и спорове, вземаше Флеминг със себе си във Варшава. Кой знае дали Козел не предпочиташе Флеминг да бъде тук, в Дрезден, като неин преследвач, отколкото при краля, като постоянен насъсквач и враг; нямаше обаче начин да се избегне това.

Кралят беше много нежен с Козел до последния момент преди раздялата и я уверяваше, че ще даде на Фюрстенберг най-строги заповеди да се държи много внимателно с нея. За да смекчи гнева ѝ, той с усмивка ѝ напомни, че всъщност тя може да се смята за победителка, защото противно на желанието и ходатайството на Флеминг, който искаше да му наложи Вакербарт, той по нейна молба е дал освобождения от Пфлуг пост велик хофмаршал на барон Льовендал,

чиято жена бе роднина на Козел. Това именно събудило страх и гняв у Флеминг.

При вестта, че Флеминг ще придружава краля, а графинята остава в Дрезден, цялата неприязнено настроена срещу Козел клика изръкопляска от радост, защото чувствуваше, че работите ще се променят, че влиянието на Флеминг и неговите интриги, както и старанията на Пшебендовска ще поставят някоя друга на мястото на Козел. Нейното падане вече се предвиждаше.

Барон Льовендал, който дължеше издигането си на своята братовчедка, съвсем не обещавахе да ѝ бъде благодарен за това. За него беше важно да се задържи в двора и да се радва на благоволенieto на монарха. Той чувствуваше, че Козел губи влиянието си, затова скоро премина към тези, които биха могли да го подкрепят. Падането на графинята беше вече уговорено тайно, а тя още нито се досещаше, нито желаете да допусне, че след най-тържествените си обещания и след толкова години съвместен живот кралят ще може да я изостави така, както бе изоставил другите.

Когато приятелски настроеният към нея барон Хакстаузен, единственият човек, който ѝ желаете доброто, но ѝ остана верен приятел, ѝ даваше за пример Аурора Кьонигсмарк и княгиня Тешен, чиито деца също бяха признати, но това не бе попречило на краля да се раздели с майките им, Козел му викна да мълчи:

— Тешен и Кьонигсмарк бяха любовници на краля, а за мене той е обещал да се ожени, аз съм негова жена.

Още преди заминаването на Аугуст за Варшава графинята можеше да забележи, че нейният някога многоброен двор, приятелите ѝ и гостите напускаха Двореца на четирите годишни времена. Сега в него цареше пустота. Извиняваха се по различен начин, никой не смееше да скъса открито, но всички се отдръпваха.

Най-чест гост тук беше заядливата Глазенап, която изнасяше клюки, повтаряше всяка дума и от думата умееше да извлича такива неща, каквито нямаше в нея. Тъй като познаваха характера ѝ, предупреждаваха графинята.

— Познавам я — отговаряше Козел, — зная каква е, но какво може да ми навреди тя? Какво ще открие при мене? Поведението ми е такова, че нямам основание да се боя нито от шпиони, нито от клевети. Аз не крия нищо, нямам нужда да крия.

Може би никога Аугуст не е бил толкова внимателен, толкова мил и нежен, както при сбогуването си с графинята. Целия ден прекараха заедно. Козел вече не можеше да пътува, нито да го придружава, състоянието ѝ я правеше тъжна, сръдните и избухливостта бяха изчезнали. Тя по-скоро беше слаба жена, която желаше със спомени да пробуди съжаление в сърцето.

С Аугуст обаче тази сметка беше най-погрешна. Него го очароваха живият характер, веселото настроение, дързостта, смехът, ревността, смелостта. Всичко, което действуваше върху чувството, му беше непознато. Понякога той играеше ролята на разчувствуван, но чувства не бе имал никога. Фицтум е бил много пъти свидетел как след най-нежни разговори с дами, щом те затвореха вратата, той по най-циничен начин се присмиваше на своите думи и галантност.

Да пожелаеш да го разчувствуващ — това беше най-сигурният начин да го отегчиш и отблъснеш. Козел изпитваше неописуема тревога в сърцето си, тя хващаше краля за ръцете, целуваше ги, обливаше ги със сълзи и го молеше да не заминава, да не я забравя. Аугуст отговаряше с галантни думи, но от тия благовонни декларации лъхаше гробовен студ.

Това беше крайт на продължителното, дългогодишно безумие, от което и двамата бяха изстинали. Но у жената бяха останали привързаността, благодарността, спомените, нежността, а в душата на краля цареше отегчение. Вместо да се смили над тъгата ѝ, той предпочиташе да избяга от нея; сълзите го дразнеха, болката му досаждаше, укорите го измъчваха.

Козел вече не умееше да бъде весела и лекомислена както някога, когато заедно с него възсядаше коня, настигаше елена, забавляваше се, като доубиваше с ловджийски нож дивото животно или стреляше в щит при състезание.

Нейната прелест никак не беше намаляла, но в очите на краля беше станала обикновена. Козел притежаваше такава рядка хубост, която устояваше дори на времето, която болката не можеше да унищожи, възрастта не помътваше блясъка ѝ, сълзите не бяха в състояние да угасят, но днес нито чародейният поглед, нито усмивката, която някога сваляше краля в краката ѝ, нямаха власт над Аугуст. Очите бяха загубили силата си, усмивката — своята привлекателност,

любимата беше станала обикновена жена, защото чарът на новото и изненадващото беше изчезнал.

Освен това политическите преговори, възвръщането на короната, печеленето на привърженици, намирането на съюзници, осигуряването на трона — всичко това занимаваше прекалено много Аугуст, за да може в моменти на почивка да мисли за развлечения.

Дойде часът на раздялата: Козел плачеше, кралят я утешаваше, уверяваше я, че е дал съответни заповеди на Фюрстенберг, кълнеше ѝ се в неизменна вяроност и — изчезна.

Никога графинята не беше чувствувала толкова силно самотата, която я обгради, а и тя никога не беше се показвала толкова застрашителна, толкова многозначителна, както сега. След заминаването на краля дворецът ѝ, около който се бяха трупали тълпи, преддверията, в които беше трудно да се намери място, вечерите, за които се надпреварваха всички и се считаха щастливи, ако бъдат приети — всичко това вече го нямаше. При Козел не остана никой.

Денем дотърчаваше разсеяната, злобна и бърлива Глазенап, на обед идваше сериозният Хакстаузен. През деня на прага се появяваха по неколцина нещастници с молби — бяха чували за могъществото на графинята, но не знаеха, че то вече е разклатено.

Наглед не липсваше нищо, но всъщност тук миришеше на развалини. През първите дни всеки пратеник донасяше писмо от краля и отнасяше писмо за него. На Козел дори и през ум не ѝ минаваше, че преди да заминат, нейните писма се разпечатват в канцеларията на княз Фюрстенберг и се изпращат в плик за Флеминг, за да може той да избере кои да бъдат предадени. Кралят беше прекалено зает, за да пита за тях.

От тълпата приятели беше останал един, може би най-верният, но той носеше дрехи и име на слуга. Това беше Раймунд Заклика, който беше преживял и преболял с господарката си всичките превратности на съдбата ѝ, ръката на когото неведнъж беше трепвала от желание да хване за гърлото нахалника, осмелил се да обиди графинята. Трябваше само тя да му кимне и заловеният нямаше да излезе жив от ръцете на гиганта.

Погледнеше ли го в решителен момент, Козел го намираше толкова страшен, толкова възбуден, че трябваше да го възпира.

Заклика нямаше право да каже дори това, което чувствуваше, но Козел го разбираше и знаеше добре, че може да разчита на него. Ако му заповядаше да убие Флеминг, той би изпълнил заповедта най-хладнокръвно и дори без стон би отишъл на бесилката. В неговите очи тя винаги си беше все същата прекрасна звезда, която бе видял за пръв път да блести между клоните на старите липи в Лаубегаст. Нещо повече, за него тя ставаше все по-красива и цялото му щастие се състоеше в това, че можеше няколко пъти на ден да я вижда.

Така тъжно и тихо беше в Дрезден, докато кралят бързаше към Варшава, весел и изпълнен с най-добри надежди, Флеминг беше с него, а госпожа Пшебендовска ги беше изпреварила.

Пред никого не се криеше, че във Варшава щяха да търсят нова дама за краля. От нея не се искаше много: нито да е толкова опасно хубава като Козел, защото това заплашваше с прекалено дълга и трайна привързаност, нито да е много остроумна, понеже за краля беше достатъчно да бъде весела и лекомислена, за да го забавлява, нито да има сърдечни чувства, тъй като в такъв тон кралят изиграваше само встъпителните сцени. Достатъчно беше малко младост, много смелост, кокетство, което да привлече вниманието му, име и добро възпитание, за да може поне по това да не отстъпва на Козел.

С тези инструкции госпожа Пшебендовска замина за Полша, а във Варшава имаше от какво да избира. Сърдечно приятелство свързваше братовчедката на Флеминг с маршалшата Белинска, чиито две дъщери, великата литовска подкоможина^[1] Мариня Денхофова и хетманшата Почейова, бяха достатъчно прелестни и достатъчно лекомислени, за да може смело да бъдат включени в списъка на кандидатките.

Още първия ден Пшебендовска отиде при приятелката си. Белинска я прие много сърдечно. Тя знаеше за нейното влияние върху Флеминг и за неговата власт над краля; на Пшебендовска угодничеха всички, които се стараеха да спечелят благоволението на владетеля.

Пшебендовска не би могла да намери никого, който да я разбере по-добре и повече да желае да ѝ послужи от великата маршалша.

— Слушай, душичке — каза тя, — дойдох с големи грижи на главата, смятам, че ще ми помогнеш.

— С готовност ще споделя грижите ти — отговори маршалшата.

— С краля имаме трудности — прошепна Пшебендовска. — Влюбил се е и е позволил да го завладее една жена, която го командува вече няколко години.

— На кого говориш това? Аз познавам тази Козел! — прекъсна я Белинска. — А защо кралят изостави Тешен?

— Защото на никоя не може да бъде верен дълго време. Трябва да се отървем от Козел и да я заменим с друга. Тя е омръзнала на краля.

Маршалшата се замисли дълбоко.

— Лесно е да се намери — отговори тя, — но колко предпазливи трябва да бъдем, за да не попадне кралят в нови вериги.

Госпожа Пшебендовска остана у приятелката си на обед. На него дойдоха и двете дъщери на маршалшата.

И двете бяха млади и хубави. Почейова, дребна, жива, изглеждаше слабишка, но от очите ѝ бликаше огън, а от устата ѝ току избухваха взривове смях. Денхофова, също дребна на ръст, пъргава, се преструваше на меланхолична, при все че беше изпълнена с веселост; тази престорена сериозност зле прикриваше лекомисления ѝ характер, безкрайната жажда за живот и използване на неговите радости.

Още по онова време за тия две дами се шепнеха на ухо разни истории, които бяха възможни в Полша само по времето на Аугуст под впечатлението на примерите, разиграваци се пред очите на всички. В очите на Денхофова се четеше остроумие и хапливост, но прикрити с толкова прекалена скромност, че тази скромност ставаше подозрителна.

Госпожа Пшебендовска говореше за безразлични неща, но без да сваля поглед от двете си красиви съседки. Те с любопитство разпитваха за краля. Госпожа Почейова си спомни някакъв граф Фризен. Говориха нещо и за Козел, но тихичко. След обедата младите дами изскочиха с младежи на разходка с коне, защото и двете страстно обичаха буйната езда; възрастните дами останаха сами. За Пшебендовска не беше тайна лошото материално положение на маршалшата. Затова веднага започна да се вайка над нея. И двете въздишаха. По едно време маршалшата се приближи и хвана интимно ръката на приятелката си.

— Слушай, ти видя двете ми дъщери. Мариня е съвсем свежа и хубава и с добро сърце... Кротка, отстъпчива... Как ти изглежда по

външност?

— Много хубаво личице има — каза Пшебендовска.

— Хетманшата не ѝ отстъпва, но тя е живак! Така я гледаш дребна, уж слабичка, ала е истински казак.

Пшебендовска си мислеше нещо, когато маршалшата сниши глас и добави:

— Ние сме приятелки от детинство, скъпа моя — каза тя поверително. — Ако на някоя се усмихне щастието да има краля за любовник, защо това да не бъде, да кажем, Мариня?

— Не смятах, че желаеш това.

— Защо не? Денхоф е досаден съпруг и не е млад, тя е безкрайно нещастна с него! Ако не иска кралят да му е съперник, Мариня ще се разведе.

— Но тя дали ще пожелае?

— Аз ще я склоня! Ще я принудя! — заяви грижливата майка. — За нас това би било истинско щастие. Нашето материално положение е много лошо. Пази боже да останем да разчитаме на моя мъж, ще рухне всичко!

Госпожа Пшебендовска нито обещаваеше, нито отказваше.

— Ще видим — добави тя. — Ще видим. Не трябва да се говори на Мариша, докато не разберем дали ще се хареса на краля. Козел беше избухлива и ревнива, след нея му трябва меко, весело и кротко същество.

— Няма да намери нищо по-подходящо от моята Мариня, гарантирам ти!

След дълги шепнения и съвещания двете приятелки се разделиха в пълно съгласие, а маршалшата изпрати Пшебендовска чак до каретата.

Няколко дни по-късно кралят и Флеминг пристигнаха. Пшебендовска живееше в една къща с Флеминг, та още същата вечер можаха да поговорят поверително и тя му разказа за Денхофова.

Генералът направи малко кисела гримаса, защото беше чувал нещичко за някои нейни истории, но нима това можеше да бъде пречка?

— Достатъчно е — каза той — да се представи умело пред краля, достатъчно е малко да го предизвика със своята закачливост. Той е

отегчен; ще го вземе, която пожелае. За да не го вземе друга, трябва да му пхнем в ръцете тази.

Пшебендовска описа характера и външността на протежето си.

— Но дали тя ще склони? — попита Флеминг.

— Ако се появи някакво колебание, майка ѝ ми е съюзник — тихо отговори братовчедката.

На другия ден генералът поиска сам да се запознае с госпожа Денхофова, преди да вземе някакво решение. Вечерта братовчедка му го заведе у маршалшата. Забавляваха се до късно. Почейова и Денхофова пяха; последната си придаваше меланхоличен и тъжен израз на нещастно същество, което се нуждае от утеха. На Флеминг това не се хареса, защото кралят не обичаше такива неща. Но след няколко дни търсене трябваше да се върнат към Денхофова, понеже я намериха по-малко опасна от другите. Научен от опита, Флеминг най-много се страхуваше от амбицията и жаждата за власт. Денхофова беше лекомислена, закачлива, но нито бе ревнива, нито мечтаеше за власт; тя обичаше да живее.

Решиха да опитат.

Преди това обаче Флеминг трябваше да се разбере с Фицтум. Той минаваше за приятел на Козел, при все че благодарение на усилията на жена си беше вече доста поохладнял към нея. Флеминг имаше голямо превъзходство по държавните въпроси, но там, където ставаше дума за жени и развлечения, Фицтум имаше по-голямо влияние, без него кралят не вършеше нищо. Двамата ги свързваше интимно приятелство, без негова помощ не можеше да се мине.

Генералът пристъпи направо към въпроса.

— Козел ни досади на всички, дори кралят е отегчен от нея, трябва да му се подхвърли друга.

— Както желаете — отговори Фицтум с поклон. — Знаете, че аз не се бъркам в тия неща, нито налагам на краля любимки, нито го отблъсквам от тях. Не обичам да си мушкам пръста, като затварят врата, оставете ме на мира!

— О, това е невъзможно, вие трябва да бъдете с нас! — извика Флеминг.

Пшебендовска, която дойде в това време, също започна да настоява пред Фицтум. Нищо не помогна.

— Това не е моя роля — отвърна той решително. — Не преча, но няма и да помагам, това е твърдото ми становище. Не мога да се откажа от принципа си никога да не се меса в интриги, пък и вече съм стар за тях.

— Ти си приятел на Козел — добави Пшебендовска.

— Нито приятел, нито враг — каза Фицтум, като се смееше. — Аз съм неутрален. И искам да остана неутрален.

Напразно Флеминг настояваше, ласкаеше го, окуражаваше го. Фицтум остана непоколебим и си отиде, без да отстъпи. Пшебендовска реши, че ще минат и без него. На другия ден в двора тя се приближи до краля, който доста я обичаше. Лицето ѝ беше весело и закачливо.

— Светлейши господарю, като че ли сега е ред на Полша?

— Какво значи това, мила госпожо?

— След Любомирска дойде Козел... след Козел трябва да изберете някоя от Варшава.

— Но аз искам да остана верен на графиня Ана.

— В Дрезден, да — отговори Пшебендовска, — но във Варшава и когато нея я няма...

Кралят се усмихна.

— Нима ваше кралско величество не поразглежда в театъра нашите дами? — попита тя.

— Не особено.

— Тогава аз ще се осмеля да обърна вниманието на ваше кралско величество върху една. По-хубава, помила и по-добра от нея тук наистина няма: и прекрасно лице, и младичка, и ръчичките ѝ много хубави.

— Коя е тя? — попита кралят.

— Денхофова, по баща Белинска — прошепна Пшебендовска, — сестра на хетманшата Почейова.

— Не си спомням да съм я виждал — каза Аугуст, — но като поклонник на женските прелести, обещавам ви, че на първия прием ще се постарая да се запозная с това толкова възхитително същество, както ми го описвате.

— То заслужава, ваше кралско величество ще се убеди — добави Пшебендовска, като ту се отдалечаваше, ту се връщаше бързо при краля. — Ако ваше кралско величество, ми направи честта да дойде на скромна вечеря у мене, може би ще успея да ви я представя.

Крал Аугуст я погледна, но изглежда, че Пшебендовска не забеляза погледа, с който той я измери. Тогава може би щеше да се изчерви, толкова явно саркастичен беше този поглед, който ѝ казваше, че кралят знае вече всичко, че с него би могла да говори много пооткрито. Усмивка се мярна на устата му и изчезна.

Същия ден маршалшата Белинска изпрати да повикат дъщеря ѝ и заедно с нея и с Пшебендовска се затвориха за няколко часа. Когато се разделяха, Денхофова беше крайно смутена, но същевременно щастлива и развълнувана. Тя непрекъснато забравяше какво прави, тръгваше, връщаше се, шепнеше нещо на майка си, не намери веднага колата си. Явно беше загубила ума и дума. Майка ѝ трябваше да ѝ напомни, че е необходимо да се владее. Дребничката особа, свикнала с по-интимна компания, в която господствуваше, винаги уверена, че каквото и да направи, то ще се хареса, сега се страхуваше от големите приготовления за новото щастие, което ѝ се струваше несигурно. Тя не се противопоставяше на волята на майка си, но толкова усилия бяха необходими във връзка с цялата тази работа! А това вятърничаво същество не обичаше големите усилия!

Пшебендовска и Флеминг като братовчеди имаха общо домакинство. В Полша генералът живееше едва ли не по-разкошно, отколкото в Дрезден; той водеше със себе си цял двор и прислуга, а понеже неведнъж се налагаше кралят да му бъде гост, знаеше, че заради него всичко трябва да бъде много блестящо.

Скромната вечеря стана много елегантен бал. Когато влезе, кралят завари група красиви жени, между които госпожа Денхофова седеше пременена, уплашена, смутена, боязлива; тя дори не изглеждаше толкова хубава, както обикновено. Пшебендовска така беше нагласила всичко, че когато се приближи до Денхофова, кралят започна с нея весел разговор, който тръгна доста зле. Останаха с впечатление, че тази красавица не се хареса на краля.

След вечерята засвири музика и започнаха да танцуват. Кралят покани Денхофова, която все още не можеше да дойде на себе си и танцуваше несръчно, няколко пъти сбърка и смутена от това, не се представи добре.

С една дума, впечатлението, което бе направила, не отговаряше на обещаното от Пшебендовска.

Вечерта кралят се връщаше в двореца с Фицтум.

— Видя ли — каза му той, — тук искат да ми завъртят главата, но докато това се опитват да направят такива като Денхофова, графиня Козел няма от какво да се бои.

Фицтум беше в добро настроение.

— О, светлейши господарю — обади се той, — тук не става дума за заместване на графиня Козел, която може да си остане в Дрезден, а госпожа Денхофова във Варшава. Ваше кралско величество има две държави и два дома: единия в Дрезден, другия тук. Би трябвало и е редно да имате и две дами. Поляците, както чувам, се оплакват, че заради Козел сте били несправедлив към тях; те биха искали ваше кралско величество и тук да си намери някоя. Ако полякиня би завладяла изцяло сърцето на ваше кралско величество, щяха да се оплакват саксонците, следователно ще трябва сърцето да се раздели на две и половин година да обичате в Саксония, половин година в Полша, за да са доволни и двете страни. Кралят се разсмя.

— Шегувай се ти — каза той, — на теб ти е добре, че си спокоен, а аз чрез всеки пратеник получавам писмо с укори, а, от друга страна, и тук ме изкушават, та не знаей какво да правя.

— Нека си викат — отвърна Фицтум, — кралят трябва да прави само онова, което му харесва.

За такова нещо нямаше нужда да увещават Аугуст. От своя страна маршалшата, щом веднаж се откри възможност да бъде привлечен кралят, впрегна всички средства. На другия ден поканиха краля на вечеря в малка интимна компания. Госпожа Денхофова и сестра ѝ го забавляваха с песни под акомпанимент на чембало и сцената от „Атис“^[2] мина доста сполучливо.

Денхофова беше придобила смелост и следваше съветите на Пшебендовска, която ѝ бе поръчала сама да ухажва леко краля.

Когато пееше арията си, тя не сваляше поглед от него, така че нежните думи на песента сякаш бяха отправени към Аугуст. Кралят обичаше да бъде ухажван, започна да се разнежва, приближи се до Денхофова и не пестеше нежни думи, на които тя отговаряше с такива погледи, като че ли щеше да припадне. Услужливата майка и по-смелата сестра говореха вместо нея и така обясняваха всичко, че обграден от тях, кралят започваше да флиртува и с трите. Заловиха се с него настойчиво. Нямаше церемонии, госпожа Белинска насочваше разговора към весели теми и домът се хареса на краля. Той започна да

го посещава, постепенно свикна с очите на госпожа Денхофова, които не избягваха неговите, и Аугуст действително се влюби, доколкото изобщо можеше да се влюбва. А госпожа Пшебендовска, която непрекъснато боледуваше, след като извърши това велико дело, вече можеше да си легне в леглото и да си почива.

Кралят постоянно получаваше писма от Козел, на която умишлено донасяха за всичко. Писмата ѝ бяха пълни с огорчение и укори; отначало кралят отговаряше веднага, после все по-рядко с обикновени любезности и уверения.

От тези писма тя вече можеше да се убеди, че е илюзия да се разчита на сърцето на краля. Тя се уповаваше на неговото обещание, на поетите задължения, на думата му. И в тази сметка щеше да се излъже.

В разговорите си с Фицтум кралят проявяваше нервност, проличаваше желанието му да се освободи от връзките си с графиня Козел, от която се страхуваше. Флеминг почувствува това.

Една вечер на чаша вино, когато кралят започна да въздиша, той се засмя.

— Имам желание — обади се генералът — да припомня на светлейшия господар някои стари истории, понеже понякога те могат да бъдат използвани при нови случаи.

— Например? — попита Аугуст.

— На времето си — започна Флеминг — саксонският електор, преди да се запознае с прекрасната Аурора, беше обикнал дъщерята на Шьонинг, великолепната Рехенберг. Скоро обаче тя започна да му дотяга, та трябваше да се отърве от нея. Тогава саксонският електор помоли канцлера Байхлинг за приятелска услуга. Байхлинг започна флирт с Рехенберг и тя пусна краля от ноктите си.

— И ти би искал да употребиш същото средство с графиня Козел? — попита кралят. — Съмнявам се, че ще имаме успех.

— Защо да не опитаме поне?

— Кого желаете да ощастливиш? — добави Аугуст.

— Избора бих оставил на проникателността на ваше кралско величество — каза Флеминг.

Кралят започна да се разхожда мълчаливо из стаята, като се усмихваше саркастично.

— Изборът е труден, защото Козел има малко познати, които биха се осмелили дори само да се приближат до нея. Трябва да използваме барон Льовендал, който като роднина и протеже има лесен достъп. Ако бих могъл да я обвиня в изневяра, ще имам отличен повод да скъсам с нея.

— Ще се опитам да използвам Льовендал — прошепна генералът. — Наистина той ѝ дължи много, но още повече дължи на краля, затова ще гледа падането на Козел да не повлече и него.

— Ще направи, каквото му се поръча.

В резултат от този отличен план за Дрезден замина писмо, което нареждаше на Льовендал да се опита да компрометира графинята. Дадено му бе да разбере, че по този начин ще услужи на особа, която ще съумее да му се отблагодари. Ето какви средства не се колебаеха да употребяват добродетелните хора от оная епоха, когато искаха да удовлетворят своите прищевки, да осъществят планове си, да се издигнат или да отмъстят.

---

[1] В стара Полша подкоможи е бил помощник на коможия, грижещ се за жилището и мебелите на краля, по-късно почетна титла; подкоможина — съпруга на подкоможи. — Б.пол.р. ↑

[2] „Атис“ — опера от френския композитор Жан Батист Люли, извънредно популярна през XVIII век. — Б.пол.р. ↑

ВТОРА ЧАСТ

I

Докато във Варшава кралят от скука и по заповед на госпожа Пшебендовска отдаваше почести на Денхофова, която играеше комедията под диктовката на много по-сръчната си майка, Козел, едва привдигнала се след бременността, зашеметена слушаше всеки ден донесенията, с които я хранеха от Варшава. Флеминг се грижеше тя да бъде уведомявана за всичко. А понеже кралят се страхуваше от нейната ревност и от избухливия ѝ характер, обградиха я с шпиони, които трябваше да следят, всяка нейна крачка, мисъл и дума.

Аугуст беше готов да се отърве от нея, но същевременно желаше да избегне шума и разправиите; понякога той съжаляваше за прекрасната Козел, но беше прекалено слаб, прекалено голям женкар, за да се противопостави на оплетената интрига. Лицето на някоя нова жена правеше с него, каквото си иска. Забавляваха го новостта и започваните за стотен път ухажвания, които винаги завършваха с усмивка и прозявка за него и със сълзи за другите.

Примерът с Кьонигсмарк, Тешен, Шпигел, Естерле, които бяха успели да се утешат или си бяха намерили утешители, го успокояваше във връзка с Козел, при все че той самият виждаше голямата разлика между другите и нея. Всички тях можеше да обвини в някаква слабост, нея — в никаква, но Козел заплашваше, че ще убие краля, а после и себе си. Заплахата ѝ не беше празна дума, той основателно можеше да се бои от нея. Затова заповядаха в Дрезден да я държат под око — както нея, така и всяка нейна стъпка, — страхуваха се да не поиска да дойде във Варшава. Флеминг знаеше слабостта на краля, защото сам се беше възползувал от нея, когато, изпаднал в немилост, насила влезе при него и си възвърна стария пост. Появяването на Козел, нейната красота, превъзходство, власт над краля можеха всичко да развалят и осуетят. На великия хofмаршал Льовендал бе пошепнато да опита щастието си. Козел имаше скъпоценности, имоти, къщи, беше още млада и хубава. Впрочем въпросът беше да я обвинят в изневяра.

Една сутрин Хакстаузен, приятел на графинята, я завари потънала в сълзи, с пламнало лице. Козел се завтече към него,

кършейки възмутено ръце.

— Ще повярвате ли — извика тя, — този негодник, този мизерник, който ми дължи всичко, Льовендал, преди малко посмя да ми се обясни в любов. Наругах го като подлец, заплаших го, че ще пиша на краля, и имаше късмет, че не му ударих плесница.

Хакстаузен едва успя да я успокои, тя трепереше от възмущение и гняв, сълзи се лееха от очите ѝ.

— О, преди няколко месеца — каза тя — той не би посмял да ме обиди така.

Тази постъпка на Льовендал сякаш беше знак за графинята, че нейният час е ударил. Тя беше вече чула за Денхофова, а в Дрезден познаваха и нея, и цялото ѝ семейство поради някакви стари, шумни истории.

— Писмата на краля — обърна се тя към Хакстаузен — много се промениха. Чували ли сте нещо за Денхофова?

— Говори се за това — каза Хакстаузен.

— В какво бласто са го натикали! — викна тя тъжно и млъкна.

Флеминг, който ръководеше цялата работа, се завърна в Дрезден. Кралят му бе поръчал постепенно да го освободи от графинята, но да постъпва най-деликатно с нея. Отначало пристигането на Флеминг уплаши Козел, но след няколко дни тя се поуспокои, като се убеди, че той бе дошъл със съвсем друго настроение и избягваше всякакъв повод за нови търкания.

Кралят искаше да бъде освободен приказният Дворец на четирите годишни времена и въпросът беше, ако е възможно, графинята да го напусне доброволно. С тая задача натовариха добродушния Хакстаузен, който изпълни своята мисия с най-голяма почтителност и симпатия към графинята. За голямо негово учудване Козел заяви:

— Кралят ми го е дал, следователно може и да си го вземе. Това място ми припомня прекалено силно хубавите времена, за да мога да живея тук, на драго сърце ще си изляза.

Веднага бяха дадени съответните заповеди, багажът беше опакован, наеха кьща на Морицщрасе и след няколко дни графинята се премести в новото си жилище.

Тук вече беше съвсем пусто; царедворците, които се домогваха до успех, и просителите на благоволение я бяха изоставили. Вестта, че

графинята е изгонена от този рай, изпълни с радост неприятелите ѝ. Това беше сигурен признак за скъсване, Козел обаче не вярваше и пред своите довереници повтаряше, че е съпруга на краля и той не може да я напусне. Още през 1705 година, когато беше влюбен в нея, Аугуст ѝ беше подарил прекрасното село Пилниц^[1] край брега на Елба. Там Козел имаше къща и градина край реката, където понякога прекарваше по няколко дни в летните горещини.

Разположението беше чудесно: гори и дървета обграждаха селото, планини го пазеха от север, в подножието на тоя малък дворец течеше Елба, наскрел която във водата се оглеждаше обрасъл с гъст храсталак остров, зелен като кръгла леха, като кош, пълен с цветя. Но Пилниц се намираше на няколко часа път от Дрезден и наоколо беше пусто.

Кралят, който ставаше все по-взискателен, писа на Флеминг, че иска да покаже на своята Денхофова Дрезден и неговите хубости, но не желае двете да се срещнат както заради самата Козел, така и заради Денхофова — за да не я излага на избухливостта на графинята. Затова да склонят Козел да напусне Дрезден и да се пресели в Пилниц.

За такива преговори, с които Флеминг не се заемаше лично, за да избегне разправиие, обикновено използваха Хакстаузен. Поканиха приятеля на графинята и генералът му показа кралското писмо, с което се нареждаше Козел да бъде изселена от Дрезден.

— Съжали ме, моля те — каза Флеминг сърдечно, — помогни ми! Кралят иска да дойде в Дрезден, но не ще може да стори това, докато Козел е тук. Денхофова непрекъснато му повтаря, че няма да бъде сигурна за живота си, докато неприятелката ѝ е в Дрезден. А графинята толкова пъти е заплашвала с пистолет и самия крал, че и той предпочита да не я заварва тук. Както знаеш, той не обича да се среща с тия, които е засегнал или обидил. Зная, че Козел ме смята за свой враг, но никога не съм бил такъв — добави Флеминг. — Тя ме разсърди веднъж, но това е вече забравено. В нейното положение не бих искал да я оскърбя, нито да я докарам до крайност. Идете, склонете я да напусне доброволно Дрезден, за да не бъде принуден да ѝ пращам заповеди, което би ѝ причинило по-голяма болка.

След като изслуша тия сладки приказки на Флеминг, Хакстаузен отиде при Козел.

Тя беше в доста добро настроение. Хакстаузен започна с шегии.

— Знаете ли, госпожо — каза той, — аз не мога да се начудя на лошия вкус на краля, който досега минаваше за естет. Не познавам госпожа Денхофова, но от това, което чухме за нея, изглежда, че този каприз ще премине бързо. Понякога след бял хляб на човек му се дощява плесенясал, ръжен, но подир няколко залька се връща към първия. Също така съм уверен, че стига да не дразните краля и да не го настройвате срещу себе си, отново ще си върнете с чест старото положение.

Козел се досети, че той идва с някакво поръчение.

— Отново ли ще ми предадеш някакво кралско желание, увито в памук от ласкателства?

Хакстаузен я погледна тъжно и кимна с глава.

— Говори.

— Бях при Флеминг — рече той, — показва ми заповедта на краля, който иска, докато той е тук с Денхофова, вие да бъдете в Пилниц. Смятам, че и за вас самата ще бъде по-приятно, отколкото да гледате...

Очите ѝ се наляха със сълзи и тя ги наведе надолу.

— О! Толкова ми е трудно, толкова трудно] — простена тя. — Зная, че вие сте мой доброжелател, че думите ви са искрени, а тук човек трябва навсякъде да се страхува от предателство. Но вие не знаете колко много ще ми струва това.

Тя се заразхожда из залата, като закри очите си с кърпа. Нямаше и следа от някогашната избухливост и гняв, тя плачеше, но искаше да скрие сълзите си от чужди очи, после ги избърса енергично.

— Лично ли видяхте тая заповед на краля, не са ли я измислили?

— Давам ви честната си дума, видях я. Червенина изби по лицето ѝ, гневът ѝ се възвърна.

— Те не ме познават — викна тя, — дразнят ме, за да ме докарат до лудост, да ме подтикнат към безумно и жестоко отмъщение. Знаят ли те докъде мога да стигна, когато ме овладее гняв? Да не би да мислят, че ще ги пощадя, та дори и него, човека, който смята, че короната му дава право да се гаври с чувствата и да си играе с хората?

— И всичко това — добави тя — ме сполетя заради някаква си Денхофова, чиито любовници всички броят на пръсти, защото тя изобщо не се е крила. Наистина достойна любовница за краля! Те са

искали да го унижат и опозорят, като го свържат с такава жена. Ах, тия хора, тия хора! — И отново се разплака.

— Можех ли да очаквам такава нещо? Как можех да не му вярвам — казваше тя и хълцаше, — той ми се кълнеше, беше най-нежен с мене, сърцето му беше мое, той ми посвещаваше всичко най-скъпо, не се колебаеше да ме признава пред света. Толкова години щастие, спокойствие приспаха сърцето ми, аз повярвах, бях сигурна в бъдещето. Три люлки ни свързаха, той обичаше децата ни, даде им името си, не се срамуваше от слабостта си към мене! Аз го обичах, той не може да ме обвини в нищо. Бях му вярна, един поглед не съм хвърлила към другото, сърцето ми не е трепвало, освен от тревога за него! Живота си, навиците си — всичко приспособих към неговите предпочитания, служех му като робиня. А днес, днес, след толкова години, нима ще трябва да го загубя, да остана сама, сирота, без закрила, без дума за сбогом, без израз на съчувствие?! О, този човек няма сърце! Сърце? — Тя се изсмя. — Той никога не го е имал. Галеник на съдбата, за когото всичко е играчка — играе си с хората, с чувствата, с това, което е свято за другите, а за него е забавление и смях. Но кой ще се похвали някога, че е познавал този човек? — добави тя. — Като ангел добър, той може да бъде студен и безмилостен като сатаната. В целувката си крие омраза, с усмивката прикрива мъст, от устата му текат пълни със сладост думи, за да приспи жертвата. Останалият свят му се струва създаден, за да има на какво да опрени нозете си и да заспи удобно, а когато се нуждае от спокойствие, готов е да избие живите, за да не мърдат под краката му.

Докато говореше, очите и горяха. Хакстаузен слушаше и не смееше да я прекъсне, развълнуван от думите, пропити с горчивина. Половин час продължиха тези поривисти изблици, като постоянноменяха тона си, накрая тя падна изнурена, но явно беше, че изгаря от треска. Млъкна.

— Госпожо — обади се пратеникът, — кой би могъл да се учудва на този гняв, той е естествен и говори, че имате сърце. Вие не можете да се съмнявате, че аз бих искал да ви донеса вест за друга участ, но нима има някакъв начин да се променят нещата? Сега е нужно само търпение и предпазливост, за да не си затворите пътя за връщане. Вие, госпожо, най-добре знаете колко променлив е умът на краля, никой никога не е оказвал върху него толкова дълго и трайно влияние. Вие

можете да си го възвърнете, днес трябва да мислите за утрешния ден и да се държите с оглед на него.

— Посъветвайте ме, посъветвайте ме, мой добър, единствен приятелю! — обърна се тя към Хакстаузен с развълнуван глас.

— Но позволете ми, госпожо, да бъда откровен — рече пратеникът.

— Говорете открито.

— Флеминг може да не е променил отношението си към вас, но поне е по-добре, по-меко, по-снизходително настроен, отколкото някога. Това му настроение трябва да се запази. Кой знае? В двора всеки момент се променя всичко, може да му бъдете необходима. Ако днес се държите спокойно, кралят ще ви бъде благодарен и може да се трогне. Винаги го плашеха с вашите закани, пистолети, отмъщение, гняв. Неприятелите ви все това повтаряха. Сам кралят започна да се страхува, а Денхофова не е посмяла да тръгне за Дрезден, защото се бои за живота си. Докато кралят смята, че сте така раздразнена, той никога няма да се приближи до вас. Така че най-добре е да се покажете отстъпчива. Вземете пример от графиня Кьонигсмарк — добави той, — благодарение на своето спокойствие тя успя да запази приятелските си отношения с краля и с княгиня Тешен. Позволиха ѝ да остане в Дрезден, да вижда краля, докато, напротив, Естерле със своята упоритост си затвори достъпа в двореца.

— Но как смееете вие — викна Козел сърдито — да ми сочите такива примери: Естерле! Кьонигсмарк! Те бяха метреси на краля, а аз съм негова жена! Не ме сравнявайте с тях!

Хакстаузен млъкна.

— Впрочем вие сте прав, аз не желая да го сърдя, искам да се покажа отстъпчива и послушна, утре ще замина.

Зарадван, пратеникът тъкмо щеше да си тръгне с тая добра новина, когато Козел внезапно избухна и тупна с крак:

— Те не биха посмели да ме принудят на такова нещо, сам кралят няма да посмее, това е невъзможно! Не, не!

Хакстаузен започна да я успокоява, тя го слушаше, но едва успял да я убеди, че трябва да бъде отстъпчива, упоритостта ѝ се връщаше и тя избухваше. Три или четири пъти промени мнението си, накрая каза на уморения вече от тая борба Хакстаузен:

— Няма да замина, ще остана, нека употребят насилие, ако посмеят.

— За бога, помислете си, госпожо! Какво да кажа на Флеминг?

— Кажете му, че не желая да замина.

Нямаше какво да се нрави, баронът отиде при генерала с тая тъжна новина и му предаде целия разговор. На Флеминг му беше неприятно, че с добро не може да постигне нищо, явно не искаше да употреби сила. След като мисли дълго, помоли Хакстаузен да отиде още веднъж при нея.

Баронът имаше неомъжена сестра, Емилия, която живееше при него; тя беше сериозно и добродушно същество. Този път той не отиде сам, а взе и нея. В продължение на няколко часа двамата се стараеха да убедят графинята, че тя няма да загуби нищо, ако бъде отстъпчива, но може да си навреди, ако се бунтува.

Козел ту се съгласяваше, ту отново се възмущаваше от тоя бездушен деспотизъм. Три пъти вече излизаха с дадена от нея дума, че ще замине доброволно, но и трите пъти тя ги връщаше от вратата. Явно пресмяташе и преценяваше всичко и не можеше да реши кое ще бъде по-добро за нея.

Когато Флеминг узна, че графинята е отказала окончателно, даде й още два дни да си помисли. На третия ден отиде при нея. Съобщиха на Козел и тя излезе, облечена с черна рокля, с подути от плач очи, но горда. Флеминг ѝ се представи с целия дворцов етикет, и със студенината на опитен дипломат.

— Поставяте ме, госпожо, в най-неприятно положение — каза той спокойно. — Колкото съм сигурен, че вие ме причислявахте към вашите неприятели, толкова аз се мъчех да ви спестя неприятностите. Задържах заповедта на краля няколко дни, сега ви я нося. Ако не пожелаете да се съобразите с нея, няма да е моя вината, че ще бъда принуден да я изпълня по какъвто и да било начин. Това е заповед на моя господар. Кралят е на път и не иска да ви заvari в Дрезден.

Застанала до прозореца, Козел видя конните трабанти, които спряха пред нейната къща и се строиха на улицата. Черните ѝ очи блеснаха, но тя се овладя. Погледна писмото.

— Заминавам веднага — каза тя с лек поклон, — можете да вярвате на думата ми.

Флеминг прибра писмото, поклони се и излезе. Трабантите се отдалечиха заедно с него.

Един час по-късно графиня Козел, разплакана, скрита в каретата, пътуваше за Пилниц. Всичко това стана, преди кралят да излезе от Варшава. Макар и лекомислен и безчувствен, той не искаше да скъса с графиня Козел, без да прояви към нея известно внимание, което ѝ се дължеше след толкова години съвместен живот. Безпокоеше го и това, че няма причини за скъсване, че ще излезе виновен, а тя невинна.

След провала на Льовендал с неговите злополучни любовни признания, изпратиха да преговаря с нея някой си Вацдорф и услужливия, но несръчен ван Тинен, когото кралят използваше, но не можеше да понася.

Вацдорф, не по-малко неприятен на Аугуст, който го наричаше „селянина от Мансфелд“, бе груб и недодялан. Той бе незначителна фигура в двора, но Флеминг го защитаваше и покровителствуваше. Един ден, когато графинята най-малко можеше да го очаква, той дойде в Пилниц. Единственото му оправдание за това, че не съумя да се държи както трябва и шумно се втурна в дома на жената, от която вече не се страхуваше, беше, че е пиян. През време на пътуването си от Дрезден до тук той изобщо не бе изтрезнял. Наредено му бе да преговаря с графиня Козел и той си въобрази, че щом държи съдбата ѝ в ръцете си, може да си позволи всичко.

Едва влязъл в стаята — без предупреждение — и графинята позна в него „селянина от Мансфелд“.

— Мила госпожо — ухилен се провикна той от прага, — изпраща ме негово величество кралят, би трябвало да сте доволна. Нося ви отлични новини. Кралят, който би могъл и нищо да не ви даде и да не влиза в никакви пазарлъци, като милостив господар желае да се разделите при взаимно задоволство и съгласие. Чувате ли ме?

— Чувам ви, господин графе, но не ви разбирам — каза Козел гордо.

— О, колко сте хубава, както винаги! — добави Вацдорф, доближи се и пое ръката ѝ, но се поколеба. Внезапно вдигна глава, защото реши, че е по-добре да я целуне по лицето.

Но преди да успее да стори това, Козел се отдръпна на една крачка и както си знаеше, му удари шумна и силна плесница с красивата си ръчица.

Вацдорф за миг се вцепени.

— Значи така? — попита той.

— Точно така — отговори Козел и му посочи вратата. — Кралят трябваше да знае, че не бива да изпраща при мене такъв грубиян.

Вацдорф само се потърка по лицето и млъкна, остави шапката си и седна.

— Нека да забравим това — каза той, — аз не съм отмъстителен, пък и плесница от толкова хубава ръчица не опозорява, напротив...

После „селянина от Мансфелд“ остана дори на обед и се мъчеше да изпълни мисията си, но по най-несполучливия начин. Защото той обещавахе на графинята най-прекрасни условия срещу сърцето ѝ.

Тя му се изсмя в лицето и той си замина изтрезнял и като попарен.

Козел искаше писмено да се оплаче на краля от Вацдорф и Льовендал, но я посъветваха да не прави това, по онова време Вацдорф се занимаваше с финансите, той доставяше парите, борбата с него щеше да бъде трудна.

По-късно изпратиха ван Тинен, за когото в двора се говореше, че бил лудо влюбен в графиня Козел, а и тя го понасяла, но ван Тинен, който имаше хубави чувства към нея, беше омразен на краля, защото си позволяваше прекалено много. Той поучаваше краля и с това го раздразни до такава степен, че макар и да го търпеше, когато биваше трезвен, една вечер за малко не го уби със собствените си ръце или по-право със собствените си крака.

Фицтум, който познаваше отлично темперамента на краля и неговото отношение към хората в двора, срещна ван Тинен на прага на стаята, в която Аугуст вече беше обърнал доста чаши, и го посъветва да не влиза.

— Кралят не те обича, не му се навирай в очите.

Ван Тинен не послуша добрия съвет и влезе. Аугуст направи кисела гримаса. След малко, придобил смелост, ван Тинен се разприказва, кралят мълчеше и се обърна с гръб към него. Тогава ван Тинен мина от другата страна и се пхна под самата ръка на великана, който мълчаливо го гледаше отвисоко. Присъстващите, които виждаха как святкат очите на Аугуст, искаха да предупредят нещастника, който сякаш сам предизвикваше опасността.

Някое време кралят не каза нито дума, само дишаше тежко и слушаше бръцоловенето на натрапника. Най-после заговори, ван Тинен го прекъсна и кралят млъкна. След малко се обади отново и ван Тинен още веднъж го пресече. В тоя миг кралят се обърна към него като ранен глиган и той заотстъпва назад. Така единият пристъпваше все по-близо, а другият отстъпваше все по-уплашено към ъгъла на кабинета. В момента, когато ван Тинен, блед като мъртвец, се облегна на стената, кралят го хвана за яката, хвърли го на пода и започна така да го рита, че слугите го грабнаха смазан на пихтия, в безсъзнание и го понесоха към леглото; така той за малко не плати с живота си за своята глупост.

Чрез никого от тези хора кралят не можеше да постигне нещо, което да говори против Козел. Най-после чу клюката, че графинята била имала тайна връзка с брата на Лехерене, който беше заминал за чужбина. Отидоха при него, впуснаха се в пазарлъци, за да очерни невинната жена, но и от това не излезе нищо. Искаха с обвинението да изпреварят завръщането на краля в Дрезден, за да имат повод да тормозят изпадналата в немилост Козел.

Този начин на действие можеше да я изпълни с огорчение и да я доведе до отчаяние. Тя би се почувствувала оскърбена от краля, който позволява да я измъчват и изпраща при нея такива хора.

Един ден в Дрезден узнаха, че Козел е изчезнала от Пилниц. Била на път за Варшава. Презглава захвърчаха писма по военната поща, за да съобщят на маршалшата. Веднага беше свикан роднинският съвет, тревогата беше безкрайна. Пристигането на Козел можеше да превърне в трагедия цялата тази толкова сполучливо скроена комедия.

Кралят беше вече влюбен или по-скоро омотан от тия дами. Подготвиха нова сцена за него. В часа, когато кралят обикновено посещаваше госпожа Денхофова, красивата ухажорка, облечена в черно, с разплетена коса, седна на леглото с кърпа, за да си бърше сълзите, каквито нямаше в очите ѝ, с поглед, отчаяно впит в стената. Майката и сестрата бяха решили, че тая поза е чудесна и много ефективна.

Когато кралят влезе, тя се престори, че не го забелязва, потънала в отчаянието си.

— Какво ти е, прекрасна госпожо?! — попита кралят загрижено.

Денхофова се престори, че се унася от плач, като криеше в кърпичката сухите си очи и играеше с голям талант тази предварително подготвена сцена. Разчувствуваният Аугуст започна да целува прекрасните ѝ ръчички, настояваше да му каже причината за сълзите си.

— Светлейши господарю — отговори Денхофова патетично, — заплашва ме смърт! Аз няма да преживея това! О! Да умра — това би било нищо, ако бих отнесла в гроба поне вярата, че ми е останало вашето сърце; но за жалост хората искат заедно с живота да ми отнемат и сърцето ви. Госпожа Козел иде, пристига във Варшава, може би е вече тук, може би гибелта вече тегне над мене, може би ти, кралю, идваш само за да ми заявиш, че трябва да отстъпя пред щастливата съперница!

— Но какво бълнуваш, госпожо? — прекъсна я кралят учуден. — Откъде е всичко това, нима аз бих могъл да ти изневеря? Не, госпожо, нас ни свързват неразривни връзки; твоят характер, напоен със сладост, твоята доброта са гаранция за мене, че никога никаква Козел няма да може да ти стори зло.

— О, господарю мой — продължаваше Мариня, — дано това, което казваш, е истина, дано ми се отплащаш с такава искрена любов, каквата аз храня към тебе. О, да умра за мене е нищо, но да те загубя — това е свръх силите ми. Аз по-скоро бих могла да се откажа от живота си, отколкото от щастието, което ми се усмихна! Кралю, ако престанеш да ме обичаш, вземи живота ми, аз не го желая повече!

— Скъпа моя графиньо — отвърна кралят, — би било недостойно да се отплатя с неблагодарност за такива признания, за милите думи, изречени от устата ти.

— Благодаря ти, господарю, за тази толкова сладка надежда — продължи Мариня, — въпреки това аз не мога да се успокоя, тръпна от тревога. Непоносимата съперница се приближава, ти ще я видиш, тя отново ще завладее сърцето на моя господар, което толкова дълго е държала под своя власт.

— Защо се измъчваш, госпожо — прекъсна я кралят малко нетърпеливо, — как да те успокоя? Да, нека Козел дойде и триумфът ще бъде твой.

— Не, не! — възкликна Денхофова. — Ако Козел пристигне тук, аз напускам Варшава! Тази жена може да се хвърли срещу мене, да си

позволи най-подло насилие.

През време на тоя разговор маршалшата стоеше зад вратата, готова да влезе, щом чуе уговорения сигнал. Мариня се покашля, вратата се отвори и майката влезе, като се преструваше, че е учудена и съвсем не знае, че кралят е тук.

— Много съм щастлив, че ви виждам, госпожо! — извика кралят и стана. — Елате и ми помогнете да успокоя дъщеря ви, която ме обижда с неоснователни подозрения.

Но за какво става дума, светлейши господарю?

Маршалшата се преструваше на смаяна.

— Подозренията и ревността са доказателство за привързаност — добави тя живо. — Това не бива да обижда ваше кралско величество.

— Послушайте, госпожо.

И кралят разказа всичко. Маршалшата го слушаше и някак особено поглеждаше ту дъщеря си, ту него, изразът на лицето ѝ беше смутен.

— Простете ми, ваше кралско величество — каза тя след малко, — но аз никак не се учудвам на дъщеря си. Цял свят знае заканите на графиня Козел, познат е и нейният избухлив характер. Ами че тя е посмяла да заплашва дори вас, светлейши господарю.

— И така, какво желаете? — прекъсна я Аугуст. — За да бъдете спокойни, веднага ще заповядам госпожа Козел да бъде върната в Дрезден.

При тия му думи маршалшата скръсти молитвено ръце и възкликна, изпълнена с благодарност:

— Мариня, ти можеш да се считащ щастлива, щом имаш толкова загрижен за спокойствието ти покровител.

А след като помисли, добави:

— Осмелявам се още да отбележа, че госпожа Козел, одързостена от милостта на ваше кралско величество, няма да послуша лесно когото и да било. Би трябвало да се изпрати някой, който би съумял...

— Изберете, когото искате! — извика кралят, малко поотегчен от тази сцена.

Жените започнаха да благодарят и да се разтапят пред светлейшия господар, който проявявал толкова доброта и толкова

грижа. Маршалшата имаше вече готов човек за тази задача. Това беше французинът Монтаргон, който бе дошъл в Полша с княз Полияк^[2] и беше останал тук при семейство Белински, като си бе издействувал титлата шамбелан на негово величество краля. За неговите връзки с този дом се носеха различни слухове...

След половин час Монтаргон беше готов да изпълни заповедите на краля, който категорично му нареди да върне от пътя графиня Козел.

— А ако тя не пожелае да изпълни заповедта на ваше кралско величество — попита французинът, — в такъв случай какво трябва да направя?

Кралят постоя някое време замислен, явно доста му струваше това, към което го бяха принудили.

— Ще дам в помощ на ваша милост Ла Хайе, подполковник от личната ми гвардия, и шестима гвардейци. Струва ми се, че това ще бъде достатъчно.

Без да губят време, изпратиха за господин Ла Хайе, който от устата на самия крал получи категорични заповеди, и същата нощ войскова част, изпратена срещу една беззащитна жена, тръгна с необикновена бързина по пътя, който водеше от Варшава за Дрезден.

А колко нежни бяха благодарностите и колко голяма, радостта от постигнатия триумф!

---

[1] Село и замък край Елба, на седем км от Дрезден, любима лятна резиденция на Аугуст II. — Б.пол.р. ↑

[2] Княз Мелхиор Полияк (1661–1742) — кардинал и дипломат. В 1693 г. идва в Полша като извънреден френски посланик. — Б.пол.р.

↑

II

Щом реши да види краля и сама да се изправи пред него в своя защита, графинята тръгна на път с малка свита, защото желаше да избърза и да изпревари вестта за потеглянето си. Верният Заклика, който не я оставяше никога, я придружаваше в това пътуване. Той страдеше много за съдбата на господарката си, но в природата му беше да мълчи толкова по-упорито, колкото по-силна беше болката му. Блед, почернял и отслабнал, той яздеше край каретата и изпълняваше заповедите ням, но сърдит.

Преди да тръгнат от Дрезден, Козел нареди да го повикат в будоара ѝ.

— Всички ме изоставиха — каза тя, — нямам никого, на когото със сигурност бих могла да разчитам.

Погледна го. Заклика стоеше мрачен.

— И вие ли ще ме напуснете?

— Аз? Никога! — рече той кратко.

— Струва ми се, че мога да разчитам на благородния ви характер и на готовността ви да се пожертвувате за мене.

— Винаги — отговори Заклика тържествено, като вдигна два пръста нагоре, сякаш даваше клетва.

— Искам да ви поверя най-скъпото, което притежавам — промълви Козел, като сниши глас. — Кажете ми, гарантирайте ми, че по-скоро ще умрете, отколкото да ме лишите от това, което ще ви дам да съхранявате, че няма да позволите да ви го изтръгнат насила, че ще пазите моето съкровище, моята чест като...

— Като реликва — каза Заклика и отново вдигна ръка, — бъдете спокойна.

— И никоя жива душа да не знае какво съм оставила във ваши ръце.

— Да се закълна ли?

— Вярвам на думата ви. Трябва обаче да знаете какво ще пазите. Казах, вие ще бъдете страж на честта на графиня Козел. Когато кралят ме раздели с мъжа ми, аз получих подпечатано писмено обещание, че

след смъртта на кралицата той ще се ожени за мене, че ще встъпя в правата на съпруга. Иначе никога не бих се съгласила на такъв живот. Сега ще се мъчат да ми изтръгнат това обещание, чието нарушение покрива краля с позор. Могат да се нахвърлят срещу мене, но няма да затворят устата ми с изтезания, няма да ме принудят да издам къде съм скрила писмото. Да го зазидам? Може да ме изгонят. Да го закопая? Могат да ме пратят някъде далече. Да го нося със себе си? Не съм сигурна.

Като каза това, Козел отвори една абаносова кутийка, инкрустирана със сребро и слонова кост; от кутийката извади друга по-малка, златна, а от нея — запечатана кожена кесийка с копринен шнур.

— Ти няма да ме предадеш — заяви тя, като то гледаше в очите.

Заклика падна на колене и сълзи капнаха върху мустаците му: целуна подадената му ръка, озърна се и грабна кесийката, бързо я прибра в пазвата си и промълви със сподавен глас:

— Ако я загубя, ще я загубя заедно с живота си.

Козел затвори бързо кутийката.

— Тръгваме на път — добави тя, — не зная какво ще се случи, а може да дойде и най-неочакваното, и най-лошото; трябва винаги да имаш пари.

И тя му даде зелена кесия със златни монети.

— Ще ви се отчитам — каза Заклика.

Няколко часа по-късно Козел тръгна на път с пълните пистолети, с които никога не се разделяше.

Чак до Видава, малко селище на границата на Шльонск, стигнаха благополучно и бързо. Във Видава трябваше да спрат да починат. Уморена, графинята нареди набързо да приготвят обед и зае най-добрата и почти единствена странноприемница. На другия край стояха десетина коне на някаква трабантска част, която, както предположиха, навярно се връщаше в Саксония. Заклика стоеше на стража пред вратата. Монтаргон и Ла Хайе се явиха при него и помолиха да съобщи за тях на графинята; понеже я срещнали случайно по пътя, искали да ѝ поднесат почитанията си.

Първия от тях тя дори не познаваше. Графинята се учуди извънредно много, когато Заклика ѝ съобщи за посетителите. От известно време тя беше свикнала всички да странят от нея. И наум не ѝ дойде, че я дебне някаква опасност; нареди да ги поканят.

Ла Хайе беше учтив човек, обигран в дворцовия етикет и умееше да се държи. Графиня Ана въпреки безпокойството си и угнетеното сърце, беше свикнала да потиска чувствата си, затова се помъчи да играе ролята на спокойна, дори весела жена. Тя прие офицерите любезно, много учтиво, а понеже наближаваше обед, покани ги на скромната си пътническа трапеза. През време на обела разговорът вървеше доста свободно, към края Монтаргон, който беше взел присърце своята мисия, започна да разказва за Варшава, за това и онова и се обърна към графинята.

— Струва ми се — рече той, — че не е имало смисъл да предприемате това пътуване. Доколкото ни е известно, сега кралят е много зает и не се знае дали няма да се възмути и разсърди. Може да се изложите на неприятности.

При тия думи Козел смръщи вежди и се дръпна от масата заедно със стола си.

— Какво значи това? Вие! Вие ли ще ми давате съвети? Нима по-добре от мене знаете краля и моето положение и какво трябва да правя?

Монтаргон се смути.

— Прощавайте — измънка той.

— Не мога да ви простя — извика Козел, — защото е и нетактично, и неучтиво. Оставете ме на мира с вашите съвети, от които не се нуждая.

Монтаргон побледня, присви уста.

— Госпожа графинята наистина нито би могла да се нуждае от моите съвети, нито е длъжна да ги слуша, но ако аз имам поръчение от негово величество краля?

— От краля? — извика Козел.

— Тъй вярно.

— В такъв случай дори не се чувствавам длъжна да го слушам — каза графинята. — Изпаднал е под влияние на моите неприятели и е направил нещо, което не би трябвало да стори, за което в момента съжалява сам. Кралят е могъл временно да се поддаде, но аз съм сигурна, че самият той ще бъде доволен, ако не го послушам. Това си е моя работа.

Монтаргон, човек възпитан, но обиден от тона, с който веднага го сръза прекрасната пътничка, отговори привидно любезно, но

всъщност болезнено оскърбително:

— Бих ви бил много благодарен, госпожо графиньо, ако благоволите да ме освободите от една извънредно голяма неприятност — да си послужи със сила.

— Как така? — викна Козел и скочи. — Ваша милост ще посмее да посегне на мене?!

— Имам категорична заповед от краля да ви върна в Дрезден — каза Монтаргон — и ще бъда принуден да я изпълня.

Графинята избухна в гняв. Тя беше чувала, че господин шамбеланът е син на селски писар и му викна:

— Вън, писарче недно, вън, че ще ти пръсна черепа! — и тя се хвана за пистолета.

На прага вече стоеше Заклика.

Монтаргон, който също така добре знаеше с кого има работа и беше сигурен, че графинята ще изпълни заканата си, се измъкна колкото може по-бързо, без повече да отвори уста. Ла Хайе, който досега мълчеше, остана.

Начинът, по който беше прогонен другарят му, беше поука за него. Ла Хайе започна много меко.

— Госпожо графиньо — каза той, — пратениците нито се посичат, нито се наказват. Успокойте се, госпожо, ние не сме виновни, че ни е дадено такова неприятно поръчение. Аз бих бил отчаян, ако ви причиня дори и най-малката неприятност, но, за бога, това са заповеди на краля! Заповеди, изречени от устата на светлейшия господар пред военен: няма изход, те трябва да бъдат изпълнени.

— Вие видяхте ли краля? — попита Козел спокойно.

— Тъй вярно, заповедта чух от собствената му уста. Заклинам ви не в името на вашето спасение, а на моето.

Тоя благ тон я разоръжи донякъде: Козел рухна на стола разтреперана.

— Успокойте се, госпожо. Във всичко това, както ми се струва, няма нищо страшно за вас.

— Как така? А тая Денхофова?

— О, това е временно увлечение! — извика Ла Хайе. — Нещо като флирта на краля с Дювал, която днес е забравил и не знае дали си спомня дори името ѝ. Госпожа Денхофова е омъжена, съпругът ѝ е на село, не знае нищо. Няма ни най-малка вероятност тя да дойде в

Дрезден. А кралят трябва да се върне. Ще го видите и лесно ще си възвърнете влиянието върху него.

Козел започна все по-спокойно да го разпитва за всичко. Ла Хайе съумя да ѝ представи цялата история в такава светлина, че да намали значението ѝ. След четвърт час графинята отстъпи пред учтивите молби. Ла Хайе спечели победа, нареди да впрегнат конете — графинята се връщаше в Пилниц.

Монтаргон вече не се показва пред очите ѝ, но веднага изпрати куриер до маршалшата с радостната новина. От страх обаче да не би Козел по пътя да промени решението си, той и Ла Хайе заедно с военната част я придружаваха незабелязано, като ноцуваха и почиваха на няколко часа зад нея чак до Баутцен, откъдето вече можеха спокойно да се върнат, за да приемат благодарностите на дамите във Варшава.

Монтаргон, който отдавна не беше виждал толкова близо до главата си пълен пистолет, го сънува дълго и си казваше, че втори път не би искал да му се падне такава рискована мисия.

В това време госпожа Денхофова почна да привлича вниманието на всички с посещенията си при краля и с неговите в дома ѝ и в приказките си хората никак не я щадахха.

При все че влиянието на чуждите обичаи по онова време вече се чувствуваше в Полша и това не беше първият скандал от тоя род, сериозните хора тук негодуваха и роптаеха, а и фактът, че една омъжена жена се компрометира в отсъствието на съпруга си, възмущаваше. Той дразнеше още повече, защото съучастничка и помощничка беше майката свидетелка — сестрата, и защото те се хвалеха с това, вместо да крият унижението си. Роднините на Денхоф, когото заповедите на краля и умелите интриги държаха далече на село, започнаха да настояват да извика жена си при себе си. Денхоф изпращаше все по-гневни писма, все по-енергично настояваше, все по-страшно се заканваше. Най-сетне оправданията се изчерпаха и при него изпратиха тъщата, която умееше да се справя с всичко.

На другия ден след пристигането си госпожа маршалшата се обърна към своя зет:

— Не ни мъчи с настояването тя да се върне тук, защото от това нищо няма да излезе. Ние не смятаме да жертвуваме щастието на цялото семейство заради твоите фантазии. Кралят е в ръцете ни,

кралят се е влюбил в Мариня. Значи ти искаш заради едно смешно лицемерие да ти я докарам тук и с това да потъпча нашите интереси?

Денхоф беше човек от по-стар тип, а и беше подочул нещо за разпуснатостта на жена си.

— Слушай, твоя милост — добави госпожа маршалшата, — трябва да избереш: или ще мълчиш и ще оставиш нещата както са си и ще се ползуваш от благоволенieto на монарха, което не би навредило на твоите интереси, или ще се съгласиш на развод. Нунцият Гримани е доста благосклонен към нас и в Рим лесно ще издействува развод.

— Драга госпожо — обади се Денхоф, — аз нямам ни най-малко желание даделя сърцето на жена си със светлейшия господар, а и да си кажа правичката, едва ли би останало нещичко за мене, защото много хора си съперничат за дъщерята на ваша милост. Моля не ми натрапвайте кралското благоволение и кралския джоб и ме освободете от Мариня, за което ще ви бъда благодарен, стига да стане по-скоро.

Маршалшата беше малко учудена, че господин Денхоф се съгласи толкова лесно и така решително отхвърли благоволенieto на владетеля, но след като се разбра със зет си и получи подписа му, тя се върна във Варшава, при Гримани. Нунцият писа в Рим, а Климент XI заповяда да се даде развод.

В това време маршал Белински умря; той боледуваше от дълго време и смъртта му се очакваше. След него останаха грамадни дългове, ипотекирани имоти, заплетени финансови въпроси и цялата надежда да се съвземе семейството легна върху красивите ръчици на госпожа Денхофова, която се залови ревностно с касата на негово кралско величество. Най-напред уредиха на маршал Белински едно от най-блестящите погребения, които беше видяла Варшава през тоя век; после съумяха да трогнат чувствителното сърце на Аугуст II със съдбата на нещастните сирачета. Посипаха се дарения за цялото семейство. Тогавашият летопис разказва, че самата госпожа Денхофова никога не би могла да проведе преговорите за непрестанни помощи и обезщетения, ако не били опитът и предвидливостта на майката, която не я изпускала изпод надзора си и бдяла за доброто на цялата фамилия. Госпожа маршалшата непрекъснато молеше за нещо, молеше извънредно умело, много сладко и учтиво. Тя винаги намираще толкова основателни поводи, такива неизбежни нужди, така нежно умееше да трогне сърцето на Светлейшия господар, че Аугуст

даваше с готовност и макар че саксонците вече негодуваха срещу нея, той не обръщаше внимание на това.

Погребението на маршала беше толкова пищно, че отменяше траура — кралят се нуждаеше от забавления, никой не смееше да го затруднява в развлеченията и да ги помрачава със скръбта си, като страни от тях. Затова много скоро дъщерите, синът и маршалшата започнаха да посещават баловете и зрелищата, които кралят устройваше непрестанно.

Във Варшава обаче това му вървеше трудно, защото всички изящни сервизи и вещи трябваше да бъдат докарвани от Дрезден. Тук той нямаше цялата армия от прислуга, каквато го обграждаше в Саксония и коя го разбираше всяко негово кимване, отгатваше мислите му и се напрягаше непрекъснато да измисля нови развлечения. Столицата на Полша беше относително бедна на средства, подхранващи разкоша и блясъка. Кралят искаше да покаже на дамата си своите възможности, да я смае и възхити. Заговориха за отиване в Дрезден, след като госпожа Денхофова, която се страхуваше от пистолетите на Козел, се увери, че онази няма да ѝ се изпреди на пътя.

Цялото семейство, което вървеше подир каретата на триумфаторката и събираше, каквото паднеше от нея, замина от Варшава чак когато се увери, че Козел няма да му се мерне пред очите.

Госпожа Денхофова, за да се отърве от съперницата си, от която всъщност се страхуваше повече заради краля, отколкото за себе си, непрекъснато се преструваше на уплашена, обграждаше се със стража, молеше за закрила, искаше да я пазят от някакво въображаемо нападение.

Много е възможно, че неприятелите на графинята в желанието да ѝ попречат да си възвърне предишното благоволение на краля и да си отмъстят за нанесените им оскърбления влияеха върху госпожа Денхофова и я подбуждаха да преследва графинята. И кралят, който беше готов да пощади Козел и който доста меко се бе отнасял с другите си любимки, след като се разделеше с тях, сега непрекъснато беше подстрекаван да ѝ причинява все нови и по-неприятни терзания. Искаха непременно да се отърват от нея, да се отърват по такъв начин, че тя да не може да се върне.

Флеминг не без основание се страхуваше от нейната среща с краля; той знаеше, че Козел ще го търси, и беше убеден, че тя ще

събуди жал у Аугуст. Затова насъскваха Денхофова, която се гнусеше да преследва жена, и то нещастна жена. Но Флеминг и Фюрстенберг непрекъснато я плашеха с това, че Пилниц се намира на няколко мили от Дрезден, че Козел може да се срещне с краля и тогава госпожа Денхофова ще бъде свалена от трона, а заедно с нея и цялото ѝ семейство.

Така, от една страна, настройваха госпожа Денхофова да действа пред краля за прогонването на графиня Козел по-далече от столицата, а, от друга, Флеминг сам му напомняше, че в момент на увлечение непредпазливо е дал писмено обещание за женитба, че графиня Козел се хвали с тоя документ, че така или иначе би трябвало тази хартийка да ѝ се отнеме, дори срещу заплащане, за да не компрометира краля.

Аугуст реши, че това ще бъде правилно. Започнал веднъж да я преследва, пробудил в себе си гняв и желание за мъст, той трябваше да отиде още по-далеч и да отнеме на нещастницата всички средства за защита и оправдание.

В Пилниц не я оставиха на мира. Вацдорф дойде отново. При все че изпитваше отвращение от него, Козел, свикнала сега поне с привидно търпение да понася всичко, трябваше да го приеме, понеже знаеше, че той идва със знанието и по волята на краля. Тоя път той беше значително по-внимателен в държането си с графинята.

— Аз ви желая доброто — заяви Вацдорф, след като я поздрави, — най-доброто доказателство за това е, че идвам тук, за да спомогна да се постигне някакво съгласие и споразумение. Ние всички ще повлияем на краля това да приключи най-изгодно за вас, но...

— Какво „но“? — попита Козел и го погледна.

— Но и от ваша страна е необходимо малко по-голямо примирение — каза Вацдорф.

— Чуйте ме, господине — обади се Козел, — аз бях кралица, господарка, божество. Майка съм на три признати от краля деца. Не съм му дала повод за никакви подозрения и ревност и най-злобната клевета си строши зъбите, когато се нахвърли срещу мене. Ако мога да бъда укорена в нещо, това е прекалената ми любов към краля. След толкова години съвместен живот, на осмата година, внезапно, след още пресни клетви и благоволения най-подла интрига ми отнема не сърцето му, а само страстта. Заповядват ми да се отрека от любовта си

— мълча. Прогонват ме от подарения ми дворец — напускам го. Заповядват ми да не живея в Дрезден — оттеглям се в Пилниц. Искam да се видя с краля — връщат ме насила от пътя. Въпреки всичко това ме обявяват за дръзка, отмъстителна, опасна, страхуват се от моя гняв. Говорят, че от отчаяние съм готова да посегна върху живота на краля.

— Така е, всичко това се говори, вярно — засмя се Вацдорф, — но вие можете да го опровергавате и да свършите като Тешен и Аурора.

Козел почервения и скочи.

— Тешен и Аурора бяха фаворитки! — извика тя. — А аз имам обещание за женитба, аз бях и съм негова жена!

Вацдорф се засмя високо.

— О, скъпа графиньо — каза той с обидна фамилиарност, — това са стари истории. Знаете ли вие какво прави страстта от човека? Тя бива деспотична и тогава човек не е господар на себе си, не знае какво върши. Аугуст II, нашият най-милостив господар, беше принуден и подписа Алтранцатския мирен договор, но сега го обявява за невалиден. Може би и на вас е подписал обещание за женитба, но той не му придава никакво значение.

Козел с усилие овладя възмущението си.

— О, на краля е позволено — извика тя — да не придава никакво значение на думите, клетвите и най-тържествените си обещания, но аз го смятам за честен човек, който знае какво прави и не мами себе си и хората! За мене неговата дума е свещена и валидна!

Тя се заразхожда из стаята. Като се поколеба, Вацдорф се осмели да пристъпи към въпроса, във връзка с който беше дошъл.

— Кажете ми открито — подхвана той, — какви са вашите искания? Кралят храни към вас чувство на благодарност и добра воля. Той ще направи много, само че не бива да се искат невъзможни неща, нито да се придава на шегите значение, каквото не са имали. Вие трябва да върнете тази кралска хартийка.

Козел се обърна живо към него.

— За това ли дойдохте? — попита тя.

— Е, да, принуден съм да призная — за това.

— Връщайте се тогава обратно — отвърна Козел пламнала, — защото, докато съм жива, няма да я дам на никого. Това е защитата на моята чест, а тя ми е по-скъпа от живота. Мислите ли, че дори всичките съкровища и дворци на Аугуст, че блясъкът на неговите

милости щеше да ме накара да му подам ръка, ако не бях получила това обещание за женитба?

— Но то беше смешно — каза Вацдорф. — Сама ще признаете. Кралицата беше жива и си е жива. Кой има право да се разпорежда така с бъдещето? Такова обещание няма никаква валидност пред закона, пред хората и света.

— А защо тогава искате да ми го отнемете? — попита Козел. — Защото ви е срам, че кралят е мамил мене, слабата, незнаещата, излъганата. Страхувате се да не би това лекомислие и измама да го опетнят, както заслужава.

— Госпожо, аз не мога да слушам укори срещу краля — каза Вацдорф.

— Тогава се връщай, откъдето си дошъл — студено отвърна Козел и поиска да излезе от стаята.

Пратеникът се размърда на стола и я задържа.

— Помислете си, госпожо, към какво води това! Вие ще принудите краля да приложи крайни средства, да бъде безпримерно суров. Та той може да употреби сила! Все пак вие не можете да скриете хартийката така, че да не могат да ви я изтръгнат.

— Тогава нека се опита — отвърна графинята.

— Това би било много печална крайност — заяви Вацдорф, — нея именно искат да избягнат всички, които ви желаят доброто, и аз искам да ви я спестя. Ако го принудите към насилие, не можете да се надявате на нищо, а с добра воля ще получите...

Козел не позволи да довърши и попита:

— Значи искате да продам честта си и да я оценя в пари? Гарантирам ви, кралската хазна няма толкова средства, за да заплати честта на жена като мене. За нищо на света няма да върна този документ!

Тя изрече гордо и натъртено тия думи.

— Искам целият свят да знае колко недостойно съм била измамена, колко непочтено са си играли с мене.

Сълзи потекоха от очите ѝ.

— Не — викна тя внезапно, — ваша милост лъже, това не е волята на краля, не вярвам! В желанието си да го защитите, вие очерняте краля. Аз вярвам в неговото временно лекомислие, но никога

не съм се усъмнила в благородното му сърце. Кралят не може да иска това!

Пратеникът млчеше, разкопча бавно дрехата си и започна да търси в плика с книжа кралското писмо и пълномощията, които носеше. Мълчаливо ги подаде на графинята.

Тя им хвърли почти презрителен поглед.

— Ако това, което е подписал и с което се е заклел пред мене, няма значение — отвърна тя, като отблъсна хартията, — какво значение трябва да придавам на туй писмо и подпис? Утре кралят може да ви заповяда да вземете писмото обратно и да отмени всичко.

Явно обърканият Вацдорф сгъна писмото и го прибра, съжаление се изписа върху лицето му.

— Госпожо графиньо — обади се той тихо, — вашата постъпка буди у мене съжаление. Вярвате ми или не, но повече не мога. За бога, помислете на какво се излагате. Аз не бих посмял да кажа нито дума срещу краля. Кралят е безкрайно добър, благороден, но той е длъжен да защитава кралското си достойнство, за което отговаря пред монарсите и пред народите. Там, където става въпрос за държавни интереси, няма непозволенни средства. Припомнете си съдбата на много, много хора. Опасно е да се противопоставяте на краля, когато го овладее страстта.

— Зная това по-добре от вас — намеси се Козел.

— Нашият крал умее да бъде добър, но може да бъде и страшен — каза Вацдорф.

— Зная и това — повтори графинята.

— Заклевам ви!

— Спестете си времето и усилията, всичко е напразно — започна Козел спокойно, — със заплаха можете да ми въздействувате по-малко, отколкото с убеждаване, аз бих се срамувала да й се подчиня.

Вацдорф напразно се помъчи пак да убеди графинята, която го изгледа дълго и презрително и излезе от стаята. Не му оставаше нищо друго, освен да се върне в Дрезден и да докладва за новия си несполучлив опит.

III

Има същества, които обичат да гледат, когато някой се измъчва, да слушат стенания, да се опиват от страданията и да се надсмиват над нещастieto. Безразлично дали подбудата е лекомислие или злоба — това винаги е признак на не особено благороден характер.

Нещастieto, в което изпадна Козел, будеше чувство на мъст и любопитство у неприятелите ѝ. Вярно, че тя много пъти ги беше карала да чувствуват нейната надменност, че малцина бяха спечелили приятелството ѝ, но в оня двор, пълен с интриги, тя трудно можеше да се сближи с някого.

Към досадниците, от които човек не може да се отърве, спадаше и баронеса Глазенап. Веднъж вече Козел беше принудена да ѝ затвори вратата под носа, след като се бе убедила какви клюки изнася от дома ѝ, като се преструва на приятелка, а навън ѝ се присмива още от вратата. Дълго след този инцидент Глазенап не се показва, сега най-малко можеше да се очаква, щом като Козел вече нямаше нито влияние, нито приятели дори сред тях, които още бяха запазили някакъв срам.

Но какво беше удивлението на графинята, когато ѝ съобщиха, че баронеса Глазенап е дошла да я посети! Отначало Козел се колебаеше дали да я приеме, понеже не искаше да се излага на присмех или на фалшиви уверения в съчувствие, на които не можеше да вярва.

Глазенап, която не се засегна от факта, че трябваше да чака дълго, без да я поканят, най-сетне обиколи тичешком къщата, чийто партер заемаше Козел, и като минаваше и надничаше от прозорец на прозорец, се мъчеше да я намери и насила да влезе при нея. По този начин тя наистина попадна на Козел, която се беше прибрала в будоара си, и като се надвеси през отворения прозорец, накара да ѝ отключат вратата.

— Ах, моя скъпа графиньо, не се крий! — извика тя. — Зная, че не вярваш в моите добри чувства, но аз ти прощавам, защото ми е жал за тебе. Кажи да ме пуснат! Нося ти клюки от града, нищо не искам, само да те прегърна.

Козел, отегчена и уморена едновременно, прие баронесата, която се тръшна на стола, като се оглеждаше в огледалото и оправяше разчорлилата се по пътя прическа.

— Искан да ти докажа, че имам сърце, макар тези дрезденски подлеци да ми отричат всичко — заяви тя. — Няма клеветата, която да не са измислили за мен. Повярвай ми, Козел, аз ти завиждам за самотата, защото да живееш в двора, и то в такъв двор, значи да полудееш.

Тя млъкна за малко, седна по-удобно, огледа се наоколо.

— Но тук, в Пилниц, е тихо, мило, хубаво и никак нямаше да ти е зле, ако поне те бяха оставили да си отдъхнеш спокойно. Но аз не смятам, че това ще ти се удаде. Отвратителната Денхофова е готова да те изгони и оттук.

Козел се усмихна презрително.

— Сега тази дама е вече в Дрезден — оживено продължи да бръцолови Глазенап, — но понеже много я е страх да не я застреляш с пистолета си, подполковник Хатира и шестима конници не се отделят и на крачка от нея. Мисля, че тя нямаше да има нищо против тази гвардия дори и ако не се страхуваше. Освен това я настаниха у Фюрстенберг, докато построят дворец, но докато го построят, нейното царство ще свърши.

— Но нали имат двореца, останал от мене — измърмори Козел.

— О, той вече е предназначен за курфюрста — добави Глазенап, която знаеше всичко. — Хатира е хofмаршал, приятел, мисля, че и гардеробиер на Денхофова. Флеминг устройва великолепни вечери за краля и фаворитката и никога не излизат трезви оттам. Казват, че на една от тези вечери, след като си пийнал доста, той помилвал Денхофова под брадичката и я назовал с такъв епитет, какъвто си е заслужила. Но тя не му се разсърдила. Впрочем чувам, че била толкова добра, та е готова дори да си подели краля с някоя, стига да не е толкова страшна като тебе, моя Козел; но ти не търпиш делби и би искала цял да го имаш за себе си.

Като каза това, баронеса Глазенап се наведе напред, огледа се предпазливо, сложи пръст на уста.

— Кралят ни се променя — прошепна тя, — ние го познавахме като много добър господар, но сега става строг и жесток.

Козел я погледна.

— По отношение на мен не е такъв.

— О, това е много естествено, голямата любов никога не свършва другояче — продължи Глазенап, — но ти чу ли за Яблоновски^[1]?

— За никого не чувам, защото никого не виждам — отговори Козел.

— Но ти знаеше колко държи кралят на хетмана и колко на руския воевода, който склони хетмана да застане на страната на краля. А знаеш ли къде е днес руският воевода?

Козел я погледна слисана.

— Князът воевода седи в стаята на Байхлинг в Кьонигщайн. Взели го от Варшава от същото жилище, в което убедил баща си да мине на наша страна, и точно на годишнината от деня, когато тръгнали да посрещнат курфюрста на границата.

— Нима е възможно?! — възкликна Козел.

— Доскоро може би и аз бих попитала дали е възможно — продължи гостенката, — но днес казвам, че всичко е възможно.

— В какво се е провинил воеводата?

— Не зная, говорят, че там, на някакво събрание на ония поляци с бръснатите глави точно когато кралят взел Денхофова, той открито го обвинил, че им отнема съпругите, че живее публично с чужди жени, че развъртава страната, че това е държавно престъпление! Държавно престъпление! — викаше баронеса Глазенап, като се смееше и пляскаше с ръце. — О, неоченими Яблоновски! Казват, че по такъв начин агитирал за Лешчински, защото той поне жените им щял да остави на мира. На краля най-много му докривяло, че искал да му изтръгне Денхофова от ръцете. Шпионирали Яблоновски и хванали някакви писма, някакъв писар подложили на разпит, някакви книжа намерили в дома му и кралят заповядал без церемонии и без съд да откарат Яблоновски в Кьонигщайн.

Козел слушаше равнодушно.

— Помисли си, драга моя — довърши Глазенап, — щом толкова малко се церемонят с князете воеводи, какво остава за другите? Какво можем да направим ние, клетите, ако решат да се отърват от нас?

Макар че Козел не пророни нито дума, разказаното от Глазенап й направи впечатление. Руският воевода в Кьонигщайн; без да бъде съден, без да е установена вината му, за полската кауза затворен в

Саксония — това всъщност беше нещо ново и даваше повод за размисли.

От този тъжен случай Глазенап бързо мина към по-весели теми.

— Непрекъснато имаме чудесни забавления — каза тя. — Кралят иска да се покаже пред Денхофова, при все че нея никой не я вижда. Хората само предполагат, защото тя никога не е посмяла да застане с открито лице пред кралицата. Като Тешен се преоблича и маскира като прилеп, а и сестра ѝ също; имаме и извънредно много костюмирани балове и увеселения. Кралят също никъде не се вижда, сигурно се затваря с нея. Чух, че на една вечеря Киан, вместо да вдигнат чаши, поканил всички на католически молебен за светлейшия господар, за да го отърве бог от полската робия.

Тъжна усмивка се плъзна по устните на Козел.

— На другия ден — продължи Глазенап — някой подхванал предложението на шегобиеца и на Георгентор и на черквата залепил покана до всички вярващи да дойдат на този молебен. Както чух, кралят се смял, но заповядал да търсят тоя, който се е осмелил да направи това; аз обаче се съмнявам, че ще го намерят.

Така баронесата бърбеше — дълго, неуморимо, — докато дойде време за обед и тя се самопокани. После поиска да види градината и алеите с липите. Тук, когато останаха сами, Глазенап зашушна на ухото на графинята:

— Всички ме смятате за зловна жена, която само сее раздори и се радва на добре скроен номер. Е, аз не отричам, че обичам да плащам на тия, които са ми досаждали доста, но съм готова да услужа, когато някой веднъж през живота е проявил добро сърце към мене, а ти никога го направи, графиньо. Жал ми е за теб. В двора се съвещават и ти се заканват — в случай че не дадеш оная хартийка...

— Хартийка ли? Каква хартийка? — наглед равнодушно попита Козел.

— Е, ти знаеш за какво става въпрос, нали пращаха Вацдорф при тебе, за да я вземе. Говорят, че ако не я предадеш доброволно, щели да употребят сила.

— Много благодаря за предупреждението — обади се Козел, — но аз бях и съм готова на всичко. Тази хартийка, както я наричаш, не могат да ми я вземат, понеже не е у мене, тя е в добри и сигурни ръце.

Аз очаквах, че накрая ще се стигне и до тази подлост. Оставих я на безопасно място.

Глазенап я гледа дълго, явно в очите ѝ искаше да прочете дали говори истината, но когато поискаше, Козел беше непроницаема. Скри се зад гордостта и престореното спокойствие, макар да чувствуваше как вътре в нея кипи възмущение и гняв. За нея беше лесно да разбере и се досети, че баронеса Глазенап е започнала злостните си клюки само за да събуди доверие, но че всъщност е изпратена да узнае нещо, че е шпионка на Вацдорф или Флеминг. Не можеха да изпратят нито по-неподходящ, нито по-малко предразполагащ към доверие човек. Нейните усилия останаха напразни. След като изслуша поверителните съобщения и предупрежденията ѝ, Козел я отпрати за Дрезден с празни ръце.

Щом колата, която я беше докарала, се поотдалечи, графинята нареди да повикат Заклика. Той винаги чакаше в готовност.

Понеже се страхуваше, че я подслушват в собствения ѝ дом, Козел го изведе на двора и се мъчеше да води разговора така, че да изглежда, сякаш му дава разпореждания относно къщата и градината.

Заклика отгатваше мислите ѝ.

— Шпионират ни тук, нали? — започна тя.

— Наоколо, дори вкъщи, не мога да гарантирам за никого — отговори верният слуга.

— Можем ли да ги измамим? — попита Козел.

— Тук най-важният е Готлиб — започна Заклика. — Струва ми се, че когато ходи в града за покупки, отнася и доклади. Но той не е много умен и лесно можем да го напием, а още по-лесно да го излъжем.

— Готлиб?! — възкликна графинята.

— Да, точно този, който най-много ви натрапва обичта си. Прави го, за да не се боите от него.

— В града всички ли те познават? — попита Козел тихо.

— Е, мнозина вече са ме забравили — подхвана Заклика, — а за другите лесно мога и да се маскирам.

— А имаш ли от кого да събереш сведения?

— Щом трябва, ще намеря — каза той.

След тези встъпителни въпроси Козел трепна, сякаш пронизана от тръпки.

— Тук вече не е безопасно за мен — каза тя, — ще трябва да избягаме, но как? Само на тебе вярвам, кажи как!

— Трудно ще е — измърмори Заклика, — но щом трябва...

— Това не е достатъчно — продължи Козел, — аз трябва да взема със себе си най-скъпото, което днес представлява цяло богатство. Трябва да вземем скъпоценностите и парите; каквото остане тук, ще стане тяхна плячка, всичко ще вземат.

Заклика не отговори нито дума на това откровение, само потърка чело, пощипна мустак и сведе очи.

— Говорете, госпожо — каза той, като видя, че графинята чака.

— Ще ми гарантираш ли, че ще стигна границата преди преследвачите?

— Ще направим, което е по силите на човека. Челото на Заклика се ороси от пот. Виждаше се, че го измъчва безпокойство, че се бои, но не иска да признае страха си.

— Отдавна трябваше да сторим това — каза той, като прекъсваше фразите, понеже не беше свикнал да говори продължително, — но щом не е направено, няма защо да приказваме за това. Трябва да свършим, което ни предстои.

Горкият човек така зачупи пръсти, че се чуваше как ставите му пукат; намръщил мрачното си чело, пристъпваше от крак на крак. Козел го гледаше тревожно и любопитно. Цял съсредоточен в себе си, енергичен, силен, неразговорлив, след разглезените хора, с които тя беше свикнала, но на които бе невъзможно да се разчита, той я удивляваше, смайваше, но и радваше. Тя чувствуваше в него човека. Замислен и със смръщени вежди, Раймунд изглеждаше почти див.

— Тази нощ ще отида в града — каза той, — тук, вкъщи, и без това малко се показвам. Не ме викайте, докато сам не дойда. Всички тук ще помислят, че съм се затворил в стаята си, което неведнъж се е случвало. Имам лодка, скрита в храстите до острова, ще се спусна по Елба. На връщане ще ми трябва повече време срещу течението, но и с това ще се справя. Ще видя какво мога да узная там, в двора. Ще трябва да обмислим и останалото, заминаването не е дребна работа.

Той говореше на пресекулки и въздишаше. В тоя миг Козел видя Готлиб, който се навърташе край тях и вече можеше да се досети нещо поради продължителния им разговор; графинята му кимна.

Немецът веднага се приближи.

— Аз смятам, че от Пилниц може да се направи много хубаво кътче. Нали, Готлиб? Бих искала да имам градина, да имам цветя, защото сигурно няма да се местя оттук. Като отивате в града, намерете ми някакъв градинар, понеже полякът, на когото исках да поръчам това, се оправдава, че не познавал никого.

Готлиб погледна графинята и поляка, сякаш желаше да отгатне дали тя казва истината. После се поклони и забръщолеви бързо, като се кълнеше, че за най-скъпата си господарка ще стори всичко.

С това съвещанието свърши. Козел се прибра вкъщи. Готлиб се повъртя още около Заклика, за да изтръгне нещо от него. Надвечер полякът, както го наричаха в двора, изчезна. Това събуди подозрение у шпионите и те се опитаха да отворят вратата, но я намериха залостена отвътре. Жилището беше на партера откъм градината, та се прокраднаха до прозореца. Срещу него имаше легло, а на леглото се виждаше грамадният мъж, легнал с дрехите си и с лице към стената. Шпионите се успокоиха — значи, той си е вкъщи, и го оставиха да спи, колкото ще. Нямаше и какво да се прави. Черната нощ настъпваше бавно, само червеният отблясък на небето, на запад, се отразяваше във водите на Елба, когато Заклика тихо отвърза лодката от кола, за който беше привързана, вмъкна се в нея, ѝ отблъсна я от брега и като се наведе, пусна я по течението на реката. То я понесе бързо към Дрезден. По това време лодки почти не се срещаха по Елба и човек трябваше да познава добре реката, за да не попадне на плитчини и камъни. По времето, когато не беше зает с нищо и скиташе из околностите, Заклика бе плувал много и за развлечение беше карал лодка, така че познаваше всички завои и плитчини не само до Пилниц, но и към Пирна, та и по-нататък. Затова черната нощ съвсем не го уплаши и след няколко часа той видя най-напред светлинките на предградията, разхвърляни по двата бряга, после яркото сияние — сякаш зарево от пожар — над замъка, където имаше забава и илюминации. Докато беше в двора на Козел в Дрезден, Заклика имаше възможност да се запознае с много хора. Но сърцето му го влечеше по-скоро към тези, които стояха настрани и в сянка, отколкото към онези, които блестяха в преддверията и бяха замесени в интригите. Той имаше много познати и приятели. Докато доплава до Дрезден, непрекъснато мислеше към кого да се обърне.

В двора, който непрекъснато се нуждаеше от пари и в който обсипваха с бижута красивите дами, търговията с пари и скъпоценности беше всекидневен явlenie.

Кралят имаше значителни кредити у Опенхаймерови във Виена, у Либман в Берлин, а в Дрезден доставчици и посредници му бяха двама евреи, добре познати на града; единият от тях дори играеше известна роля в обществото, често устройваше приеми и живееше много разкошно. Това бяха прочутите Леман Беренд и Йонас Майер.

Майер дойде тук през 1700 година, в началото на владичеството на Аугуст, и като разбра, че за него ще има много работа при такъв вечен глад за пари, засели се в Дрезден. Това беше първата банка и кантора за обмяна на пари в този град. За нея кралят му даде сградата, наричана старата поща, а по времето, за което разказваме — Юденхаус^[2]. Майер я превърна в дворец, насади градина, на първия етаж мебелира луксозно няколко зали и понякога устройваше за клиентите си балове и маскаради. Още по онова време Майер приличаше донякъде на днешните банкери: носеше се по френски, обличаше се богато и говореха, че макар да не е никак привлекателен, когато пожелаел, преживявал особено щастливи мигове.

Неговият колега Леман Беренд беше съвсем друг човек. Той произхождаше от Полша и беше запазил присъщите на тамошните евреи характерни черти. Беше трудолюбив, скромнен, тих, невзрачен, в сделките опитен, никога не отричаше нито произхода, нито религията си. Той не желаше да влиза в тукашния свят, защото знаеше колко скъпо трябва да плати, за да получи право на гражданство в него.

Графиня Козел беше изпращала няколко пъти Заклика при него по разни въпроси. Леман веднага идваше при нея и бяха сключвали солидни сделки. Евреинът имаше изключително умение да опознава хората по отношението им към парите и беше отгатнал благородния характер на Козел, вярваше ѝ и се възхищаваше от нея. А понеже неговото семейство някога беше живяло в краковския край и той бе прекарал там младежките си години, а Заклика също обичаше ония места, двамата много пъти се впускаха в разговори. Леман се шегуваше и си припомняше някогашния си език. Понякога нареждаше да донесат по чаша вино и с Раймунд прекарваха по цял час в приказки; така се опознаха по-добре и се сприятелиха.

Заклика знаеше, че Леман и след падането на Козел ѝ беше дал доказателства за почит и вярност.

Той коренно се различаваше от Йонас, който беше почитател на краля, а, от друга страна — слуга на всички министри, падаше по лице пред тях и хвалеше всичко, което направеха те, без да се отвращава от покварата на двора. Наистина Беренд печелеше пари чрез тези хора, но в душата си ги презираше и се отвращаваше от тях. Лекомислието и развратът, които тук бяха станали закон и обичай, го възмущаваха. Вярно, че той нито можеше, нито искаше да демонстрира това, но по лицето му почти се разбираше какво мисли за тия хора. С удоволствие им смъкваше по две кожи. Но на честните хора често пъти дори помагаше безкористно. От това, което много пъти си бяха шепнали тихо, Заклика беше заключил, че на Леман може смело да се разчита или най-малкото може да се поиска съвет от него.

След като настаня лодката на сигурно място — в едно кътче подолу от моста у стопанин венд (защото по онова време още мнозина венди живееха там в предградията), Заклика се загърна до очи с плаща, нахлупи шапката си и тръгна към града. Като мина през градската порта, въпреки че беше вече късен час, по уличното движение позна, че в замъка сигурно има увеселение. Още отдалеч се виждаше илюминацията в Градината на хесперидите в Цвингера. Кралят даваше маскен бал с факли в чест на Денхофова. По улицата се изливаха потоци от хора, а между тях се виждаха и много маски, кои го надничаха от лектики или карети. Веселяха се навсякъде, сякаш отново бяха дошли добри времена.

Без дори да се приближи до замъка, по познати му улички, като търсеше мрака покрай къщите, малко от които бяха осветени, Заклика стигна незабелязано от Юденхаус на улица Пирнайска. Тук, във вътрешния двор, Леман имаше отделно скромно жилище. Заклика беше почти сигурен, че по това време ще го намери сам, че може би дори слугите няма да са вкъщи, а той държеше никой да не го види и познае.

И наистина всичко живо беше отишло в Цвингера, сред грамадните портокалови дървета, да гледа бала под открито небе, който кръжеше и шумеше с южняшки темперамент и врява. Вратата се отвори. Старата готвачка на Леман пусна Заклика вътре. Леман излезе в преддверието, но щом позна госта и по даден знак от него

незабелязано за прислугата го въведе в кабинета си, който се намираше в задната част на къщата. Двамата мълчаливо си стиснаха ръце.

Леман беше хубав мъж в напреднала възраст, вече побеляваше, ала красивото му и спокойно лице от източен тип, без бръчки, говореше за характер, примирен с живота, познаващ неговите условия и вече доста изстинал. Черните очи гледаха хладно и разумно и въпреки че им липсваше някогашният огън, чувствуваше се, че нещо още би успяло да ги сгрее.

След като се ръкуваха, Заклика се огледа неспокойно. Домакинът се досети какво го тревожи и му прошепна, като го потупа по ръката:

— При мене си в безопасност. Никой тук не те познава и няма да те познае, а ако трябва, няма и да те види.

— Това бих искал — рече Заклика.

Леман му кимна, излезе за малко и скоро се върна. Премести един стол до масата, настани госта си на него и сам седна.

— Какво става с вас? — попита той.

— Става толкова зле — отговори Заклика, — че по-лошо не може да бъде. Изгониха ни от двореца, от къщата в Дрезден, а сега изглежда, че и от Пилниц ще ни гонят, ако не и нещо по-лошо. Тази нещастна жена е жертва на отмъщението на подли хора; трябва да я спасим.

— Така е, така е — отвърна Леман, като оправи черното си кепе, което носеше по стар обичай. — Но без да погубваме себе си.

— Мисля, че това може да се съчетае — отговори Заклика.

— Вярно, само че разумно и предпазливо.

— Козел трябва да бяга — добави Заклика.

— Къде? — попита евреинът с усмивка. — Сигурно отвъд морето. Тук владетелите си правят взаимни услуги — предават бегълците.

— Смятам, че за нас няма да предявяват претенции.

Леман поклати глава.

— Графинята — продължи верният слуга — ще трябва да вземе със себе си, каквото има, защото остане ли, ще го заграбят алчните заместници, както взеха двореца и всичко, каквото имаше в него.

Банкерът отново кимна утвърдително.

— Но безопасно ли е, като бягаме, да вземем със себе си всичко? Ами ако попаднем в ръцете на неприятели?

Евреинът се хвана с две ръце за главата.

— Повярвайте ми — рече той, — че с цялата си душа желая да помогна на графинята. Зная нейната история, познавам характера ѝ: тя беше един бисер в това бласто. Аз ѝ дължа много и с готовност ще ѝ помогна. Имам сърце и умея да ценя честните хора, но чуй ме, господин Заклика: да погубвам себе си, децата си и семейството си заради нея — нямам право. Ала дори да ме подложат на най-големи мъчения, аз няма да издам нито вас, нито графинята, а никой друг, освен мен и бог, няма да знае за вашето добро дело.

Леман му подаде ръка.

— Добре — каза той, — само никой не трябва да те види нито когато влизаш тук, нито когато излизаш, защото и подир мен вървят шпиони, както подир всички.

— Не се бойте за това — добави Заклика.

— Всичко, което ми дадете, ще ви го изпратя, където трябва — добави евреинът. — Въпросът е решен.

Още веднъж си подадоха ръце. Леман извади от бюфета бутилка вино и две чаши, напълни ги и седна.

— Благодаря ви — обади се Заклика, — няма да остана дълго, трябва да узная още много неща, много работи да подготвя, а времето ми е малко.

— А какво искаш да узнаеш? — попита Леман навъсено, като сниши глас. — У нас тук си е все същото: който е при краля, който пие и се забавлява заедно с него, той се радва на благоволение. От сутрин до вечер се забавляваме, а който ни пречи в забавленията, измитае го от пътя си в Кьонигщайн или където и да било, само да не ни пречи. За милост и сърце тук не питай, защото няма по-равнодушни хора от развратниците. Един другиму си копаят гроб, един друг се събарят, кралят използва всички, обсипва ги с милости, когато му трябва, и ги презира. Все едно и също. И сега е така, както беше вчера и както сигурно ще бъде утре, докато някоя буря не помете всичко.

— Значи, кралят е влюбен? — попита Заклика.

— Той? Влюбен? — отвърна Леман. — Нима такъв човек може да обича нещо друго, освен себе си? Някой беше казал за него, когато смени вероизповеданието си с вашето, че не вярва да е сменил каквото и да било, понеже нищо не е имал. Същото е и с любовта, която никога не е съществувала у него.

— А Денхофова?

— А-а! — възкликна Леман. — Какво ще стане с нея ли? Трупа пари и скъпоценности. А кралят вече мисли за кого да я ожени, когато му омръзне. Сестра ѝ, хетманшата, сватосват за Фризен, а нея — ами ще я вземе Хакстаузен или французинът Бьозенвал^[3], защото тях държат в запас.

Леман сви рамене.

— Какво ново искаш да узнаеш тук? Тук се сменят хората, а не нещата.

След това поговориха още малко, но съвсем тихо. Леман взе ключ, придружи Заклика до градинската портичка, пусна го през нея и му даде ключа. Сбогуваха се полугласно. Загърнат в плаща си, Заклика тръгна нататък. Той не смяташе, че е опасно да се приближи заедно с тълпата до Цвингера, искаше да види как изглежда там сега. Струваше му се, че ще мине незабелязан.

Беше вече стигнал до улицата за замъка, пълна с минаващи маски, nobles Venitiens^[4] и домина, когато някой го потупа по рамото. Обърна се учуден. Зад него стоеше усмихнат Фрьолих, старият му познайник. Този ден той не беше променил дрехите си, които бяха за него служебни, нито усмивката на устата си, понеже и тя беше служебна.

— Как ме познахте? — попита Заклика.

— Такива широки рамене тук няма никой, освен краля и вие — прошепна Фрьолих. — Но какво правите тук? Чувах, че сте в двора на тая... на тая, която падна. А сега?

За да скрие, Заклика отвърна живо:

— Нямаше какво да правя там! Напуснах го!

— Това е разумно — каза Фрьолих, — всичко е хубаво, но човек винаги трябва да цени най-много собствената си шия. Ха! Ха! Нека всеки се спасява, както може. Значи, сте се върнали на служба при краля? Или може би вече служите на Денхофова?

— Още не — отговори Заклика, — но как ви изглежда тя?

— На мене ли? — попита Фрьолих. — Изглежда ми като ония дребни черни създанийца, които скачат и хапят, които ни се струва, че лесно можем да смачкаме, но трудно да уловим.

Той започна да се смее и си запуши устата.

— Първият прилеп, който видите на бала, ще бъде тя. Хубаво парче, но скъпо струва.

Те още разговаряха, когато един минувач, маскиран като испанец, застана на няколко крачки от тях и, изглежда, започна да ги наблюдава и подслушва. Заклика искаше да се отдалечи, но маската се приближи, надникна под шапката му и го хвана за ръката. Фрьолих веднага изчезна. Под черната маска не можеше да се познае човекът, който започна настойчиво да пита с променен глас:

— Какво правиш тук? Какво правиш?

Заклика вече нямаше по-добър отговор от този, с който преди малко се беше измъкнал от Фрьолих.

— Търся служба — рече той.

— О, значи, твоята господарка ти омръзна!

— Днес тя не е вече господарка и не се нуждае от слуги.

Те стояха точно при един от изходите на замъка към улицата. Испанецът издърпа Заклика под свода, осветен от няколко мъждукащи фенера.

— Търсиш служба, но каква би искал?

— Аз съм благородник и имам право да искам благородническа служба — да нося сабя или да служа при някого, който носи сабя.

Испанецът измърмори нещо.

— А Козел? Къде е Козел?

— Сигурно в Пилниц, не зная.

— Ела с мене.

— Къде?

— Не питай, нали не се страхуваш?

Заклика тръгна.

По пътя разбра, че непознатият го води при Флеминг. Въпреки маскарада в Цвингера Флеминг си беше вкъщи; там пиеха. Маски идваха и си отиваха, няколко, които предпочитаха да седят на чашка, не мръдваха. Флеминг дори очакваше, че и кралят ще дойде за малко.

От стаята, в която гостите се забавляваха, се чуваше врява. Испанецът влезе през отворената врата, прошепна нещо на ухото на Флеминг и генералът пъргаво дойде на прага. С тих глас повика Заклика да тръгне с него и го отведе в един отстранен кабинет. Тук беше тихо и спокойно, масата беше отрупана с книжа. Един млад човек, наведен над тях, бързо пишеше нещо. Флеминг отведе Заклика в един тъмен ъгъл на кабинета. Испанецът ги последва.

— Кога напусна службата при Козел? — попита той.

— Преди няколко дни.

— Какво възнамеряваше тя?

— Устройваше се в Пилниц.

— И мисли да седи там? — попита Флеминг.

— Така смятам.

Двамата с испанеца се спогледаха и поклатиха глава.

— Как се раздели с нея?

Заклика се ориентира, че ако спечели доверието им, ще може да узнае нещо, което го интересува.

— Бях изгонен — каза той, — защото сега там трябва малко слуги.

— А познаваш ли добре Пилниц, хората и пътищата?

— Отлично.

— И би ли приел друга служба?

— А защо не?

— Дори ако, дори ако — добави Флеминг — тя изисква да действуваш срещу някогашната си господарка?

— Аз нямам нито господарка, нито господар, освен негово величество краля — отвърна Заклика, — защото аз съм полски шляхтич.

Флеминг го потупа по рамото, като се смееше до пукване.

— След два дни ела при мене, разбираш ли? — каза той тихо.

— Разбирам — прошепна Заклика.

Флеминг искаше да му даде нещо, но Раймунд се отдръпна назад с поклон. И така се разделиха.

От това Заклика придоби увереност, че пред себе си има два безопасни дни. През тези два дни можеше да се направи много, можеше да се спасят.

Щом излезе оттук, той се загърна по-добре с плаща си, отби се на няколко места, поговори с неколцина доверени хора, после почука на някаква врата в предградието, а късно през нощта, снабдил се с две весла, той седна в лодката и пое обратно към Пилниц, гребейки с всички сили срещу, течението.

---

[1] Ян Станислав Яблоновски (1669–1731) — писател-публицист, поет и автор на приказки, руски воевода от 1697 г. Отначало

привърженик на Аугуст Силния, след това преминал на страната на Лешчински. Обвинен в заговор и затворен в Кьонигщайн — Б.пол.р. [↑](#)

[\[2\]](#) Еврейската къща (нем.). — Б.пол.р. [↑](#)

[\[3\]](#) Дан Виктор Бьозенвал (1671–1736) — генерал, швейцарски дипломат, извънреден френски посланик във Варшава от 1713 до 1720 г. — Б.пол.р. [↑](#)

[\[4\]](#) Венециански благородници. — Б.пол.р. [↑](#)

IV

Сред сведенията, които Заклика можа да събере, беше и това, че на другия ден на стария площад отново щеше да се състои венециански маскарад. Не минаваше ден без концерт, без опера, балет, танци, вечеря и някакво зрелище. Понеже госпожа Денхофова и хетманшата Почейова, както и майка им, маршалшата Белинска, много обичаха музиката и пееха италиански арии, операта най-често заемаше половината вечер. Докарваните от Италия музиканти, певици, композитори бяха така подбрани, че този скъп театър бе може би един от най-добрите в Европа. Музиката пишеше Лоти, концертите изпълняваше Тартини, Санта Стела беше примадоната, Дурастани наричаха „графиня на сопраните“, Сенезино и Берсели бяха привлечени в Дрезден с кралски заплати. Алдровандини рисувахе декорите, Бах дирижираше оркестъра. Със същото старание беше организиран балетът, а после и френската комедия.

Така че не липсваха развлечения. Често пъти самият крал, маскиран и преоблечен, участвуваше с някаква роля в маскарадите и костюмираните балове, понеже обичаше приключенията и дори с готовност понасяше свързаните с тях неприятности заради задоволството, което му доставяха. За следващия ден беше насрочен венециански маскарад с панаир. Денхофова щеше да бъде една от домакините, маршалшата и госпожа Почейова — също. Кралят разпрати заповеди всичко живо да се яви, та на площада да бъде пълно с хора. Още през нощта започнаха приготовления, защото по онова време нищо не струваше да докарат хиляди хора от близките села и да прекъснат техните най-неотложни работи заради капризите на монарха, на когото трябваше да се подчиняват всички.

Като пристигна още в тъмно в Пилниц и завърза лодката на мястото ѝ, Заклика намери целия двор още спящ и незабелязано се прокрадна в стаята си, за да дочака там, докато господарката се събуди. Нямаше нито миг за губене. Щом отвориха прозорците, той мина няколко пъти пред тях, за да повика графинята навън, понеже да се

разговаря в стаите беше опасно. Като го видя, графинята веднага излезе и отиде край брега на Елба.

Заклика ѝ докладва подробно за всичко и на първо място за разговора си с Леман. Струваше му се, че е невъзможно и опасно да вземат със себе си скъпоценностите и парите, затова искаше посред бял ден, когато най-малко би събудил подозрение, да ги откара в Дрезден като неща, предназначени за децата на графинята, и да може да се върне по-рано. Иначе за носенето на тежките ковчежета и кутии щяха да са необходими няколко души. Със своята необикновена сила Заклика можеше да се справи сам, без да буди подозрение.

Графинята се съгласи с всичко. Когато се стъмни, наета от Заклика кола щеше да я чака в гората край брега на Елба. Вкъщи Заклика искаше да нареди така, че колкото е възможно по-дълго да не се досетят за заминаването на графинята. По станциите щяха да бъдат поръчани коне за смяна и можеха да се надяват, че докато вестта за бягството стигне в Дрезден, докато пратят подире им хайка, Козел вече ще бъде на пруска земя, където тя очакваше, че не ще я преследват.

Обмисленият с голямо хладнокръвие план за бягство наглед гарантираше, че графинята няма да бъде настигната. Заклика вече бе изпълнен с надежда, когато Козел му заяви, че на минаване през Дрезден тя трябва да се отбие на площада, където се устройва маскарадът. Като чу това, Заклика занемя и побледня.

— Това е невъзможно! — викна той. — Все едно да се хвърли човек в устата на вълка! Ще ви познаят и тогава...

Козел поклати глава в знак на несъгласие.

— Искам — рече тя — и така ще бъде. Твоя милост знаеш, че имам желязна воля, че съм упорита, че не отстъпвам от това, което веднъж съм решила. Аз трябва да го видя, трябва да видя и нея. Това не е каприз, това е нужда, то е лекарство. Искам да ги погледам, за да изчезне копнежът и да се отвратя от този човек, когото обичах и обичам.

— Но вие рискувате!

— Аз отлично зная какво рискувам — прекъсна го Козел. — Могат да ме хванат и да ме откарат в Кьонигщайн или в някакъв друг замък. Могат да ме убият, но аз трябва да отида там! За самозащита ще нося със себе си оръжие, другото оставете на мене.

Заклика побледня, закърши ръце, но познаваше Кòзел и не се обади повече.

Графинята влезе бързо вкъщи, за да го изпрати веднага в Дрезден с най-скъпото, което имаше. Той веднага отиде при Готлиб и нареди да се впрегне бричката, за да отнесе подаръци и разни вещи, предназначени за децата. За щастие това не събуди никакво подозрение. Ратаят, който щеше да кара бричката, беше избран така, че да не познава града и да не е от приказливите. Заклика възнамеряваше още по пътя да го напие за по-голяма сигурност. Той сам пренесе кутиите, като ги покри така с бельо и дрехи, че те не се виждаха. Седна в колата и каза на ратая да кара, без да жали конете. Пътуването мина благополучно — преди да стигнат в града, момъкът се напи, така че не би могъл да посочи нито улицата, нито къщата, където отидоха. Заклика сам отвори градинската портичка на Леман, внесе кутиите вътре, затвори портичката и незабелязан от никого, пренесе всичко в стаята на банкера. Жива душа не го видя. Той стисна ръката на честния евреин и се измъкна обратно, а понеже намери момъка да спи на сеното, сам пое конете и забърза за Пилниц, без да спира никъде за почивка.

В това време Кòзел се сбогуваше с този спокоен кът, прибираше книжа, гореше писма и всичко това трябваше да извърши така, че никой от прислугата да не забележи нещо необикновено и да я издаде преждевременно. В обикновения час поднесоха обеда, но точно тогава неочаквано пристигнаха от Дрезден граф Фризен и Ланяско, навярно с поръчение да надзърнат и да видят какво става тук.

Графинята съумя да се овладее така, че ги прие с почти весело лице и се мъчеше да не издаде това, което ставаше в душата ѝ. Напротив, преструваше се на примирена, заета с градината и къщата, показваше, че цени повече от всичко този спокоен кът и гледа с безразличие на онова, което може би става в столицата. Тази роля, преплетена с оплаквания от краля и с нежно чувство към него, тя играеше най-естествено и гостите изобщо не се досетиха, че се преструва.

Граф Фризен идваше по лична работа: помоли Кòзел да му даде в заем доста голяма сума. Графинята го обичаше, защото той много пъти ѝ беше давал доказателства за своите приятелски чувства, но му отказа усмихната.

— Драги графе — рече тя, — аз съм по-бедна, от колкото ти се струва. Кралят обикновено си взема това, което е дал, всеки момент може да загубя и останалото ми. Не мога да ти услужа, прощавай.

Фризен прие това, без да се сърди.

Гостите се впуснаха да разказват за новите забавления, за краля, за госпожа Денхофова, за дворцовите приключения и предричания за бъдещето; така приказваха чак до вечерта. За щастие те трябваше да се върнат за задължителния маскарад, защото кралят не би им простил, ако отсъствуват, и накрая се сбогуваха с домакинята.

Започваше да се здрачава. Графиня Козел се оплака пред прислугата си от главоболие поради уморителния разговор и заяви, че този ден ще си легне по-рано. Заповяда в двора да не се вдига никакъв шум. Заклика сам обиколи всички кътчета, нареждайки да се пази тишина. Козел се затвори в стаята си по-рано от обикновено.

Когато се спусна гъст мрак, Заклика, който в плащ и с пистолети стоеше на стража около къщата, избра удобен момент и почука на малката врата, която водеше за градината. Крадешком излезе черна, забулена фигура, която хвана Заклика за ръката и незабелязано побягна към брега на Елба. Тук лодката чакаше и тихо се откъсна от брега, без да има нужда от весла, защото плаваше по течението на реката. Гъстата тръстика и лозинакът биха я закривали дори денем от хорските очи, но сега нямаше никой, който би могъл да я забележи. На около четвърт час път, недалеч от брега, на който слязоха на съвсем пусто място, намериха чакаща, както бе уговорено, скромна карета с четири коня и кочияш. В ония времена на дворцови приключения и любовни авантюри никой не би се учудил, че нощем жена се измъква скришом.

Заклика настани в каретата Козел, която не проявяваше никакъв страх, а сам седна при кочияша. Така тръгнаха за Дрезден. Тук вече имаха ангажирани стаи в една странноприемница на брега на Елба, където можеха да спрат, а после щяха да намерят друга карета и коне, за да продължат по-бързо нататък през нощта.

Няколкото мили до Дрезден пропътуваха много бързо. Тук Заклика още един път се опита да склони графинята да се откаже от опасната разходка до площада. Тя му отговори с жест и с една дума. Заклика, облечен в домино, с маска, трябваше да я придружава, без да

се отделя нито на крачка от нея. При моста слязоха от каретата и продължиха пеш.

Този ден имаше още повече хора, врявата и веселието бяха шумни, буйни. Дрезденското простолюдие се ползуваше от тия развлечения и с готовност се забавляваше. Къщите по улицата край замъка бяха украсени и осветени с лампи, улиците бяха претъпкани с коли, хора, коне и лектики, така че бе трудно да се промъкне човек.

Този шум, смехове, писъци, от които Козел беше отвикнала и които никога не беше обичала особено много, отначало ѝ направиха неприятно впечатление. Няколко пъти тя сякаш се усъмни в силите си и се притисна до стената, без да може да продължи по-нататък, но отново, сякаш тласкана от някаква мисъл или чувство, се затичваше пъргаво. Заклика я прикриваше и бдеше над нея.

Точно в този час на площада се беше събрала най-голяма тълпа. На галерията на общинския дом музиканти със странни костюми свиреха тържествено, а долу гъмжеше от най-чудновати маски. Около площада имаше множество украсени с цветя сергии, бараки, пейки, магазинчета, край които пременени в източни носии дами продаваха разни дреболии, напитки и лакомства. Около най-представителните бараки, обкръжени от най-голяма навалица, ехтеше от смехове. Ярката илюминация на околните сгради хвърляше светли разнобагрени отблясъци върху пъстрото множество от маски и домина.

Между тях арлекиновци и полишинеловци играеха импровизирани фарсове на специално построена естрада. Тук също така имаше гъста тълпа от зрители, които ръкопляскаха и от време на време изпълваха площада с гръмогласен смях, който заглушаваше оркестъра. Песни, музика, звън, викове, смехове, подвиквания — всичко се сливаше в страхотна врява, в която ухото не можеше да различи почти нищо. Това се наричаше веселие, а всъщност беше истински хаос. И за окото гледката на този площад беше неприятна със своята подвижна повърхност от вълнуващи се глави, вдигащи се ръце, скачащи фигури, покрити с дрипи и дрънкулки, слети в най-крещяща пъстрота.

От време на време върху яркия фон изплуваше за миг прелестен силует или грозен призрак, но веднага ги закриваха размазани и разкривени човешки фигури, сбити в плътна маса. От прозорците на къщите се подаваха бюстове на пременени жени или някакви сиви

фигури на тъжни хора, принудени от върха на мизерията да гледат и слушат това лудо веселие. Понякога като гръм изтрещяваше затръшната врата или от някой прозорец изхвъркваше импровизиран фойерверк. Тук хвърляха бонбони към протегнатите шепи, там — пясък и камъчета.

Козел се спря на края на улицата за замъка, сякаш отново ѝ се отця да върви по-нататък. Тя се поколеба. Заклика се възползува от тоя момент и още веднаж прошепна с молба: „Госпожо, да се върнем!“ Вместо отговор, сякаш тласната от неговите думи, Козел тръгна по-енергично към площада, като се оглеждаше с любопитство.

На двадесетина крачки пред нея беше застанал един от онези nobles Venitiens, с шпага, с черно перо на шапката, с кадифена дреха, златна верижка на гърдите и черна маска. Той стоеше с ръце на кръста, в толкова живописна поза, толкова строен и хубав, че би могъл да служи за модел на художник. Около него гъмжеше от маски, а две от тях, облечени подобно на него, стояха от двете му страни, но малко по-назад.

Козел още от пръв поглед позна Аугуст. Херкулес, Аполон — той нямаше равен на себе си в страната, в която по онова време хубавите мъже не бяха рядкост. Тя се поколеба малко, но бързо събра смелост и пристъпи към него. При все че тъмното облекло я закриваше достатъчно, опитното око също можеше да познае Козел. Тя запази до смъртта си онази величествена хубост, благородните си движения, прелестта на несравнимите си форми. Щом я видя, кралят видимо потрепери, но сякаш не можеше да повярва на очите си.

Козел безучастно мина няколко пъти пред него, без да го заговори. Аугуст се приближи към нея. Изглеждаше, че той ще я закачи, но се въздържа. Маската го погледна, сякаш го предизвикваше. Аугуст отиде при нея.

Целият двор говореше на френски и разговорът започна на този език. Графинята промени гласа си, който трепереше неволно. Аугуст не си правеше този труд. Кой би могъл да каже какво ставаше в бедното сърце на жената?

Кралят я заразглежда отблизо.

— Бога ми! — извика той. — Прекрасна маско, аз се лаская, че всички познавам тук, но ето че...

— Мене не.

— А вие знаете ли кой съм аз?

— Зная ви.

— Кой тогава?

Гласът ѝ затрепери, после внезапно от гърлото ѝ се изтръгна една дума и се втурна право в ухото му:

— Палач!

Кралят се изправи гордо.

— Лоша шега!

— Най-тъжна истина.

Аугуст я изгледа.

— Ако ме познавате — каза той — и смееете да ми кажете в очите такава дума, тогава и аз бих рекъл, че ви познавам, но все пак — не, това е невъзможно.

— Не ме познавате — повтори Козел със смях.

— Всъщност и аз така мисля. Вие не можете да бъдете тази, която предполагам, защото тя не би имала смелост, нито позволение да дойде тук.

— Жена? — попита маската. — Жена да няма смелост? Жена да иска позволение? — и почна да се смее.

Кралят трепна, сякаш нещо в този смях го порази; той я хвана за ръката. Тя му се изплъзна.

— Интригуваш ме, прекрасна маско — обади се той, — а казваш, че не ме познаваш.

— Не ви познавам — отговори Козел, — не. Някога познавах едного, който приличаше на тебе, но той имаше кралско сърце, благородство на владетел, душа на герой, а ти...

Кралят, както обикновено в пристъп на гняв, почервения силно и веднага побледня.

— Маско — възкликна той, — това май преминава границата на карнавалната свобода!

— Свободата е неограничена.

— Тогава довърши — рече кралят, — а аз?

— А вие?

На Козел отново ѝ секна гласът.

— Ако не си палач, тогава си играчка в ръцете на убийци!

— Козел! — викна внезапно Аугуст и я хвана за ръката.

— Не, не! — изтръгна се маската със саркастичен смях. — Как би могла да бъде тя тук и толкова спокойно да понася гледката на помена след своето погребение? Аз съм я виждала някога, познавам жената, чието име изрече. Между мене и нея няма нищо общо. Онази я убиха зли хора и я погребяха, а аз съм жива.

Кралят слушаше мълчалив и смутен. Внезапно Козел се приближи до ухото му, каза няколко думи, от които само сух смях зашумоля във въздуха и преди Аугуст да се опомни, изчезна.

Кралят се спусна подире ѝ, но пъргавата Козел се смеси с тълпата и зад прикриващия я Заклика изтича зад будките. Тук тя свали с помощта на Раймунд черния си плащ и го обърна откъм червената подплата, така че, когато изтича на площада от другата страна, никой не можа да познае в нея предишната маска.

Напразно Заклика се мъчеше да я възпре. От миналите години тя познаваше добре този вид маскарадни панаири и техните обичаи, затова тичаше направо там, където се надяваше, че ще намери Денхофова. В трите павилиона, поставени срещу общинския дом, средният от които беше изрисуван по образец на неаполитанските Аква фреска, с венци от лимонови и портокалови клонки, седяха: госпожа Почейова, на която кавалерствуваше граф Фризен с китара, окачена на панделка, госпожа маршалшата Белинска, облечена като венецианка, при която на стража стоеше Монтаргон, и госпожа Денхофова с неаполитанска носия, цяла отрупана със скъпоценности.

Тя беше дребна, младичка женица, с много уморено лице, върху което ружът и белилото заместваха руменината, с меланхоличен израз, който зле прикриваше кокетството и суетността. Нейната будка беше обградена от младежи, а най-близо се въртеше френският посланик Бьозенвал, който с остроумието си предизвикваше сред тях сподавен смях.

Козел успя така да застане отстрани, че да може да я разгледа добре, а изпод маската се виждаха презрителните ѝ и едновременно гневни очи. Сякаш почувствувала този втренчен поглед, Денхофова трепна и боязливо се обърна в същата посока. Козел протегна ръката си с чудна аристократична форма за чаша лимонада, с каквато Денхофова черпеше.

— Прекрасна продавачко — каза Козел с глас, в който трептеше вълнение, — съжали се над ожаднялата. Аз не моля за милостиня,

зная, че ти искаш за всичко да ти се плаща.

И тогава ѝ показа златна монета между пръстите си. Денхофова сякаш предчувствуваше някаква заплаха и е разтреперана ръка наля и подаде чашата с лимонада, като част от нея се разля.

— Още една думичка — каза Кòзел и се приближи до ухото ѝ. — Погледни ме — и тя повдигна маската си така, че само Денхофова можа да види за миг чертите на лицето ѝ. — Погледни ме и запечати тези черти в паметта си: това е лице на неприятелка, чието проклятие ще те преследва чак до смъртното ложе, лекомислена съблазнителко. Погледни ме: аз съм именно тази, от която ти се страхуваше, която искаше да пратиш в затвора, която измести от сърцето на краля, която те прокліна денем и нощем. Помни, че тебе те чака по-лоша съдба: аз си отивам чиста, излъгана, невинна, ти ще излезеш оттук омърсена и унижена, без чест, като най-последна от последните. Искан да те видя и да ти кажа тези думи, дори и ако трябваше да платя с живота си за тях, и ти ги хвърлям в лицето: ти си негодница, ти си подла!

Денхофова се наведе уплашена и прималяла. Около будката се вдигна врява и се насъбра тълпа, дотича кралят, а Кòзел ловко се измъкна и заедно със Заклика изчезна в малката странична уличка.

Те чуваха зад себе си смутени гласове, блъскащи се хаотично вълни от хора, викове и подвиквания на войници. Заклика стискаше в ръка пистолета, който държеше под плаща си, Кòзел пъргаво тичаше пред него. Врявата, която ги преследваше, ставаше все по-неясна, докато се превърна в някакво бучене и глух шум. По съседните по-широки улици летяха конни патрули, коли и ездачи. Заклика обаче познаваше тук и най-забутаните кътчета, затова можа безопасно да изведе Кòзел до портите на града.

За нещастие, преди да успеят да стигнат до тях, от замъка дойде заповед всички врати да бъдат затворени и да не пускат никаква жена. По пътя те вече бяха чули това от разговарящи жени, които бяха поискали да си заминат, но не им позволявали да напуснат града до утрешния ден. Щом чу това, Заклика се завтече към тях и попита дали тази заповед се отнася и за мъжете.

— О, не — извика някаква енергична жена, като се смееше, — на краля сигурно не му стигат танцьорките, та насила искат да ни задържат тук през нощта.

Козел отново беше обърнала плаща си откъм черната страна и досега успяваше благополучно да се промъква в сянката на къщите. По-нататък обаче беше невъзможно да върви в това облекло, защото жени не пускаха, а лицето и фигурата на Козел бяха твърде добре познати: всеки офицер можеше да се досети, че това е тя.

Заклика, на когото всеки миг изглеждаше цяла вечност, повлече подир себе си Козел към Леман. Забавлението в замъка гарантираше, че у Леман сега няма никого. И наистина старият banker седеше сам със семейството си, когато те влязоха тихо и Заклика поиска да му дадат колкото е възможно по-скоро някакви мъжки дрехи за Козел.

Леман грабна каквото имаше подръка: черен плащ и тристенна старомодна шапка. С неволна, пълна с болка усмивка графинята навлече тази дреха. Леман, бледен, ги изпрати през задната врата. При портите, които вече се виждаха в далечината, имаше няколко запалени фенера, там стояха множество войници и няколко трабанти на коне. Офицерите бяха слезли от конете и се разхождаха по пътя. Заклика взе графинята под ръка и я поведе по средата на улицата. Козел вървеше с наведена глава, а яката закриваше лицето ѝ. Когато се приближиха до групата войници, някои от тях се обърнаха към двойката и сякаш гледаха внимателно, но никой не ги спря.

Чуваше се прекъсленият разговор на офицерите, които се смееха високо.

— Какво става? Нима някой е откраднал от града най-скъпото бижу?

— Ха-ха! Напротив, търсят Козел, която, върна на себе си, поискала публично, на площада, да си отмъсти на краля.

— Козел?! Но нея вече я няма на тоя свят.

— О-хо, тя ще се върне, щом още се страхуват от нея.

— Когато падна Тешен, никой не се сещаше за нея; а тази още е господарка, защото треперят, щом чуят името ѝ.

Другите се смееха.

Сред тази глъчка те успяха да се промъкнат през тълпата и да се шмугнат под тъмния свод, а когато минаха моста над рова, Козел си отдъхна: тя беше вече наполовина свободна.

След един час нейната карета се движеше бързо в тъмната нощ по пътя към Прусия, а Заклика, седнал с пистолет в ръка при кочияша,

се заслушваше неспокойно дали няма да долови с ухо шум от хайка зад тях.

Още търсеха Козел в Дрезден и Пилниц.

V

През първата четвърт на XVIII век Берлин беше само бледо подобие на тази столица, каквато стана неотдавна. Той се издигна и застрои именно по това време и беше почти нов, но вече имаше характерния облик на град на казарми, войска, манастирски ред и тишина. По онова време тук нищо не вървеше по своя воля, а както се заповядваше отгоре: растежът, разкрасяването, търговията бяха декретирани, въвеждани и веднага хванати изкъсо. След Дрезден нищо не можеше да изглежда по-тъжно от тази столица край река Шпрее. По улиците се виждаха повече войници, отколкото обикновени хора, а барабаните и пищялките се чуваха по-ясно, отколкото камбаните, и имаше повече казарми от черкви. По по-големите улици се издигаха правилно наредени сгради, които бяха построени там не защото така им се искаше, а защото трябваше. Беше доста пусто. Все пак Берлин вече имаше пет квартала и предградия, пръснати широко и грозно наоколо. Дворците на кралското семейство, мяркащи се тук-таме сред къщичките и къщите, се отличаваха с претенциозна прелест, която изглеждаше заета отнякъде другаде. В предградието Шпандау например блестеше Монбижу на кралицата, а в предградието Шралау — Белведерът на краля.

Всичко тук беше ново, както самата държава; и най-старите сгради бяха от няколко десетки години. Няколко паметника скучаеха в тази пустиня. Два широки площада чакаха живот и жители. Така на Молкенмаркт, първоначално предназначен за арсенала, вече стърчеше Фридрих I.

Един мост на Шпрее беше вече иззидан и го наричаха Новия мост, а вместо Хенрих IV на него поставиха статуята на електора Фридрих Вилхелм.

Кралския палат започнаха да строят в началото на века; той засенчваше другите със своето великолепие. Шлютер така го беше отрупал с венци, че стените не се виждаха под тях; а понеже след него го довършваха двама други и всеки по свой вкус, трите вкуса родиха нещо безвкусно. По онова време Берлин вече имаше всичко, което

характеризира големия град, липсваха му само живот и хора. Бързо основаха театър, картинна галерия, библиотека, музеи, пълнеха ги, както можеха. Но въпреки това тук не беше като в Дрезден — не жертвуваха войска за порцелан, а купуваха войници за злато. И най-интересното, което всъщност имаше Берлин и в което се криеше и неговото, и на монархията бъдеще, беше навитата като пружина войска, която действуваше подобно на часовник и се движеше като един човек.

Тук беше на гарнизон оня славен пръв батальон от най-високите гренадири на земята, съставен от хора, събрани от целия свят; той би могъл да бъде образец за това, какво може да се направи от човека в това отношение и до какво съвършенство достига военният механизъм. На тези гренадири-гиганти се плащаше щедро, макар че от други неща се правеха големи икономии. Някои от тях притежаваха собствени къщи и покрай ученията се занимаваха с търговия. Най-стройният от тези гиганти, Йона Норвежеца, когото бяха докарали прегърбен и изкривен, едва тук се изправи и се превърна в прославилия се по-късно идеал на войник. След Дрезден Берлин изглеждаше като манастир след театър. Когато прашната и изкаляна карета на госпожа Козел влезе благополучно в улиците на тази столица и прекрасната графиня надникна през прозореца към песъчливата пуста алея, към тези сякаш мъртви къщи, сърцето ѝ се сви. Но тук тя очакваше да намери безопасност, спокойствие, покровителство; тук искаше да изчака, докато настъпи някаква промяна в съдбата ѝ.

От Франкфурт предварително беше изпратен слуга, който ѝ нае жилище на една от най-големите улици. След дворците, които заемаше до неотдавна, то ѝ се стори мизерно и бедно, макар че беше само студено, необитаемо и пусто. Но за нея това беше само странноприемница. Заклика застана на другия ден на стража. Подредиха, каквото беше необходимо за живеене. Козел зае един тъмен ъгъл, в който би могла да мисли за своето нещастие, и новото домакинство започна. Тъжни дни, дълги и монотонни.

В Берлин обаче никой нямаше право да живее инкогнито. На третия ден съобщиха на Козел, че ще я посети маршал Вартеслебен, губернатор на Берлин, а вторият маршал, Нацмер, началник на жандармерията, често минаваше на кон по улицата и наблюдаваше къщата.

Всички бяха много учтиви.

От високите сфери дойде вест, че там приели твърде благосклонно пристигането на графинята и преди всичко превода на значителни суми при банкера Либман. От страна на Дрезден, въпреки тесните връзки между тримата Фридриховци, не изглеждаше да я заплашва нищо и Козел можеше да очаква, че тук още няма да искат да я преследват.

Едва сега, сред тая мълчалива самота, сред този глух град, който заспиваше на мръкване, сред тази враждебна тишина — пред очите ѝ в цялата си големина се изправи нещастieto, на което беше осъдена.

Горчивина изпълни сърцето ѝ. По цели дни тя седеше неподвижна, без да каже дума, с черни очи, впити в стената или в улицата, с дух и сърце, които бягаха към минали времена. Сърцето ѝ се питаше дали е така лесно да престанеш да обичаш, дали така лесно можеш да забравиш, дали за изпитаното щастие можеш толкова бързо да се отплатиш с неблагодарност. Характерът на краля ѝ се струваше отвратителна загадка. Тя си спомняше неговата нежност, доказателствата за привързаност, неотдавнашните си триумфи, неговите клетви и не можеше да разбере падението си.

Тя не се усъмни в краля, но загуби вяра в човека. Мъжът такъв, какъвто бог го е създал, ѝ се струваше дива гавра. Не разбираше живота, не разбираше клетвите, подигравките със светини, оплюването на миналото и отричането му. Светът ѝ изглеждаше неразбираем. Тя питаше собствения си живот и в него търсеше вината, чувствуваше наказанието, но не можеше да намери толкова голям грях, колкото голяма беше болката.

След няколко дни нареди да ѝ донесат Библията.

Пак след няколко дни към обед при нея влезе Заклика, който обикновено идваше само когато го повикаше или когато трябваше да съобщи нещо. Той застана на прага с отпуснати ръце. Козел вдигна глава към него. Заклика мълча дълго.

— Какво ще кажеш, Заклика? Нещо лошо?

— А къде на света е добре? — рече той. — Около къщата вече обикалят шпиони, разпитват. Искан само да ви кажа, че трябва да се пазите от тях. Аз не се лъжа, рано или късно тук сигурно ще се яви някой с декларации за приятелство. Тогава се въздържайте да говорите.

Графинята се намръщи.

— Ти трябва вече да ме познаваш — каза тя, — аз и с мълчание не умея да лъжа. Имах смелостта да хвърля и на него, и на нея обида в очите, ще бъда храбра да повторя това на всекиго, който поиска да го чуе.

— Госпожо — осмели се да добави Заклика, макар че тя наведе глава и това беше знак, че разговорът е свършен, — госпожо, защо трябва да ги дразните и да ги предизвиквате към отмъщение? Те и така ще лъжат.

Упоритата Козел не отговори нищо повече. От сведените ѝ очи се търкулнаха две горчиви сълзи. Заклика излезе.

След три дни един хубав мъж поиска да бъде съобщено за него на графинята. Беше ван Тинен.

Графинята го познаваше, защото веднъж вече го изпращаха при нея за преговори и той, както и Вацдорф, поиска да постигне целта с несполучливи обяснения в пламенна любов. Тези обидни декларации тя беше принудена да понася търпеливо, макар че я изпълваха с отвращение към негодниците.

Ван Тинен беше приет. Най-напред той заяви, че изобщо не знаел и се учудил безкрайно много, когато пристигнал в Берлин и узнал, че тя пребивава тук.

Козел го погледна подигравателно в очите.

— А къде бяхте, когато напусках Саксония?

— Аз ли? — каза ван Тинен. — Бях в Дрезден дори оная вечер, когато вие сте накарали нещастната Денхофова да припадне, но когато всичко утихна, не съм разпитвал къде сте благоволили да заминете.

— Така ли, тогава много се радвам — отговори Козел, — че сте могли да ме забравите; сега не желая нищо повече.

— Аз смятам — отвърна ван Тинен, — че и там биха били доволни, ако са сигурни, че вие също сте забравили нанесените ви злини.

Помълчаха малко, ван Тинен прошепна:

— Аз бих могъл да ви разкажа много интересни неща.

Това намирисваше на домогване за благоволението на Козел и нейното доверие.

— Не съм любопитна — тъжно се засмя Козел. — Мислите ли, че днес това още може поне малко да ме интересува? По-рано вярвах в

безумието на искреността, понеже мислех, че то се ражда от сърцето, днес знаей, че го създават тщеславието и пустотата.

— Забавляваме се необикновено — каза ван Тинен, сякаш не беше я разбрал. — Това не са нови неща за вас, която бяхте кралица в толкова по-блестящи забавления, но все пак...

Явно, той искаше да я предизвика към откровеност. Козел мълчеше. Ван Тинен сам започна да разказва, като се смееше:

— Тези места са ви добре познати, защото някога в Лаубегаст...

— Живях там щастливо — прошепна Козел. — О, това е истина.

— В равнината при Лаубегаст, почти срещу Пилниц, Флеминг устрои голямо празненство за краля и Денхофова.

— О-о! — възкликна Козел.

— Най-напред на полето излязоха шест полка — каза гостът, — беше използвана цялата кралска конна гвардия. По височините бяха наредени оръдия, а войските така разположени, че дворът да наблюдава истинска война. Всичко излезе чудесно. Разпределените полкове настъпваха напред, като стреляха, нападаха, и при все че имаше само неколцина съборени и стъпкани, отдалече човек можеше да се закълне, че битката е била най-ожесточена и се е проляло страшно много кръв. Кралят наблюдаваше тази игра, като от едната му страна седеше Денхофова, а от другата — хетманшата Почейова, и двете на коне, като амазонки. Обграждаше го целият двор на великолепно жребци. Останалите дами гледаха от шестконни каляски, без да излизат от тях, а присъствуваше цялото дамско общество. Козел се усмихна саркастично.

— Сега две му правят компания — рече тя, — явен напредък, а наоколо ариергард в колите. О, наистина, това е блестящо и по кралски!

Ван Тинен сниши глас.

— Всъщност тези две — добави той — съвсем не са ревниви нито помежду си, нито към другите. Но да се върна към моето описание — започна той отново — наблизо бяха опънати великолепно палатки. В една от тях кралят обядва с Денхофова, Почейова, Белинска и най-първите особи от обществото.

— И вие ли бяхте там? — попита Козел саркастично. Ван Тинен се изчерви.

— Не, аз бях в друга палатка, но видях отлично всичко. През време на обела ни свиреха оркестри, а от оръдията даваха салюти и така ту грохотът на оръдията, ту гърмът на тръбите придружаваха веселите възгласи.

— Прекрасно — каза Козел, — това ли е всичко?

— Не, то е едва началото. Следобед започна веселие. От масите не прибраха нищо, защото Флеминг искаше с остатъците да нахрани войниците, но понеже хлябът не стигаше, във всяко парче хляб пхнаха по един гулден и за това отидоха повече от хиляда гулдена. Тогава затръбиха за атака. Войниците, застанали в боен ред, тръгнаха храбро към блюдата, но тези, които стигнаха до тях първи, под натиска на следващите бяха смачкани и съборени; третата редица тласкаше втората. Масите се обръщаха, хората се задушаваша, войниците се гърчеха на купчини по земята; зрелището беше великолепно, пръскахме се от смях! Това продължи, докато имаше остатъци от храната и докато не изсвириха отбой. Кралят си почиваше по-надалече, на хълма, заедно с дамите. Надвечер в кралската шатра постлаха килими, оркестрите заеха местата си, започнаха танци и те продължиха до седем часа вечерта. Флеминг през цялото време обикаляше с чаша от гост на гост, закланаше, целуваше, молеше, ругаеше, вдигаше наздравници и най-напред той се напи. Кралят също изглеждаше в изключително добро настроение, но съумя да запази кралското си достойнство, та никой не позна, че е попрекалил. Аз наблюдавах със съжаление дежурния шамбелан на негово кралско величество, който стоя зад него цял час с чаша вода върху подноса, а понеже преди това, изглежда, сам беше пил нещо друго, едва се държеше на краката си и ако някой го бутнеше с пръст, сигурно щеше да падне. Никога не бях виждал Флеминг в такова настроение.

— Нищо чудно — каза Козел, — празнувал е своето тържество и моя залез.

— Най-после кралят се намери да си върви — довърши ван Тинен, — тогава пияният Флеминг се хвърли на шията му с братска фамилиарност, без да го е грижа, че ги гледат толкова очи, и се провикна така, че можахме да чуем всички: „Брате, мили брате, край на нашето приятелство, ако ме напуснеш!“ Госпожа Денхофова, която не се отделяше нито на крачка от краля, се опита да възпре Флеминг, но без особен резултат. Флеминг беше така блажено пиян, че вече не

виждаше нищо пред себе си, освен пияни като него. Когато Денхофова го хвана за ръка, той замалко не я прегърна с две ръце. Тя му се стори хубава и генералът ѝ го каза толкова недвусмислено, че тя чак изписка от възмущение и гняв, но същевременно се смееше до пукване. Въпреки че не ги пускаха, кралят и Денхофова се запътиха към конете и си заминаха. Цяло щастие, че сръчният паж следваше краля на една крачка, иначе — щеше да падне от коня. Искаха непременно да го настанят в каляска, но той се разсърди. Кралят блъсна настрани коняря Раниц, който се държеше малко остро, а на Денхофова викна: „Оставете ме на мира, аз познавам коня си, моля да не се грижите за мене!“ — и се впусна в лудешки галоп, а гвардейците, дворът, всичко живо — след него. Графинята падна от коня, но рицарите, които я обграждаха, я подхванаха. Това сякаш я постресна и макар че язди смело, седна в каляската.

— Трябваше да я оставят да си счупи врата — обади се Козел.

— Най-забавен беше Флеминг — добави ван Тинен, — защото не миряса и след заминаването на дамите и краля. Той имаше страшно желание да танцува, та хващаше останалите прислужнички, буйно се въртеше с тях и чак до зори не прекъсна това хубаво забавление. Но на Флеминг не му се случи нищо лошо.

— Ами че Флеминг не за пръв път се държи така с краля — обади се графинята. — Сам кралят ми е разказвал как веднъж, след като прекалил в пияно състояние, на другия ден дошъл при него в замъка и казал: „Чувам, че вчера Флеминг не се е държал както трябва, но ваше кралско величество да не му се сърди за това.“ Кралят до някое време се смее и прощава — добави Козел, — но кой ще гарантира, че един ден Флеминг няма да се намери в Кьонигщайн, ако неговите приятели му направят такава услуга, каквато той направи на мене? Кралят е кротък като агънце — каза тя, като се смееше саркастично, — нали, господин шамбелан? И знаете ли защо? Защото ако се разсърди, ще си развали забавлението. После, когато някой човек му досади, ще кимне и ще заповяда повече да не го виждат очите му. С това комедията свършва!

Козел започна да се разхожда, а ван Тинен млъкна, уплашен от думите, които тя изрече.

— Не се учудвам на горчилката, която се лее от устата ви — каза той, — но все пак...

— Да, имаш право — прекъсна го тя, — ако и аз нямах сърце, ако нямах чувства, ако не ме болеше от неправдата и се пазарях само за обезщетението, бих могла да говоря другояче. Бих могла да кажа, че Аугуст има най-доброто сърце, че не той е виновен, а обстоятелствата. Първата бръчка върху лицето ми, отегчението след толкова години съвместен живот, моите сръдни и избухливост — така безпричинни! Защото аз трябваше да се смея на случая с Дювал, да се радвам, когато пристигна Дюпар, и да стана приятелка с Денхофова, която не струва много повече от нея! Нали, скъпи шамбелане? Аз не се поучих от добрия пример, който ми дадоха госпожа Хаугвиц, Аурора, Естерле и Тешен, разхождащи се под ръка на Лайпцигския панаир като най-сърдечни приятелки — тя се смееше конвулсивно.

— Изглежда, че аз не съм била създадена за такова добро общество — добави, — не съумях да си намеря мястото, не разбирах нито света, нито хората: сама съм си виновна. Смятах, че в гърдите има сърца, че в душата съществува съвест, че любовта не е разврат, че обещанията са нещо свято и че кралете удържат думата си. Всичко това бяха мои илюзии, моя вина и грехове. Затова, докато ония са щастливи, аз умирам от унижение, от мъка, от срам.

Като слушаше тези оплаквания, които се лееха от устата на чудно красивата жена и неволно му правеха впечатление, ван Тинен се почувствува развълнуван, объркан, засрамен. Козел го погледна със съжаление.

— Слушай — каза тя, като се приближи до него, — зная, чувствавам, че ти не си дошъл тук от състрадание към мене, нито от любопитство, а по заповед.

— Госпожо!

— Не ме прекъсвай, слушай! Аз ти прощавам това — довърши тя, — вие всички държите повече да направите кариера, отколкото да бъдете хора. Повтори им каквото чу от мене, нека познаят дълбините на душата ми: между тях и мене всичко е скъсано. А ако желаеш да заслужиш нещо повече, добави, че си чул от мене, от устата на графиня Ана Козел, че както някога предупредих краля, че със смърт ще ми плати за неверността и измяната, така и днес повтарям това. След година, след две, след десет, първия път, когато срещна Аугуст, ще му пробия черепа. Аз нося пистолет със себе си и никога няма да го

оставя, докато предназначеният за него куршум не изхвъркне от дулото му. Кажи им това, господин ван Тинен.

Ван Тинен побледня като мъртвец.

— Госпожо графиньо! — извика той. — Това е все едно да принуждавате един честен човек да извърши предателство. Вие неоснователно ме обвинявате, но аз си оставам на служба при полския крал, аз съм негов шамбелан, заклел съм му се във вярност. Това, което чувам от вашата уста, вече не мога да не повторя! Дължен съм! Вие сама ще го повторите на други, ще се похвалите, че сте ми хвърлили в очите тази заплаха. Не царедворството вече, а дългът ми повелява да го съобщя.

— Но нима аз ти забранявам? — попита Козел. — Аз те моля за това. То не ще бъде нещо ново; Аугуст го помни.

— Но това ще даде повод на неприятелите ви, които не са малко, отново да се сдушат в името на вашата гибел, това ще им даде оръжие в ръцете!

— Та нима им липсва оръжие? — прекъсна го тя. — Едно по-малко или повече не значи нищо. Лъжа, клевета, предателство — за тях всичко е добро. Нима дори ако бях покорна, щях да избягна преследванията? Подлеците чувствуват в мене същество, което не понася техните подлости, негодниците имат в мое лице враг. Честността ми за тях е вечен укор срещу подлостта им. Как могат да простят на жена, която не е пожелала да се омърси и опозори като тях?

Конвулсивен смях придружаваше тези думи, ван Тинен стоеше като на въглени.

— Както виждаш — добави тя, — аз и днес съм такава, каквато бях в щастieto си. Нещастieto не ме промени, само разтвори окървавената ми душа, нищо повече.

През време на разговора прекрасните ѝ очи ту блясваха от сълзи, ту изсъхваха от огъня, който гореше в тях. Накрая ван Тинен забрави своята роля, сякаш гледаше несравнима актьорка от древногръцка трагедия. Козел притежаваше всичко, което е същността на Медея, което свещеният идеал може да воплоти в действителност. Съвременниците, смаяни като ван Тинен, неведнъж са излизали, развълнувани от нейното красноречие и сияеща хубост.

Когато тя млъкна, шамбеланът дълго не можа да се опомни и с впити в нея очи, сякаш се бореше със себе си.

— Вие с нищо не бихте могли да ме унизите така болезнено, както с това признание — каза той, — поставихте ме на изпитание. Защо да крия от вас? Аз съм слуга на краля и когато се върна от Берлин, ще ме разпитват. На въпросите не мога да отговоря с лъжа: работата е твърде важна. Ще се хванат за думите ми и съвестта ще ме мъчи, че съм допринесъл за вашето нещастие.

В този момент ван Тинен беше искрен.

— Никой на света вече не може да прибави нищо към моето нещастие — отвърна Козел. — Мислиш ли, че съжалявам за загубените дворци, влияние и благоволение? Не, не! Мене ме боли от това, че вече не мога да повярвам на никое човешко сърце, че навсякъде виждам низост, че сама се отвращавам от себе си и сама не вярвам на себе си! Дай ми обратно неговото сърце и ще се отрека от всички корони по света. Аз го обичах! Целият ми живот беше той! Той беше моят герой, той ми беше богът на земята! Героят стана Полишинел, богът се омърси с кал, значи, светът е мръсен и животът отвратителен!

Шамбеланът се стараеше да я успокои: тя плачеше.

— О, мои златни сънища! О, мои момински мечти, къде се разпиляхте вие?! Няма ви, няма!

— Благоволете да се успокоите, госпожо — прекъсна я още поразвълнуваният и смутен пратеник, — няма да повярвате колко ме боли, че ви разстроих, че моето идване...

— Ти не си виновен за нищо — отвърна Козел, — показах ти раните, но аз ги нося отдавна и всеки ден ги увеличава. Ако те питат, не щади тази нечестна Козел.

Ван Тинен не можеше повече да се владее, съжалението взе връх в него.

— Заклевам ви — обади се той, — бягайте оттук! Повече не мога да ви кажа.

— Как така? — попита Козел. — Нима и тук ме заплашва нещо? Нима крал Фридрих Пруски би предал една жена на мъчения, както полският крал — Паткула? Той трябва да помни, че му отказаха, когато настояваше да му върнат Бьотигер.

Ван Тинен стоеше безмълвен; стиснатата уста свидетелствуваше, че повече не може да каже.

— Къде да бягам? — прошепна тя на себе си. — Няма такава земя; аз не бих могла да живея далече, сърцето още ме тегли натам... Впрочем да правят с мене, каквото искат. Животът ми е омръзнал. Отнеха ми децата! Нямам нищо, освен жлъч, с която се храня.

В желанието си да сложи край на тази сцена, която не беше предвиждал, шамбеланът грабна шапката си.

— Искрено ми е жал за вас — каза той, — но струва ми се, че докато сте настроена така, никой на света не може ни да ви спаси, ни да повлияе на съдбата ви, нито един от приятелите ви, графиньо.

Този израз я накара да се засмее.

— Моите приятели? Я ми ги изброй, драги господин ван Тинен — обади се тя шеговито.

— Те са повече, отколкото смятате — каза гостът, — и аз съм първият!

— О! Вие сте първият, вярно! — добави тя. — Такива като вас бих могла да изброя много. Най-малко трима или четирима, които са ми предлагали да утешат нещастната вдовица, за да поделят с нея огромната плячка, от която скоро няма да ми остане нищо. О! Такива, такива! — каза тя презрително.

Ван Тинен беше толкова смутен, че не можа вече да отговори нищо, поклони се леко и преследван от черните очи на Козел, бавно излезе от стаята.

VI

В Дрезденския двор животът си вървеше постарому, забавленията бяха неговата крайна цел. Сериозните страни в живота само доставяха поводи за такива забавления, удобства, материали и стихии.

Кралят старееше, а напредналата възраст, когато човек много е изчерпал и употребил, сто пъти по-трудно се поддава на забавленията. На младини те забавлява дори онова, което би трябвало да бъде тъжно, по-късно развлечението става мрачно, всичко — суетно и пусто. Това, в което по-рано човек е виждал зърно, се превръща в празна люспа. Аугуст също все по-трудно се развеселяваше. В първите му лекомислени любовни приключения имаше нещо, което поне временно напомняше сърце, последните бяха игра на страстите. Празната френска галантност покриваше това със своята копринена, общита със злато мантия.

Забавленията следваха едно след друго, все по-изискани, но след тях кралят се прозяваше и намираше, че сега нищо няма нито вкус, нито сила и багра, нито аромат. Сърдеше го всичко, което прекъсваше това блажено спокойствие във веригата от безсмислени развлечения, което му пречеше да се смее, когато ловните кучета обграждаха отчаяна мечка, или да гледа как ранен елен се мятта в предсмъртни мъки.

Това бяха също така любими развлечения, в които вече каляваше младия си син и които му се струваха рицарско забавление. Видът на кръвта придаваше вкус на другите зрелища, представляваше контраст на сладките женски усмивки, на подскачанията на балерините и на галещата ухото италианска музика. За да се наслаждава на мелодията, добре беше преди това да послуша животински рев.

Неприятелите на Козел действаха ревностно около краля. Той избягваше да я споменава, даваше да се разбере, че не желае да слуша за нея, но това никак не помагаше. Ожесточеността се маскираше различно, най-често в привиден страх за краля, за неговата сигурност,

за скъпото спокойствие на господаря. Нещастната жена представяха като опасна.

Отдалечена, свободна, с могъщи средства в ръцете, защото се знаеше, че беше изнесла със себе си значителни суми, Козел можеше да стане опасна.

Флеминг, Льовендал, Вацдорф, Ланяско, Фицтум, без дори да питат краля, изпращаха шпиони и чертаеха планове как да я хванат и като се възползват от това, да заграбят съкровищата ѝ, както бяха сторили след задържането на Байхлинг.

Едни ръководеше отмъщението, други — алчността. През време на своето владичество Козел не беше сторила зло на никого от тях, а мнозина дължаха на нея издигането и свободата си. На нея трябваше да благодари канцлерът Байхлинг, че можеше да прекара остатък от живота си на село сред мечти, проекти и алхимични опити. От безбройните ласкатели не беше останал нито един приятел. Само Хакстаузен имаше смелостта, дори противно на съветите на Флеминг, да остане докрай верен на нещастницата и да не се откаже от нея. Единствено Фризен не ѝ се сърдеше, че му бе отказала помощ и се държеше неутрално. Останалите, въпреки че времето само трябваше вече да охлади чувствата им, не можеха да се успокоят, докато не я погубят.

Затова насъскваха краля всеки ден, непрестанно. Завърнал се от Берлин под впечатлението на прекрасните очи на Козел, отначало ван Тинен се бореше със себе си. Жал му беше за нея. Той не се показва веднага в двора, но Льовендал го откри и повика при себе си.

— Как е тя? Говори! — извика той. — На всички ни се струва, че кралят е запазил и досега известна слабост към нея. Това е опасно нещо! На нас ни е далеч по-добре с Денхофова и Почейова. Те нито се месят в управлението, нито ходатайствуват за някого, нито искат да властвуват. Вярно, че страшно много струват на краля и той сам казва, че Козел никога не била искала толкова, но в края на краищата на нас ни е по-добре с тях. Какво прави Козел? Още ли храни надежда, че ще се върне? Говори ли и сега за обещанието за женитба? Заплашва ли, че ще стреля?

На това ван Тинен отговори тъжно:

— Едно е сигурно — това е нещастна жена.

— Нещастна! Сама си е виновна! Попадаха ѝ най-добри партии, най-верни съюзници, а тя бе полудяла от това обещание за женитба, все се смяташе за съпруга на краля, едва ли не за кралица. И досега ли е така?

— Така изглежда, защото не ми се вижда променена в нищо — каза ван Тинен.

— Но говори ясно, опиши какво си видял — настояваше Льовендал.

— Признавам само пред вас, че това, което видях и чух, обля с кръв сърцето ми. Тя е ожесточена, сърдита, никога няма да прости, но в нещастията си буди уважение. Тя е наистина чудесна, тя е велика.

— Следователно още по-опасна — добави Льовендал, като се смееше, — но сигурно е погрозняла?

— Погрозняла? — повтори ван Тинен. — Тя е по-красива от когато и да било, няма следа нито от сълзи, нито от болка върху това мраморно лице. От осем години няма и най-малка промяна в нейната свежест, най-дребна бръчка, тя сияе от младост.

— Толкова по-лошо — повтори Льовендал, — толкова по-лошо! Кралят би могъл да я види и след повехналото през това време личице на Денхофова тя би могла отново да му направи впечатление.

— Несъмнено — потвърди ван Тинен, — защото тя прави впечатление на всекиго.

— Разговаря ли с нея?

— Разговарях или по-скоро тя ми изля цялото си огорчение.

Постепенно шамбеланът позволи на маршала да изтръгне от него всичко, което му беше необходимо да знае, за да го донесе преувеличено на Денхофова. Макар плашлива и лекомислена, макар и отмъстителна, въпреки страха за себе си и желанието да се брани на всяка цена, Мариня Денхофова не беше толкова лоша, че да лиши от остатъка от свобода една непозната, нещастна жена, на която беше причинила най-голямо зло. Неприятно ѝ беше това непрестанно настояване и заплашване. Тя може би щеше да се противи, ако не беше госпожа Белинска, която я принуждаваше да е добре с всички и да не се противопоставя на кралските фаворити, за да удължи властвването си.

Льовендал още същия ден се яви при госпожа Денхофова. Той избра час, когато тя беше само със сестра си, и започна с ласкателства,

които и двете обичаха. Много сръчно, между другото той започна да сравнява сегашното с миналото; говори много за Козел и завърши с това, че се получили сведения за нея.

Денхофова попита:

— И какво става с нея?

— Седи в Берлин под покровителството на пруския крал и използва дадената ѝ свобода, за да рисува с най-отвратителни краски нас, краля, двора и всичко, което е ставало и става тук. Това е черна неблагодарност, но ние сме свикнали с нея. Впрочем — добави Льовендал — това не би било важно, ако тя не повтаряше непрекъснато, че при първа среща ще застреля краля.

Денхофова скочи с вик от канапето и закри очи. Госпожа хетманшата само повдигна рамене.

— Кой би се уплашил от това или кой би му обърнал внимание — възкликна тя, — това са празни хвалби!

— Така би могло да ни се струва, ако не познавахме госпожа графинята — прекъсна я Льовендал, — особено аз, който имам дори честта да бъда неин роднина. Това е жена, която никога не говори празни думи.

— За щастие няма никаква вероятност да се срещне когато и да било с краля — добави Почейова.

— Как така? Нима вие смятате, че тя ще чака удобния случай, а няма да го търси? Ами че както веднъж вече успя да се прокрадне на маскарада, може да дойде преоблечена в Дрезден и да причака краля дори на улицата.

— О! Така е, така! — извика Денхофова разпалено. — Аз предчувствувам опасността. Кралят не обръща внимание, тази жена трябва... Аз не зная! Какво трябва да се направи с нея?

Льовендал повдигна рамене.

— Който не умее да използва своята свобода, ще трябва да бъде лишен от нея и превърнат в роб; разбирате ли, госпожо?

Двете жени млъкнаха. И двете си помислиха, че това, което сега щеше да се случи на Козел, по-късно можеше да бъде участ на Мариня. Маршал Льовендал, изглежда, се досети и добави:

— Светлейшият господар никога не е бил строг към хора, които е обичал дори и съвсем кратко. Доказателство са дамите, които тук сте могли да срещнете, но има случаи...

На това съвещание дойде и най-опитната от тях, майката, госпожа маршалшата Белинска, която въпреки твърде зрялата си възраст беше облечена много претенциозно, оглеждаше се във всички огледала непрекъснато оправяше нещо в прическата си и с готовност показваше своите покрити с пръстени хубави бели ръце, за да им се възхищават. Тя поздрави Льовендал с фамилиарна любезност, с усмивка и след като погледна дъщерите си, само от една доловена дума влезе в хода на разговора.

Денхофова я посвети в опасенията, които им бе предал приятелят на семейството. Когато ставаше въпрос за дъщерите ѝ, за маршалшата изчезваха всякакви съображения и макар и милостива в други случаи, тя ставаше отмъстителна и злобна. Дъщерите ѝ бяха цялото богатство и бъдеще; всичко, което ги заплашваше, я довеждаше до лудост.

Щом изслуша разказаното, тя се нервира.

— Каква е тази снизходителност към една наистина луда жена! Кралят е прекалено добър! Тя го предизвиква! Заканва се и сама ще си бъде виновна, ако си подготви тежка съдба. Веднъж завинаги трябва да се сложи край на това положение!

Реша се Мариня да предупреди краля. Възложиха това на нея, но след като помисли, маршалшата прецени, че тя не ще съумее да го направи достатъчно добре.

Затова решиха Мариня само да подхване разговора, а маршалшата сама да довърши останалото.

След като повери отмъщението си в толкова добри ръце, Льовендал си отиде.

Вечерта имаше увеселение в Градината на хесперидите. Така се наричаше по онова време дворът на Цвингера, току-що довършен с великолепия и кралски вкус. Това беше малка частица от някакъв огромен дворец на кралете, който щеше да опира до нея. Градината беше подредена според обичая и вкуса на времето: цветни лехи с чемшири около тях, шадравани, пещери и богата украса от митически фигури. Вечер пръснатите навсякъде лампи и цветни фенери я правеха още по-хубава, отколкото денем. В импровизираните портокалови горички имаше беседки, в които разхождащите се двойки можеха да си

почиват в усамотение. По балконите на галериите, които обкръжаваха Цвингера, свиреха оркестри и техните мелодии се носеха далеко заедно с лекия вечерен вятър. Насред градината една опъната палатка, която цяла светеше от илюминацията, представляваше импровизирана зала и в нея след вечерята щяха да се състоят танци.

Кралят пристигна, облечен в небесносиня коприна със сребро и бели дантели; той изглеждаше млад и явно искаше да бъде още по-млад, да напомня годините на първите си пътувания из Европа. Денхофова също беше тази вечер в бледосиньо и бяло и това много ѝ подходеше. Тя си наложи да бъде весела и поздрави краля, когото всеки трябваше да забавлява, от страх да не загуби неговото благоволение; след това започна с празни шегички. Част от вечерта мина в шеговити закачки, в които Почейова умело помагаше на сестра си.

Госпожа хетманшата и сестра ѝ бяха най-добри приятелки, но при все че можеха да ревнуват краля една от друга, никой никога не беше забелязал у тях и най-малък признак на такова чувство. Хетманшата, дребна, нежна, наглед още по-слаба от сестра си, беше много по-издръжлива от нея. По онова време Полша и Саксония се удивляваха на нейното прочуто пътуване с Фризен от Варшава до Гданск и обратно, с такава бърза езда, която би уморила дори един куриер. След това пътуване Почейова не се нуждаеше дори от едnodневна почивка. При затруднения тя помагаше на Денхофова да насочва разговора с краля натам, накъдето трябваше, и този ден по заповед на майка си се зае да подметне нещо за Козел. Аугуст беше уморен и мрачен.

Хетманшата подхвърли, че в миналото, по времето на графинята, той се забавлявал по-лесно и с по-голямо желание и може би съжалява за нея. Изпълнен с учтивост, кралят отговори живо, че в компанията на такива мили и прекрасни дами не е възможно да съжалява за нищо, нито да помни нещо. Денхофова използва удобния случай да го вземе под ръка и му заговори нещо за Козел, но както обикновено направи това много несполучливо. Когато на помощ и дойде дебнещата майка, и двете започнаха да го окайват във връзка с графинята.

На краля това явно не се хареса, той наведе глава и не отговаряше нищо. В един момент двете жени дори се разтревожиха, той обаче се отърси от замислеността си и оживено се обади:

— Мила графиньо, бъди спокойна. Много канени и неканени пазачи бдят над мене и няма да позволят да ми бъде сторено никакво зло. Не желая да говоря за това, да отидем да танцуваме.

Опитът да бъде атакуван Аугуст този път не сполучи. Флеминг и Льовендал повториха след вечерята, на чаша, същото, което дамите бяха започнали толкова несръчно, в Градината на хесперидите. Тук поотпусналият се крал им позволи да говорят и ги слушаше. Въпреки това олимпийските му вежди се намръщиха няколко пъти.

— Слушай, Льовендал! — каза той хапливо. — Като ме предупреждаваш да се пазя от графинята, ти наистина даваш голямо доказателство за привързаност към моята особа, защото тя е твоя братовчедка и на нея дължиш това, което ти дадох. Би трябвало да ти бъда благодарен, но ще ти кажа искрено: почваш да ми изглеждаш странен. Моля ви, оставете на мен грижата за моята безопасност.

Льовендал млъкна, но още същата вечер предизвика ван Тинен да разкаже за Берлин, ала кралят и него слушаше разсеяно, защото не го обичаше.

Акцията, от която очакваха важни резултати, свърши безуспешно. Интригантите разбраха, че ще трябва да приложат други начини и средства.

Макар че Козел желаше да води в Берлин усамотен живот, твърде прочута беше нейната хубост, нейната слава, тя самата — много интересна личност, остроумието ѝ — извънредно хвалено, за да не почнат в скоро време да търсят нейното познанство.

По-голямата част от лицата, които съставляваха двора на Фридрих, ѝ бяха познати от неколкократното им пребиваване в Дрезден. Те толкова много скучаеха от монотонните военни паради, които кралят устройваше всеки ден, и от вечерите у светлейшия господар или у кралицата, че всеки жадуваше за някакво развлечение.

Сам кралят по-често пребиваваше в Потсдам или във Вустерхаузен, отколкото в столицата, никога не изпускаше развода на караула в десет часа, след това изслушваше докладите на министрите или отиваше на разходка, около обед приемаше военни и чужденци, после сядаше на скромна трапеза с кралицата и семейството си, следобед работеше в кабинета си и до вечерта не се показваше в другите помещения. При него идваха кралицата, няколко дами, двадесетина офицери, понякога някое поканено външно лице, там

играеха на пикет, ломбра и трик-трак^[1] и пушеха тютюн. Така минаваше времето в доста интимен, но скучен кръг до единадесет часа. В този час обикновено всичко официално приключваше. Когато кралят отсъствуваше, кралицата приемаше всяка вечер в седем часа, а понякога поканваше няколко души на вечеря. Нищо не разнабавяваше този утвърден начин на живот, освен някоя извънредно скромна вечеря в града у някого от големците. Това съвсем не приличаше на шумния Дрезден, на който тук скрито се присмиваха, и преди всичко на рицарските и военни забавления на Аугуст, на които в Берлин никой не гледаше сериозно. Саксонската войска, облечена в злато, галони, ламе и пера, не можеше да се сравнява с пруската, която носеше еднакво ушити светлосини униформи без никакви труфила и цялата украса на която беше червеният хусарски мундир с малко галони; дори офицерите едва се различаваха от войниците по облекло. Вместо всевъзможните накичени знамена тук навсякъде се развяваше само едно: бяло, с горд девиз над летящия орел: *Nec soli cedit*^[2]. По онова време този девиз изглеждаше малко дързък, бъдещето обаче го оправда.

На света нямаше по-различни характери, по-противоположни личности, отвращаващи се с по-голямо право един от друг, отколкото Фридрих Пруски и Фридрих Аугуст Полски. От момента, когато за една неприлична постъпка госпожица фон Паневиц плати на краля... с плесница, той никога повече не погледна жена и беше най-верният съпруг, а семейството си държеше толкова стегнато и водеше толкова пестелив живот, че от масата му човек обикновено ставаше не само трезвен, но и гладен.

Редът в държавата, в града, в къщата, във войската беше стигнал до педантизъм строгост и суровост — понякога граничеща с жестокост; нравите трябваше да бъдат спартански, защото тук всичко вървеше така, както се заповядва отгоре. Наистина благородниците се поопитваха да се противопоставят на данъчното облагане, но Фридрих предварително им каза, че неговата власт е желязна и няма да отстъпи пред нищо.

Преди ядене се четеше молитва, трапезата беше като на всеки гражданин, а за балове в двора никой не мислеше. Хранеха се в глинени съдове, а когато трябваше да приемат чужденци, изваждаха тежкото сребро, което на другия ден се поставяше отново в сандъците.

Кралят имаше капризи, но съвсем различни от прищевките на Аугуст. След оскъдната вечеря, когато кралицата станеше от масата, доверените му хора се събираха в табаксколегиума, т.е. в стаята, където кралят им поднасяше лули. При лула тютюн много неща бяха позволени, и преди всичко да се забавляват, като вземат на мушка някой нещастник. Винаги някой ставаше жертва. Насред залата се намираше обикновена маса, около която сядяха министри, генерали с грамадни мундири, а понякога и гости. На всички даваха холандски лули, без да ги питат дали искат да пушат, или не, и пред всекиго поставяха грамадна чаша с дукцинска бира. Това беше целият прием, защото кралят не обичаше да се охарчва за скъпи вина. Да упои някого с бира и тютюн, беше голямо удоволствие за него. А главното му забавление бе да се присмива на учените, аристократите, чиновниците. Шегите след бира понякога прехвърляха мярката особено когато във Вустерхаузен докарваха и мечки, а насъсканите борци започнеха да се бият с чашите, но все пак всичко това не стигаше до крайност: мнозина се разболяваха, рядко някой умираше.

На големи празници в табаксколегиума се устройваха диспути, тема на които беше глупостта на учените. Моргенщерн^[3] заставаще на катедрата в светлосиня кадифена дреха с червени ревери, избродирана със зайчета, с червена жилетка, с перука, която стигаше почти до коленете му, и с лисича опашка отстрани вместо шпага. Той говореше цял час и безкрайно много забавляваше краля.

Това бяха единствените развлечения в пруския двор. В Дрезден се присмиваха на Берлин, в Берлин смятаха Дрезден за нещо близко до пъкъла, защото Фридрих Полски не вярваше в нищо, а Фридрих Пруски беше посвоему набожен.

Веднъж, когато на вечеря новоназначеният камердинер по задължение четеше молитвата и стигна до думите: „Да те благослови бог“, стори му се, че е по-прилично, като се обърне към краля, да прочете: „Да ви благослови бог.“ Това не се хареса на монарха. „Глупако, чети, както е написано! — извика той. — Пред лицето на бога аз съм също такъв глупак, какъвто си и ти.“

След забавленията в табаксколегиума, след постните дворцови обеди, описания на които ни е оставила собствената дъщеря на краля, не един пожелаваще друга компания, по-остроумни шегички, по-изискан разговор. Познатите на графиня Козел започнаха от време на време да

идват при нея. Отегчената жена отвори вратите си за тази групичка гости и понякога вечер тук се събираха тихо неколцина придворни — безшумно, скромно, защото в Берлин на никого не беше позволено да вдига шум.

Крал Фридрих не казваше нищо, при все че беше уведомен за това — защото той добре знаеше всичко, което се вършеше в неговата столица. Това даде смелост на няколко млади придворни и военни да посещават графинята. Обикновено идваха преди вечеря, а понеже тя не можеше да спи и не си лягаше преди един часа, говореха до късно след полунощ. После вратите се отваряха тихо и гостите се разотиваха по домовете си. Козел не можеше да подозира краля, под чието покровителство се беше подслонила, в някаква голяма любов към Аугуст — прекалено дълбоки бяха различията в техния живот и характер, затова в разговорите съвсем не се въздържаха да приказват за Дрезден онова, което им диктуваше антипатията към него.

Тук донасяха клюките, които идваха оттам, а графинята не криеше своята неприязън към лекомисления Аугуст. Не една интересна новина беше излязла оттук и отнесена от младите на старите, та чак до табаксколегиума, където я съобщаваха на ухото на краля сред кълба от дим, при чаша бира. Тогава Фридрих се усмихваше, но странно поклащаше глава ѝ, изглежда, се учудваше, че Козел е толкова смела, защото външно той демонстрираше голяма обич и уважение към блестящия си съсед.

Една вечер, когато у Козел се бяха събрали обичайните млади гости, неочаквано се довлече и един стар генерал, който спадаше към табаксколегиума. Това изстуди у младите желанието за по-свободен разговор, но не възпря Козел от обикновените ѝ изказвания и ругатни срещу краля. Старият генерал поклащаше глава и слушаше, сякаш се учудваше и не можеше да повярва. Той седя така до полунощ и по-късно, а когато другите си излязоха, остана още малко. Това поучуди Козел. Старият генерал, който говореше малко, се приближи до нея и се сбогува най-почтително.

— Позволете ми, графиньо, да направя една малка бележка — каза той с пресипнал глас. — У вас времето се прекарва много приятно, но макар че вратите и прозорците са затворени, много нещо излиза оттук навън. Всеки вятър може да го отнесе край Елба. Светлейшият съсед на нашия крал ще се намръщи от туй, че тук, под

носа му, се говорят такива неща срещу него, който ни е добър съсед и съюзник; за краля това би било неприятно.

Козел се намръщи.

— Как така? — попита тя. — Значи у вас в собствения си дом, между четирите стени, човек не може да говори това, което му е на сърцето?

— Може да говори — каза генералът, — но тогава може да замине нанякъде, дори и да не му се ще.

— Как така, и аз ли?

— Скъпа графиньо — каза старият генерал и въздъхна, — дори на вас може да се случи такова нещо. У нас съществува военна дисциплина във всичко, такава ни е страната и редът. И аз бих ви посъветвал да играете на трик-трак или пикет, защото това са забавни неща и не носят беда.

Козел наведе тъжно глава.

— Вие мислите, че аз ви говоря като стар мърморко, на когото се привижда нещо. О, не! Повярвайте ми, може би някой ми е пошепнал да ви предупредя.

Като каза това, генералът бавно излезе, а графинята се строполи на канапето, усмихвайки се саркастично сама на себе си. Тя обаче не послуша предупреждението и когато доверената компания се събра, говори много и високо, сякаш предизвикваше оная суровост, която съвсем не очакваше да предизвика.

Една сутрин пред вратата на дома ѝ се яви генерал-губернаторът на град Берлин — Вартеслебен. Той се поклони учтиво на графинята, усмихна се, засука мустак, а после попита:

— Вярно ли е, графиньо, че вие бихте искали да промените местопребиваването си и да заживеете в по-спокойно кътче, в Хале?

— Аз в Хале?! — смаяна го пресече Козел. — Та какво бих правила в Хале?!

— Знаете ли, госпожо, въздухът там е много здравословен, пейзажът прекрасен, пълно спокойствие, всякакви удобства; няма нищо по-приятно от пребиваването в Хале.

Козел отначало не знаеше какво да отговори; тя слушаше тези хвалебствия с все по-голямо учудване.

— Но аз никога през живота си не съм мислила да заминавам за Хале.

— Чудно нещо — отговори Вартеслебен. — Защото някой съобщил това на светлейшия господар и кралят издаде заповед да ви се окаже там всякакво покровителство. Разпореждането на краля е нещо неотменимо, затова най-добре е да заминете за Хале.

Козел дълго не можа да каже нито дума; тя гледаше мълчаливо, сълзи потекоха от очите ѝ, закърши ръце.

— Значи, това е заповед — промълви тя накрая, — ново изгнание. За какво?

— Кралят смята, че там ще ви бъде по-добре. Вие знаете, че тук, по улиците на Берлин, ехото се разнася лесно. Всяка дума отеква, стига далеко. Там, в Хале, никой няма да чуе нищо, пък и има по-голяма свобода.

Като каза това, генералът стана.

— Вие можете да не заминете утре, а чак вдругиден сутринта — добави той. — Времето е хубаво и можете да пътувате бавно. Но понеже пътят невинаги е безопасен, негово величество кралят ви предлага ескорт от няколко души, които ще ви отведат чак дотам. От негова страна това е безпримерна галантност. За нея трябва да му бъдете благодарна.

Генерал Вартеслебен се поклони много учтиво веднъж и втори път и излезе, като остави графинята смаяна.

Тя не се лъжеше, че ударът, който я достигна тук, беше нанесен от ръката на Дрезден. Искане да я принудят да мълчи, да се примири със съдбата, да се поддаде на нещастieto си. Това възмущаваше непреклонния ѝ дух и всеки такъв удар събуждаше нова енергия в нея.

Още същия ден графинята заповяда да натоварят колите, да наемат коне; верният Заклика със смръщени вежди работеше и въздишаше, но пак не смееше да каже нито дума.

Когато Козел се канеше да се качи в каретата, пред къщата ѝ се насъбраха хора, но като видяха тази прекрасна жена в черно с вдигната глава да върви с величествена крачка към каретата, обкръжена от конници, те уплашено се разотидоха тихомълком, защото им се стори, че виждат жертва, поведена към кладата.

---

[1] Различни игри на карти. — Б.пол.р. ↑

[2] Дори на слънцето не отстъпва. — Б.пол.р. ↑

[3] Саломон Якуб Моргенщери (1706–1785) — доцент по история и география в Лайпциг. При Фридрих Вилхелм I е бил лектор и коментатор на вестниците в прочутия табаксколегиум. — Б.пол.р. ↑

VII

В една тясна уличка на град Хале, в скромен буржоазен дом близо до сградата, в която не особено взискателните тукашни търговци и граждани си устройваха балове, от някое време удивително видение започна да привлича погледите на минувачите към прозорците на първия етаж.

Това беше жена. Тя седеше по цели дни зад този прозорец и гледаше небето с очи, които не виждаха нищожно стойката ѝ, чертите, изразът на лицето, ангелската му хубост, тъгата, изписана върху него, привличаха тълпи любопитни. Никой в Хале не познаваше тази жена, тя от неотдавна се появи тук тъжна, замислена, неподвижна и будеше жалост и удивление. И човек можеше да предполага цяла история за някакво нещастие.

Тя седеше странно замислена, сякаш в несвяст; погледът ѝ никога не се насочваше към минувачите на улицата, не се спираше на човешко лице, а гледаше някъде в миналото или в бъдещето и само понякога, когато се събереше тълпа и започваше да шушука, когато младежите зашепнеха по-високо, тя избягваше уплашено от прозореца.

Вратите на този дом бяха винаги затворени, тя нямаше познати, никой не я посещаваше. Слугата ѝ донасяше храна от съседната гостилница. Само понякога млад, хубаво облечен мъж почукваше на вратата и настояваше да му отворят; пускаха го за кратко и после той си отиваше тъжен. Студентите го наричаха „любовника на прекрасната непозната“, но той нямаше вид на такъв.

По онова време в Хале не се говореше за нищо друго, освен за това чудно видение. Толкова красива беше тази жена, такъв израз на дълбока тъга имаха очите ѝ, такава загадка представляваше тая знатна дама, която се беше скрила в скромния дом. Защото всеки се досещаше, че това е наистина знатна дама: лицето ѝ говореше за властна натура, а когато отскачаше уплашена от прозореца, движенията ѝ издаваха, че е свикнала да я възприемат като очарователна жена и да се държат с нея като такава. Когато я шпионираха, тя, макар и бързешком, се оттегляше с кралско

достойнство в дъното на стаята ѝ дълго след това не се виждаше нищо, освен бялата завеска.

Хазяинът на къщата, подпитван предпазливо, жена му, настойчиво разпитвана от съседките, слугите дори, на които предлагаха почерпки, мълчаха упорито. Всички те се оглеждаха внимателно, боязливо и мърмореха, като свиваха рамене, че не знаят нищо, че тя била болна, чужда жена, дошла отдалече. Но освен тези любопитни понякога по улицата се разхождаше уж случайно заблудил се войник, който поглеждаше към прозорците, или някакъв непознат, с вид на човек, неотдавна свалил мундира. Понякога дори вечер край отсрещната стена сядаха войници и уж си почиваха в тясната уличка, при все че там сигурно не им беше много удобно. Тази прекрасна непозната, за която се изказваха най-различни предположения, беше графиня Козел, но колко много променена!

Последното пътуване беше сломило храбростта на жената, бе изпълнило душата ѝ с тревога, унищожило надеждата. Тя беше тъжна до лудост, отчаяна до безумие, плачлива и неизразимо нещастна. Отмъщението, което я преследваше, беше толкова продължително, неумолимо, ненаситно, че тя вече можеше да очаква всичко, дори смърт.

В Берлин, където в началото беше свободна, още можеше да се спаси с бягство, в Хале беше вече пленница. Заклика, който я придружаваше и тук, на другия ден след пристигането ѝ съобщи, че всички изходи на къщата се охраняват, че Хале е станал за нея затвор. Той още се движеше свободно, но тя вече не можеше да направи нито крачка. В неделя поиска да отиде на черква, но видя как я следват по петите, и се върна. Хазяинът и жена му бяха раболепни и учтиви, но беше невъзможно да им се вярва. Този дом ѝ беше посочен от услужливото пруско правителство, което явно се беше уверило, че в него тя ще бъде безопасна пленница. Хазяинът имаше лисиче лице и лукав поглед, жена му се движеше няма и бледа и се страхуваше дума да продума.

Заклика се опита да се сприятели с тях; те се отдръпнаха като от чумав. На втория или третия ден бе съобщено, че е дошъл шамбеланът ван Тинен. Козел с отвращение, възмутена, нареди да му отворят вратата. Той влезе много смирен, тъжен, объркан, сякаш не знаеше какво да каже.

— Говорете за какво сте дошли — подкани го Козел, — защото зная, че не милостта ви е довела тук, а нечии заповеди.

— Лъжете се, госпожо — каза ван Тинен, — и едното, и другото. Предпочетох аз да дойда тук, отколкото да изпратят друг, който би бил по-безразличен към вашето нещастие.

— Няма защо да се съобразявате — отговори Козел, — говорете направо. Аз страдам много, но калявам мъжеството си и съм готова на всичко.

— О! Да бяхте готова само на едно — отговори ван Тинен, — на малко примирение и отстъпчивост. Тогава всичко би могло все още да се поправи.

— Какво искате от мен? Ван Тинен въздъхна.

— Аз съм пратеник и идвам да изпълня каквото ми е наредено: кралят иска от вас оня документ, който ви е дал някога... обещанието.

— И смята, че ще му го дам, та от негова жена да падна до положението на обикновена любовница, която може да пропъди, когато му омръзне? Драги ван Тинен — добави тя спокойно, — ако сте дошли само за това, връщайте се назад и кажете, че Козел никога няма да продаде своята чест!

— Госпожо, за бога — започна пратеникът, — не се заричайте! С вашата упоритост вие можете да си навлечете най-голяма беда, докато, ако предадете този къс хартия, можете да си възвърнете свободата, всичко.

— И сърцето на Аугуст — прошепна Козел. — О, не, не, не вярвам в него, няма сърце в тези гърди, обсипани с брилянти, покрити със злато, изстинали като брилянтите и златото! Аз няма да си възвърна нищо, защото съм загубила навеки това, което ми е най-скъпо! Не вярвам в него и в хората!

Козел повтори пред него само това, което говореше винаги. Ван Тинен не се задоволи с този отговор, седя няколко часа, без да може да постигне нещо повече, но понеже я съжаляваше, остана няколко дни, като й даде време да си помисли. И всеки ден идваше, защото наистина му беше жал за нещастната графиня. Той повтаряше въпроса си, молбата си, увещаваеше я, молеше, но тя му отговаряше с все по-голяма студенина:

— Аз няма да върна тази хартия, в нея е моята чест, моята защита и защитата на децата ми, които ми изтръгнаха; аз ще умра, но

той няма да има този документ.

На другия ден след пристигането на ван Тинен графинята повика Заклика, който сега изглеждаше досущ като снет от кръста. Това беше човешки скелет: жълт, бледен, с набръчкана кожа, страшен и ням. Когато погледнеше хората, те бягаха от този пълен с омраза поглед като от заплаха, в него се чувствуваше страдание, което търси само повод, за да се превърне в бяс.

Страшно беше да се говори в този дом, опасно да се води дълъг разговор, за да не ги обвинят, че коват заговор.

Заклика влизаше и излизаше, уж оправяше нещо в подредбата, като изнасяше едно и се връщаше за друго, и така разговорът се водеше с прекъсвания, откъслечно.

Козел му каза кратко:

— Аз съм вече арестувана, нали?

— Пазят наоколо.

— А тебе?

— Мене засега не.

— Трябва да ме напуснеш, за да останеш свободен. Заклика се закова и цял затрепери.

— Аз? Вас, госпожо? Да ви оставя? А какво ще правя със себе си? Къде да се дяна? Какъв смисъл ще има животът ми? По-добре да се хвърля в някой кладенец и да умра.

— Не — отвърна Козел, — това не е край на моето затворничество, аз зная: то е началото. Необходимо е ти да бъдеш свободен, за да освободиш и мене.

Раймунд се замисли.

— Така ли трябва? Говорете, госпожо.

— Ти ще знаеш къде се намирам, вярвам ти, ще обмислиш по какъв начин да ме освободиш. Останаха няколко хиляди, които Леман успя да запази. Ще ти дам бележка до него, за да ги вземеш при нужда.

— Но аз... — възмути се Заклика.

— Не за себе си, за мене трябва да ги имаш. Тя го погледна, той склони послушно глава.

— Най-напред иди, опитай се, питай дали ще те пуснат, отречи се от мене: кажи, че не желаеш да ми служиш, за да ти повярват. Направи, каквото искаш. До гърдите си носиш моето съкровище и ще го носиш, аз ти говерявам. Разбираш ли ме, Заклика?

Тя му подаде разтрепераната си ръка.

— Единствено на тебе вярвам! Само в тебе живее човешка душа. Не ме предавай и ти, последният!

— Аз?! — възмути се Заклика и очите му блеснаха толкова диво, че Козел се дръпна назад. — Аз?! — повтори той и се потресе. — Мога да умра, но да ви предам? Не!

— Значи трябва да бъдеш свободен, свободен, извън подозрение.

Не можеше да се говори дълго, Раймунд излезе. На другия ден отсъствува следобед. Върна се вечерта, доведе нов слуга и заяви, че напуска. Козел намери сили в себе си да изиграе сцена на гняв и упори, защото хазяинът и жена му подслушваха зад вратата.

Разговора отложиха за сутринта, Заклика излезе в града. Голямата любов към тази жена, за която беше готов да даде живота си, го учеше на това, което той най-малко владееше: на хитрост. Отиде в общината, за да потърси съвет и помощ, каза, че иска да се уволни, че се е родил като полски шляхтич и никой няма право да го задържа.

Пруският чиновник, който знаеше колко уловени по границите полски шляхтичи носят пруски карабини, се засмя на това, но не му каза нищо. Ако не беше с бледо лице и отслабнал, може би заради силата и ръста щяха да го вземат в полка на гигантите, но видът на Заклика бе окаян, а да охранят един човек, сигурно щеше да бъде много скъпо.

Затова не се поколебаха да го пуснат и Заклика си купи кон на пазара. Той се върна още веднъж при Козел, но вече не го подслушваха, защото знаеха, че се е скарал с господарката си и я напуска.

— Заминавай за Дрезден — каза Козел, — разправяй навсякъде, че си ме напуснал, и чакай. Леман ще ти даде пари, обърни ги в злато и винаги да са у тебе. Ти ще чуеш какво е станало с мене. Ако съм свободна, ела при мен, ако ме затворят, спасявай ме. Ако събудиш подозрения и те хванат, скъсай, глътни документа, който пазиш у себе си, но не го давай на никого. Не го унищожавай, докато имаш искрица надежда, че ще се избавиш и ще можеш да спасиш моето съкровище. Унищожил го в последния час — добави тя, като смръщи мрачно вежди — и нека да загине, както загивам аз. Но те да не знаят това, нека той да виси над тях като заплаха и закана, нека се страхуват, нека...

Липсваха ѝ думи и дъх, тя му подаде ръка, която Заклика дълго целува коленичил; плачеше, но не изрече нито дума. Когато изтръгна ръката си, намокрена от сълзите му, Козел развълнувано възкликна:

— Още има хора със сърце!

Заклика като пьян, като зашеметен се измъкна от този дом, чиито врати се затвориха зад него.

На другия ден ван Тинен я завари по-весела, по-спокойна, по-примирена. Стори му се, че тя е размислила и може би ще върне въпросното обещание, че сама ще се смили над себе си, но скоро забеляза, че се е лъгал, като си е обяснявал по този начин нейното успокоение. Когато влизаше, Козел му каза:

— Драги господин ван Тинен, колко ми е жал за тебе, ти няма да се ползуваш от благоволението на краля, не ще те обикне добрият ми братовчед Льовендал, няма да те напие Флеминг и не ще получиш дори хиляда талера! Аз съм така упорита, неразумна, луда! Нали?

— Значи всичките ми усилия са напразни?

— Да, драги ми господин ван Тинен — добави тя, като сваляше пръстена от ръката си, — жал ми е за тебе, злополучни пратенико на боговете. Бих искала да имаш поне спомен за моето доброжелателство: приеми този пръстен. Той блестеше с този смарагд през часовете на по-добрия ми живот, сега за нищо не ми служи! Престана да бъде мил спомен за мене, причиняваше ми болка като рана на ръката, вземи го, моля.

Ван Тинен прие пръстена мълчаливо. Той още се опитваше да я склони, още искаше да говори. Козел се засмя необуздано.

— Спести си труда, а на мене — скуката, драги ми ван Тинен, аз зная дума по дума какво можеш да ми кажеш, но тези думи, отблъснати от моята упоритост, напразно се търкалят по земята. О! Стига вече, стига, нека се сбъдне предопределеното.

На заминаване пратеникът дойде още веднъж с доста тъжен израз на лицето, но вече без да настоява и без да я увещава. Козел беше учудена от този обрат у него.

— Жал ми е за вас — каза той, — от все сърце ми е жал за вас. Не мога да предвидя каква съдба ви чака, ала...

— Зная, че тя винаги ще бъде тъжна за мен — отговори Козел, — но това съвсем не променя решението ми. Аз няма да върна обещанието, дадено ми от кралската ръка. Той беше свободен да даде

това тържествено обещание или да не го дава, но да го оттегли? Кралят? Да оттегли думата си? Дадена на жена?! Да я измами?! Това дори умът ми не го побира. Не! Виж един Флеминг или подлият Льовендал да държи — може би без знанието на краля — да го изкопчи, за да му го хвърли в краката и да настоява за възнаграждение, е възможно. Но кралят не може да иска това от мен! Това не е негова воля!

Козел се обърна и излезе. Вай Тинен си замина още същия ден.

Странно чувство носеше той в себе си: изпратен първия път, изпълняваше задължението си с хладнокръвие и безразличие на дипломат. Но постепенно постоянството на тази жена, нейната мъжественост, твърдост, характерът ѝ му правеха все по-силно впечатление, така че той се разколеба, засрами се от ролята, която играеше, жал и срам го обхванаха и се чувствуваше унижен. Връщаше се сърдит повече на онези, които го бяха пратили, отколкото на тази нещастница, която го беше отблъснала с такава непоколебима мъжественост, защитавайки честта си.

Когато пристигна в Дрезден, ван Тинен имаше време да си почине. Целият двор се готвеше за голямото празненство, което щеше да се състои на другия ден в Морицбург. Не го повикаха да се яви, защото всички бяха заети с друго, а самият той съвсем не бързаше с рапорта си за пътуването. Беше доволен, че по този начин поне ще продължи още неувереността му относно бъдещата съдба на Козел, защото предвиждаше, че тази съдба ще бъде по-лоша от сегашната.

Морицбург беше издигнат неотдавна сред горите, които ограждаха Дрезден, край едно великолепно езеро, за почивка след лов. Този малък замък изглеждаше прекрасен със своите кулички сред глухите дебри и гъстата стена от вековни дървета. Цялото тогавашно общество, заобикалящо краля, беше поканено в тази „странноприемница за народите от четирите части на света“: множество чужденци, а покрай Денхофова и Почейова и някогашните приятелки на краля — княгиня Тешен и княгиня Кьонигсмарк.

Плац за увеселението щеше да бъде един особен насип, направен нарочно край голямото езеро, върху който набързо бяха построени зали и будоари, свързани помежду си с галерии и целите обкичени с клони и зелени венци. В езерото щяха да се състоят водни състезания, регати с гондоли, докарани от Венеция, и с холандски лодки, а

подгонените насам животни даваха възможност за забавление на ловците, защото те преследваха, гонеха дивеча и стреляха по него чак в езерото.

Толкова много хора се събраха на това тържество, че всички стаи в замъка, пристройките, опънатите край езерото палатки и двата реда набързо издигнати бараки не стигнаха за настаняването им, та дори и колите трябваше да служат за нощуване. А други спяха под открито небе между дърветата и на сутринта трябваше да търсят из гората и храстите перуките, шпагите и обувките си, понеже не всеки си бе легнал много трезвен.

Ван Тинен се смеси с тълпата, обикаляща от барака в барака, но цялото това забавление и веселие му се сториха някак диви. Кралят, който лично бе тук домакин, беше доволен и весел от необикновената гледка. Той повече от всякога беше любезен и нежен към своите ексклюбовници. Денхофова изгаряше от ревност, когато той говореше с княгиня Тешен, Кьонигсмарк хвърляше презрителни погледи към Денхофова, когато кралят ѝ правеше чест да отиде при нейната будка.

Аугуст беше всецяло зает със своето дело, с илюминациите, с великолепието на приема, който даваше, и си отдъхна чак след полунощ, когато свърши изпълнението на програмата; тогава седна с добрите си приятели на чаша. Тук всички си развързаха езиците, а Флеминг, Фицтум и Фризен можеха да говорят, колкото си щат, дори за тия дами, към които Аугуст преди малко беше проявил най-голямо уважение. Предъвкаха всички дворцови интриги и скандални истории, които кралят знаеше по-добре от другите. Льовендал също седеше на края на масата.

— Струва ми се, че днес видях тук оня хубавец ван Тинен — каза кралят кисело.

— Върнал се е от Хале — отвърна маршалът, като гледаше краля. Той стана и двамата се оттеглиха в празния ъгъл на залата.

— Ван Тинен беше изпратен при Козел. Какво донесе?

— Каквото и всички други — смънка Льовендал. — На никого не му е толкова жал за нея, колкото на мене, но при тази ѝ упоритост няма спасение.

— Трябваше в замяна за това писмо да ѝ се предложи свобода и всичко, каквото пожелае!

— Казва, че за нищо на света нямало да го продаде.

Аугуст се намръщи.

— С тази работа обаче трябва веднъж завинаги да се свърши — добави Льовендал.

— Да, утре да се изпрати писмо до негово величество пруския крал с молба графинята да ми бъде предадена — довърши кралят. — Какво ще правим по-нататък с нея, ще видим.

— А междувременно къде ще заповяда ваше величество да бъде изпратена?

— Нека я откарат в замъка Носен, може би там ще размисли. Аз не мога да понасям тая дръзко обявена ми война. Стига вече. Денхофова ми надува главата заради нея. Вечно слушам за това, най-после трябва да се сложи край.

Тези кралски думи, изречени раздражено и под влиянието на възбудата от забавлението, бяха подхванати и използвани още на другия ден. Флеминг ги припомни на Аугуст. В писмото до пруския крал, с което се искаше предаването на графинята, като повод бяха изтъкнати не само смелите ѝ изказвания срещу Аугуст, но и обвинение в заговор за покушение върху живота му. Нейните публични закани можеха донякъде да оправдаят това обвинение.

Писмото беше изпратено по куриер в Берлин. Крал Фридрих не се поколеба нито за миг, повикаха по негова заповед поручик Дюшармоа от полка на княз Анхалт-Десау.

— Ще отидеш, твоя милост, в Хале — обърна се кралят към него, — там ще намериш графиня Козел. Ще я вземеш под стража на своя отговорност и ще я откараш до саксонската граница. Там ще я предадеш в ръцете на офицер, който ще ти подпише документ за това.

Дюшармоа, млад човек, но свикнал е военната дисциплина, веднага тръгна за Хале, макар че тази роля му се видя извънредно неприятна. Той стигна много рано, но от деликатност не бързаше да задържи госпожа Козел. Мина няколко пъти край прозорците ѝ, за да се увери, че не му е избягала. Видя я и поради това се почувствува по-склонен да постъпва с нея колкото е възможно по-деликатно. Към обед влезе в къщата, заемана от Козел, и нареди да ѝ съобщят за него.

Макар че графинята беше подготвена за такъв край, при вида на военния лицето ѝ пребледня. Дюшармоа се поклони и заяви, че има заповед от краля да я придружи до границата, където ще бъде предадена на саксонските власти. Графинята остана като гръмната.

— Каква е тази несправедливост! Какво е това варварство! — възкликна тя и поток от сълзи рiekна от очите ѝ.

От този момент вече не пророни нито дума.

Заповядаха да впрегнат конете, натовариха вещите. Дюшармоа ѝ подаде ръка, тя слезе машинално, послушно, без да гледа нищо и никого, и се хвърли в каретата. Конете тръгнаха, следвани от пруската конна част, начело с поручика. През цялото пътуване до самата граница Козел не даде никакъв признак на живот. Най-сетне колата спря. Графинята трепна: през прозореца видя познатите ѝ саксонски мундири и частта, на която щеше да бъде предадена. В този момент тя повика при себе си господин Дюшармоа и той се приближи до каретата.

Козел трескаво започна да търси по джобовете си и да вади всичко по-ценно, което носеше у себе си. Намери златна кутийка и прекрасен часовник, украсен със скъпоценни камъни. Подаде ги на офицера.

— Вземете това за спомен от мене. Дюшармоа се противеше.

— Моля ви, вземете ги — настоя тя, — не искам да станат плячка на отвратителните саксонци. — После изпразни кесията си и предаде парите за пруските войници. След това отново се скри в дъното на каретата, спусна перденцата и дори не попита нито за къде я карат, нито какво ще правят с нея.

От предишната прислуга при графинята не оставиха никого; обграждаха я чужди жени, непознати лица. Наистина отношението към нея беше доста меко, а насъщните ѝ нужди задоволявани, но от момента, когато беше предадена на саксонските войници, затворничеството ѝ стана очевидно, чувствуваше се на всяка крачка. В Лайпциг графиня Козел прекара само нощта.

На другия ден сутринта чиновник с перука и шпага, мълчалив изпълнител на заповедите, които идеха от високо, влезе в стаята, в която тя беше прекарала нощта в сълзи и безсилно мятане. Той носеше писмена заповед от краля да се вземе и прегледа всичко, което графинята има при себе си.

Козел го погледна презрително, без да пожелае да влезе в разговор с него. Взеха и запечатаха кутиите, книжата, скъпоценностите, преобърнаха куфарите, преровиха дрехите, търсейки това, което никой не можеше да намери. Този унизителен обиск продължи няколко часа; от него оцеля само онова, което графинята носеше при себе си и на себе си.

Когато чиновникът си тръгваше, Козел му хвърли в лицето шепа пари и няколко пръстена, все така мълчалива, както през време на отвратителното задигане на онова, което се наричаше нейна собственост, и се извърна презрително.

Кой може да обрисова душевното състояние на тази горда, темпераментна жена, която се чувствуваше невинна, а беше преследвана със студена и пресметлива жестокост? Сълзите и гневът, припадъците и подобният на безумие унес, който се редуваше с див смях, будеха съжаление към нещастницата дори у слугите.

Едва отпочинала си малко, отново ѝ заповядаха да се качи в каретата. Накъде? Никой не ѝ казваше.

Кавалерийско поделение придружаваше каретата; пътуваха до вечерта с голяма бързина. Върху фона на пламналото от слънчевия залез небе се появиха стените и кулите на замък и колата влезе през тъмна порта в двора му.

Козел вдигна очи. Мястото ѝ беше съвсем непознато. Замъкът изглеждаше пуст и отдавна необитаем. Няколко души чакаха при вратата, която водеше към него. Наложиха се слугите да подкрепят отмалялата Козел по тясното стълбище към първия етаж. В няколко сводести стаи личеше известна подготовка за нейното посрещане. Това бяха стари помещения с тесни прозорци, грамадни камини, дебели стени, изпокъртени, без никаква украса, със съвсем малко мебели; те приличаха повече на затвор.

Козел се хвърли измъчена на леглото.

Нощта прекара без сън в страшни видения, каквито ражда лишаването от свобода. Зазоряваше се и мрачното небе руменееше на изток, слугите още спяха, в коридора се чуваха само стъпките на стражата, когато Козел стана и се завтече към прозореца, който беше поставен в дълбока ниша и пропускаше дневната светлина през стъкла с оловни рамки.

Гледката от този прозорец не можеше да ѝ припомни нищо, което бе видяла през живота си. Пред очите ѝ чак до синкавите гори на хоризонта се простираше равнина. Сред нея тук-таме стърчаха китки дървета, виждаха се покриви и иззад зеленината като стълб се издигаше към небето дим от човешки огнища. Наоколо беше пусто и тихо.

Околността ѝ беше непозната.

От спалнята, в която прекара нощта, Козел влезе с тихи крачки в друга, по-обширна стая. На средата имаше дъбова маса, покрай стените — две пейки и няколко столчета, на зида две стари, покрити с прах изображения, които дразнеха очите. Над камината се виждаше някакъв изпокъртен, изтрит герб, изсечен в камъка; от него бяха останали само щит и шлемове. Зад тази стая, сводеста като първата, имаше една кръгла стаичка в куличката, с прозорец от другата страна на замъка. Оттук се виждаха гори и възвишения, селища и отново друг непознат край, сред който по възвишенията стърчаха още няколко рицарски гнезда.

В кръглата кула имаше малко мебели: празен шкаф в стената, а на една от полиците му, захвърлена от някога си, непохваната от никого, се валяше стара Библия, разпокъсана, раздърпана, изпогризана от мишките и затрупана с прах.

Козел я грабна жадно, но книгата се изплъзна от ръцете ѝ и листата се пръснаха по пода.

Друга желязна вратичка, старателно залостена, водеше от стаята някъде сред тайнствените тихи стени, на замъка, в който не се чуваше човешки глас.

Денят наставаше. Лястовици хвърчаха около прозорците, виеха се край гнездата си. Козел се върна в спалнята. Жените вече се бяха събудили и ѝ предлагаха услугите си. Тя не се нуждаеше от тях. След като утоли глада си с малко топло питие, което изпи, без сама да знае какво е, отиде до прозореца. Каменната пейка в нишата ѝ даваше възможност да седне и да гледа към света, при все че в този свят нямаше нищо, освен широко пусто поле и малко зеленина.

Козел обърна поглед към пътя.

Там през полето сновяха коли, вървяха хора и караха стада; после се вдигна облак прах и се виеше, докато се слегна някъде далеко.

Часовете минаваха неброени. На обед ѝ поднесоха храна. Една от жените я увещаваше да седне на масата. Козел се приближи и като видя затворническия си обед, се разплака.

Други бяха ония пиршества, когато тя приемаше крале у дома си и те коленичеха пред черните ѝ очи. Тези очи не бяха угаснали, но щастието бе изчезнало като присмехулно видение. И Козел отново отиде до прозореца и отново се загледа към пътя. Сама пред себе си не признаваше, че се надява да види някого по пътя. Но вярваше, че Заклика ще я търси.

Този ден обаче, а и на следващия не видя никого на пътя, освен стада, пастири и коли. Никой не вдигна очи към замъка. Козел обикаляше от един прозорец до друг — наоколо беше диво и пусто. Вечерта едно дрипаво дете късаше бурени край зида. Графинята му хвърли някаква оцеляла монета и като се наведе, попита го с тих глас как се нарича замъкът. Детето не разбра, не се окопоти бързо, за да отговори, но най-сетне измънка страхливо: „Носен!“ и избяга уплашено. Дори името не ѝ беше добре познато. Няколко пъти случайно го беше чувала някога. Сега знаеше, че се е озовала в околностите на Дрезден и Майсен. Тя, която беше освободила Байхлинг, братята му и неговите съучастници, която, бе подслаждала съдбата на Бьотигер, сега сама бе стигнала до по-лоша от тяхната участ. И нямаше на света човек, който би искал или би могъл да я избави от тая зла неволя. Отново си спомни за Заклика, но какво можеше да стори той сам срещу стените, стражата и краля?

Така замислена, на третия ден гледаше към двора, когато на пътя забеляза конник. Той идеше бавно откъм Дрезден. Беше пуснал поводите на коня, разглеждаше любопитно околността, вдигна глава към замъка и като че ли умишлено още повече забави ход — търсеше тук нещо с очи. Беше облечен в сиво наметало с качулка, а жълтото му, изпито лице приличаше на лицето на верния ѝ слуга. Козел затрепери и започна да дава знаци с бяла кърпичка.

Конникът също извади бяла кърпичка и като започна уж да бърше прашното си чело, също ѝ даде знак, че я е забелязал. Това беше наистина Заклика. По стойката, по движенията тя можа да го познае, макар че беше далеч. Сърцето ѝ затуптя по-силно. Поне този единствен човек мислеше за нея, той все още можеше да я спаси.

Ездачът премина бавно по пътя, като разглеждаше замъка, и изчезна зад урвения склон на хълма.

Отначало Заклика бе останал няколко дни в Хале, като дебнеше зорко. Не мърдаше оттам, за да може да тръгне по следите на графинята. Най-сетне прусаците му заповядаха да се маха. След като помисли, той се преоблече и тръгна за Дрезден. Тук отиде направо при Леман.

Банкерът го прие явно уплашен, бледен, затвори всички врати и най-напред го попита дали не го е забелязал някой. Евреинът си отдъхна едва когато се увери, че Заклика нито се е срещал, нито е говорил с някого в Дрезден и че уж е напуснал службата. Дълго обаче не можа да каже нито дума, а когато заговори, сякаш се боеше от собствения си шепот.

— Вие не знаете нищо — каза той, — а кой е направил това, мъчно може да се отгатне. До туй положение сигурно се е стигнало постепенно, но сега вече нейното злощастие няма да има край. Кралят е разгневен, а кралският гняв е студен, леден, страшен! Когато кралят е само сърдит, минава му бързо, но когато е обиден, той се ожесточава, става неумолим. Козел е загубена.

Заклика само слушаше.

— Да, Козел е загубена — продължаваше Леман. — Стори ли веднъж зло на някого, кралят вече ще го преследва и никога няма да го допусне пред очите си. Козел отказала да му върне обещанието, което ѝ бил дал. Тя няма да го върне, той няма да ѝ прости. Заповядано е да ѝ се отнеме всичко. На Льовендал е поръчано да търси всичко, което тя притежава — пари, скъпоценности. Пилниц е конфискуван в полза на държавното съкровище, другите имоти също. Кралят сам е наредил да се търси и опише всичко, което е имала, за да го спаси — както казва — за нейните деца и да изтръгне от ръцете ѝ средствата за отмъщение и бягство.

Леман се приближи до Заклика.

— От мене също взеха всичко. Кралят изпрати хора, невъзможно беше да се противя — книгите свидетелстваха.

— Как така? Всичко! Сигурно не и онази скрита сума, която графинята ми нареди да получа от вас?

Като каза това, Заклика извади бележката, защита в ръкава му. Банкерът я взе с разтреперани ръце.

— А знаеш ли ти — попита той, — какво би станало с нас двамата, ако тази бележка и сумата бяха открити? Аз щях да отида в Кьонигщайн, а моите деца — да тръгнат по просия. Флеминг, Льовендал и другите веднага щяха да се хванат за този удобен случай, за да надникнат в железния ми сандък.

И ръцете му трепереха.

— Значи, ти им даде и тази сума? — попита отчаян Заклика, като кършеше ръце.

Леман го гледа дълго, сякаш се бореше със себе си.

— Слушай — рече той, — закълни ми се по-напред в най-святото, което имаш, че дори да поискат да вземат живота ти, няма да ме издадеш.

И Леман извади от чекмеджето на писалището си заложения у него от княгиня Тешен брилянтен кръст.

— Закълни ми се в това! — извика той.

Заклика взе кръста в ръка, вдигна пръсти нагоре и каза студено: „Заклевам се.“ После сложи кръста в чекмеджето и добави:

— Не беше необходима клетва. Достатъчна бе думата ми на шляхтич. Не е издал Заклика никого и няма да издаде.

Веждите му се свъсиха мрачно.

Леман го гледаше и дори устните му побеляха от страх.

— Ами ако те уловят и намерят у тебе тези пари?

— Първо, аз мога да имам собствени пари, дори повече от тези, а и графинята също би могла да ми ги даде.

— Но каквото е имала тя, хазната днес го конфискува, дори подаръците от нея, дори поверените скъпоценности, всичко, което ѝ е принадлежало някога.

— Аз никога не съм имал нищо и у мене нищо не могат да търсят. Ще ми дадеш ли тези пари?

Леман още се колебаеше.

— По твоя вина и мене, и децата ми може да ни сполети нещастие, но нека не ми тежи на съвестта, че не съм помогнал някому в беда. Бог е един и всички нещастни са равни пред него.

Той отвори железния сандък, извади една кесия и тихо започна да брои на масата парите. Заклика си отдъхна и избърса потта от челото си. Попуканите му устни търсеха питие, той намери вода и изпи

цялото шише. После седна замислен в края на масата, облегна се на лакти и заспа от умора.

Едва когато заетият с броенето Леман се обърна към него и го видя заспал, разбра какво трябва да е претърпял този мълчалив човек, щом в този миг на първото успокоение можа да го събори такъв внезапен сън въпреки волята и съзнанието му.

Евреинът мина на пръсти, седна на другия стол и зачака нетърпеливо да се събуди Заклика. Той много желаше това да настъпи колкото е възможно по-скоро, защото въпреки съжалението си към човека се страхуваше да го държи по-дълго в къщата си.

Заклика, който беше капнал от умора, но чиято душа бдеше неспокойно, бързо се събуди и почти уплашен скочи от стола. Той потърка очи, срамуваше се, че се бе показал толкова слаб. Хвърли поглед към парите, прибра ги безшумно в кесията, в която имаше и малко свои пари, и мълчаливо я пхна под пояса си.

Леман чакаше, без да говори нищо. Когато Заклика взе шапката си, банкерът се приближи до него и сложи ръка на рамото му.

— Само един бог знае дали пак ще се видим някога — каза той, — искрено ми е жал за тебе, но как мога да те възпра от такова добро дело? Ти видя, че аз се страхувах, но не ме смятай за лош човек: аз имам деца и за тях живея. Сега, на раздяла, не ми отказвай едно нещо, но преди това ме изслушай. Аз дълго държах значителни суми на графинята, а в нашите ръце парата расте. Ние си разчистихме сметките, аз изплатих всичко, но при такова нещастие човек трябва да пресмята другояче: вземи още ей това за себе си или за нея и нека бог те закриля!

Той извади торбичката, която държеше скрита под дрехата си. Мълчаливо, почти насила я пхна в ръката на Заклика и добави:

— Не си бил у мене, не ме познаваш и аз не те познавам.

— Това е за нея — каза Заклика, като му стискаше ръката.

— Излез през градината — добави евреинът. Понеже го познаваха, Раймунд се страхуваше да се покаже в града, докато обмисли какво да прави. В предградието край Елба беше оставил коня си. По онова време там още имаше доста къщурки на венди, които порано бяха пръснати из целия Дрезден, а днес вече не е останала нито една от тях. През времето, когато той висеше в двора, както сам казваше, понеже нямаше какво да прави, често се шляеше из

предградията. Тук му бе направил впечатление езикът, който приличаше на неговия собствен. Той дълго слушаше разговарящите помежду си тукашни лужичани и си създаде познанства сред тях, като говореше на собствения си език. Рибарят, с когото се запозна най-напред, се наричаше Хавлик. Той го заведе в бедния си дом и така между тях се създаде дружба, която се превърна в трайно приятелство.

Хавлик беше католик. Заклика стана кръстник на детето му и по тоя начин, като се сроди с него, обикна тия прости хорица. Семейството беше много бедно. Някога те имали тук доста голямо парче земя, но не им провървяло, от всяко тяхно нещастие се възползвал по някой немец. Така те продавали късче по късче бащината си земя, докато от нея им останало съвсем малко.

Земята на Хавлик допираше до реката, а градината стигаше чак до високия ѝ бряг, но ползата от нея беше малка поради песъчливата почва. А и Хавлик не беше земеделец, предпочиташе да залага сакове, да лови риба с мрежа или с въдица. Понякога имаше късмет и улавяше повече. Животът им беше беден, тъжен, но все някак вървеше.

По-рано Заклика често се отбиваше тук, вечер сядаше с тях край къщата и дълго разговаряха за своята беда. Вендът помнеше и по-добри времена.

— Всичко това наоколо беше наше — казваше той, — но по различни начини ни лишиха от бащиното наследство. Сега е страшно да заприказваш на собствения си език и скоро ще ни търсят само в гробищата. Или трябва да станем такива, каквито бог не ни е създал, или да измрем. По градовете не ни допускат до никаква работа, достатъчно е да си венд, за да те изтласкат. Намаляваме, виждаме как гинем, но спасение няма. Изглежда, че бог ни е осъдил да се затрием безследно.

А когато от сърцата им се изтръгваше някаква стара лужишка песен, те не смееха да я пеят, освен нощем и тихо и децата им я научаваха скришом.

Заклика спираше у Хавликови винаги когато трябваше да пребивава в града, без да го види някой. За коня имаше конюшня, макар и много скромна, за него — постеля в мансардата, паница булгур за вечеря и чаша бира, но затова пък тук намираше честни сърца, сърдечни ръце.

И сега той гостуваше у тях, а те му се радваха. И никога не го питаха нито какво е правил, нито защо е дошъл, задаваха му само въпроса дали му е потръгнало по света, макар да виждаха по лицето му, че не му върви много.

Заклика дойде у тях, за да пренощува и да се блъска с мислите си. Той не знаеше дали е безопасно да се покаже в града, за да се сдобие със сведенията, които го интересуваха, и дали няма да го затворят или задържат. На другия ден рано сутринта той си нахлупи дълбоко качулката и отиде по моста срещу Наренхаус. Струваше му се, че ако срещне Фрьолих, от него най-безопасно ще разбере какво става. Старият Фрьолих винаги отиваше в един и същи час пеш или на кон в замъка, за да изпълнява службата си, която започваше от закуската. Човек можеше да бъде сигурен, че в девет часа ще го срещне на моста. За по-голяма безопасност Заклика седна на стъпалата пред къщата на Фрьолих, за да не се разминат. В определения час старият шут с островърхата си шапка и сребърния ключ излезе на вратата. Като видя седналия, не го позна и го побутна с крак.

— Хей, ваша милост! Как трябва да ви наричам! Вие за странноприемница ли вземате къщата ми?

Заклика се обърна и шутът го позна.

— Какво ви се е случило, господин Унглиук?! — възкликна той.
— Изглеждаш, като че ли си се оженил! А?

— Връщам се от пътуване.

— Католик! Нали така? Тогава сигурно от чистилището?

— Влачих се по света — отвърна Заклика. — Какво става тук, у вас?

— Какво? Да не би да искаш аз да водя летопис за това, което не може и на волска кожа да се запише? — засмя се Фрьолих. — Какво става у нас ли? Ех, че си интересен! Попитай какво не става у нас.

Той се хвана за главата.

— Не знаете ли какво е станало с някогашната ми подарка? — попита Заклика.

— Аз не зная дори коя бе твоята някогашна подарка.

— Графиня Козел.

Фрьолих се огледа и сложи пръст на уста.

— Шт! За бога! Кой споменава това име? При краля това име не може да се изрече. В него няма нищо смешно, а ти знаеш, че аз живея

от смеха и сигурно ще умра от смях.

— Но кажете ми поне какво е станало с нея.

— Как така? Нима ти нищо не знаеш? Къде си бил?

— Далече.

— Мисля, че и надалеч говорят за това. Тази, в чийто плен беше нашият господар осем години, сега е негова пленница и нейното пленничество ще продължи повече, отколкото владичеството ѝ.

— Но къде е тя? — попита Заклика.

— Казват, че седи в замъка в Носен, но за нея сигурно ще построят нещо по-представително — засмя се Фрьолих по привычка, но тъжно. — Не, не! Не бих искал да бъда жена! Наистина и мъж да бъдеш, също не е добре. А тия италиански певци, които са от среден род, казват, че и на тях невинаги им е много добре на тоя свят — бръщолевеше Фрьолих. — Ако имах право да избирам, бих искал да бъда... магаре. Магарешкото месо не се яде, кожата е дебела и го пази от тоягата, а когато дългоухото пее ария, всички бягат и го оставят на мира. Освен това за ядене не е капризно, може да се задоволи и със стара метла. Има ли по-щастливо същество?

— Носен! Носен! — повтаряше Заклика замислен, забравил за шута.

— Аз за магарето, а той за Носен! За какво ти е Носен? Нека не приказваме за тези неща; остани си със здраве!

Фрьолих залепи на устата си служебната усмивка и се отдалечи. Заклика остана. Лесно се осведоми от Хавликови за замъка и за пътя до него, затова още същия ден, без да се мярка повече пред никого, тръгна покрай Елба по посочения му път.

Зарадва се, когато Козел го видя веднага. По бялата кърпичка се досети, че е тя и чувствуваше, че с идването си ѝ носи утеха. Той остави коня си в странноприемницата, а понеже тук имаше само немци, започна да играе ролята на търговец и питаше кой продава кожи. Така се заседа в странноприемница „Златна подкова“ и като обикаляше уж за стока, имаше възможност постепенно да разгледа замъка.

Той беше изоставен и стражата на Козел се състоеше само от няколко души. Там не пускаха никого, но надзорът не беше особено строг. Прозорците на жилището се намираха високо и никой не можеше дори да помисли, че през тях може да се избяга, затова под

прозорците Заклика не забеляза никаква стража. Войниците пушеха лули на двора, по коридорите, пред вратата на графинята. А откъм гърба на замъка беше дори лесно да се стигне до прозорците, но хълмът бе гол, виждаше се отвсякъде и от пътя хората можеха да го забележат и издадат.

За да има претекст за по-дълго пребиваване, през втората нощ Заклика започна да стене и да се оплаква, че е заболял, че нещо го кърши, че бърза да продължи пътя си, но ето че може да му се наложи да се залежи тук, докато оздравее. Съдържателят на „Златна подкова“ никак не се сърдеше, че трябва да храни и коня, и човека. Напротив, намираше, че предпазливостта изисква Заклика да полежи по-дълго време и да си отпочине, докато му минат болките в костите. И за тази цел му предложи меча мас.

На вечерята Заклика вече можеше да се разприказва с господин Вуиш, съдържателя на странноприемницата. Заклика така се беше научил да говори на саксонски, та никой не можеше да познае, че е чужденец. И стопанинът веднага му прошепна, че в замъка са докарали оная дама, която искала да убие краля. Пак от него Раймунд узна колко войници стоят на стража в замъка и какви предпазни мерки са взети. Две жени, по-възрастната — икономка, а по младата — камериерка, готвач и едно момче представляваха сега целия двор на тази господарка, чието кимване по-рано чакаха тълпи от благородници.

Чудеса говореха за затворничката.

Заклика остана и на следващия ден, без никой да го заподозре, а понеже даде няколко талера на съдържателя, за да му купува кожи, след обяд вече по-смело отиде да разгледа замъка и околността.

От едната страна, където имаше гора и пуст път, човек можеше почти незабелязано да се провере през храсталака до самите стени. Но той не знаеше дали на тази страна гледа някой от прозорците на Козел и трябваше да отложи това за по-нататъшно проучване. Вечерта взе втора порция меча мас от съдържателя и си легна, като си мислеше каква хитрост да използва, за да продължи пребиваването си в странноприемницата.

VIII

На другия ден сутринта, когато Заклика седеше в помещението на чаша греяна бира, влязоха трима войници от стражата на замъка също да си пийнат бира; те вдигаха голям шум, защото в миналото войниците не се държаха другояче. Заклика веднага си спомни, че по-рано ги е виждал на стража в двора, а един от тях започна да се взира внимателно в него.

— Е-хей! — каза той, като се облегна с две ръце на масата. — Ние като че ли се познаваме отнякъде.

— Разбира се — отвърна Заклика, — защото и аз служих дълго в двора, докато не се хванах за търговията, когато оня хляб ми омръзна. И аз често съм ви виждал на стража при негово величество милостивия крал.

— О! Ти си оня, дето трошеше подкови! — извика войникът.

— Имаше такова нещо, имаше, и вол съм хващал за рогата и съм го събарял на място, но сега вече не зная дали бих могъл и с овен да покажа такъв номер.

Войникът му се поклони усмихнато и се облегна на масата. Заклика викна да донесат и на него бира; така се завърза добро приятелство.

— Ама и нас ни наказаха — обади се войникът, — да ни пратят на стража в Носен! При кого? Една фуста да пазим! На човек му иде да се обеси от скука. Поне да бяха придали към графинята и няколко хубави момичета, а то — икономката на петдесет години, камериерката към четиридесет. Дори и в тая дивотия не ти се ще да ги позакачиш.

— А дълго ли ще седите тук?

— Кой може да знае? От сън човек вече почва да подпухва, защото нямаме какво да правим, само подпираме стените и хъркаме.

— Че можете да играете на карти — каза Заклика.

— С кого? На какво? Всички имаме само по някой и друг грош и желанието ни изчезна.

Той се прозя, докато пиеше бирата; полезното познанство беше сключено. Когато след бирата войниците тръгнаха за замъка, Заклика,

уж заприказвал се с тях, продължаваше да ги изпраща все по-далеч и по-далеч, докато стигнаха чак до портите, чак на двора и така незабелязано се промъкна дори в коридора.

Останалите войници, които лежаха върху сламата, не се учудиха на пришелеца; напротив, зарадваха му се, седнаха на приказка с него и появата му оживи отегчените. Намериха се карти, Заклика загуби няколко талера. Сега вече те наистина бяха доволни! Когато си отиваше, уж любобопитствува да види замъка и напълно открито тръгна покрай стените, без никой да му каже нито дума. Офицерът беше в градчето и свиреше на китара за дъщерята на касапина.

Въпреки това този ден Заклика не успя да постигне повече.

Той продължаваше да боледува, купуваше кожи, помайваше се, мъчеше се да се прокрадне в замъка. Никой в нищо не го подозираше, но въпреки това трудностите бяха големи поради самото разположение на замъка. Онази част, в която беше настанена графинята, се намираще в съседство с друга, почти пуста. В нея живееха офицерът и старият управител на тази развалина със семейството си. Чрез войниците Заклика успя да завърже познанство с него и се мъчеше да го опознае по-отблизо. Този човек беше обременен със семейство, алчен и скъперник. Като го черпеше, Заклика постепенно успя да узнае на коя страна гледат прозорците от жилището на графинята и че желязната врата на кулата, ключовете от която държи управителят, води към голяма зала, където отдавна трупат ненужни служебни книжа, понеже някога се е проектирало да бъдат преместени в замъка околийските учреждения и съдилищата. Заклика проявяваше голямо любопитство по отношение на старите сгради, изяви желание да разгледа замъка, но старият пазач си замълча. Друг ден се разприказваха за графинята и полякът се помъчи да събуди у управителя интерес и съжаление към нея. Погледите им се срещнаха, управителят си замълча.

— Графинята — каза Заклика — има много приятели в двора и някои уверяват, че тя може би един ден пак ще дойде на власт. Аз не бих се учудил, господин Херцог, ако някой се яви тук и ви предложи доста пари, за да може поне за миг да поговори с графинята.

Заклика погледна стария Херцог, който си гладеше брадата и мърмореше под нос.

— Какво бихте направили в такъв случай? — попита Заклика.

— Това би била дяволска съблазън — отвърна старецът, — аз бих постъпил като Лутер: бих фраснал дявола по главата с мастилницата.

Но старецът се усмихваше.

— А ако ви дадат тридесет талера? — попита Раймунд.

— И за тридесет талера бих отишъл на бесилката — засмя се Херцог. — На големите господари за подобно нещо може да им се размине, но бедният отива на площада и увисва на въжето.

— О! Графинята не е чак толкова голяма престъпница, нито ще е толкова голямо провинение, ако се даде възможност на приятел да размени две думи с нея. Но ние си бъбрим така, да се намираме на приказка — добави Заклика. — Ех, ако се намери такъв приятел, той сигурно ще даде и петдесет талера.

Херцог го изгледа с изблещени очи, сви уста, като че се канеше да подсвиrne и поглади брадата си. Изразът на лицето му беше смешен, самата мисъл за петдесетте талера го удари в главата като силно питие.

— Ако ваша милост познава такъв приятел на графинята, който би могъл да даде петдесет твърди, сребърни талера, кажете му от мое име да дойде да си поприказваме.

Заклика се огледа наоколо и рече:

— Той е пред вас.

— Веднага се досетих.

— Няма от какво да се страхувате, войниците ме познават и аз съм в добри отношения с тях. Ще ме заведете в замъка тогава, когато жените не са при графинята и тя е сама. Ще почукаме на вратата, разговорът няма да бъде дълъг.

— Ако не бяха тия жени при нея — измърмори Херцог, — всичко би било много лесно. Цялото нещастие е там, че те се сменят и винаги едната седи в залата.

— Нека жена ви покани и двете при себе си.

— О, жената не бива да знае нищо.

— И аз така смятам — рече Заклика, — но тя може да ги покани, без да знае защо; това е ваша работа.

Тези съвещания продължиха много. Херцог, опитен човек, проявяваше големи способности в подобни неща, стига да спечели някоя пара. Пък и му се струваше, че нещастната жена не може да бъде толкова важен държавен затворник.

Затова един ден, когато се разхождаше из спалнята си, графинята чу отначало несмело, после все по-ясно чукане на желязната врата в кулата. С разтуптяно сърце се завтече към вратата и също почука на нея.

Резето веднага беше махнато, вратата се откряна и се появи Заклика.

— Имам време, колкото да ви съобщя, че съм тук и ще бъда наблизко; ще бдя и ще направя, каквото мога.

— Улеснете бягството ми! Бягството! — започна Кòзел припряно. — Аз ще умра задушена в този въздух! Старай се, плащай, прави, каквото искаш!

— Засега това е почти невъзможно или най-малкото изисква време — отговори бързо Заклика. — Разчитайте на мене, ще направя всичко, което е по силите на човека. От прозореца, който гледа към гърба на кулата, пуснете сива връв, понеже втори път може да не ни се удаде да говорим, търсете на нея бележки. Ще ви съобщавам какво съм направил.

Херцог ги подканваше да бързат. Заклика пхна в ръцете на графинята кесия с част от парите и прошепна:

— Едната слугиня трябва да бъде подкупена. Аз живея долу в странноприемницата „Златна подкова“.

Вратата се затвори зад него, защото жените можеха да дойдат всеки миг, но духът на графинята се повиши. Склонна към молитви, тя благодари на провидението, като склучи ръце и шепнеше благодарствени думи. Заклика, тоя нещастен слуга, когото тя едва благоволяваше да погледне от висотата на кралското си величие, не я беше изоставил.

Херцог взе петдесетте сребърни талера с нескривана радост. Полакоми се от лесното им спечелване. Той си каза, че би трябвало да използва тая дойна крава и да измъкне от нея, каквото може. Затова сега не Заклика тичаше подир него, колкото той подир Заклика. А Раймунд вече кроеше план за освобождаване на графинята и неговото осъществяване му се струваше почти възможно, при все че беше нужна много сериозна подготовка.

На другия ден Херцог с готовност го разведе из замък и му показва цялата тая прастара постройка. Някога замъкът е бил издигнат за отбрана и от старите стени, галерии, проходи бяха останали

коридори, по които можеше да се влиза и да се излиза. Един такъв коридор стигаше почти до пътя и при все че старата му врата беше затрупана с развалини, лесно можеше да бъде разчистен.

Но не беше достатъчно само да се излезе от замъка, трябваше да се обмислят начини за бързо бягство до границата и да се реши къде ще намерят сигурно убежище, така че Аугуст да не може да ги настигне толкова лесно. Тогавашните отношения с императорския и с пруския двор не даваха основание да се разчита на тяхното покровителство. Заклика смяташе, че ако успеят да минат през Шльонск и да стигнат в Полша, там биха могли да намерят най-сигурен подслон. Макар че неговите отношения с родината отдавна бяха прекъснати, все пак той имаше познати и далечни роднини, а знаеше, че там саксонецът, освен привърженици има и много неприятели.

Да намери обаче коне, хора и всичко необходимо за бягството, никак не беше лесно в Саксония, където дворът имаше шпиони и зорко следеше всички.

На другия ден Заклика привърза на връвта бележка, в която съобщаваше, че заминава, за да се погрижи и подготви освобождаването на графинята. А на заминаване говори на четири очи с Херцог, без да му обяснява нищо, като само подбуждаше лакомията му с обещания, че ще получи вече не петдесет, а дори и хиляда талера, ако се стигне до нещо по-сериозно.

— С хиляда талера бихте могли да избягате някъде край Рейн, като преди това изпратите семейството си, и там ще си живеете в собствена къща като в рая.

Старецът не отговори нищо, само кимаше с глава.

С войниците Заклика пи бира по случай заминаването си, каза им „довиждане“ под предлог, че отново ще дойде тук за кожи, и тръгна обратно за Дрезден. Парите, които му бе броил Леман, можеха да стигнат за всичко, но бягството щеше да ги погълне. Затова реши, че ако успеят да стигнат в Полша, там вече ще трябва да търсят друг изход.

След заминаването на Заклика Козел, цяла в треска, очакваше нови вести. Всеки ден тичаше до прозореца, издърпваше празната връв, надяваше се, че ще получи някакво съобщение. Тя не си даваше сметка за трудностите. Струваше ѝ се, че този човек трябва и е длъжен

да я освободи веднага, след като му е разкрила своята воля. В това време се опита да спечели една от натрапените ѝ прислужнички.

И двете бяха мрачни, неприязнено настроени, но все пак по-младата се държеше по-милостиво и имаше по-мек израз на лицето. Понякога с нея можеше да се разменят няколко думи. Козел нямаше навик да се държи другояче с чуждите хора, освен като кралица: на всички говореше на „ти“ и им обещаваше своята благосклонност. Макар и затворена, тя винаги пристъпваше величествено, както в миналото, защото се чувствуваше съпруга на краля.

Така се държеше и с Магдалена, по-младата слугиня, към която обаче постепенно смекчи тона. Въпреки това не успя да я спечели, докато не започна да се оплаква от другата и по този начин पोся омраза между двете. Парите, които ѝ даваше скрито, действаха още по-ефикасно, но измина цял месец, докато успя да си осигури нейната благосклонност.

Заклика не се виждаше никакъв. Действията му в Дрезден се затрудняваха от факта, че навсякъде го познаваха и търсенето на кола и коне можеше да събуди подозрения. Трябваше да прояви необикновена хитрост, за да набави и събере всичко необходимо, да намери и човек, без изобщо да обърне внимание върху себе си. Чрез своя близък венд той завърза познанства в Баутцен и там установи главната си квартира. По този начин Заклика изчезна от очите на двора, а за претекст му служеше версията, че подготвя всичко за един от полските панове, който скоро щял да бъде освободен от Кьонигщайн, та трябвало да има с какво да се върне в родината си.

Това обаче му отне много време; дойде есента, после зимата, когато бягството беше по-трудно, пътищата по-лоши, следите по-лесни за откриване. Заклика прескочи до Носен и помоли Херцог да има търпение до пролетта. Той поиска отново да му се плати, но отвори вратата, а посветената в тайната Магдалена стоеше на стража. Затова Козел можа по-дълго да говори с него и да се разберат по-подробно, така че бягството беше отложено за първите дни на пролетта. Нямаше никакво съмнение, че съблазненият от възнаграждението Херцог ще ги улесни.

Зимата тази година беше дълга и тежка, а подобни начинания, когато се протакат и отлагат, дават на помагачите излишно време за размишления и страх. Пийнал леко, Херцог изтърва нещо пред жена

си, а останалото тя сама изтръгна от него. Хитрата жена реши, че който изменя, трябва да изиграе всички и да извлече колкото може по-голяма изгода от своята непочтеност. Затова според нея мъжът ѝ трябвало да се преструва, че е готов на предателство, за да вземе парите, но да издаде Заклика и графинята, за да не изгуби службата и благоволението. Това ѝ изглеждаше по-добро и защото в такъв случай нямаше нужда да се преселват другаде.

Херцог гладеше брадата си и не казваше нищо, но тази сполучлива идея на неговата добродетелна съпруга доста му харесваше. Чакаха само пролетта. Козел, поуспокоена малко от надеждата, че ще бъде освободена, преди коледните празници успя да спечели двете жени с щедри подаръци. Заклика щеше да празнува със своите лужичани между Баутцен и Дрезден.

Графинята беше толкова сигурна в Магдалена, че неволно се издаваше пред нея. Искаше тя да я придружи, ако през пролетта се промени нещо в съдбата ѝ. Всичко това подтикна жената към размисъл и я обзе страх. Тя се бореше със себе си. Под предлог, че желае да се види с близките си, Магдалена измоли да я пуснат за няколко дни в Дрезден. Нейната сестра служеше в двора на Денхофова и тя замина при нея. След дълго съвещание двете решиха да съобщят всичко на госпожа маршалшата Белинска, за което очакваха щедро възнаграждение.

Човек може да си представи ужаса на жените, когато като гръм ги порази вестта, че Козел би могла да се спаси с бягство. Веднага повикаха Льовендал. Първият резултат беше арестуването на двете жени.

Още същия ден ново войсково поделение отиде да смени онова, което се намираше в Носен. Удвоиха стражата, управителят беше задържан, закаран в Дрезден. През нощта под прозорците на Козел сложиха постове. Когато се събуди, тя намери в преддверието непознат офицер, който заедно със специален чиновник трябваше да претърси книжата, вещите, да обискира жилището, да провери вратите и ключалките.

Като видя тези заплашителни мерки, Козел изпадна в гняв, но какво можеше да направи тя срещу силата? Страхуваше се да попита нещо, боеше се да не би Заклика да е бил открит и задържан. За щастие тук никой не го познаваше по презиме, защото той беше

достатъчно предпазлив да се нарича съвсем другояче, а по описание на лицето трудно можеше да бъде преследван.

Бележката от Заклика, която беше издърпала с помощта на връвта, Козел унищожи сръчно в присъствието на тези, които искаха да ѝ я отнемат. Доказателства за замисляното бягство нямаше никакви — освен разказа на слугинята. Въпреки това от този ден животът в Носен стана стократно по-непоносим. Изпратиха нови слугини, които бяха наплашени и се държаха с графинята безмилостно сурово. Бранеше я само нейната гордост и мълчание.

След като чиновникът излезе, офицерът, който въпреки мрачното си лице имаше по-милостиво сърце от другите, се приближи съчувствено до графинята.

— Госпожо графиньо, вие сигурно не си спомняте бедното момче, което неведнъж стоеше на стража при краля и в по-добрите времена придружаваше светлейшия господар — каза той тихо. — Аз изпълнявам тук тъжно и тежко задължение и не се отказах от него само за да мога да ви спестя поне малко страдания. О, не влошавайте положението си.

Козел го погледна гордо.

— Ако желаеш да ми докажеш съчувствието си — възкликна тя, — кажи ми какво са разкрили! Кой?! По какъв начин?!

— Подробности не зная — отвърна офицерът, — заповедите даде кралят чрез маршал Льовендал. Наредиха да бъде сменена цялата прислуга. Надзирателят на замъка е задържан за следствие и разпит.

— Кой още?

— Струва ми се, че никой, освен слугините — каза офицерът. — Ще идвам всеки ден — добави той, — пред хората ще бъда извънредно строг, но с каквото мога, ще ви помагам и с готовност ще гледам да облекчавам положението ви.

Той се поклони и излезе.

Няколко дни изтекоха в тревога и несигурност. Заклика, който беше узнал в Дрезден от слуховете, че в Носен е било разкрито намерение за бягство, се спотаи в очакване дали няма да го преследват. Той добре разбираше, че не бива да се мярка около Носен, а едновременно чувствуваше, че трябва да съобщи на графинята, че е свободен и тя още може да разчита на него.

Затова нощем, преоблечен като просяк, се прокрадна до замъка. През деня от съседните храсталаци забеляза, че от прозореца е изчезнала връвта и под него се разхожда стража. Да извести на графинята за себе си, се оказа трудно и той напразно си блъскаше главата как да стори това. Като се влачеше въпреки студа и снега из околността, на другия ден срещна каручка на пътуващ търговец, който разнасяше по села и градчета стоки, обикновено за коледни подаръци. По онова време магазините бяха по-малко отколкото днес, пътуващите търговци доставяха от столицата доста по-изискани стоки, отколкото днес.

Обикновено те се движеха с каручки или носеха на гръб куфар, спираха в странноприемниците по селата и градчетата, а жените се събираха да разгледат стоката. В по-богатите къщи търговците отиваха сами и показваха своята примамлива стока.

Като видя стария, познат му от Дрезден търговец да отива към Носен, Заклика го спря. Те си припомниха един за друг, защото Заклика неведнъж беше купувал от него подаръци за своите венди.

— В Носен — каза той — бихте могли, ваша милост Тройе, да направите добра търговия: в замъка се намира графиня Козел. Макар че е затворена, тя има доста голяма прислуга, а сигурно и пари не ѝ липсват, та ще поиска да им раздаде подаръци по случай празниците. Стига да успеете да влезете при нея, тя сигурно ще купи много неща от вас.

Очите на Тройе светнаха.

— Благодаря за добрия съвет — извика той, като му подаде ръка, — това не би ми дошло наум!

— Сега тази жена е нещастна — добави Заклика, — но това, което ѝ е останало, струва повече от нашите богатства. И слушайте, господин Тройе, ако успеете да проникнете при нея, споменете ѝ скритом за стария ѝ слуга, защото аз служех някога при нея.

— И какво да ѝ кажа? — попита Тройе.

— Кажете ѝ, че нейният верен слуга, който трошеше подкови, е жив и свободен се движи по божия свят. А от Носен накъде ще тръгнете? — попита Раймунд на раздяла.

— От Носен сигурно обратно за вкъщи, защото и празниците вече дойдоха, та ще трябва да си бъда при децата и жената! — каза Тройе, като се чешеше по главата.

— Е, тогава може би ще се видим някъде из пътя, защото аз обикалям за зайци.

Тройе, както всички търговци, умееше да се справя, когато ставаше въпрос за печалба. Щом пристигна в градчето и си почина, той веднага се отправи към замъка. Войниците искаха да го изгонят, но той вдигна такава врява, че дори офицерът излезе. С него беше лесно да се разбере, но той по-напред изпрати да попитат графинята дали би искала да купи нещо. За да се поразсее и да види ново лице, Козел нареди да пуснат търговеца.

Мизерна беше стоката на бедния Тройе, не беше предназначена за такива господарски очи, но в самотата и неволята всичко може да бъде развлечение. Докато Козел с небрежна ръка прехвърляше презрително тази бедна стока, Тройе издебна момент, когато нямаше никого, приближи се до нея и ѝ каза тихо:

— Поръчано ми е да ви съобщя, че вашият верен слуга, който трошеше подкови, ходи жив и здрав по божия свят.

Тройе се учуди безкрайно много, когато върху лицето на графинята видя сякаш блясък на нов живот, лъч на радост, който трепна и го освети.

— Кой ти каза това? — попита графинята.

— Той самият, той самият, светлейша господарко — отвърна Тройе. — Срегнах го тук в околността. Май е ходил на лов.

След тези думи графинята бързо купи, каквото ѝ попадна под ръка, и Тройе доста се учуди, че така му потръгна в търговията. След като накупи подаръци за прислугата и накара да ѝ повтори успокоителните думи за Заклика, графинята отпрати Тройе. Той излезе от замъка щастлив. В странноприемницата също му провървя много и той остана да пренощува тук. На другия ден тръгна назад по пътя за Дрезден и на една миля от Носен отново срещна Заклика. Каручката спря, поздравиха се като добри приятели.

— Е какво? — попита полякът. — Казахте ли ѝ за мене?

— Аха! Че как иначе — рече Тройе, — и графинята явно се зарадва на тази новина. Всъщност аз направих добра търговия в замъка и в градчето, да ви даде бог добро.

Заклика искаше да му каже, че бе извършил и едно добро дело, но се въздържа.

В това време в Дрезден разследваха задържаните. Херцог беше достатъчно умен да не признае нищо, макар че в ония времена можеха да го подложат на изтезание веднъж и дважд и да го измъчват, докато признае. Отказаха се обаче от това, пуснаха обвиняемия и само му отнеха службата. Жените излязоха от затвора измъчени и без да бъдат възнаградени, но предупреждението не отиде напразно.

Крал Аугуст, който сега сам се страхуваше от графинята, бдеше внимателно за съдбата ѝ. Той я познаваше много добре, за да я смята за безопасна. При първата вест за замисляното бягство, разгневен, той нареди много по-добре укрепеният замък Щолпен да бъде приготвен за затвор на Козел. Щолпен беше построената върху базалтови колони крепост, в която някога майсенските епископи са държали своите затворници. Това беше същото място, което щастливата Козел беше посетила преди години с краля и където заедно с него бяха пирували в ловния резерват. Същият замък, по пътя за който беше срещнала старата Млава и бе чула първите предсказания за бъдещата си съдба.

Много скоро в Щолпен беше заповядано кулата „Свети Йоан“ да бъде почистена и приготвена за жилище. Аугуст беше разгневен и обиден. Непреклонният ум на тази жена се подиграваше с неговата власт и могъщество, една жена смееше да претендира за изпълнение на обещания, за кралска дума и в очите да го обвинява във вероломство. Това беше непросима дързост, а който веднъж си навлечеше господарския гняв, за него нямаше милост.

Два дни преди Бъдни вечер в замъка Носен зацари неочаквано раздвижване: от Дрезден бяха изпратени кола и коне, нова стража и заповед на краля Козел да бъде откарана в Щолпен. Смаяният офицер от съжаление не смееше да влезе при графинята с тази нова заповед, която може би предвещаваще още по-тежка съдба за нея.

При първия необикновен шум в замъка Козел скочи от мястото, където седеше, погълната от старата Библия с разкъсани страници. Спусна се към вратата.

Все още имаше моменти, в които тя очакваше от сърцето на Аугуст (когото нещастната обичаше) милост, справедливост, чувства. Мислеше, че по случай настъпващите празници той ще ѝ дари свобода.

Тръпнеща стоеше на прага, когато влезе чиновник с перука и се поклони дълбоко. Появяването на такъв писарушка беше за нея винаги

най-лошо предзнаменование. Той държеше хартия в ръка и очила в другата, а ръцете му трепереха.

— Какво искаш?! — извика Козел.

— Заповед от светлейшия господар, която трябва да бъде изпълнена незабавно — каза чиновникът с пресипнал глас. — Госпожа графинята заминава за Щолпен, предназначен най-милостиво за понататъшното ѝ местопребиваване.

Като закри очите си с ръце, графинята се хвърли към стената със страхотен вик, сякаш искаше да се разбие в нея. Щом я видяха така обезумяла, влизащите жени се завтекоха и я хванаха под ръце. С едно движение тя отблъсна и двете. От устата ѝ се изтръгна страхотен крясък, после рев и стон. Чиновникът стоеше вцепенен, ужасен и не знаеше какво да предприеме.

Почти насила трябваше да отведат графинята до колата, която чакаше.

В конвулсии от болка и плач, вцепенена и мълчалива, на 25 декември 1716 година затворничката се намери пред портата „Йоан и Донат“ и като вдигна пълните си със сълзи очи, видя пред себе си страшната кула „Свети Йоан“, предназначена за неин затвор.

IX

По онова време старият щолпенски замък беше вече полуразвалина. На няколко пъти върховете на неговите кулички бяха громени от небесен огън, старите постройки бяха горели и укрепвани и опустошени, едва можеха да поместят в себе си малък гарнизон. Една част от някогашното жилище на епископите беше ремонтирана, а друга се бе превърнала в развалина. Комендантът на замъка Йохан Фридрих фон Велен сам заемаше неудобна кула. За затворената нещастна фаворитка на Аугуст беше предназначена една кула — Йоханистурм, която още по времето на епископите е била затвор и всеки етаж на която се състоеше от едно просторно сводесто помещение, като всяко от тях и досега носеше название, свидетелстващо за някогашното му предназначение.

Бившата господарка на Двореца на четирите годишни времена сега трябваше да се задоволи с две още обитаеми стаи. Долният етаж, Бургферлис^[1], по онова време вече засипан е развалини, бе отдавна необитаем. Двата по-горни етажа, Йоханисгефенгнис и Рихтергехорзам, приготвиха за графинята. Единият от тях беше предназначен за кухня и за прислугата ѝ, а другият — за нея.

Когато едва ли не насила извадиха графинята от каретата и я въведоха в малката шестоъгълна стая, осветена от тесни прозорци, бедна, мизерна, тъжна, и когато се огледа наоколо, тя се хвърли с такава ярост, сякаш искаше да разбие в стената оболялата си глава, та трябваше да я възпират. Ту вцепенение, ту сълзи, ту лудост и ярост отново я овладяваха така, че стражата трябваше непрестанно да бди над нея. Тези, които знаеха живота ѝ, макар да бяха най-равнодушни хора, не можеха да овладеят вълнението си. Нейната красота, нещастие, отчаяние изтръгваха сълзи. Пазачите и слугите, които бяха нарочно подбрани, за да не може нито да ги подкупи, нито да събуди у тях милост, стояха вцепенени пред гледката на това безпримерно безумие, което сякаш всеки миг заплашваше да завърши със смърт.

Колкото пъти очите ѝ се обръщаха към стените на помещението, към надвисналия тежък свод, към белосаната врата... ревът и

безумието се връщаха, а след тях припадъкът и сълзите.

Велен, стар воин, който никога не беше воювал с жени, човек с твърда натура, закоравял под мундира, губеше самообладание и търпение. Неприятно му беше да стане изпълнител на присъдата на жена, чието нещастие надхвърля силите ѝ. Този първи ден от коледните празници, чествуван в цяла Германия с такава радост и семейна тържественост край домашното огнище, беше отровен за Велен от гледката на сцените на отчаяние. Постовете, обикалящи край стените, спираха ужасени от гласа, който се чуваше от замъка. Сякаш някогашните килии за изтезания ехтяха от стоновете на всички жертви през вековете.

Нощта графинята прекара неспокойно, следващия ден — в сълзи, а после мълчаливо безсъзнание я държеше в леглото полумъртва от страдание. Жените си шепнеха, че тя няма да издържи и ще умре. На третия ден Козел скочи от леглото и поиска хартия, беше решила да пише на краля.

Това нейно искане беше предвидено, писмата трябваше да бъдат изпращани на Льовендал и унищожавани веднага; бе забранено да се отговаря на тях. Аугуст се беше предпазил от влиянието на тези отчаяни стонове, той не позволяваше да стигат до него. Защото току-виж, че събудят милост у него, че го разтърсят, нервират и покрият със срам кралското чело.

Затова писмата бяха осъдени на изгаряне. Но не забраняваха на затворничката по цели дни да лее сълзи над тях. Изпратеното писмо, което отиваше в огъня, без да стигне до ръцете на краля, ѝ даваше мигове на надежда. Козел смяташе, че поне едно от многото писма, макар и случайно, ще стигне до Аугуст. Тя още вярваше в сърцето му.

Когато първите изблици на отчаяние преминаха, графинята с ужас хвърли поглед наоколо. Тя си спомни тия зидове, които бе видяла при първото си посещение в замъка; тогава стаите я бяха ужасили с мрачните си стени. От прозорците се виждаха зъбестите валове, които свързваха бастионите и обграждаха замъка, гористият хълм, а в далечината — пустинни и синкави възвишения и сякаш безлюдна местност.

Захвърлиха я тук като плячка на самотата, спомените, надзора на наемни войници, на тормоза от страна на слугите, които бяха едновременно ключари на затвора и мъчители на жертвата.

При най-малко провинение на този назначен й двор гръмваше хрипливият глас на Велен, който не търпеше и най-малкото подценяване на своите заповеди.

От Дрезден той получи нареждане за най-строг надзор под негова лична отговорност, която по онова време лесно можеше да се разшири дори до лишаване от живот. Наистина тези, които бяха написали инструкциите, изискваха учтиво отношение към жената, но и надзор, който би разпръснал дори мечтата на затворничката за бягство. А и от пръв поглед се виждаше, че бягството беше невъзможно. Високи стени обграждаха замъка наоколо, кулата „Свети Йоан“ се издигаше още по-високо над тях и така беше насечена с прозорци, че стражата почти всеки момент можеше да вдигне очи и да види затворничката. А трябваше да се мине и през два двора, затворени с крепостни порти, за да се стигне до подножието на кулата.

Край портите се разхождаше стража, край стените стояха войници. Самият замък, издигнат на висок хълм, който доминираше над околността, излагаше пред очите на жителите от близкото градче всеки, който отиваше към него.

Освен коменданта на крепостта и неколцина офицери, осъдени на това изгнание, и освен шепата войници в замъка почти нямаше други обитатели. Прислугата на графинята представляваше изключение. Тя също така споделяше нейния затворнически живот. На никого от хората не беше позволено да излезе без разрешение дори в града. Портите се затваряха рано.

Крепостта наистина можеше да има известно значение като отбранителен пункт. Тя се намиреше близо до границата с Чехия и пазеше саксонските покрайнини, но оттук отдавна вече не съществуваше заплаха за война и крепостта постепенно беше изоставена. Кьонигщайн и Зоненщайн, които по онова време се смятаха за непревземаеми укрепления, лишиха Щолпен от някогашното му значение. Затова и замъкът не беше пазен особено много до настаняването на графинята в него. Едва този държавен затворник, тази престъпница, която бе посмяла да се нарича кралица и не искаше да върне документа, даден й от монарха, породил цялата тази бдителност край изоставените стени.

Старият Велен, който никога не беше виждал графинята и от неверността на краля заключаваха, че тя трябва да е остаряла и

погрозняла, се втрещи, когато я зърна за пръв път. Козел беше тогава на тридесет и шест години, но особеното божие благоволение ѝ беше дало вечна младост. У нея не личаха следи от преживените страдания и тя може би беше по-красива и по-привлекателна от всякога. Блясъкът на очите ѝ, белотата и свежестта на лицето, величествената осанка, изящните ѝ форми предизвикваха изумление у тия, които я виждаха. Сякаш подигравайки се с униженията, които я сполитаха, Козел възприе тук кралско държане, привички и начин на говорене. Тя заповядваше, а в думите ѝ звучеше толкова по-голяма гордост, колкото по-несъщастно ставаше положението ѝ.

Колко безкрайно дълги, непреживени, монотонни течаха там дните! За запълването им Козел разполагаше само със спомени, но понякога... понякога се връщаше и надеждата. Тя проклинаше жестокостта на Аугуст, но същевременно не можеше да проумее как тая жестокост може да продължава, как този, който като че ли я обичаше толкова нежно, можа да стане за нея такъв ням и бездушен палач.

Писмата, които пишеше, станаха за нея нужда и привичка. По липсата на отговор можеше да се досети, че ги хвърля в бездънна пропаст, но все пак чувствуваше облекчение, когато мислите ѝ се излееха върху хартията, въпреки че с това можеше да предизвиква само присмех у хората.

Нима беше сторила нещо толкова лошо, че да я измъчват вечно? Дори да я лишат от децата ѝ под предлог, че може да ги надъха със своята изгаряща омраза към баща им?

Когато в Носен вдигаха набързо вещите на затворничката, някой бе прибрал и разпилените листове от Библията. Те бяха докарани тук заедно с нея и графинята се зачиташе в безсмъртната книга, в която се бяха излели толкова човешки болки. Тези разпокъсани листове, част от които вятърът беше разнесъл, пробудиха, у нея желание да има цялата книга. Тя изпрати на Велен заповед да ѝ бъде купена Библията. Комендантът се обърна към Дрезден, наредиха му да изпълни искането. Оттогава Библията не слезе от нейната маса. В страниците ѝ тя намираще ако не утеха, поне забрава. От нея научаваше какъв е бил животът от хиляди години насам — дълго предгробно мъчение.

Така я завари тук пролетта. Пролетта, през която всичко, весело и младо, се буди за живот, но която за нея щеше само да удължи

смъртта. По дърветата наоколо започнаха да прелитат пъргави птици, лястовиците пристигнаха в старите си гнезда на кулата, за да ги вият отново. Дърветата започнаха да се раззеленяват и да разтварят листа към слънцето. Над света на вълни се носеше ухання топлина, ароматизирана от въздишките на цветята. Дори около запустелия замък всичко се пробуди за живот, полето пореха плугове и свободни хора сновяха на групи, а тя единствена беше сама и прикована. Застанала на прозореца, като следеше с очи видяната отдалече човешка фигура и като се мъчеше да я разбере, да се въплъти в нейното съществуване, Козел се замисляше по цели часове и не знаеше, че понякога войникът, застанал на стража, заслепен от нейната хубост, също така се взира в нея, забравил за себе си, и се пита какво толкова страшно е могло да направи това прекрасно създание, за да бъде осъдено на затвор. Стариият Велен, като се разхождаше с лула по валовите, неведнъж сам поглеждаше нагоре и чувствуваше, че мислите му стават горчиви, на сърцето му натежава, че по-малко обича своя великолепен владетел Фридрих Аугуст. Ставаше му жал. За разходка — само тясно стълбище и стая от десет крачки! И вечно този задушен въздух под сводовете, който слънцето не може да сгрее, и вечните писма, които отиват на кладата, или пък Библията и сълзите! Дори от гърдите на Велен се изтръгваше състрадателна въздишка.

В подножието на кулата „Свети Йоан“ имаше малък клин земя, опасан от стените на крепостта и кулата; място, колкото за един широк човешки гроб. В това ъгълче цъфтяха пелин и мащерка и диви червени карамфили. По стените се залавяха стръкове трева и посети от вятъра безименни скромни цветчета. Велен си помисли: да имаше поне тази градинка! Но дори за градинка трябваше да се иска разрешение, защото тя щеше да буди облекчение, наслада, радост, а ако се даде на разбунтуваната жена, макар и малко милост, това би я направило дръзка. Затова старецът сам си направи градинка, като мислеше, че на тая, която е повехнала като господарски цвят върху стръка, ще ѝ бъде приятно поне да погледа цветята.

Козел надникна към този кът и видя, че там копаят; помисли си за гроб и се извърна. Едва когато пролетта, която толкова живо сее и ражда, накара цветята да израснат, тя им се усмихна. Къде по-хубави имаше тя в своите градини и в Градината на хесперидите, и в Пилниц, а сега дори тези не можеше да притежава. Струваше ѝ се, че ако

вместо на камъните би могла да седне поне на земята и да се притисне до нея, отново би се съживила. Мислеше си, че цветята биха били за нея поверенички и дружки, но за такова нещо една кралица не можеше да моли и тя предпочиташе да страда. Сутрин Кòзел приветствуваше градинката и се сбогуваше с нея, когато тя ухаеше вечер.

Старият Велен нареди на прислугата да ѝ каже, че тази градинка е за нея, че тя може да разполага с нея. Всъщност оттам беше невъзможно да се избяга, на три крачки караулеха двама пазачи.

И една сутрин Кòзел безпрепятствено слезе по стълбичките, за да види градинката си. Въздухът ѝ се стори упоителен, слънцето — непоносимо, светлината — ослепителна; известно време тя трябваше да си почива, облегната, на стената, за да дойде на себе си. От този ден градинката стана цялото ѝ забавление и тя по цели дни прекарваше в нея, като със собствените си ръце отглеждаше цветята, които нареди да ѝ бъдат донесени. Те не бяха много, затова, като познаваше всяко от тях и се грижеше за всяко поотделно, можеше да влее в него живот и с очи да му помага да расте.

Така минаха пролетта и лятото — без никаква промяна, дори без никаква надежда. Все така я обкръжаваше глуха тишина, писмата оставаха без отговор, от някогашните познати никой не се беше явил. От огромните ѝ богатства, отнети ѝ за децата и разграбени от алчни ръце, ѝ плащаха около три хиляди талера, които можеше да ползува за лични нужди. Но комендантът на замъка трябваше да знае за тях. При нея допускаха само неподозирани лица, търговци и продавачи, но и те преди това трябваше да бъдат подлагани на щателен обиск, за да не внесат със себе си утеха или надежда.

От идването си в Щолпен графинята все очакваше Заклика, но месеците течаха и градинката прецъфтяваше, а за него не се чуваше нищо. Чак късно есента един евреин донесе нещо за продан и когато слугите се отдалечиха, се огледа боязливо наоколо и ѝ прошепна, че оня, дето трошал подкови, е жив и някой ден ще се яви. Тези думи бяха достатъчни, за да се пробуди заспалата вече надежда. Пратеникът не знаеше нищо повече.

В това време Заклика не си почиваше нито миг. Когато приготовленията му за отвличане на графинята от Носен се провалиха, той трябваше да започне всичко отначало. Изобщо не криеха, че Кòзел е откарана в Щолпен и затворена в кулата.

Стремяха се да оправдаят пред хората тази възмутителна жестокост, като разпространяваха слухове, че Козел още в Берлин се опитвала да организира покушение върху живота на краля, че му се заканвала, че се умопобъркала и се наричала кралица. Скрито добавяха — а то не беше никаква тайна, — че Аугуст се срамува от своята слабост и от лекомислието, с което дал в ръцете ѝ писмено обещание при жива жена, че ще се ожени за нея.

Всъщност въпреки постоянното настояване никой не можа да ѝ отнеме това обещание, нито да го намери и при най-старателните обиски.

За пръв път Аугуст бе постъпил толкова жестоко и по тоя начин бе уплашил Денхофова, макар че тя не можеше да се похвали нито с толкова голяма привързаност от страна на краля, нито пък с надежди, отиващи толкова далеч. Наистина дворът на новата господарка беше доста блестящ, но нейните приближени не играеха никаква политическа роля. А и тя самата не господствуваше в нищо друго, освен в забавленията и развлеченията.

Дори и тези, които я бяха издигнали, за да се отърват от опасната Козел — Флеминг, Мантойфел, Фризен, Ланяско, Фицтум, — се държаха по-далеч от нея. Само Вацдорф, който си въобразяваше, че с помощта на Денхофова ще успее да събори, Флеминг, се привърза към нея и ѝ правеше услуги; той ѝ издействуваше от краля значителни дарения, които тя пилееше лекомислено, като често пъти за една вечер харчеше по десет хиляди талера за шумни забавления. Още тогава тя не разчиташе много на краля и мислеше да се оттегли от неговата опасна благосклонност, та започна да попоглежда към Бьозенвал и към младия Любомирски, който като че ли се привързваше към нея.

Студеното и пресметливо отношение на Аугуст към онези, които преди се бяха радвали на най-голямата му благосклонност, предупреждаваше и другите фаворити навреме да се стараят да се отдръпнат и предпазят от някой каприз, който би могъл за един ден да ги лиши от всичко. Така Хоим, мъжът на госпожа Козел, от когото кралят се нуждаеше, но когото не обичаше, като имаше предвид съдбата на Байхлинг и това, което сполетя Имхоф след Алтранцатския договор, както и първата му жена, не се почувствува спокоен, докато не се осигури. Той разпродаде своите имоти в Саксония, изнесе парите си, оттегли се от саксонска служба и се прехвърли в Шльонск. Същият

страх не даваше спокойствие и на маршал Шуленбург. Пак през тая година, когато графинята беше откарана в Щолпен, той замени последните си имоти с Флеминг и замина, изпълнен с мъка и горчивина, да довърши живота си във Виена.

С Денхофова свършваше царството на всевластните метреси в кралския двор. Действащите лица на тези драми и интриги, с които живееше обкръжението на Аугуст, старееха и измираха, той самият губеше вкус и желание за шумни развлечения. Единствено още Лайпцигският панаир успяваше да го развлече както в миналото и да го оживи за малко.

Заклика дълго си блъска главата, докато реши какво да предприеме и какви средства да използва, за да се приближи до Козел. Щолпен му беше почти непознат и той замина, за да го огледа отблизо. В градчето можеше да спре безопасно, защото тук не се обръщаше особено внимание на пътниците. Лесно се осведоми как живеят в замъка, кой е комендантът и че достъпът там е труден. На заминаване Заклика обиколи замъка и ловния резерват от всички страни, като търсеше лесен достъп до него. Не Намери никакъв.

През първата година от пребиваването на графинята тук бдителността беше особено голяма, в замъка беше невъзможно да влезеш, ако не си лично познат на коменданта.

Заклика си блъскаше главата върху задачата и се върна в Дрезден с решение да се покаже открито и да потърси начин да помогне на Козел. От миналото му бяха останали много познати, но приятели — никакви. Все пак всеки ден се явяваха пристигащи от Полша панове, чрез които беше възможно да си създаде някакви връзки. Заклика смяташе, че трябва да се върне на военна служба, а облякъл веднъж униформата, да се постарее по някакъв начин да влезе в частта, която се намираше в Щолпен. Пътят беше дълъг и труден, но този, който бе решил да тръгне по него, имаше желязна воля и безгранична самопожертвувателност. За полските панове неговото име — име на стар род, беше вече известна препоръка.

Появяването му в двора отначало предизвика известно учудване. Всички знаеха, че беше служил, при графиня Козел, и никой не бе питал какво е станало с него след падането ѝ. Заклика заяви смело, че

някое време е бил при близките си в родината. Временното пребиваване в Дрезден на куявския епископ Шанявски, когото Заклика познаваше от младини, му даде смелост да издействува чрез него позволение да си купи капитански, чин в саксонската войска. Щом му споменаха за него, кралят смръщи вежди и заповяда Заклика да му се представи. Той не го беше виждал няколко години — намери го много променен. Разглеждаше го с подозрително око, но като видя, че е смел и спокоен, и като узна от него, че доброволно е напуснал графинята, не се възпротиви на постъпването му във войската. Въпросът беше само да си купи чин, което веднага му се удаде. Заклика имаше малко пари, събрани постепенно с пестеливост там, където често пъти те обилно се сипеха. Спазариха се с един немец и нашият герой отново облече мундир, този път по-различен и по-великолепен, отколкото преди. Службата по много причини беше непоносима, макар че за хората, които обичаха развлеченията, бе приятна. Войската, която в Полша преследваше привържениците на конфедерацията^[2], повече служеше за паради и забавления, отколкото за сурови военни занятия.

Във войската офицерите често пъти не виждаха полковете си по цели години, зимно време те пълнеха преддверията на дворците, а лете човек изобщо не можеше да ги срещне по биваците. Седяха си вкъщи и живееха с парите, получени за зимното излежаване, и разказваха пред смаяните жени какви чудеса на храброст са извършили. Те не се съобразяваха нито със заповедите, нито с разпорежданията, водеха безскрупулен живот, а войникът страдеше, лишен от най-необходимото за живот. Съвременниците твърдят, че новите полкове, за чието сформиране се вземали пари, изобщо не се сформирали, а набирането на войници за тях пречело да се попълват старите. Непрестанното подменяне на по-старите войници съсипвало съкровищницата, но било изгодно за интендантството и офицерите. Всичко най-негодно в страната: авантюристи, сводници, комарджии, лихвари, скандалджии, се намирало във войската, а процесите между офицери нямали край. Генералите живеели на гърба на войниците, а те, доведени до отчаяние, трябвало по примера на офицерите да си търсят насъщния, без да подбират средства.

Маркграф Лудвиг Баденски, под чието командване се намираше в 1703 година саксонският контингент, изпратен на война за испанското наследство, губеше ума и дума, че не може да се справи с

положението. Често при поход, когато трябваше да се бърза, той намираще офицерите си по пижами. Историята на полковник Гьорц и неговото излизане от Полша през 1704 година представлява също така ярък пример за дисциплината в саксонската войска. Гьорц, който трябвало да бъде задържан за недобросъвестност в командването на частта и прекалена грижа за себе си, толкова добре маневрирал, че обградил и пленил онези, на които било заповядано да го арестуват.

Именно тази разпуснатост Заклика можеше да използва за намеренията си — тук всичко можеше да се направи с пари. Компанията, в която влезе, не ценеше нищо повече от гуляя и веселия живот, от бързата печалба и пиленето на пари. Нравите и примерът на двора бяха заразили и военните. Като гледаха парадите, устройвани за прекрасните дами, и пианските атаки към кралските блюда, те не се отнасяха сериозно към своето призвание. Само тук-таме сред тая сбирщина, в по-голямата си част съставена, от чужденци: французи, италианци и различни пришълци, се срещаше някой човек, който желаете и умееше да бъде войник. Но на такъв се присмиваха. Затова за Заклика нямаше нищо по-лесно, като облече мундира и опознае другарите си, да си подготви пътя за влизане в щолпенския замък, където никой не желаете да служи.

Старият Велен, за когото той бе събрал сведения, всъщност човек спокоен и добър, който по цели дни играеше на варкаби^[3] и пушеше лулата си, не му изглеждаше труден за измамване.

Козел се учуди извънредно много, когато след няколко месеца мълчание отново получи тайно съобщение посредством пътуващ евреин, с което я уведомяваха, че скоро ще дойде този, който чупел подкови.

---

[1] Затворът на замъка. — Б.р. ↑

[2] В стара Полша съюз на шляхтата, духовенството или градовете, сключван с цел да се прокарат политически искания или да защитят интересите си. — Б.р. ↑

[3] Вид игра с пулове. — Б.пол.р. ↑

Х

Настъпи втора пролет и за втори път градинката се раззелени, същите цветя вдигнаха над лехите възкръснали главици към връщащото се слънце. Козел отвори прозореца, денят беше топъл, тишина цареше във въздуха, далече в ловния резерват шумяха горите, но тя можеше само да чува шума им. От стълбището се слизаше в малкия, определен за нея къс земя, но и това тя дължеше на благосклонността на човека, който се беше смилил над нея.

Като седеше така сред градинката в построената за нея малка беседка, тя често виждаше войниците и офицерите от частта да минават по двора, от който я делеше ниско зидче. Наистина гордата дама не обичаше да я гледат като паднало величие, но измъчена, покъсно тя приветствуваше всяко човешко лице, като забравяше, че е била кралица. И не един войник спираше неволно и се вглеждаше в нея със съжаление, а по-младите офицери губеха ума и дума, когато продължително време биваха изложени под огъня на черните ѝ очи.

Един от тях, който винаги се разхождаше най-дълго и търсеше предлог, за да се приближи до градинката и да погледа прекрасната Диана — защото така я наричаха от времето, когато като богиня се беше явила на парада на боговете, — беше младият Велен, племенникът на коменданта. Старецът го държеше при себе си отчасти, за да има кого да ругае безнаказано и да го кара да играе по цели часове с него на варкаби, а отчасти за да се занимава по-результатно с неговата военна кариера.

Хайнрих фон Велен нямаше никакво влечение към военната служба, но майка му бе овдовяла и се надяваше, на наследство от бездетния комендант, който минаваше за състоятелен човек, защото беше доста голям скъперник, и затова принуди сина си да се подчини на неговите заповеди.

Младият двадесетгодишен Велен скучаеше до смърт сред щолпенския базалт, но не можеше да се измъкне оттук.

Какво щастие беше за младия, размечтан поради самотата момък пристигането на тази нещастна и толкова красива затворничка в пустия

замък! Щом зърна Ана, Хайнрих си загуби ума по нея. Той не можеше да разбере как е възможно някой да се осмели да затвори между тези стени такова прекрасно същество, такъв идеал на земно божество и да го остави бавно да умира тук. С първа младежка любов, чиста, екзалтирана, скрита, но и буйна, Велен се устреми към прекрасната дама, за да ѝ служи и да ѝ донесе облекчение в нещастieto. Стариият комендант изобщо не забеляза чувството, което се зараждаше у племенника му, нито можеше да се досети за него. Той беше най-прозаичният от хората и не можеше да направи разлика между две млади жени. В миналото се беше усмихвал на всички, сега — на никоя.

Незабелязано Хайнрих му вдъхна онова съжаление, плод на което беше градинката в подножието на кулата, а по-късно и други дребни услуги за графинята. Като заместваше често коменданта, той беше тук почти господар на замъка и Козел, която рядко благоволяваше да хвърли поглед към него, добре знаеше, че би могла да разчита на него. Все пак тя предпочиташе да чака Заклика.

И какво беше нейното удивление и радост, когато, слизайки за пръв път в съживената от пролетта градинка, Козел видя на двора да стоят заедно и да разговарят приятелски Хайнрих Велен и Заклика. Последния тя позна по гласа, защото новото военно облекло го беше съвсем променило.

До нея достигаше доста високият разговор. Заклика разказваше, че е приел да заеме тук мястото на капитан Цитауер, който искал по-скоро да замине при семейството си.

Хайнрих и той изглеждаха вече като добри приятели.

— О, капитан фон Велен — говореше капитан фон Заклика, — не е много весело у вас, сред тия стари монашески развалини. Ако знаех, че на тази скала е такава пустош, такава скука...

Хайнрих обаче съвсем не изглеждаше отегчен.

— О, драги господине — рече той, — който иска да се забавлява, той няма защо да идва в Щолпен, но да гледа спокойно прекрасната природа и да си живее тихо... тук е много подходящо.

Козел слушаше, извърнала очи, за да не се разбере, че разговорът я интересува, но сърцето ѝ заби силно.

— Капитан фон Велен — каза Заклика, — ако това не е грях, би трябвало като новодошъл да ме представите на графинята.

— Разбира се! — викна Велен, за когото този претекст да се приближи до госпожа Козел беше много желан.

Двамата се приближиха заедно до зидчето на градинката, която се намираще значително по-високо от двора. Капитан Велен поздрави графинята.

— Позволете ми, госпожо, да ви представя новодошлия колега капитан фон Заклика.

Козел се обърна уж равнодушно, леко кимна на пристигналия, който стоеше побледнял, развълнуван и се взираше в скъпото, прекрасно лице, излъчващо същата прелест, с която някога бе засияло пред него между липите на Лаубегаст. Отначало графинята не отговори нито дума.

— Гост ли сте тук? — попита тя след продължително мълчание, като се наведе към цветята.

— Струва ми се обаче, че като гост ще остана дълго време, защото идвам на служба, а няма лесно да се намери някой, който би пожелал да ме замести.

— О, това е сигурно! По-ужасен затвор от този никой не би могъл да измисли! — възкликна графинята. — В тъмнината човек не вижда света и го забравя, а тук цял ден пред очите ми е широкият кръгзор — птици, планини, гори, дървета, живот, но между тях и мене — непробиваема стена.

Военните стояха занемели.

— В какво сте се провинили, че са ви изпратили тук? — добави тя.

Заклика мълчеше.

— Съдбата поиска така — каза той, — аз не съм вече млад, никъде не ми е по-весело.

Офицерите се поклониха и се отдалечиха.

Велен улови Заклика под ръка и го поведе бързо към третия двор на замъка, където той заемаше няколко стаички в съседство с чичо си, и се постара да подслони своя другар близо до себе си.

— Капитан Заклика! — извика той. — Вие сигурно за пръв път през живота си виждате райхсграфиня Козел?! Какво ще кажете за тази кралска хубост? Нима това не е жена, достойна за трона? Макар и съборена от неговите стъпала, тя още притежава кралско величие! Каква красота! Какво сияйно лице!

Той говореше с такъв ентусиазъм и така се изчервяваше, че веднага издаде тайната си, която може би не мислеше да скрива. Погледна към Заклика — той стоеше замислен, облегнат на масата.

— Капитан Велен — извика, — аз съвсем не ти се учудвам, но от твоите думи, от твоя ентусиазъм някой би могъл да помисли, че си влюбен.

Велен се удари в гърдите.

— И двамата сме войници — заяви той — и честни хора, а щом е така, защо да отричам?! Като я гледах, загубих ума си! И не се срамувам. На света няма друга жена като нея.

— Но каква ви е ползата от това? — усмихна се Заклика тъжно. — Жена, която е била кралица, вече няма да погледне никого другого. Толкова нещастия са изсушили сърцето ѝ, а освен това тя е затворничка навеки.

— О, навеки! — прекъсна го Велен. — Нима има нещо вечно на земята? На мене ми се струва, че тя е още млада!

Заклика се усмихна.

— А и вие ми се струвате млад! — добави той. Капитан Велен се засрами, подаде ръка на новия си другар с добродушна усмивка и прошепна:

— Всъщност имате право. Аз съм такъв, млад, дете! Това е истина, но никой човек не е в състояние да устои на чара на този поглед. Нали видяхте моя чичо, белите му мустаци, набръчканото лице и угасналите очи? Какво ще кажете? Той я гледа отдалече така, като че ли се грее на слънце, и въздиша, когато се прибере в стаичката си, докато в играта на варкаби не забрави богинята. Войниците я гледат по цели часове като икона, та какво остава за такъв двадесетгодишен въртоглавец като мене.

С обожанието си на Козел Велен беше едновременно помощ и пречка за Заклика. Същия ден двамата тръгнаха да разгледат замъка. А наистина имаше какво да се гледа в него, в седмовърхата кула, в подземните галерии и коридори.

Заклика, който всичко свързваше с една-единствена цел, вече се стараеше да обмисли начини за бягство. Изглежда, че нямаше друг изход, освен през подземията от кулата със седемте върха до капитулната кула, а от нея до параклиса, от който едно забравено

коридорче водеше като неудобна тясна шийка навън — по посока на града.

Заклика се преструваше, че го интересуват много тези готически, старинни останки и иска да се запознае с тях. В главата му вече се очертаваше целият план. Графинята можеше, преоблечена като мъж, да слезе нощем по стъпалата и да се промъкне във вътрешния двор. Тук нямаше стража и можеше лесно в сянката на нощта и на зидовете да стигне до вратичката на подземие. В градчето не беше трудно да се наемат коне, а императорската граница беше в съседство. Тези мисли се въртяха в главата му, а Велен придаваше на мълчанието му съвсем друго значение.

— Вярно — каза той с младежко лекомислие, — на вас това ви изглежда страшно, зазидано, непристъпно! Когато човек влезе в тия тъмници, става му студено не само от въздуха, но и от мисълта, че хора са ги строили за измъчване на себеподобните, че са копали като къртици тоя хълм, за да скрият в него престъпленията или предателствата. И все пак повярвай ми, капитане, въпреки тези стени, които ни обграждат, и тези кули и порти, ями и стражи в действителност е по-лесно да се излезе и влезе, отколкото изглежда. Заклика мълчеше.

Няколко дни по-късно той вече намери начин да влезе в стаята на графиня Козел, без да събуди съмнение, защото държеше много да не предизвиква никакво подозрение. Графинята мълчаливо му подаде ръката си да я целуне.

— Дълго, прекалено дълго ме накара да те чакам — каза тя мрачно.

— Нямаше начин — отвърна Заклика. — Който трябва да мери внимателно, както аз той трябва да бъде разсъдлив. Не ставаше въпрос за мене, нито за моя живот, а за това, че ако бях се хвърлил неразумно и не постигнеш нищо, след мене може би щяхте да останете без никого.

Графинята се замисли.

— Правилно — отговори тя, — тебе, като най-верен слуга, ще те запазя за краен случай. Племенникът на коменданта трябва да бъде използван по-рано.

— Как така? За какво? — попита Заклика.

— Такава е моята воля — отвърна Козел. — Велен е влюбен в мене... Безумно... Той най-добре познава замъка... Той е тук господар.

Ти не се бъркай с нищо, остави го да действа, помагай скрито, но не вземай участие... Затвори си очите. Ще се опитам да избягам с него.

— Но той е безразсъден и луд момък! — прекъсна я Заклика.

— Само лудите успяват в лудешки начинания — каза Козел.

— Но ако не успеете? — попита Заклика мрачно.

— Какво от това! — отговори студено графинята. Нима ще ми сторят нещо по-лошо от сегашното? Ще ми бъде жал за младия човек. Ти — да, имаш право, ти трябва да останеш в резерва.

— Младият човек — започна Заклика, след като помисли, оглеждайки се предпазливо към вратата, оставена нарочно отворена, — младият човек може да няма смелост да предприеме каквото и да било сам и не смятам, че това е имал предвид.

— Остави това на мене — обади се Козел, — аз сама ще го насоча; добре е, че ти си тук, но аз няма да поставя на карта последния си талер.

Някакъв шум по стъпалата им отне възможността да говорят повече. Капитанът промени разговора, повиши глас и веднага слезе на долния етаж.

Засегна го това, че Козел отхвърляше неговата помощ, но послушен както винаги, макар и недоволен, реши да се съобрази с волята ѝ.

Велен още от първите дни му се довери, но не сподели с него нищо повече от това, че е безумно влюбен в графинята и че би дал живота си за освобождаването ѝ.

— Но вие няма да ме издадете, нали?! — извика той, като се хвърли на шията му.

— Аз няма да ви издам — прошепна Раймунд, — в това можете да бъдете уверен, но дали вие сам не се издавате всеки момент и дали няма да се издадете с непредпазливостта си?

Скоро Заклика забеляза, че под разни предлози Велен все често започна да ходи на разговор и край градинката, и в кулата. Той се мятеше неспокоен, сякаш в непрекъснатата треска. Заклика трябваше да го замества при стария му чичо на масичката за варкаби и в разговорите с коменданта, които не бяха интересни, защото обикновено се въртяха около историята на саксонските фамилии, чужди и по същество, и по име на Заклика. Хайнрих тичаше непрестанно и по неговата удвоена подвижност и някакви

приготовления, които Заклика съвсем лесно прозираше, можеше да се досети, че бягството сигурно ще бъде предприето наскоро.

Като непосветен, на него му беше неудобно да се намесва сам, но веднъж, когато срещна насаме в двора Хайнрих, Заклика му прошепна:

— За бога, господин капитан, не зная какво таите в сърцето и ума си, но се страхувам да не би и други като мене да забележат у вас някакви твърде явни и необикновени приготовления; не зная и не искам да предполагам нищо.

Велен, поуплашен, го взе под ръка и го отведе в един тъмен ъгъл.

— Как така? — попита той. — Какво виждате? Какво предполагате? Говорете!

— Нищо не искам да предполагам, но виждам — каза Заклика, — че се готвите май за някакво салтомортале.

— Не разбирам! — подхвана Велен. — Какво необикновено има в мене? Какво буди тези подозрения? Цялата ми вина е, че съм влюбен, че съм обезумял, че живея само с тази любов!

— Гледайте да не би тази любов да ви докара дотам, та да забравите, че хората може да я забележат и по тази нишка да стигнат до кълбото! Това, което виждам аз, може да бъде забелязано и от друг и...

Велен се смути, но се познаваше, че вече не е господар на себе си. Нетърпеливата Козел навярно настояваше бягството да се ускори. Същия ден Заклика отиде в кулата. Графинята се разхождаше неспокойно, в малко по-различно облекло от обикновено.

— Заклика — каза тя, — не се бъркай в нищо, бъди глух. Играй колкото е възможно по-дълго със стария комендант. Ако случайно се вдигне тревога, постарай се само да го задържиш.

— Ако бягството успее — прекъсна я Заклика, — какво трябва да правя?

— Веднага ще се явиш там, където заповядам. Повече думи не можеше да се изтръгнат от нея, тя му посочи с ръка вратата.

С някакво тъжно предчувствие Заклика излезе на двора и дълго не можа да дойде на себе си. Велен, когото срещна, беше неспокоен, трескав, непрекъснато поглеждаше към слънцето, но то като напук не искаше да залезе.

Старият комендант, който не се досещаше за нищо, кимна на Заклика да отиде при него на чаша бира и да седнат както винаги да

играят варкаби до настъпването на нощта. Вахмистърът, който затваряше портите и донасяше ключовете, обикновено ги заварваше погълнати от играта, която наглед беше проста, но всъщност увеличаваше човека, щом веднаж се пристрасти към нея.

Вечерта беше светла и приятна и както става при хубави дни, нощта се спусна веднага след залез-слънце. Заклика играеше толкова неспокойно, като ловеше с ухо и най-малкия шум в замъка, че комендантът, който непрекъснато печелеше, му се смееше.

— Какво ти е днес, капитане? — попита той.

— Главата ме боли.

След няколко партии започнаха разговор. Велен напълни лулата си, съвсем се стъмни, запалиха свещи. Хайнрих, който обикновено идваше по това време, не се появяваше.

— Сигурно се е измъкнал в градчето — обади се комендантът, — защото тук му е скучно, но аз предпочитам това — добави той, като сниши глас, — отколкото да се моли под кулата на тази високомерна дама, на която наистина ѝ се струва, че е кралица, и едва благоволява да кимне някому с глава.

Заклика промени разговора.

В замъка беше тихо, часът, в който вахмистърът донасяше ключовете, приближаваше, на вратата се почука.

Стар войник, който приличаше по-скоро на разбойник, наемник, служил май във всички войски: немска, фландърска и холандска, преди да стигне до саксонската, застана на прага блед и със странно изкривено лице. Изразът на лицето му ужаси Заклика — беше страшен, устата му трепереше.

Комендантът, при все че го използваше, не го обичаше, но понеже оня държеше хората строго, не можеше да се раздели с него. Наричаше се Вурм.

— Господин комендант — започна Вурм, — трябва да ви донеса за важно произшествие...

— Какво има? Пожар ли?! — викна Велен и скочи от стола.

— Не, но вашият племенник току-що избяга с графиня Козел от замъка, ха-ха!

Старият комендант се хвърли като луд към вратата.

— О, няма от какво да се страхувате — засмя се Вурм диво, — аз отдавна чаках това, бдях, знаех, че то няма да се размине, а и с

наградата няма да се размина.

— Що за подла лъжа! — извика комендантът. — Как смееш?!

— Аз изпълнявам дълга си — каза студено Вурм. — В момента войниците ги държат в галерията зад параклиса и капитан Хайнрих, който ме биеше по мутрата, когато се ядосаше, ще плати с главата си!

Вахмистърът се усмихна с адска отмъстителност. Комендантът трепереше, хващаше се ту за оръжието, ту за ключовете и не знаеше какво да предприеме. Страхът за съдбата на племенника му, към когото беше привързан, го довеждаше до лудост.

— Капитан Заклика! — извика той. — Спаси ме, спаси го!

— Няма какво да се опасява — отвърна вахмистърът. — Утре целият град ще узнае, и кралят, и дворът — прекалено много хора видяха тая работа. О, аз добре го нагласих! Върнах си го, а ако вие поискате да ми отмъстите заради него, готов съм и за това.

Те още говореха, когато в двора се разнесе шум, идващ откъм подземието на кулата със седемте върха. Войниците с подвижвания водеха пленените: графинята вървеше напред няма и бледа, а Хайнрих беше вързан, защото с пистолета вече се беше наранил и сигурно щеше да се самоубие, ако войниците не му бяха вързали ръцете.

Козел тичаше с бясно отчаяние към кулата, без да се оглежда. Хайнрих стоеше. Старецът се приближи до него, като кършеше ръце и скубеше косата си. Зад него вървеше Заклика с жал в сърцето към бедния момък, който така необмислено беше попаднал в клопката. Никой и не поглеждаше Вурм, който тържествуваше и се усмихваше саркастично.

Старецът беше принуден незабавно да арестува племенника си и да изпрати рапорт в Дрезден. Старият войник не можеше да го напише — трепереше и от очите му течаха сълзи, затова извика писаря, който обикновено го заместваше в тази работа.

Сред хълцанията и проклетията едва можеше да се чуе неговото мънкане. Той обвиняваше племенника си, но изтъкваше младостта му като повод за милост към него, поставяше и своите заслуги на везните, обвиняваше себе си и своята слепота. Но накрая приписваше вина и на вахмистъра, който нечестно, вместо да предотврати нещастieto, го е чакал, за да се възползува от него.

Удвоиха стражата при кулата, нощта премина в бдение и тревога.

Комендантът арестува и вахмистъра. С книжката беше изпратен куриер в Дрезден. Изгряващото слънце освети щолпенския замък, потъжен от когато и да било и ням. Козел лежеше в конвулсии.

Към обяд като облак налетяха изпратените по заповед на краля от Дрезден генерал фон Бод и няколко чиновници.

Още в началото, без да каже нито дума, старият Велен предаде шпагата си, но Бод му я върна. По заповед на краля капитан Хайнрих фон Велен и вахмистър Вурм трябваше да бъдат изправени пред военен съд.

Преди да залезе слънцето, издадената смъртна присъда трябваше да бъде изпълнена. Напразни бяха молбите и риданията на стария комендант, който молеше за милост и искаше поне тленните останки.

Козел чу гърмежите и трепна, предчувствието ѝ подсказваше, че човекът, който я обичаше, в тоя миг бе платил за своята любов с живота си.

Заклика стоеше бледен като мъртвец.

Същия ден Велен напусна службата, като написа писмо до краля. Вахмистърът беше окован във вериги и изпратен на принудителна работа в крепостта Кьонигщайн.

XI

Това беше първият опит на графиня Кòзел да се освободи от наложените ѝ вериги. Тя оплакваше бедния млад ентузиаст, който даде живота си за нея, но едновременно оплакваше и себе си. На прислугата си нареди да узнае къде е заровен Хайнрих и да занесе на гроба му всички откъснати от градината цветя. След този случай почти всичко се промени в Щолпен. Подир Велен комендант стана по-строгийт от него, но по-малко способен Бирлинг, човек избухлив, темпераментен, своеволен, надменен, който притежаваше всички недостатъци на стар наемен войник, на когото е провървяло повече, отколкото е заслужавал. Току-що станалото произшествие веднага предизвика безкрайна строгост. На графинята забраниха да излиза дори на една крачка от кулата, старата стража бе сменена, а на Заклика заповядаха да се върне в полка си.

Той се възползува от пиянството на коменданта, който всяка вечер, след като получи ключовете, падаше в несвяст на леглото, и преди да замине, отиде да се сбогува с госпожа Кòзел.

Намери я полупобъркана, потънала в сълзи: тя дори не можеше да говори.

— Как така, и ти ли вече ме напускаш?! Ти? От страх?! — възкликна тя възмутена.

— Аз не си отивам оттук по собствена воля — обади се Заклика тихо. — Заповядаха ми да се върна в полка, принуден съм! Отивам си само за да мога по-добре да ви служа.

— А аз?! Нима трябва да чакам тук цели векове?! — извика Кòзел разплакана. — Да умирам бавно?!

— Заповядайте ми, госпожо — добави Раймунд тъжно, — ще направя всичко, каквото заповядате, това няма да ми струва нищо.

След като помисли малко, Кòзел стана със сухи очи.

— Не, така е по-добре, така трябва да бъде — каза тя. — Иди и мисли сам какво трябва да направиш. Ти ще решиш по-добре, аз загубих разума си, бог ме изостави, хората също — всички, но помни, ако и ти ме излъжеш, ще призова божието отмъщение, ще те прокълна.

Този разговор трая само миг, защото прислугата беше длъжна да ги издаде, ако ги чуе. Нямаше време за губене, графинята каза на Заклика под кое дърво в Пилниц преди заминаването си е заровила малка кутийка със скъпоценни брилянти с оглед на по-сетнешните си нужди. Заклика трябваше да ги избели, да се помъчи да ги продаде и получената сума да запази за нуждите на графинята, ако бягството ѝ излезе успешно. Заклика едва имаше време да изслуша заповедите — слабо шумолене по стълбите го принуди бързо да избяга.

После в продължение на няколко години единственото нещо, което верният слуга можеше да направи, бе да ѝ съобщава чрез търговци, че е жив и свободен. Строгостта може би най-сетне щеше да отслабне, ако не беше направен нов, съвсем подобен на първия опит за бягство, който също завърши злополучно.

Този път графинята беше уверена, че ще успее да избяга. Тя заповяда на Заклика да я чака на определеното място на границата с коне и нари. Обезпокоен, капитанът бе намерил някакъв претекст да излезе от полка и да види за малко графинята.

Отново ѝ беше дадена голяма свобода, а тя я беше използвала, за да спечели поручик Хелм, който като Велен се бе влюбил до полуда във все така прекрасната графиня.

Любовта на този нещастник беше може би по-поетична от първата, по-бурна, по-изпитана. Тя бе продължила две години и графинята беше опознала човека, проучила целия му план и изпробвала характера му, преди да се съгласи да опита още веднъж щастieto си.

Освен от чара на госпожа Козел поручик Хелм беше завладян и от нейния ум, красноречие, поетичност, защото по това време, погълната от Библията, от четене на пророците, възхитена от книгите на Стария завет, Козел стана нещо като вдъхновена ясновидка и пророчица. Нейният говор, облекло, движения, поглед разкриваха някакво изключително състояние на ума, съпроводено от такава самоувереност, такава дълбока вяра и непоколебима сериозност, че това я превръщаше в личност, способна да увлече след себе си не само един слаб човек, а цели тълпи.

Още тези, които я бяха слушали по-рано, когато говореше за своето нещастие и лекото изгнание в Пилниц, се възхищаваха от нейното красноречие, пораждащо от искрено чувство, от чара на

словото й, от трагичната й фигура. По-сетнешните нещастия десетократно засилиха впечатлението, което правеше на хората. Заклика се учуди, когато я видя — толкова голяма, необикновена промяна намери в нея. Това бе същата красавица, но с по-суров израз на лицето, върху което страданието беше сложило своя печат, без да се осмели да докосне чертите, нито да намали чара. Живостта на движенията сега бе отстъпила пред сериозността, думите бяха придобили някаква тържественост, сякаш изтичаха от тайнствен извор. Тя изглеждаше като жрица, като Пития^[1]. Заклика я свари потънала в Библията, с молив в ръка. Тя го измери с очи й му подаде ръката си да я целуне. Сълзи напиреха в очите на стария слуга.

— Виждаш ли — каза тя, — аз съм жива, бог продължи нишката на дните ми и не го направи напразно. Аз зная, че ще преживея всички, които са ме преследвали, и някога ще им простя. Бог ми продължи живота, за да ми отвори очите за великите истини, скрити за другите. Аз трябва да бъда свободна, защото ми предстои да извърша велики дела.

— О, госпожо — прекъсна я Заклика плахо, — не се ли страхувате, че отново...

— Аз никога не съм се страхувала и не се страхувам от нищо — каза тя спокойно. — Този човек е мой, владее го, ще направи, каквото му кажа, а сега аз имам видения, които ми сочат начините и пътищата. Той няма да ме излъже и съдбата няма да ме изиграе!

Раймунд млъкна. Уговориха деня и мястото на границата. Той не смееше да разпитва нито за средствата, нито за плана. Трепереше вътрешно, страхуваше се за господарката си, предвиждаше, че това може да влоши положението й.

Тя го отпрати с кимване като владетелка, в пълно душевно спокойствие. Хелм, когото той видя за кратко, му се стори така запален, така екзалтиран, както бедният Хайнрих, който бе станал жертва на младежките си пориви. Подчинявайки се на заповедта, Заклика си взе отпуск — не беше напуснал военната служба, понеже в нея намираше известна сигурност — и с коне и един венд, когото нае, стигна навреме на границата.

През настъпващата нощ Козел трябваше да пристигне тук. С неизразимо нетърпение Заклика застана на пост. Нощта премина в ненарушила тишина, започна да се зазорява... Той чакаше напразно.

Целият следващ ден и още две нощи преминаха в чакане. Никой не пристигна, нямаше никаква вест. На четвъртия ден търговци, които идеха от Щолпен, разказваха в странноприемницата, че затворената в крепостта графиня била заловена, след като се измъкнала от замъка заедно с офицера, който улеснил бягството ѝ.

Заклика можа да узнае само толкова и веднага се върна в квартирата си, за да чака сведения за случилото се и указание какво да прави.

За съжаление разказаното отговаряше на истината. Заклика замина на място, в Щолпен. Нямаше нужда да отива в замъка. Из целия град не говореха за нищо друго. Хелм в продължение на цяла година бил работил, за да прокопае тесен проход, който водел направо извън крепостта откъм страната, където дори и стражата не обикаля. При все че тук имало много стръмна урва, той се научил да слиза по нея. Отворът бил умело прикрит отвън с нахвърляни камъни. Упоената стража, отсъствието на коменданта — всичко наглед осигурявало успеха на бягството. Графинята, преоблечена като мъж, се измъкнала незабелязано от кулата в тъмната дъждовна нощ. Хелм я чакал в третия двор, отворът на който щял да ги изведе на свобода. Всичко дотук минало благополучно, камъните били отместени тихо, графинята първа се измъкнала от развалините. Хелм вървял след нея. Въпреки тъмнината и неколкократното падане двамата се спуснали до подножието покрай базалтовите стълбове. Недалеч от пътя ги чакали яздитни коне. Докато стигнат до тях, в замъка била вдигната тревога.

Станало така, понеже слугинята влязла случайно в спалнята на Козел, тъй като се страхувала за господарката си, която целия ден изглеждала като трескава, и щом видяла отворения прозорец и празното легло, сметнала, че в момент на лудост се е хвърлила върху скалите, и се развикала. Всичко живо се дигнало на крак: комендантът, войниците, населението на градчето.

След като претърсили замъка, забелязали отвора под стената. Веднага се втурнали да ги преследват. Човекът, който трябвало да ги чака с конете, побързал да се върне в градчето.

Козел и Хелм не знаели къде да се скрият и по неин съвет се спуснали през полето към близките храсталаци, като смятали, че ще могат да се укрият там. Но комендантът, принуден да мисли за главата си, защото знаел, че сигурно би я изгубил, ако затворничката успее да

избяга, събрал цялото население, запалили факли, разпратили конници по пътеките и могилите и преди да се зазори, открили бегълците. Графинята и Хелм имали пистолети и като се бранели, ранили един войник, но при изстрела веднага дотичали други и въпреки съпротивата бегълците били хванати.

Както и първия път, офицерът беше изправен пред военен съд. Хелм обаче имаше роднини и близки в двора, те отидоха при краля и при сияещата по онова време звезда графиня Ожелска да търсят покровителство и милост. Но и това не помогна.

Осъденият на разстрел Хелм беше откаран в Дрезден, където всички екзекуции от този род се извършваха на Новия площад, срещу главната караулка.

Новия площад беше прочут с тези кървави гледки, при които никога не липсваха тълпи и дори прекрасни дами, наблюдаващи с любопитство разчекването на колело, посичанията и бесенето. Този път младият военен щеше да бъде само разстрелян, но въпреки това любопитните бяха много, защото историята на безумно влюбения в Козел младеж, който — както разказваха — в затвора целунал нейната панделка и смело тръгнал на смърт за своя идеал, живо занимаваше всички и особено жените.

Към обяд забиха барабаните, излезе войскова част, изведоха Хелм. Очите на всички бяха насочени към прекрасния, златокос младеж, който не бе паднал духом и сега, когато отиваше на смърт. Дори от крилото на замъка се виждаха глави на прекрасно фризирани дами. Няколко великолепно декорирани каляски бяха наредени така, че от тях да може добре да се вижда последният акт от драмата на човешкия живот.

Хелм, който помоли да не му завързват очите, беше изправен до стената. Изпратените войници напълниха пушките си, офицерът, който трябваше да даде сигнал за стрелба, се изпъна. Жертвата беше вече готова, когато от замъка пристигна конник, адютантът на краля, със заповед за помилване.

Ако някой сметне, че това помилване е събудило всеобща радост, значи той не познава хората. Мнозина се почувстваха излъгани, защото бяха дошли за кърваво зрелище, а си отидоха без нищо и нямаха какво да разказват вкъщи. Откараха Хелм обратно в казармата.

Колите се разотидоха на различни страни, тълпата постепенно се разпръсна по улиците.

В замъка Щолпен, освен отново удвоената стража и предприетите предпазни мерки нищо не се промени. Изпратиха нов комендант, укрепиха някои врати и по-слаби зидове, графинята обаче не закачиха, нито пък ограничиха малката свобода, която ѝ беше дадена.

Козел доста време изпитваше угризения на съвестта, понеже смяташе и беше почти сигурна, че вече втора жертва ще загине напразно и ще я преследва със сянката си. Защото вестта, че кралят е благоволил да помилва Хелм, не дойде тук много бързо.

Никой не знаеше каква му беше съдбата.

Заклика, след като се върна в старата си квартира, остана известно време в нея, без да мърда никъде, за да не събуди подозрение. Той чувствуваше, че сега е дошъл неговият ред и храбро се готвеше за това, което смяташе за свой дълг.

Но по-зрял от своите предшественици, поучен от техния опит, той искаше да бъде сигурен, че последният опит за бягство ще сполучи. Съвсем не го смущаваше това, че за своето благородно желание да спаси угнетената, почти обезумяла от затворничеството жена Велен плати с живота си, а Хелм с цялото си бъдеще.

През време на престоя си в Щолпен и околността капитанът имаше възможност да проучи този замък, всичките му стари сгради, подземия, коридори, тъмници, които дори не бяха добре познати на другите, затова той можеше по-добре от когото и да било да се разпорежда тук. Питаше се само дали ще му е по-удобно да организира бягството като военен в замъка, или да напусне службата, да се засели временно в градчето и постепенно да подготви освобождението на графинята.

След шумното произшествие с Хелм трябваше известно време да не се показва, за да не привлече подозренията върху себе си. Затова Заклика съобщи за себе си, че е жив и ще дойде, само чрез обикновен пратеник, а самият той чакаше да се успокои положението.

Така изтекоха няколко месеца.

Сред гарнизона в Щолпен той имаше сърдечни другари и замина да ги посети. Между другите там беше и неговият приятел, някой си фон Кашау добра душа, но изключителен, гуляйджия, с когото винаги

разговаряха за Полша, защото той беше участвувал в няколко похода там и дори беше понаучил езика.

Под претекст, че иска да види Кашау, Заклика замина за замъка. Старият войник скучаеше страшно, затова едва не го удуши в прегръдките си, като го видя на входа, и веднага го заведе при коменданта, за да му издействува разрешение за пребиваване. Комендантът, който имаше рани по краката и почти непрекъснато боледуваше, възлагаше на Кашау да го замества и за да го оставят на мира, позволяваше всичко. И така, двамата приятели отидоха в жилището на Кашау на приказки при чаша бира.

И за какво друго можеше да се започне разговор, ако не за затворничката, заради която трябваше непрекъснато да са нащрек.

— Ех — каза старият войник, — аз не желая да съдя делата на другите и особено на краля, нашия милостив господар, но що се отнася до мене, не разбирам тази строгост към една жена и този страх! Какво може днес да направи тя някому? Най-много още някой да се влюби в нея като оня Хелм, защото си е все така хубава. Нищо не може да я промени, нито затворът, нито сълзите и страданията.

— Ами ако я бяхте видели в блясъка на нейната слава, както аз, когато бях в двореца — каза Заклика, — тогава щяхте да разберете опасността. Вие да не смятате, че кралят се бои от нейните пистолети? О, не, страхува се от очите ѝ и от властта, която имаше над него, защото знае, че ако би могла да прекара един час с него, той ще легне в краката ѝ и ще моли за прошка.

Кашау се засмя.

— Да, и след като излезе, ще легне в краката на госпожица Дискау или Остерхаузен, старият му развратник.

— Бих се радвал да я зърна — обади се Заклика, — защото все пак е интересно да видиш такава жена, която е и достойна за милост.

— Кой ти пречи? Денем няма да я откраднеш! — каза Кашау. — Иди се поклони на някогашното божество.

Като получи това разрешение, Заклика отиде в кулата „Свети Йоан“. На втория етаж се намираше стаята на Ана Козел. Когато почука, дълго не се чу никакъв признак на живот, нито отговор. Той откряна вратата боязливо и пред очите му се откри гледка, която не можа да забрави през целия си живот.

Насред стаята имаше маса, отрупана о книги и хартии. Кòзел, облегла се с една ръка върху нея, а другата сложила на устата си, стоеше над разтворената огромна Библия и мислеше. Тя беше облечена толкова необикновено, че Заклика се уплаши дали е на себе си. Графинята носеше широка черна дреха с дълги ръкави, колан, по който имаше кабалистични знаци, а върху черната си коса, завързана по източен маниер кърпа, в която беше вплетен пергаментов свитък, също така изпъстрен със староеврейски букви.

Тя наистина беше красива, но не приличаше на оная Кòзел, която бе приемала датския крал в облекло, обсипано с брилянти. Чертите, ѝ изглеждаха по-сурови, челото смръщено, а малката уста изразяваше замисленост и сякаш беше затворена с печата на мълчанието.

Заклика вече беше влязъл и стоеше на прага, а тя, макар да бе чула стъпки, не откъсваше очи от книгата все така неподвижна, с поглед, впит в страниците, като статуя. И не обърна скоро очи; те сякаш случайно се спряха върху Заклика, ръката ѝ се откъсна от устата, изумление се изписа по лицето.

— Дух ли си или живо същество? — попита тя.

— Верен слуга, на вашите заповеди — каза Заклика.

— Значи, още има верни слуги и аз, робинята, още мога да заповядвам на някого?

— На мене — отговори Заклика, — докато съм жив.

— Как успя да се вмъкнеш при мен? Тук вече не пускат никого!

Заклика посочи мундира си.

— След ония дойде моят ред — заяви капитанът, — аз ще се постарая да бъда по-разумен, а може би ще имам и по-голям късмет.

Кòзел се усмихна болезнено.

— О, не — отговори тя, — всичко в човешкия живот е предварително записано, предначертано, неотменно, никой ле ще избегне своята орис.

— А защо моята орис да не бъде такава, че аз да ви върна свободата?

Кòзел поклати глава.

— Защото аз ще бъда свободна по друг начин — каза тя. — В миналото бях непросветена, сега виждам ясно собственото си предназначение, чета го в тази книга. Милост няма на света, съществува само желязна, несломима, неизбежна необходимост.

Трябва да ѝ се подчиним, да я изучаваме и да се ръководим от нея, само в Стария завет се крие цялата мъдрост.

Този неочакван обрат на разговора затвори устата на Заклика, той не знаеше какво да каже по-нататък.

— Ще останеш ли тук? — попита Козел.

— Сам не зная да остана ли. Кажете, госпожо, аз съм готов на всичко.

Козел бързо прелисти няколко страници от книгата.

— Чакай, не така! Трябва да се посъветвам с пророците — каза тя.

Тя затвори книгата, вдигна очи нагоре и сякаш зашепна молитва, после внезапно отвори Библията, погледна към дясната ѝ страна, очите ѝ се спряха върху книгата на Исус Навин, десета глава, и започна да чете високо:

— „И пак им рече: «Не бойте се и не се тревожете, укрепете се и бъдете силни, защото така ще постъпи господ с всички ваши неприятели, срещу които воювате...»“

Тя се замисли.

— Да, разбирам — започна след малко, — аз ще бъда силна с тебе, но не бива да започвам, а да чакам божия глас. Но как можеш ти да останеш тук?

Заклика, когото това предсказание от Библията смути, не можа да отговори бързо.

— Ще се постарая, щом е необходимо — каза той, — по един или друг начин ще се настаня в замъка или в градчето. Никой не ще ми забрани да живея тук! Но трябва ли да остана на служба, или да напусна войската?

— Захвърли тази отвратителна ливрея, този кафтан на робството на амаликците^[2] — пресече го живо Козел. — Неверни са езичниците, идолопоклонниците, звездопоклонниците.

Раймунд отново млъкна.

— Необходимо ми е малко време — каза той по-тихо след малко, — за да бъде приета оставката ми, да продам чина си, да събера, каквото имам, и да дойда в Щолпен. Кашау, който е тук с гарнизона, е мой стар приятел; имам добър предлог, друг не ми трябва.

— Кашау? — попита Козел. — И той като другите роби е слуга на неправдата, палач — тя затвори Библията и се заразхожда из стаята.

— И така, връщай се — каза тя, — не се страхувай за мене. Аз знам, че не бива да се боря срещу, предопределението, нито тебе да предизвиквам към безумна борба с него. Но ти си единственият човек, които ми служи вярно. За награда или за наказание бог сплете твоето предопределение с моето, ти трябва да страдаш заедно с мене, а в момент на триумф да тръгнеш след мене, за да му се радваш.

При това нейно състояние мъчно можеше да се води разговор; Сякаш развълнувана от четенето на Библията, Козел беше забравила какво я обгражда. Заклика постоя на вратата, каза, че пак ще се яви на нейните заповеди, и излезе тъжен.

При кладенеца в двора го чакаше Кашау.

— Какво говори с нея? — попита той.

— Напразно стоях на вратата и не можах да говоря — прошепна Заклика. — Намерих я с Библията, чаках доста дълго, тя не можа да прекъсне молитвата или унеса; ще дойда още веднъж.

— Съмнявам се, че и тогава ще постигнеш повече — добави Кашау, — сега тя търси утеха или по-скоро развлечение в Светото писание. Това е и по-добре. Но как я намирате? Променена ли е?

— Разбира се — отвърна Заклика, който не искаше да се издаде, че я е виждал и друг път след падането ѝ, — как може да не бъде променена? В паметта ни кралицата Козел трябва да бъде по-различна от затворничката Козел, но въпреки това тя и днес е господарка.

Така мина денят — като се разхождаха с Кашау по валовите и около стените и разговаряха за Краков, в който приятелят му беше ходил на два пъти с краля, а също така и за войната. Когато щяха да затворят портите, Заклика се сбогува с приятеля си до следващия ден и отиде в странноприемницата на площада, за да пренощува там. Услужливият съдържател, немец, като видя военен, се разтича, за да му угоди, и искаше да го забавлява с разни приказки, но капитанът бързаше да си легне.

На другия ден, щом отвориха портите, Заклика се върна при Кашау, който го чакаше за закуска.

Козел беше в градинката при цветята и кимна с глава на минаващия Заклика. Този ден тя беше облечена с обикновени дрехи и дори говорът ѝ беше друг, някакъв по-весел лъч играеше по челото ѝ.

— Гледай — каза тя, — сега това са моите деца. Собствените ми бяха изтръгнати! Каква жестокост! Да отнемеш на майката нейната

собственост. През дългите часове на затворничеството само мислено отгатвам колко са пораснали. Сигурно не бих ги познала, а и те биха се извърнали от мене с ужас. Молих да ми позволят поне да ги видя! За съжаление децата са на краля, а не мои! Казано ми бе, че няма да ги видя и няма да ги познавам! А има три същества, толкова мои, колкото могат да бъдат децата на една майка, но тези очи няма да ги видят и тези ръце няма да ги прегърнат! Чувствува ли ти това? Разбира ли как се пръска сърцето ми? Ако ми ги беше взел бог, щях да ги търся в лоното на небесния отец. Земният им баща, моят враг, стои между мене и тях. Милостивият бог ми даде цветята, те ми се усмихват като деца. О, ако бих могла да им изпратя поне цветя! Не, те с отвращение биха отказали да ги приемат! Те ще се страхуват от майка си, ще им кажат, че не съм жива или още по-зле — че съм умопобъркана, луда.

Очите на Заклика се наляха със сълзи.

Козел рядко споменаваше за своите деца, сякаш се страхуваше от това. След като каза тези думи, тя млъкна.

— Върви — каза графинята, — върви и се върни. Съветвах се с Библията и с предсказанието на цифрите; ти трябва да се върнеш и да издържиш тук докрай.

Козел кимна още веднъж с глава и с жест на кралица се сбогува със Заклика.

Така че той нямаше какво повече да прави тук. За маскировка прекара още един час с Кашау и под предлог, че службата му налага, още преди обед се сбогува. Когато минаваше през двора, вече не видя Козел при цветята. Тя стоеше на горния прозорец, облечена като вчера, с книгата в ръка, замислена, замечтана. Графинята дори не хвърли поглед към него, толкова беше вгълбена в себе си и потънала в четене.

Без да се пита каква съдба го чака тук, послушният Заклика, след като се върна в квартирата си в Ошац, се зае да уреди напускането си. Той успя лесно да се освободи от мундира и чина си. Взе, каквото имаше, и през един тъжен есенен ден спря в странноприемницата на Щолпен, като заяви на стопанката, че възнамерява да се засели тук на тихо място. Случи се, че продаваха евтино един дом, капитанът го купи заедно с градината и след един месец вече се засели там заедно с Кашау.

---

[1] Жрица, която е предсказвала бъдещето в храма на Аполон в Делфи. — Б.пр. ↑

[2] Според Библията племе, противник на евреите, победено от еврейския цар Саул. — Б.пол.р. ↑

XII

През 1727 година, три години след злополучния опит на Козел да избяга заедно с Хелм, Щолпен, замъкът и градът, отново вече забравили това, което бяха преживели, пак вегетираха като сред пустиня в спокоен, монотонен и тих селски живот.

По света, в двореца, при краля се бяха променили много неща. За графиня Козел почти беше отмъстено без нейно знание и участие. В нейното тъжно убежище една след друга пристигаха траурни вести, неприятелите ѝ изчезваха от това поле или от света. Нови хора, лица, жени и фаворити се появиха на тяхно място.

Сред тези руини единствено крал Аугуст Силния стоеше, винаги разточително пръскащ злато и търсец забавления, без да ги намери.

Красивата Мариня Денхофова, може би уплашена от съдбата на Козел, след като напразно се помъчи да привърже краля към себе си, накрая реши, че е най-безопасно да се омъжи. Кралят никак не се възпротиви на това. Той винаги се забавляваше най-весело на лайпцигските панаири и ценеше краткотрайните познанства повече от връзките, които биха могли да го обвържат за по-продължително. Чудна красавица, но мълчалива и безжизнена като статуя — Ердмута София Дискау, дъщеря на тайния съветник Дискау от Чеплин, го възхити за момент, но кралят бързо я омъжи за своя хофмаршал фон Лос, понеже реши, че тя е студена като буца сняг. После Аугуст се влюби в Хенриета Остерхаузен, но нейното пасивно покорство го отегчи и снаха му я прати в манастир, откъдето по-късно Станиславски я отведе в Полша като своя жена.

След всички тези краткотрайни увлечения настъпи владичеството на Ана Ожелска, дъщеря на Хенриета Дювал; нейното царуване припомняше някогашния блясък.

Ана Ожелска, в хусарски мундир, обшит със злато, с ордена „Белият орел“, яздеше с краля на военни прегледи и на лов. Край нея кралят разцъфтя и се подмлади. Нови поколения се появяваха в двора. Граф Рутовски^[1] блестеше покрай своята сестра, старите фаворити лягаха в гроба. Фюрстенберг, който със своя облог с Хоим докара

графинята в Дрезденския двор, а по-късно стана неин най-ожесточен неприятел, отдавна вече не беше между живите. Някога благодетелствуван толкова много от владетеля, той постепенно потъваше в забрава. Неговите другари, министрите, които първи почувствуваха какво го чака, го изтласкаха от съвета и го лишиха от всяко активно участие в държавните работи; кралят също му обръщаше гръб. Не му оставаше нищо друго, освен да се отдаде на алхимия, лицемерна набожност и лов, да седи сред горите във Вернсдорф и по време на лов да размишлява колко непостоянно е благоволенieto на владетеля.

Така тоя, който навремето си като наместник ръководеше всички и чрез госпожа Ройс искаше да владее целия двор и дори самия монарх, слезе на най-долното стъпало. След смъртта на жена си той мечтаеше и за кардиналска шапка, но тъкмо когато се готвеше да отиде на Лайпцигския панаир, толкова тихо се пресели на оня, по-добрия свят, че кралят, който по това време беше на панаира, доста късно узна за смъртта на някогашния си фаворит. Това беше по-лошо от шумно сгромолясване, това значеше да надживееш самия себе си.

Дори графиня Ройс му беше отнета преди това от братовчеда Лютцелбург. Влиянието на този кръг, в който Хюлхен, Ройс, госпожа Райхенбах, сестра ѝ и госпожите Шелендорф и Каленберг стояха начело, изчезна напълно. Разпръснаха се или изпомряха.

Фицтум също не беше между живите от една година насам, като преди това прекара няколко години в Швеция, отдалечен от краля. Вместо него неуморно активна беше жена му, сестрата на Хоим, която видяхме да помага на Ана Козел, за да спечели кралското благоволение, но скоро след това започна да действа за свалянето ѝ. Докато самият Фицтум играеше съвсем незначителна роля, госпожа Рахела, както я наричаха, работеше за двама. А като привлече извадения от забравата Вацдорф, тя се изправяше лице срещу лице в бой дори с Флеминг. Нейната омраза към фелдмаршала се бе родила от антипатията ѝ и женската интрига срещу госпожа Пшебендовска, която саксонците за по-лесно наричаха госпожа Бребептау. По времето, когато мъжът ѝ беше посланик в Швеция, госпожа Фицтум му построи дворец на ъгъла на Кройцгасе, който по-късно мина в ръцете на Рутовски. Фицтум се смяташе за най-богатата жена в Саксония и всичко, което имаше, бе придобила сама.

Фицтум свърши трагично.

Година преди това, когато бил във Варшава с краля, чийто шамбелан и адютант по онова време бе някой си маркиз дьо Сент-Жил — както говорят, непризнат син на сардинския крал Виктор Амадеус, — той играел по навик денем и нощем на карти и се скарал с тоя маркиз в преддверието на кралските покои. Фицтум беше на петдесет и няколко години, Сент-Жил — на двадесет и няколко. Играели на едро, избухливият младеж губел и започнал да обижда противника си: от дума на дума се стигнало до ругатни и юмруци. Дигнал се шум, кралят узнал, естествено дал право на по-възрастния фаворит, срязал италианеца и за грубиянско държане го наказал с тримесечен затвор в лайпцигската крепост. Това било и наказание, и благоволение, защото, комендант в Лайпциг тогава беше граф Кастели, вуйчо на маркиза. Забранено му било обаче в бъдеще да се показва в двора.

След като лежал три месеца в затвора, Сент-Жил избягал тайно в Полша и като стигнал в Надажин, изпратил на Фицтум покана за дуел. Фицтум не можел да не я приеме и наредил на всички да пазят най-строгото мълчание, за да не узнае кралят, и на другия ден, 13 април 1726 година, обещал да се яви на дуела.

Вечерта Фицтум бил на вечеря у дъщеря си (княгиня Любомирска), забавлявал се много весело и до полунощ играл на пикет. Два часа по-късно заминал тайно за Надажин, като взел със себе си само един секундант, граф Монморанси.

Рано сутринта между пет и шест часа пристигнал на мястото и изпратил офицера Френойзе да уведоми маркиза, а понеже тогава според обичая се стреляше на коне, възседнал коня си. Дуелиращите се тръгнали един срещу друг извънредно смело, бавно и като се приближили на разстояние един изстрел, маркизът стрелял и улучил Фицтум така: смъртоносно, че той паднал от коня като труп. В същия момент стрелял и Фицтум, но куршумът само одраскал бузата на маркиза и перуката му. Сент-Жил, като не знаел къде да се дене, избягал във Варшава и потърсил убежище в манастира на театините. Дълбоко натъжен, кралят заповядал на маршала си да извадят Сент-Жил от манастира, без да се съобразяват с правото на убежище. Сто и петдесет войници обградили манастира, но в същия момент Сент-Жил, преоблечен като послушник, избягал през Берлин и Лайпциг в Италия.

Тялото на убития беше откарано в семейната гробница, а по пътя всички църковни камбани биеха в негова чест.

Такъв беше краят на първия фаворит.

Флеминг се държеше още, той единствен съумяваше да бъде необходим и да се защити от съдбата, която сполетя съперниците му.

По онова време той строеше дворци, продаваше ги, търгуваше с имоти и мереше златото си с бурета. След като се отърва от Шуленбург и посъветва краля да предаде командването на войските на гениалния си син, Мориц Саксонски, Флеминг мечтаеше да стане курландски княз и да ожени петдесет и осем годишния Аугуст за седемнадесетгодишната пруска принцеса^[2], което щеше да укрепи съюза между Саксония, Полша (превърната в наследствена монархия и разделена) и Прусия. И ако Аугуст II се бе съгласил на този брак, той щеше да бъде осъществен.

Подлият Льовендал, който дължеше на графиня Козел своето издигане, още се държеше, но с всеки изтекъл ден губеше славата и значението си и като воюваше със сто пъти по-силния от себе си Флеминг, пилееше лесно придобитото богатство и вървеше към явен фалит.

Най-сетне Вацдорф, „селянина от Мансфелд“, като се прехвърляше от една страна на друга, доставяйки пари, флиртувайки с Флеминг, не изпускаше дръжката на дворцовата врата, макар че кралят не можеше да го гледа; нуждаеше се от него.

В кралския двор непрекъснато цареше същата страст за забавления и ненаситна нужда от развлечения. Идването на Ожелска предизвика нови празненства, както преди няколко години женитбата на кралския син бе отбелязана с приказно разточителство и пищност.

Сред всевъзможните развлечения, които кралската фантазия си измисляше сама, идваха моменти, когато Аугуст се смяташе за велик предводител и жадуваше за военни подвизи.

През тази година кралят прекарваше прекрасната пролет в Пилниц. Войската беше на лагер, стреляха с топове и изпробваха тежките стенобитни оръдия. Граф Вакербарт придружаваше Аугуст. Говореха за крепостта Кьонигщайн и за извършваните опити по скалите, върху които се издигаше тя. Стенобитните оръдия правеха на пух и прах каменната основа на крепостта.

— И все пак — каза Вакербарт — аз зная едно място с такива скали, които те не биха могли да разрушат; гарантирам за това.

— Къде? — попита Аугуст.

Вакербарт погледна към краля, изглеждаше смутен, че е изтървал тези думи, и мълчеше.

— Къде? — попита кралят.

— В Щолпен, гюлетата не могат да сторят нищо на тамошния базалт, който е твърд като желязо.

— В Щолпен? — възкликна Аугуст и лицето му помрачня. — А, в Щолпен!

Зацари минутно мълчание, кралят се разхождаше неспокойно, виждаше се, че го измъчва някакво хрумване, което той не можеше или не искаше да удовлетвори.

— В Щолпен! — пак повтори той. — Бихме могли да изпробваме стенобитните оръдия по тамошните скали.

Вакербарт погледна тревожно краля, който, сякаш боднат от този поглед, извика:

— Защо да не изпробваме оръдията по базалта?! Та няма да съборим замъка я! А няколко изстрела...

Вакербарт замълча, сякаш чакаше заповеди и не вярваше. Аугуст явно беше засегнат от неговото недоверие и искаше да покаже, че стои над някои детински съображения, които биха могли да му припишат.

— Изпратете, ваша милост, две оръдия в Щолпен — извика той — и заповядайте да разположат батареите срещу тези стълбове; аз сам ще присъствувам утре сутринта на пробата. И така, сутринта — добави той, — преди да стане горещо, защото дните вече са задушни.

Той се извърна и излезе.

Заповедите на краля винаги се изпълняваха мигновено, независимо от всякакви пречки. През нощта изпратиха нареждания и оръдията в Щолпен. Заклика спеше в самотния си дом, когато в полунощ из градчето започна необикновено движение. Конници, коли, военни викаха високо и навлизаха в града с голяма бързина и войнишка дързост.

Капитанът надникна през прозореца, без да може да разбере какво се е случило, но смяташе, че някакъв незнаен неприятел е нахлул през границите на Саксония. По говора обаче позна, че това са саксонци, които със своето непрестанно повтаряно „Herr Jeses“^[3] се

издаваха лесно. Щом видя офицер, капитанът се осмели да го попита като колега какво се е случило и защо са се разбързали така.

— Кралят! Светлейшият господар! — викна офицерът, като гонеше хората. — Кралят пристига утре, тоест утре сутринта ще бъде тук!

— Кралят? В Щолпен?

— Точно така и ако имате хора, изпратете ги с лопати, защото трябва до сутринта да направим насип за батареи. Ще стрелят по стълбовете, за да изпробват силата на гюлетата.

— Къде?! — викна смаяният Заклика.

— О! Къде?! Тук, срещу хълма под замъка! — повтори офицерът, като се смееше. — Не ме ли разбирате?

Разговорът се прекъсна. Заклика започна да се облича с най-голяма бързина. Той не можеше да повярва на ушите си! Кралят, кралят ще стреля, сякаш за подигравка, срещу замъка, в който от толкова години е затворил тази нещастна жертва. Това не беше за вярване, не можеше да се побере в ума му. Кралят в Щолпен!

Какво изпитание за графинята! Косата му настръхна, той пипнешком сграбчи дрехите си и почна да се облича, замаян, машинално. Искаше да тича, да ѝ съобщи това, да я подготви, да я убеди да преживее изпитанието, на което щеше да бъде подложена.

Заклика имаше лесен достъп до замъка, струваше му се, че в тази всеобща бъркотия ще може да се промъкне и да бъде полезен с нещо. Сърцето му се свиваше за съдбата на Козел, сълзи бликаха от очите му.

— Кралят! Кралят! — повтаряше той машинално. — О, това е невъзможно! В последния момент ще се засрами, ще го заболи, няма да дойде. Това е невъзможно! Какво ще стане с нея?

Навън се зазоряваше, когато Заклика затвори дома си и като луд се завтече към замъка.

В замъка всичко беше будно. Вестта, че пристига кралят, разтреса като гръм спящите войници и старши чинове. Войниците гонеха със саби населението от града и съседните села, изкарано от къщите, за да прави бързо насипи за батареите. Плач, викове и високо издавани заповеди се носеха наоколо. Конници кръстосваха пътищата, всички бяха в паника.

Една позиция вече беше започната в ловния резерват при тъй наречената Рьорпфорте, втора — на Ханевалд, в „съкровищната

градинка“ (Amts-Frohns-Gartchen).

Когато Заклика стигна до широко отворените порти, в замъка всичко беше на крак. Чистеха, метяха, изнасяха смет. Комендантът беше пресипнал от викане, офицерите не знаеха откъде да почнат. Около кулата „Свети Йоан“ всички прислужници на графиня Козел стояха, наметнати кой с каквото намерил, така както бяха скочили от сън, смятайки, че замъкът гори. Бяха като замаяни, питаха се едни други какво е станало и какво трябва да правят. В отворения прозорец се показва бледата Козел, Заклика се завтече по стъпалата полужив, като кършеше ръце.

Козел го посрещна на прага със стиснати уста, пяла разтреперана.

— Кралят! — извика тя. — Кралят! О! Разбирам! Кралят иде при мене...

— Госпожо — пресече я Заклика, — кралят иде, за да изпробва гюлетата на оръдията си по стълбовете на възвишението.

Козел се засмя.

— Прост, наивен човече! — извика тя. — И ти вярваш в това?! Аз го сънувам от седмица. Моят дух блуждаеше над него и го привлече. Той е търсил предлог. Желаете да ме види. Той знае, че аз го обичам, че ще му простя. Той е свободен, той иска да се ожени за мене, както е дал дума. Нека ме облекат като за сватба, като за най-голямо тържество. Искан да бъде красива! Искан да му припомня онази Ана, пред която коленичеше. Кралят! — повтори тя с възторг. — Моят крал, моят господар!

И плесна с ръце.

Заклика стоеше ням, вцепенен, с наведена глава.

— Повикай слугите ми — добави тя, — нека дойде Лина, нека извади дрехи от сандъците ми.

И като хвана в ръце разпуснатата си черна коса, която падаше върху бялата ѝ шия, тя се разтича из тясната стаичка.

— Викай слугите ми, бързо! Той може да пристигне всеки момент! А аз няма да бъда готова! Моят крал! Моят господар... Аугуст!

Заклика изтича, повика прислугата, а сам седна на стъпалата и ням, оболял, полумъртъв, не можеше вече да мръдне от мястото си.

Врявата в замъка беше неимоверна. Разсъмваше се. Брояха минутите, брояха секундите, безмилостни бичове шибаха работещите да бързат. Позициите растяха пред очите, но и денят наближаваше страхотно бързо. Най-прекрасната на света майска утрин изгряваше над долините и планините, от които към небето се издигаха леки мъгли. Дърветата ухаеха, поръсени с роса, аромат довяваха цъфналите ливади, цялата природа, като щастливо дете в люлка, се будеше с усмивка на уста. Сред това велико спокойствие на природата всичко в замъка жуژهше, суетеше се, гъмжеше като в разбунено гнездо на оси.

Войниците обличаха мундири, грабваха оръжието, началниците вадеха най-новите си униформи. Комендантът с ужас узна, че противно на обичая от Пилниц нямаше да докарат нито кралска трапеза, нито кухня, нито продукти, а пък светлейшият господар трябваше да се посрещне с нещо. Какво да намери тук, което да бъде достойно за господарската уста? Естествено взеха няколко парчета от ловния резерват, намери се бутилка вино, но колко лагерно проста щеше да се види масата на господаря, свикнал на такова великолепие?

И наистина имаше само една стара чашка със саксонски гербове, достойна за устата на господаря, а блюдата, чиниите и всичко друго говореше за бедността на домакина. Свещениците им заеха една покривка за маса от черквата, странноприемницата също им даде доста, трябваше някак да се мине без останалото.

Стенобитните оръдия бяха поставени върху предназначенията за тях набързо издигнати позиции. Часът вече минаваше четири, времето течеше с поразителна скорост. Всеки момент светлейшият господар трябваше да се яви, защото бе съобщил, че от Пилниц ще тръгне преди разсъмване. Комендантът изпрати едно дете на седмовърхата кула, за да му даде знак, когато забележи по пътя от Пилниц облак прах.

Артилеристите предварително насочиха оръдията така, че гюлетата със сигурност да ударят в базалтовите стълбове. Това забавление им се струваше напълно господарско, защото нямаше да послужи за нищо, но капризът на краля трябваше да бъде удовлетворен. От много векове тук се пазеше предание за някаква приказна обсада, през време на която гюлетата отскачали и падали върху нападателите.

Всичко беше строено и комендантът правеше преглед на скромните си сили, когато момчето от кулата даде сигнал.

В същия момент кметът, съветниците, гражданите със знамена и под строй, с ръждясалите ключове от хамбара на общината, излязоха на пътя. По камбанариите хора очакваха знак, за да приветствуват господаря със звъна на всички камбани. Всичко живо в градчето, облечено празнично, бе изпълнило площада и улиците.

Видимият отдалече облак прах се приближаваше бързо, най-сетне забелязаха движещия се отпред в бърз тръс снажен, красив, великолепен мъж. Зад него летяха адютанти, малка свита и неколцина поканени гости. Малко по-назад втора група бързаше, сякаш да догони първата.

Глухо мълчание зацари сред редовете, чакаха. Все по-ясно можеше да се забележи светлосиният кафтан на краля с извезаната върху него звезда на „Белия орел“.

При портата кралят едва кимна на кмета и съветниците, наведени доземи, и продължи направо по пътя за замъка. Тук при вратите стоеше гарнизонът, биеха барабани и комендантът излезе да рапортува. Но кралят изглеждаше смутен, неспокоен и в лошо настроение. Той дори не се обърна към никого. Насочи коня към батареята при Рьорпфорте в ловния резерват и погледа малко, без да каже нищо; после тръгна към Ханевалд под крепостта. Пред тази батарея се издигаше най-мощната маса от черни стълбове, сякаш свързани в огромен сплит. Оттук се виждаха кулите, стените и прозорците на кулата „Свети Йоан“, в които се мяркаше бяла фигура. Но кралят не смееше да вдигне очи. След кратко време той пое обратно към ловния резерват.

Точно в този момент от Дрезден пристигна Вакербарт и се присъедини към краля, който беше явно разсеян и помръкнал. Вакербарт застана зад него, без да говори нищо. Аугуст бързаше, даде знак, артилеристите се приближиха до оръдията и се чу страхотен гръм, отразен от околните хълмове.

Острото ухо би доловило заедно с този гръм странен вик, сякаш на отчаяние и болка. Кралят и придружаващите го обаче не можеха нито да чуят, нито да видят нещо, защото цялото им внимание беше насочено към оръдието и бастиона, срещу чиито основи насочваха огъня.

Първият отправен срещу базалтовата стена изстрел наистина направи дупка в нея, но желязното гюлле се пръсна на няколко

парчета. Комендантът ги донесе на светлейшия господар. Аугуст ги изгледа и мълчаливо поклати глава. Вторият изстрел беше вече насочен срещу самите стълбове, които израстваха от земята в подножието на бастиона. Гюллето се разби и паднаха само няколко късчета камък, които, изглежда, бяха откъртени от по-рано.

Кралят сякаш се запалваше все повече и заповяда да стрелят трети и четвърти път срещу скалите, които стърчаха малко по-високо. Резултатът беше същият, гюллетата се пръсваха, а камък се откъртваше само оттам, където улучваха. Стълбовете издържаха. При всеки изстрел пръскащите се гюллета и парчета камъни хвъркваха нагоре и падаха, без да ранят никого, освен кралския кон, който държаха при Рьорпфорте; удари го камък в крака и леко го нарани. При третия изстрел парче от разбитото гюлле, тежко около шест фунта, прехвъркна през стените към градчето и падна върху сушилнята за слад^[4], като проби покрива, тавана и скелите чак до земята. Комендантът, щом видя това, веднага се завтече да види какви са щетите и донесе гюллето с парчетата дърво на светлейшия господар, който благоволи да го разгледа.

От батареята при Ханевалд дори не стреляха, тази проба вече бе омръзнала на краля.

От първия момент, щом чу за краля, Козел беше като замаяна. Най-напред в сърцето ѝ бликна надежда, че Аугуст, закопнял, пристига тук за нея. Тя се облече с трескава бързина, с най-голямо старание, дълго се гледа в огледалото, като се усмихваше сама на себе си.

— О, не, невъзможно е да бъде другояче — шепнеше тя, — аз съм уверена, че той иде при мене. Нима може да стреля за забавление по тези стени, сред които аз седя затворена? О, не! Това е краят на моето затворничество, началото на моя триумф.

Козел тичаше от прозорец на прозорец. От единия се виждаше пътят за Пилниц и на него — Нидертор. Забеляза облака прах, сърцето и биеше, тя плачеше. Изведнъж се чува камбани, барабани, кралят пристигаше; тишина. Козел притисна сърцето си с длан, чакаше. Струваше ѝ се, че ще го чуе по стъпалата, че ще го види на вратата, изпълнен с благосклонност и милост. Много продължи след това зловещото мълчание. Изведнъж се разнесе гръм и вик. Козел падна на земята. Внезапно скочи като побесняла, разярена, с разчорлена от падането коса и се втурна към масичката.

От вълнение разтрепераните ѝ ръце почти отказваха да ѝ служат. Тя издърпа чекмеджето, разви една копринена кърпа, извади пистолета, с който никога не се разделяше, и го скри в широкия ръкав на роклята си.

Като умопобъркана се завтече към най-близкия прозорец и се огледа наляво и надясно. От тази страна се чуваха гърмежите и грохотът сред скалите, отломъци от които долитаха до прозореца. Козел се изправи, очите ѝ горяха в огън, ръцете трепереха, гърдите се повдигаха бурно. Тя чакаше.

След всеки изстрел се хващаше за главата, сякаш не вярваше нито на ушите, нито на очите си. Лудешки смях излизаше от устата ѝ, сълзи издуваха клепачите ѝ.

След четвъртия изстрел зацари тишина. И дълго беше тихо. Козел не мърдаше от мястото си, а в дясната си ръка държеше, стискаше пистолета.

Тя вече едва стоеше, изтощена от чакането, когато на пътя под прозореца се чу конски тропот. Козел се надвеси до кръста, гледаше.

Беше той! Аугуст! Яздеше сам, препускаше по пътеката край самите стени.

Тя викна, той вдигна глава, спря се и долепи ръка до шапката си, ням, бледен, стоеше така и обуздаваше коня, който се дърпаше в ръцете му. Графинята се наведе към него от прозореца, сякаш искаше да се хвърля.

— Кралю! Господарю! Милост!

Аугуст не отговори, Козел се усмихна.

— От тебе ли да се надявам на милост, жесток подлецо! Ти, който потъпкваш думата си и наказваш тези, които настояват да я изпълниш! Милост от тебе? Какво значи за тебе човешкият живот, какво е за тебе човешкото сърце? Затворничката Козел те презира, отвращава се от тебе, проклина те! Тебе и твоето потомство, и държавата, и името ти! Умри, негоднико!

В същия миг тя извади пистолета и стреля в краля. Из замъка глухо отекна гръм и смях. Козел падна. Кралят се вцепени, като чу свистенето на куршума, който закачи шапката му, но се овладя, поклони се с усмивка и пусна коня в галоп.

Нищо чудно, че после отказа да остане на закуска у коменданта и веднага замина мрачен за Пилниц.

-
- [1] Граф Фридрих Аугуст Рутовски (1702–1764) — извънбрачен син на Аугуст II и туркинята Фатима. — Б.пол.р. ↑
- [2] Вилхелмина Хохенцолерн. — Б.пол.р. ↑
- [3] Господи боже (нем.). — Б.пр. ↑
- [4] Ечемик за производство на бира; малц. — Б.пр. ↑

XIII

Когато ужасен от гърмежа и врявата, влезе в стаята на Козел, Заклика я намери да лежи на земята бледа, в безсъзнание. Край нея се търкаляше пистолетът, който още димеше от изстрела. Той се досети за всичко. Прислужничките също дотичаха да свестяват господарката си, която изглеждаше мъртва.

Много хора чуха гърмежа, но Аугуст на никого не каза нито дума за него. От това подразбраха, че не бива да се разправя за тази история. Мина много време, докато графинята, потресена от случката, се успокои и се върна към по-раншния си начин на живот. Тя знаеше, че сега вече няма на какво да се надява: съдбата ѝ беше решена завинаги.

Затова няма нищо чудно, че сред този дълъг, монотонен затворнически живот в нея навремени се чувствуваше като че ли някакво умопомрачение, някаква отнесеност и лудост.

Но примирила се привидно със съдбата си. Козел и след 1727 година не се отказа от надеждата за освобождение. След една година, получила от Заклика значителна сума от продадените скъпоценности, тя, без да се съветва с него и без да му каже нищо, се помъчи да избяга, като подкупи хората около себе си. Един ден късно есента се спусна от жилището си в кулата, разчитайки на обещанието да ѝ помогнат да се изкатери по зида при градинката. Евреи — амбулантни търговци, които бе ангажирала за тая цел срещу щедро възнаграждение, неумело ѝ помагаха при това бягство. Тя беше вече от другата страна на стената, през която смело премина по лека въжена стълба, когато стражата дочу лекия шум в подножието на кулата и веднага алармира охраната. Комендантът дотича и преди графинята да се отдалечи малко от замъка, я хванаха, откараха я обратно в жилището ѝ, пред което отново поставиха стража.

Не забраняваха обаче на тия, които идваха в Щолпен, да се виждат с нея, а малко по-късно — и да излиза денем в градинката.

Заклика продължаваше да седи в градчето за щастие, без да буди подозрения, понеже живееше спокойно, а в последните събития дори

нямаше пръст. Козел му даваше различни поръчения, но досега не беше искала от него да ѝ помогне за бягство.

Следващата година нещастната затворничка се раздразни от вестта за блестящия, по-блестящ може би от когато и да било карнавал в Дрезден по повод посещението на Фридрих Вилхелм, придружен от сина си Фридрих Велики. Гостуването им продължи четири седмици.

Няколко дни след пристигането си Фридрих писа оттук на Зекендорф^[1]: „Тук цари такова великолепия, та смятам, че навярно и у Людовик XIV не е било по-голямо, а що се отнася до разпуснатостта на нравите, макар да съм тук само от два дни, трябва да призная, че през живота си подобно нещо не съм виждал.“

Помпозните тържества започнаха на 13 януари и продължиха цял месец. Пруският крал бе посрещнат от Флеминг в Елстерверде и оттук изпратиха за сина на Фридрих, когото Аугуст също канеше.

На другия ден кралят и синът му дойдоха от маскарада у фелдмаршал Флеминг, за да приветствуват госта. Следващите дни минаваха в уморителни забавления, комедийни представления, балетни спектакли, в показване на сбирки и скъпоценности. На централния площад един ден устройваха надбягвания, на следващия — надпреварване за пръстен, хвърляне на метални копия и т.н. Избухналият пожар в оръжейната, който принуди гостите да избягат от жилището, не попречи на забавленията. Качваха се на въртележки, на които кралят се появяваше облечен по полски, в златна дреха с галони, с бели и сини пера. Ловните излети и разглеждането на замъците нимаха край. Козел знаеше за всички тия хрумвания, които се повтаряха още от времето, което тя добре помнеше.

Ожелска флиртуваше с Фридрих Велики, който се увлече силно по нея, а кралят от ревност ѝ отплащаше с разни номера. Затова по-късно, когато пише за него, Фридрих казва:

„Полският крал е най-фалшивият от всички монарси в света и буди у мене най-голямо отвращение; той нито почита, нито вярва в нещо, за него измамата е единственият закон, а личният му интерес и скарването на другите — предмет на непрекъснатите му усилия. Но той само веднъж успя да ме подведе, повече няма да успее.“

Въпреки тях си чувства двамата пруски Фридриховци прегръщаха Аугуст и се шегуваха най-сърдечно. Един ден крал Аугуст заедно с княгиня Тешен игра ролята на домакин и ръководи представлението, в което участваха френска селянка (жената на престолонаследника), италиански комедиант (Ожелска), миньори (Рутовски и госпожа Мантойфел, по баща Блудовска), както и норвежки селяни (фелдмаршал Флеминг и жена му, по рождение княгиня Радживилувна). Пруският крал беше преоблечен като Панталоне^[2], а Фридрих Велики — като норвежки селянин. Кралят се отличаваше с необикновената си любезност към гостите и с нечувано богатото си облекло, покрито с брилянти. Между тях блестеше купеният преди петнадесет дни превъзходен брилянт от около двеста карата.

Прекарал цял месец сред такива забавления в Дрезден, пруският крал пише поверително до Зекендорф:

„Намирам се в Дрезден, скачам и танцувам и съм много по-уморен, отколкото ако всеки ден преследвах по два елена. Връщам се вкъщи изтощен от преживените удоволствия. Разбира се, тук не се живее по християнски, но бог ми е свидетел, че от това не съм изпитал никаква наслада и се връщам чист, както дойдох.“

Забавленията нямаха край.

Най-великолепното и като че ли последното развлечение беше лагерът в Мюлеберг край Елба, който трая цял месец и който поетите възпяваха, но пък други скрито осмиваха. Самото място за лагера, разчищено сред гората, имаше три мили обиколка.

Докараха селяни и миньори, които изсякоха дърветата до дънер. Двадесет хиляди души пехота и десетхилядна полска и саксонска конница отседнаха тук на бивак. Всички бяха с нова екипировка и обучени по френски маниер. Най-великолепно изглеждаха конните гвардейци, *grands mousquetaires*, конните гренадири, конната гвардия, спахиите и казаците, а от пехотата — еничарите и лейбгвардейският гренадирски батальон на Рутовски.

Еничарите имаха униформа от златно ламе, а батальонът на Рутовски, съставен от най-едри хора, възхити безкрайно пруския крал. Аугуст беше установил главната си квартира в Цайтхайн, в набързо издигната дървена, но огромна сграда на два етажа със сутерен, покрита с декоративно платно. За целта специално бяха докарани шестима декоратори от Италия. Над знамето се развяваше надпис:

OTIA MARTIS^[3]

Освен този малък дворец кралят имаше и две огромни палатки.

Гости на краля отново бяха пруският крал и синът му, както и множество чужденци, между които петнадесет посланици, шестдесет и девет графове и тридесет и осем барони.

Дори от Франция пристигна маршал дьо Сакс.

Тук повече се забавляваха, слушаха музика, танцуваха и палеха фойерверки, отколкото да правят военни учения. На едно от тукашните пиршества беше поднесен оня прословут пастет или сладкиш, дълъг шестнадесет лакти и широк шест, за който употребили седемнадесет корита брашно. Докараха сладкиша с кола, теглена от осем коня, а за нарязването му използваха дърводелец. Всички тия хрумвания неуморният Аугуст измисляше сам и лично се занимаваше с изпълнението им. По-късно славният Цуки гравира историята на мюлбергските чудеса за удивление на потомците. Придворният поет Кьониг ги възпя, а Фридрих Велики безмилостно се подиграваше с тях.

За всичко това се носеха и разпространяваха слухове из страната, населението и слугите ги повтаряха жадно, а Козел, която също беше принудена да ги слуша, горчиво се усмихваше на тия тържества, които светотатствено, безвкусно повтаряха досущ като две капки вода ония, които Аугуст бе устройвал за нея.

Дразнеше я това равнодушие на краля и будеше у нея желание да се изтръгне от веригите и да му отмъсти за своята участ и неговата невярност.

Ето такива дни на лудост и безпокойство я връхлитаха, а после отново я овладяваше безсилие.

Няколко пъти вече ѝ беше на устата да каже на Заклика: „Сега е твой ред!“ Той също чакаше тия думи. При него винаги всичко бе готово — беше сам-самичък, можеше да умре.

След толкова години, прекарани в Щолпен, мястото и хората му бяха добре познати. След всеки несполучлив опит за бягство той мислеше как да осигури успеха на следващия. Това бе единственото, което го занимаваше. Не искаше обаче да изложи Козел на опасност и чакаше.

Един ден, когато евреи донесоха на графинята заедно с разни стоки и хамбургския вестник, в който бяха описани последните забавления по време на гостуването на пруския крал в Саксония, а между другото и въртележката, за пръв път измислена някога за нея, Козел се възмути, очите ѝ, както винаги, когато биваше развълнувана, заискриха, тя прочете описанието, предадено с удивително надут стил, смачка вестника и го стъпка.

Заклика дойде точно в това време. Тя дълго се разхожда замислена.

— Имаш ли още желание да рискуваш живота си за мене? — попита тя тихо.

— О, винаги! — отвърна Заклика просто.

— Имаш ли някакъв начин да ме спасиш?

— Ще го търся.

— Жал ми е за тебе, ти ми беше най-верният — рече тя, — но не съжалявам себе си, готова съм сама да загина. Трябва да се изтръгна оттук, трябва!

Раймунд стоеше замислен.

— Нужно ли ти е много време?

— Не мога да пресметна — отговори Заклика, — трябва веднъж да се започне така, че замисленото да сполучи.

Козел кимна в знак на съгласие, Заклика излезе и без да се отбива при никого, се измъкна извън ловния резерват, защото искаше насаме да събере мислите си. Той отдавна имаше най-различни планове, всеки му се струваше най-добър и все пак всеки имаше някакво слабо място.

Всички предишни опити се проваляха, защото бягството се разкриваше преждевременно. Сегашното трябваше да се организира така, че да не бъде разкрито, докато Козел не се намери отвъд границата. Необходимо беше да се заличат следите на бягството и да се заблудят преследвачите.

За нещастие Заклика нямаше никого, който да му помогне, освен няколко познати му венди, верни, но боязливи и несръчни. Той можеше да разчита на тяхната честност, ала в никакъв случай на хитростта им.

Реши, че най-подходящо време за бягство ще бъде моментът, когато в замъка най-малко можеха да го очакват. И си каза: „През деня.“

При портите на замъка не се контролираше строго кой влиза или излиза; пускаха търговци при графинята, при коменданта, а на мъжете не обръщаха никакво внимание.

И Заклика прецени, че навечер в облачен или дъждовен ден Козел, наметната с военния му плащ и с нахлупена върху очите фуражка, ще може смело да излезе и стражата няма да я спре. А той ще върви на няколко крачки след нея, ще я изведе извън ловния резерват до яздитните коне, които ще възседнат, и през храсталаците и гората ще се насочат без път към планините. По онова време горите се съединяваха с ловния резерват, а с конете щеше да ги чака Хавлик.

Няколко дни Заклика мислеше и обмисляше, но нищо по-добро не можа да изнамери.

После дойде при графинята и ѝ съобщи плана си.

Тя се вкопчи здраво в този план, който намери за много сполучлив.

— Още в първия дъждовен ден, няма защо да протакаме — възкликна тя, — трябва да опитаме! Аз съм решена да се отбранявам, надявам се, че и ти няма да позволиш да те хванат с голи ръце; затова ще трябва да се въоръжим.

— Предполагам, че няма да има нужда от това.

Козел не отговори нищо.

Няколко дни небето беше чисто. Заклика идваше всеки ден, подготвяха се. Той предвиждаше, че вече няма да се върне тук, затова продаде на безценица дома си и обърна в пари всичко, което можеше.

Най-сетне късно в четвъртък небето се покри с облаци и изглеждаше, че няколко дни времето ще бъде дъждовно. Заклика умишлено се въртеше из замъка, наметнат с плащ, влизаше и излизаше от крепостта, за да привикне войниците, че не обича да отговаря на въпроси. Подготовката вървеше много добре. В петък още от сутринта валеше дъжд; когато започна да се здрачава, всичко беше готово. Слугите на Козел бяха пуснати да отидат в градчето.

Наметнатата с войнишки плащ, с нахлупена на главата фуражка, прегърбена, Козел се приближи до първата порта — „Свети Донат“ — и никой не ѝ обърна внимание. При втората войникът я изгледа, но я пусна, без да каже нищо.

След няколко минути, облечен почти по същия начин, Заклика мина бързо през първата порта, при която не срещна никого. При втората войникът започна да мърмори:

— Колко сте вие тук? Току-що мина един, сега пък втори!

Заклика откри лицето си.

— Дявол те знае — обади се войникът, — видях само, че един влезе, а двама излизат.

— Какви двама?

— Да не съм сляп?

Без да му обръща повече внимание, Заклика тръгна към изхода, но войникът го спря.

— Но мене тук ме познават всички — каза той, като се смееше, — какво искате?

— Иди се обясни с коменданта, иначе няма да те пусна.

Започнаха да се карат, вдигна се врява, дотича вахмистърът. Заклика му се оплака учтиво, че такова нещо още не му се е случвало. Пуснаха го. След няколко мига той изчезна в храсталаците зад ловния резерват, но войникът продължаваше да мърмори.

— Какво си се заял с него? — попита вахмистърът.

— На пост трябва да броя колко влизат и колко излизат; с такъв плащ влезе един, а излязоха двама. А първият изглеждаше така, като че ли изобщо не е войник. Ами ако е била Козел — добави той, като се смееше.

— Ами, плешиш само! — каза вахмистърът неспокойно. Спря се, помисли и тръгна към кулата „Свети Йоан“. Тук той узна от слугата в кухнята, че на всички жени било дадено разрешение да отидат в града.

Завтече се на — втория етаж, стаята беше тъмна и празна, на третия също нямаше никого. Да търси в градинката, при тоя дъжд, нямаше смисъл. Вахмистърът загуби ума и дума и се завтече при коменданта. Той изтича с хората си най-напред под кулата, претърсиха всичко. Нямаше вече никакво съмнение, че Козел е избягала. Биха тревога и комендантът, след като раздели хората си на няколко групи, се втурна в отчаяна гонитба.

В това време Козел тичаше към конете, които трябваше да чакат на уговореното място, но в бързината тя се обърка. Заклика дотича до тях, а нея още я нямаше. Отчаян се спусна да я търси, но не смееше да я вика, защото вече се чуваше, че биат тревога.

След като загуби доста време, зърна я да стои под едно дърво, изпаднала вече в униние; той я хвана за ръката и я заведе при конете. Козел вече се бе съвзела и се метна на седлото. Заклика точно хващаше коня за поводите, когато хора от стражата ги настигнаха и обградиха. Заклика не можеше да се предаде, без да се отбранява; извика на графинята да бяга, а сам се изправи с пистолети и сабя за борба.

Екнаха няколко изстрела, изсвистяха край него и ударен от куршум право в челото, добрият и честен Заклика се повали със стон на земята. В същия миг един войник хвана коня на графинята, която повали мъртъв нападателя, но веднага се завтече втори, трети ѝ тя трябваше да се предаде.

Комендантът дотича, когато вече два студени трупа лежах на окървавената земя, а трети ранен агонизираше.

— Госпожо графиньо — извика той, — пресметнете колко човешки живота струват вашите напразни бягства!

Графинята не му отговори нищо.

Тя скочи от коня и се приближи до проснатия труп на Заклика. Целуна го с бледата си уста по кървавото чело. Той инстинктивно притискаше ръката си до гърдите, където държеше поверения му документ за обещанието на краля, Козел го извади от пазвата му и го прибра.

Откараха я в замъка мълчалива и потънала в мисли. Тя дълго не се освободи от това състояние. Седеше по цели дни, унесена в Библията, и будеше съжаление дори у тия, които се отнасяха най-равнодушно към съдбата ѝ. Нареди да се устрои погребение на Заклика и за тая цел прати пари.

— За моето погребение никой няма да се сети — каза тя, — дори децата ми, защото не ме познават. Сама съм на света.

Когато ставаше всичко това, Козел беше вече на четиридесет и девет години. Както твърдят съвременниците ѝ, нейната хубост устояла на годините и страданията. Тя беше още красива, чертите на лицето ѝ бяха запазили някогашната си прелест, а очите ѝ не бяха загубили блясъка си.

Оттогава тя престана да излиза в градинката си, обгради се с книги, четеше Библията, изучаваше кабадата, поръча да ѝ превеждат староеврейски книги; като не можеше да убие себе си, убиваше времето. Това бяха последните години от владичеството на Аугуст II, през който той усърдно подражаваше на своя първообраз — Людовик XIV. Блестящите забавления и лукс отстъпиха донякъде на други фантазии: огромни строежи, издигане на грамадни обществени сгради и дворци.

Заповядано бе Дрезден, дотогава доста невзрачен дървен град, да се преизгради от тухли и камък или къщите да бъдат продадени. Най-напред на стария площад издигнаха общински дом. Флеминг, Фицтум, Вакербарт, Сулковски трябваше да си построят дворци, От Флеминг кралят откупи Японския дворец, който по-рано се наричаше холандски. Садяха градини, строяха казарми, проектираха паметници. Прекрасният Цвингер, истинско бижу, беше вече завършен; той всъщност щеше да бъде само двор на грамадния нов дворец. Прелестните портокалови дръвчета, които сега красят Цвингера през лятото, имат твърде интересна история. През 1731 година кралят изпрати научна експедиция в Африка, където за баласт нахвърляха в кораба четиристотин отсечени дървета; мислеха по-късно да ги използват за дърводелски материал. Опитаха се обаче да ги засадят и по-голямата част се хванаха.

В околностите на Дрезден се издигаха замъците Морицбург, Хубертсбург, летни къщи в Пилниц и т.н.

През 1771 г. представиха с голям успех операта „Клеофида, или Александър в Индия“, в която участва седем пъти прекрасната Фаустина, прочута певица, но след седмото представление мъжът ѝ реши, че е по-добре да заминат за Италия, за да продължи тя музикалното си образование.

Макар че саксонците нямаха много права, за които можеха и биха се осмелили да претендират, и макар че Аугуст не допускаше да мечтаят за свободи, подобни на ония, поради които Полша му стана отвратителна, все пак той разреши за представителност да бъде свикано тази година саксонското събрание и то се събра през август с голяма церемониалност, а Любомирски, Сапеха, Чарториски и подканцлерът Липски^[4] бяха свидетели, че заседанията тук протичат при пълен ред, спокойно и според програмата.

През есента кралят замина за Полша, посрещнаха го много първенци в Лович и се настани във Виланов. Тук празнуваха Свети Хуберт. Следната година в Дрезден отново бе устроен карнавал с панаир. Кралят пак тръгна за Полша, откъдето изпратиха дванадесет чифта зубли за ловния резерват в Крейерн, но те измряха, без да дадат потомство.

Светлейшият господар не обичаше клюките и постъпи сурово с майор д'Аржел, който от Париж изпращаше пасквили във Варшава. Счупиха шпагата над главата му, палачът му удари плесница, натика клеветническите писания в устата му, а после го изпратиха за цял живот в гданската крепост.

В Дрезден строяха много, започнаха дом за инвалидите по образец на парижкия Дом на инвалидите и много други строежи. Виланов също подновиха за краля и тук по образец на лагера край Мюлберг уредиха чудесен полски лагер.

Това обаче не помогна срещу хроничната неприязън на краля и сеймът беше закрит. Шляхтата съвсем не познаваше краля, а и той не можеше да я понася. За да подслади огорчението си, Аугуст ходеше с Фризен и Брюл да разглежда сградите, издигани от две хиляди работници: пирамидното здание, Японския дворец, казармите, черквата, крепостта. Кралят старееше, при все че винаги искаше да изглежда млад. Още в 1697 г. при падане, когато искаше да се покаже пред княгиня Любомирска, той си беше счупил опасно крака. Препоръчаха му да се пази, но той съвсем нямаше такова намерение. През 1727 г. трябваше да отрежат един гангрениясал пръст на крака му, а хирургът Вайс, който се зае с тази операция, рискуваше главата си, ако не успее. Но операцията мина щастливо, въпреки това кралят вече едва можеше да се държи на крака и когато разговаряше с дами, трябваше да седи на табуретка.

През последната година той пак празнува по случай любимия си новогодишен панаир в Лайпциг и разгледа докараните коне. После откри тържествено карнавала в Дрезден, но понеже датата за сейма наближаваше, на 16 януари тръгна за Варшава.

Пътуването през зимата, едно удряне на крака при слизване предизвикаха гангрена и след три дни кралят почина. Удивително е, че при такъв живот достигна шестдесет и три годишна възраст.

По-горе ние приведохме много мнения за Аугуст, които донякъде съвпадат в оценката на характера му.

Няколко години след смъртта му граф Шуленбург, помолен от Волтер, писа за Аугуст II:

„Безспорно е, че крал Аугуст Полски беше един от най-образованите монарси, каквито можем да си представим; той умееше да взема правилно становище по разни въпроси и имаше изключителен дар за ориентация; притежаваше необикновена сръчност и енергия, беше много трудолюбив и прилежен (!) като частно лице, което иска да постигне нещо; който не го е виждал при различни обстоятелства, едва ли би могъл да повярва до каква степен умееше да се преструва и симулира; той беше рядко способен да схваща всичко и да насочва работите според своето схващане. Освен това разбираше от голяма и малка война; седнал на кон, отлично чертаеше карти, познаваше добре всякакъв вид фортификации, знаеше как се атакува и как се отбранява крепост; при всеки отделен случай отлично умееше да дава правилни разпореждания и инструкции; най-сетне, владееше артилерийското дело както тези, които по призвание се занимават с него.“

Единственият син на Аугуст, получил странно възпитание, държан между протестантството и католицизма, за да може според нуждата да изповядва едното от тях, прекара няколко години извън Саксония и при това пътуване беше окончателно спечелен за католицизма от йезуита Салерно. В двора на Людовик XIV го намираха много скромен, боязлив и разумен. Едва през 1717 година

беше публично обявено, че е приел католическото вероизповедание, на което остана верен.

Това потвърди женитбата му с австрийската принцеса Мария Жозефина. След седемгодишно отсъствие младият курфюрст се завърна в Дрезден с жена си.

Аугуст III напълно се различаваше от баща си по навици и характер: беше набожен, скромен, необикновено ленив, но също обичаше забавленията и особено лова. Съвременниците му признават, че е бил разумен и имал здрави разбирания, но изпитвал отвращение към всякаква работа.

Властвуването на Брюл и Сулковски се предричаше още от по-рано — през последните години на Аугуст II. Предполагаше се, че по-скоро вторият от тях ще бъде оня всемогъщ министър, какъвто по-късно стана първият.

Когато вестта за смъртта на Аугуст II стигна от Варшава до Саксония и я обявиха по цялата страна, а младият курфюрст положи клетва, тогавашният комендант на крепостта Щолпен лично дойде да съобщи това на графиня Козел.

Тя дълго стоя няма и втрещена, после отчаяно закърши ръце и се хвърли с плач на земята.

Неволята, жестокостта, изоставянето, изпитаните несправедливости не бяха успели да убият в женското ѝ сърце любовта, която хранеше към покойния крал. От този момент той отново беше нейният любим Аугуст ѝ всичко лошо потъна в забвение.

След пет или шест дни от Дрезден пристигна някой си Хенике, който по-късно направи блестяща кариера. Той нареди да съобщят на графиня Козел, че идва като пратеник на курфюрста. Когато се появи на прага, тя седеше както обикновено над книгите си.

— Изпратен съм при ваша светлост — заяви той — от всемилостивия господар да ви съобщи добрата новина, че сте свободна и можете да се заселите, където желаете.

Козел потърка челото си с ръка.

— Аз? Свободна? — попита тя. — Че защо ми е днес свобода? Хората ми станаха чужди и аз им станах чужда, и на тях, и на света. Къде да отида? Нямам дом, всичко ми взеха! С кого ще живея? Никой не ме познава. Да не искате да ме направите за смях, да сочат с пръст оная графиня Козел, пред която всички свеждаха глави?

Хенике мълчеше.

— О! Не, не! — повтори тя. — Не, не желая свобода, няма и къде да се дяна. Моля да ме оставите тук. Аз се сраснах с тия стени, всичките си сълзи излях в тях, не бих могла да живея другаде. Оставете ми, моля, тоя кът; аз няма да живея още дълго.

Хенике отговори само, че ще докладва на всемилостивия господар молбата на графинята.

Лесно можем да се досетим, че ѝ разрешиха да остане тук. През 1733 година графинята беше на петдесет и три години. След такива болезнени перипетии тя не очакваше, че ще живее дълго.

Но никой никога не е отгатнал предопределението си.

Графиня Козел се устрои удобно в кулата „Свети Йоан“ и в градинката до нея. Главното ѝ и любимо занимание беше четенето на староеврейски книги, литература от Изтока, кабалата. Непрекъснато се ограждаше с евреи и те я снабдяваха с всичко, от което се нуждае. Субсидията от три хиляди талера ѝ стигаше за издръжка, за набавяне на книги и изкупуване на неприличните, сатирични медали, които Аугуст II бе заповядал да изсекат след един облог с нея. Купуваше също редките талери със своя герб и с герба на краля. Тя беше измолила от него да ги секат, когато още смяташе, че има правата на негова съпруга. Изсечени бяха в съвсем малък брой. След смъртта на Козел в креслото ѝ бяха намерени няколко десетки такива монети.

В затвора и на свобода тя запази своята гордост и се държеше като кралица. Към местните чиновници, към духовника и другите се обръщаше на „ти“. Наредила бе също да засвидетелствуват „нейното благоволение“ на хората, които посещават Щолпен. След седемнадесетгодишното затворничество по време на Аугуст II графинята преживя тук цялото владичество на Аугуст III и Брюл, двете щълонски военни кампании и цялата Седемгодишна война.

Заслужава да се отбележи фактът, че първият изстрел, който същевременно реши бъдещата съдба на Саксония, удари о стените на тоя замък. Пруският генерал Бариери пръв гръмна срещу крепостта, заета от няколко инвалиди, и я завладя само с още двама души. През войната Фридрих Велики плащаше редовно субсидията на графиня Козел, но в обезценените монети, наричани ефраимити^[5].

От гняв графинята изпоналепи по стените всичките тия талери с восък от свещи.

---

[1] Фридрих Хайнрих Зекендорф (1673–1763) — австрийски дипломат и фелдмаршал; по-късно императорски посланик в Берлин. — Б.р. ↑

[2] Комична фигура в италианската народна комедия; застарял ухажор, често мамен и осмиван. — Б.р. ↑

[3] Отдых на Марс. — Б.пол.р. ↑

[4] Полски аристократи и държавници. — Б.р. ↑

[5] Талери от некачествено сребро или злато, пуснати от прусите в Полша през Седемгодишната война. Наречени ефраимити по името на наемателя на пруския монетен двор. — Б.р. ↑

XIV

В 1762 година, през време на Седемгодишната война и след заемаването на Дрезден от австрийците, княз дьо Лин, който по онова време беше драгунски полковник, специално ходи в Щолпен да види графинята. Още при първата среща тя му заяви, че била решила да се запознае с всички религии и след като сторила това, избрала юдаизма. Преди това тя беше протестантка, както графиня Кьонигсмарк и маршал дьо Сакс. Също така заявила на княза, че още докато Аугуст II бил жив, можела да получи свободата си, но предпочела да остане в Щолпен, защото вече никой по света не я познавал, а и никога не е могла да очаква, че ще живее толкова дълго.

При сбогуването с милия гост графинята му подарила библията си, която, както всички други нейни книги, цялата била покрита с преписки, направени с дебел червен молив, което никак не я разкрасявало. „Тя търси това съкровище — пише княз дьо Лин — толкова тържествено, е такава загриженост, та смятах, че сигурно ще ме надари с най-скъпи диаманти.“

Княз дьо Лин я видял, когато тя била на осемдесет и две години. Скоро след това получил от нея писмо, което едва могъл да разчете и още по-трудно да разбере, князът разказва, че не успял да го проумее, така гъмжало от мистични и магични формули.

От други източници се знае, че Козел поръчала на прочутия по онова време ориенталист, суперинтендант Боденшац, да ѝ преведе книгата на равините „Pirke Aboth“. За тази цел му изпратила двадесет талера, а писмото подписала: „Боромеус Лобгезант“. Няколко дни след изпълнението на поръчката Боденшац получил шест дуката и сърдечни благодарности. После искала от него да ѝ превежда други трактати и му плащала по луидор на кола. Боденшац полюбопитствувал да разбере за кого върши всичко това. Казали му, че писмата, които той праща в Дрезден, ги взема пратеник от Шмидефелд и той носи отговорите, а повече не е желателно да знае.

Накрая тоя непознат кореспондент поканил Боденшац в Дрезден, като предложил да му заплати пътните разноски. Срещата станала в

Дрезден. Козел го приела облечена в пълно одеяние на старозаветен първосвещеник. Боденшац веднага познал по лицето, че това е жена.

После се виждали по-често, графинята го приемала много любезно, питала го за разни обяснения на талмуда, на староеврейски книги и съчинения на равини. Графиня Козел искала да издействува за Боденшац чрез бащата на снаха си, граф Холцендорф, тогавашен председател на консistorския съвет, място на енорийски пастор в Щолпен. Това обаче не станало само защото го поискал неговият господар — князът на Байройт.

Боденшац се засегнал от факта, че графинята се изказвала невъздържано срещу християнството. Освен това жената на пастора започнала да го ревнува от госпожа Козел, която била още хубава въпреки шестдесетте си години, и не го пускала при нея.

Най-после, на осемдесет и пет години, на 2 април 1765 година Козел умира в замъка Щолпен. А съвременниците ѝ са оставили данни, че останките ѝ още били запазили следи от оная необикновена красота, с която се славела толкова дълго.

Смъртта била безшумна, погребението също. На 5 април тялото ѝ било погребано в черквата на замъка, без надгробен камък, без никакъв знак, на място, за което никой не споменава нищо.

Три деца, признати от краля, е оставила след себе си Козел: граф Фридрих Аугуст Козел, роден през 1712 година, кавалерийски генерал, началник на гвардията и владетел на Забуж край Одра в Шльонск (при Жельона Гура). Именно неговият дворец носеше името Козел. Граф Козел се ожени за госпожица Холцендорф и умря през 1770 година; той имаше един син, който остана без потомство.

Едната дъщеря на графиня Козел, по-голямата, Аугуста Констанция, омъжиха за граф Фризен; в зестра тя му донесе Кьонигсбрюк, а умря в 1724 година. По-малката, Фридерика, родена през 1709 година, се омъжи за пазителя на държавната хазна Фридрих Кристиан Мошински. Той обаче умря в 1737 година, а тя го преживя с почти петдесет години и през властвването на Брюл тя управляваше Саксония. Бъчва злато струваше дворецът ѝ, наричан Мошинския; беше съборен съвсем неотдавна.

Такава беше съдбата на тая жена, на която — колкото и сурово да я съдим върху фона на времето, в което е живяла, и на хората, с които е общувала — не можем, да отречем прекрасния, благороден и възвишен

характер. Сред всеобщия разврат, изложена на хиляди умишлени съблазни, призовавана да се отрече от достойнството си, Козел предпочете затвора и мъченията, но не се отрече от онова, което според нея запазваше честта ѝ. По времето на най-злостни клюки никой не смееше и не можеше да каже нищо срещу нея. Любовта ѝ към Аугуст, който никога не бе обичал никоя жена, издържа годините и в момента на смъртта му избухна с нова сила. В самите кабалистични увлечения на клетата жена се чувствава активният ум, неспособен да търпи бездействието и насочващ се към най-възвишени проблеми, за да си обясни неразбираемия живот.

Ние не смятаме за нужно да уверяваме нашите читатели, че цялата тази история на графиня Козел с всичките ѝ щрихи, случки, действащи лица е напълно истинска. Така ни я предават множество спомени от епохата: на Хакстаузен, Пьолниц, Лоен и други.

Въображението не трябваше да добавя почти нищо към толкова богатия материал, а само да го допълни. Описана е една страна на епохата и владичеството — което и ние изпитахме на гърба си, — видяна откъм Саксония и в профил. В тази история ролята на крал Аугуст не е привлекателна, но истинската е тая, която му отрежда историята. Прекалените подробности за характера му, които историята би търпяла, романът не можеше да понесе.

Както още по времето на Станислав Август са твърдели светлите умове, тези две саксонски владичества се оказаха най-гибелни за нашата страна. Саксонският двор поквари полските нрави; тук виждаме най-благородни някога семейства да се домогват по позорен начин до кралското благоволение: Белинска, Денхофова, Почейови, Любомирски. Луксът и нуждата от лекомислени удоволствия, безкрайните банкети идват в Полша заедно с Аугуст, но не изчезват заедно със саксонската династия. Големите държавници от миналото отстъпват мястото си на прочути интриганти, любовта към родината, се заменя с личния интерес; безчестието се загнездва навсякъде, разточителството разорява страната. Блясъкът на двора и неговата елегантност оказват зашеметяващо влияние върху слабите и винаги склонни към подражание умове. *Regis ad exemplum*^[1] живеят всички: непознатата в миналото поквара в полските семейства се смята за нещо обикновено; обществото се клати из основи. Тъжна е тая гледка, още повече, че привидно физиономията ѝ е весела и прекрасна.

С не по-малко жертви изкупи и Саксония блясъка на тия две владичества: своеволното разточителство на едното, некадърността и изумителното нехайство на другото. Подражателят на Людовик XIV нанесе смъртен удар на собствената си страна. Саксонците обикновено приписват финансовото си разорение и отслабването си на усилията за получаване на полската корона, на войните, водени за запазването ѝ. От най-повърхностните изчисления обаче лесно можем да се уверим, че никога короната, войните, сеймовете, политическите пазарлъци не са стрували на Аугуст толкова, колкото неговите забавления, фойерверки, лагери, балети, опери, брилянти и дворци за любимките.

Разточителството беше огромно, невероятно и преди още Брюл да почне да смуче Саксония, хоимовци, байхлинговци, фюрстенберговци отдавна бяха ограбили богатата ѝ. Нито саксонците имат за какво да ни завиждат, нито ние на тях: двете страни станаха жертва на прищевките на Аугуст Силния. Само че Саксония можа по-скоро да въздигне нравите си и да се възстанови под влиянието на обграждащите я германски държави; на нас поради много причини ни беше необходимо по-дълго време.

Замъкът в Щолпен днес е запустял, затворен, прекрасната развалина стои мълчалива и кулите все така стърчат високо в небето. Той още е доста запазен и любезният портиер показва кулата „Свети Йоан“, стаите на графиня Козел, градинката ѝ, като продава и малка книжка, която служи за пътеводител. Тихо и глухо е тук. Оригинален изглед придават на замъка огромните стълбове от чер базалт, израстващи навсякъде от земята. По тях е стрелял Аугуст II, забравил, че там стои затворена жената, на която е отровил живота. На гробищата в черквата в подножието на хълма напразно ще питате за гроба на Козел — никой не го знае.

---

[1] По примера на царя (лат.). — Б.р. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.